

နိဗ္ဗာနဂါမိနိပဋိပဒါ

နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်းကျင့်စဉ် - ဒုတိယတွဲ

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း

မားအောက်တောရဆရာတော်

နိဗ္ဗာနဂါမိနိပဋိပဒါ

နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်းကျင့်စဉ် - ဒုတိယတွဲ

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း

မားအောက်တောရဆရာတော်

Volume 2

နိဗ္ဗာနဂါမိနိပဋိပဒါ

နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်းကျင့်စဉ် - ဒုတိယတွဲ

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း

မားအောက်တောရဆရာတော်

သမ္မဒါနံ ဓမ္မဒါနံ ဇိနာတိ၊
သမ္မရသံ ဓမ္မရသော ဇိနာတိ။
သမ္မရတိ ဓမ္မရတိ ဇိနာတိ၊
တဏှက္ခယော သမ္မဒုက္ခံ ဇိနာတိ။

ဒါနအားလုံးကို ဓမ္မဒါနက အောင်နိုင်၏။
အရသာအားလုံးကို တရားအရသာက အောင်နိုင်၏။
ဓမ္မလျော်ဖွယ်အားလုံးကို တရား၌ ဓမ္မလျော်ခြင်းက အောင်နိုင်၏။
ဒုက္ခအားလုံးကို တဏှာကုန်ခြင်းက အောင်နိုင်၏။

စိရံ တိဋ္ဌတု သဒ္ဓမ္မော၊ ဓမ္မေ ဟောန္တု သဂါရဝါ။

ဘုရားရှင်၏ အဆုံးအမ သာသနာတော်သည်
အခွန်ရှည်စွာ တည်ပါစေသတည်း။
သဒ္ဓမ္မသုံးဖြာ၌ ရိုသေလေးစားခြင်း ရှိကြပါစေကုန်သတည်း။

ဓမ္မဒါန

ဟားအောက်တောရ၌ ဓမ္မဒါနအဖြစ် အသုံးပြုရန် အတွက်သာ ဖြစ်သည်။

ဤကျမ်းစာကို မည်သူမဆို ကူးယူခွင့် ပုံနှိပ်ခွင့် ရှိသည်။

First Edition
Copyright ©1998 Pa Auk Sayadaw

This book belongs to the Public Domain and may be reproduced without any further permission from the author.

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

နိဗ္ဗာနဂါမိနိပဋိပဒါ
နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်းကျင့်စဉ် - ဒုတိယတွဲ
နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း

မာတိကာ

	စာမျက်နှာ		စာမျက်နှာ
နိဒါနကဏ္ဍာ	A	ဓာတ်ပေါင်းစုရှုပ်ရှင်တော်မြတ်	G
သာသနာကွယ်ခြင်းငါးမျိုး	B	ပရိယတ္တိသာသနာတော်၏ အရေးကြီးပုံ	H

အရူပပရိဂ္ဂဟ အခန်း

ဝိပဿနာဉာဏ်၏ အရှုခံ နာမ်တရား	1	ဒွါရ နှင့် အာရုံ	33
ကြိယာစိတ်များ - သတိပြုရန်	3	ဒွါရနှစ်ပါး၌ ထင်ပုံ - ဇောဖြစ်ပုံ	34
အာယတနဒွါရ - ကမ္မဒွါရ	3	၆ x ၆ လီ - တရား	35
နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်း သိမ်းဆည်းနည်း သုံးနည်း	4	အာရုံ (၆) ပါး	35
အားလုံးကို သိမ်းဆည်းပါ	7	ဓမ္မာရုံ (၆) မျိုး	35
ရိုသေစွာ လိုက်နာရမည့် စည်းကမ်းတစ်ရပ်	8	ဝိညာဏဓာတ် (၆) ပါး	36
စဉ်းစားရန် အချက်တစ်ရပ်	11	ဝီထိ (၆) ပါး	37
အနုပဒသုတ္တန် ကောက်နုတ်ချက်	12	ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း ဆင်ခြင်	38
(၁၆) မျိုးသော တရား	16	ကြိုတင်သိမှတ်ထားရန်	39
နေဝသညာနာသညာယတနဈာန်	17	ဝိသယပ္ပဝတ္တိ (၆) ပါး	39
အနုပဒဓမ္မဝိပဿနာ နှင့် ကလာပဝိပဿနာ	18	အတိမဟန္တာရုံ	40
ရှေးထုံးကို မပယ်ပါနှင့်	20	ဇော ဟူသည်	42
အနီးကပ်ဆုံးသော အတိတ်	21	တဒါရုံ ဟူသည်	43
အတိတ် အနာဂတ် ပစ္စုပ္ပန်	22	နှစ်ကြိမ် - တစ်ကြိမ်	43
ဆိုလိုရင်း အချုပ်	30	ယောနိသောမနသိကာရ	44
အာယတနဒွါရ	30	အယောနိသောမနသိကာရ	45
ဝတ္ထု နှင့် ဒွါရ	30	အာဝဇ္ဇန်း	45
၆။ မနောဒွါရ နှင့် ဟဒယဝတ္ထု	31	မနသိကာရ သုံးမျိုး	46
တစ်နည်း ဖလူပစာရ စကားဟု မှတ်ပါ	32	သမ္ပတ္တိစက်တို့၏ စွမ်းအင်	46
အာဝဇ္ဇန်း ဟူသည်	32	စိတ်ဖြစ်ပေါ်လာပုံ	48
ဒွါရ ဟူသည်	32	မဟန္တာရုံ ဝီထိ	48
ရောယှက် ရှုပ်ထွေးမှု ကင်းရန်	33	ပရိတ္တာရုံ ဝီထိ	49

ဒုတိယ မောယဝါရ	49	အဋ္ဌကထာ အဖွင့်	73
မူလဋီကာ အနုဋီကာ အဆို	50	၁။ သရာဂစိတ် = ရာဂနှင့် တကွသော စိတ်	74
ဘဝဂ်ပစ္ဆေဒ	50	၂။ ဝီတရာဂစိတ် = ရာဂကင်းသောစိတ်	74
ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌမတ္တံ	51	လောကီကုသိုလ်စိတ်	74
အတိပရိတ္တာရုံ ဝီထိ	52	အဗျာကတ	75
ဝိဘူတာရုံ - အဝိဘူတာရုံ	52	၃။ သဒေါသစိတ် = ဒေါသနှင့် တကွသောစိတ်	75
ဝိပဿနာရှုရမည့် နာမ်တရား	53	၄။ ဝီတဒေါသစိတ် = ဒေါသကင်းသောစိတ်	75
ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာအဖွင့် -		၅။ သမောဟစိတ် = မောဟနှင့် တကွသောစိတ်	75
အရူပနိဗ္ဗတ္တိပဿနာကာရ	53	၆။ ဝီတမောဟစိတ် = မောဟကင်းသောစိတ်	76
ပဋိသန္ဓေကိစ္စ - ဘဝင်ကိစ္စ	54,55	၇။ သံခိတ္တစိတ် = ကျုံ့သောစိတ်	76
ဇောနှင့် အာရုံ	56	၈။ ဝိက္ခိတ္တစိတ် = ပျံ့လွင့်သောစိတ်	76
မူလပရိညာ	57	၉။ မဟဂ္ဂတစိတ် = မဟဂ္ဂုတ်စိတ်	76
တစ်နည်း ဖွင့်ဆိုပုံ	59	၁၀။ အမဟဂ္ဂတစိတ် = မဟဂ္ဂုတ်	
အလွန်ခဲယဉ်းသော လုပ်ငန်းရပ်	61	မဟုတ်သော စိတ်	76
စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သိမှတ်စရာ	65	၁၁။ သဉ္ဇတ္တရစိတ် = မိမိထက်	
ဈာန်မရသော တိဟိတ် ပုထုဇန်ပုဂ္ဂိုလ်၏		လွန်မြတ်သောတရား ရှိသောစိတ်	77
သန္တာန်၌ ဖြစ်နိုင် ရနိုင်သော စိတ်များ	65	၁၂။ အနုတ္တရစိတ် = မိမိထက်	
ဈာန်ရသော တိဟိတ် ပုထုဇန်ပုဂ္ဂိုလ်၏		လွန်မြတ်သောတရား မရှိသောစိတ်	77
သန္တာန်၌ ဖြစ်နိုင် ရနိုင်သော စိတ်များ	65	၁၃။ သမာဟိတစိတ် = သမာဓိရှိသောစိတ်	77
အကုသိုလ်စိတ် (၁၂) မျိုး		၁၄။ အသမာဟိတစိတ် = သမာဓိမရှိသောစိတ်	77
လောဘမူစိတ် (၈) မျိုး	66	၁၅။ ဝိမုတ္တစိတ် = ကိလေသာတို့မှ	
ဒေါသမူစိတ် (၂) မျိုး	66	လွတ်မြောက်သောစိတ်	77
မောဟမူစိတ် (၂) မျိုး	67	၁၆။ အဝိမုတ္တစိတ် = ကိလေသာတို့မှ	
အဟိတ်စိတ် (၁၈) မျိုး	67	မလွတ်မြောက်သောစိတ်	77
အဟိတ် အကုသလဝိပါက်စိတ် (၇) မျိုး	67	သိမ်းဆည်း ရှုပွားခြင်း၏ အကြောင်းရင်း	80
အဟိတ် ကုသလဝိပါက်စိတ် (၈) မျိုး	68	စေတသိက်ပိုင်းဆိုင်ရာ သိမှတ်စရာ	81
ပဉ္စဝိညာဏ်၏ ကိစ္စ	68	စိတ်နှင့် ယှဉ်သော စေတသိက်တို့၏	
အဟိတ် ကိရိယာစိတ် (၃) ပါး	69	လက္ခဏာ (၄) ပါး	81
မဟာကုသိုလ်စိတ် (၈) မျိုး	69	စေတသိက် (၅၂) မျိုး	81
မဟာဝိပါက်စိတ် (၈) မျိုး	70	သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏ စေတသိက် (၇) လုံး	81
ရူပါဝစရ ကုသိုလ်ဈာန်စိတ်		ပကိဏ်းစေတသိက် (၆) လုံး	82
(၄) မျိုး (စတုတ္ထနည်း)	70	စေတနာ-မနသိကာရ-ဝိတက်-အထူး	83
ရူပါဝစရ ကုသိုလ်ဈာန်စိတ်		အကုသိုလ်စေတသိက် (၁၄) လုံး	83
(၅) မျိုး (ပဉ္စကနည်း)	71	အကုသလသာဓာရဏ စေတသိက် (၄) လုံး	84
အရူပါဝစရ ကုသိုလ်ဈာန်တရား (၄) မျိုး	71	လောဘအုပ်စု စေတသိက် (၃) လုံး	84
စိတ္တာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်	72	ရှင်းလင်းချက်	84

အတ္တစွဲ နှစ်မျိုး	85	သသင်္ခါရိက - အသင်္ခါရိက	114
အတ္တဒိဋ္ဌိစွဲ	86	နာမ်တရားများကို သိမ်းဆည်းပုံ	
မောဟ နှင့် ဒိဋ္ဌိ	87	နည်းစနစ် (၃) မျိုး	115
ဒေါသအုပ်စု စေတသိက် (၄) လုံး	87	အနုပဿနာ (၄) ပါး	116
သသင်္ခါရိကအုပ်စုဝင် စေတသိက် (၂) လုံး	87	အကယ်၍ နာမ်တရားများ မထင်ရှားခဲ့သော်	117
မောဟအုပ်စု စေတသိက် (၁) လုံး	88	ကြေးမုံ ဥပမာ	118
သောဘဏ္ဍာစေတသိက် =		ဆီကြိတ်သည့် ဥပမာ	118
အကောင်းစေတသိက် (၂၅) လုံး	88	ခပေါင်းရေကြည်စေ့ ဥပမာ	118
သောဘဏ္ဍာသာဓာရဏ စေတသိက် (၁၉)လုံး	88	လုပ်ငန်းခွင် အဆင့်ဆင့်	119
ဝိရတီ စေတသိက် (၃) လုံး	90	သဘောပေါက်ရန်	124
အပ္ပမညာ စေတသိက် (၂) လုံး	91	ပုံစံတူ ရှုရန် ရုပ်အစစ်များ	124
ပညိန္ဒြေ စေတသိက် (၁) လုံး	91	တဒါရုံ အကြောင်း သိကောင်းစရာ	125
နာမ်တရားများကို သိမ်းဆည်းပုံအပိုင်း	92	အထူးသတိပြုသင့်သောအရာ	129
လိုင်းသတ်မှတ်ပုံ	92	သဘာဝယုတ္တိဖြင့် နှိုင်းချိန်ရန်	130
သမထယာနိကနှင့် သုဒ္ဓဝိပဿနာယာနိက	93	ဝိပါက် အမှန် - ဇော အပြန်	131
ဈာနသမာပတ္တိဝိထိ	94	ကံနှင့် အကျိုးတရားအပိုင်း	132
အာဒိကမ္မိက ပထမဈာနဝိထိ	95	တိဟိတ်-ဥက္ကဋ္ဌ ကုသိုလ်	133
အာဒိကမ္မိက ပထမဈာနဝိထိပုံစံ	96	ဝိပဿနာဇောစေတနာတို့ကလည်း	
ပရိကမ္မ - ဥပစာရ - အနုလောမ - ဂေါတြဘူ	96	ပဋိသန္ဓေအကျိုးကို ပေးနိုင်ပုံ	134
ဈာနသမာပတ္တိဝိထိ ပုံစံများ	98	တိဟိတ် ဩမက ကုသိုလ်	137
အာနာပါနပထမဈာန် နာမ်တရားများ	99	ဒွိဟိတ် ဥက္ကဋ္ဌ ကုသိုလ်	137
စတင်အားသစ်ပုံ	100	ဒွိဟိတ် ဩမက ကုသိုလ်	138
ပထမဈာန် နာမ်တရား (၃၄) လုံး	100	မှတ်သားစေလိုသော ရည်ရွယ်ချက်	139
နမူနာတစ်ခု ပုံစံပြုရသော်	103	အာရုံနှင့် ဝိပါက် သတ်မှတ်ပုံ	139
မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း - နာမ်တရား (၁၂) လုံး	103	ဇောနှင့် တဒါရုံ သတ်မှတ်ပုံ	140
နာမ်ရုပ် - သိမ်းဆည်းပါ	104	တဒါရုံကျခွင့် မရသော ဝါရများ	141
ဝိတက် - ဝိစာရ - ဝိတိ	106	ပရမတ္ထဒီပနီ - လယ်တီဆရာတော်ဘုရားကြီး၏	
ဈာန်ရသူတို့ အတွက်သာ	108	အယူအဆ	143
ရှေးဦးစွာ သိမ်းဆည်းရမည့် ကာမာဝစရ		ဣဋ္ဌာရုံ၌ - မောဟမူဇောနောင် တဒါရုံ	143
နာမ်တရား	109	ကုသိုလ်ဖြစ်ဖို့ရန် အကုသိုလ်ဖြစ်ဖို့ရန်	
အာရုံ (၆) ပါး ခွဲပုံ	109	သတ်မှတ်ပေးသောတရား	144
လိုင်းသတ်မှတ်ပုံ	110	တိဟိတ် - ဒွိဟိတ် - အဟိတ်	145
ဓမ္မာရုံလိုင်း ကာမာဝစရ နာမ်တရားများ	110	ယေဘုယျဟုသာ မှတ်သားပါ	145
စက္ခုအကြည်ဓာတ် - ဓမ္မာရုံ - အာရုံ	110	မဟဂ္ဂုတ် လောကုတ္တရာတရားကို အာရုံယူသော	
နာမ်တရား (၃၄) လုံး	111	ကာမာဝစရတရား နောင်၌ တဒါရုံ	
မဟာကုသိုလ်စိတ် (၈) မျိုး	114	မကျခြင်းအကြောင်း	145

ရုပ်အတူ (၁၀) မျိုး	147	သဒ္ဓါရုံ (= အသံ) လိုင်း - နာမ်တရားတို့ကိုရှုပုံ	187
ပုံစံတူရှုရန် ရုပ်အတူ (၉) မျိုး	148	ဂန္ဓာရုံ (= အနံ့) လိုင်း	187
သတိပြုရန် အချက်တစ်ရပ်	148	ရသာရုံ (= အရသာ) လိုင်း	188
ပဉ္စဒ္ဓါရဝီထိ နာမ်တရားများကို သိမ်းဆည်းပုံ		ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ (= အတွေ့အထိ) လိုင်း	189
အပိုင်း	149	ဦးနှောက် နှင့် အသိဉာဏ်	190
ရူပါရုံ (= အရောင်) လိုင်း အကောင်းအုပ်စု ရှုပုံ	152	ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်း အကျယ်နည်းဖြင့်	
ရုပ်အစစ် ရုပ်အတူ ရောနှောရှုရန်	153	နာမ်တရားတို့ကို အကျယ်သိမ်းဆည်းပုံ	192
(၅၄) မျိုးသော ရုပ်တရား	154	အထူးသတိပြု၍ ရှုရန်	192
ဝတ္ထုအရ တရားကိုယ် ကောက်ယူပုံ	154	ဝိရတိ အပ္ပမညာ နာမ်တရားတို့ကို	
ဘဝင်ကို သတိပြုပါ	156	သိမ်းဆည်းပုံ	193
ယောနိသောမနသိကာရ	157	ဝိရတိ စေတသိက် (၃) မျိုး	193
(၆) ကြိမ်မျှ ရှုခြင်း၏ အကြောင်းရင်း	157	ဒုစရိုက် နှင့် ဒုရာဇီဝ	193
ထပ်မံ ရှင်းလင်းချက်များ	159	သမ္မာဝါစာ	194
မဟာကုသိုလ်ဇော စောရခြင်း၏		သမ္မာဝါစာ - ရှုကွက်	196
အကြောင်းများ	160	တစ်နည်းရှုကွက်	196
ပုဗ္ဗေ စ ကတပုညတာ စက်၏ စွမ်းအင်	161	နာမ်တရား (၃၅) လုံး	196
သတ္တ သဒ္ဓမ္မ = သူတော်ကောင်းတရား (၇)ပါး	163	သမ္မာကမ္မန္တ - ရှုကွက်	197
သောမနဿဖြစ်ရခြင်း၏ အကြောင်း	165	သမ္မာအာဇီဝ	198
ဉာဏသမ္ပယုတ် ဖြစ်ရခြင်း	166	သမ္မာအာဇီဝ - ရှုကွက်	199
ရူပါရုံကို သိပုံများ	168	ဝိရတိ အကြောင်း သိကောင်းစရာ	200
ပဉ္စဒ္ဓါရိကဝိညာဏ်များ၏ စွမ်းအင်နှင့်		၁။ သမ္ပတ္တဝိရတိ	
မနောဒ္ဓါရိကဝိညာဏ်များ၏ စွမ်းအင်များ	169	စက္ကန ဥပါသကာ	200
န ကဗ္ဗိ ကုရိယာပထံ ကပေတိ -	171	၂။ သမာဒါနဝိရတိ	201
ရှေးအယူ	173	ဥတ္တရ ဝဗ္ဗမာနတောင် အရပ်၌ နေသော	
စဉ်းစားဖွယ်	173	ဥပါသကာတစ်ဦး	201
နိယာမသို့ သက်ရောက်ခြင်း စသည်	174	၃။ သမုစ္ဆေဒဝိရတိ	202
အထူးမှားယွင်းချက်များ	174	ကုသိုလ်သာ ဖြစ်သည်	202
ရူပါရုံ (= အရောင်) လိုင်း အကောင်းအုပ်စု	175	ဝိရတိ တရားတို့၏ အာရုံ	203
ဝတ္ထု နှင့် အာရုံ အယူအဆ	176	ပါဏာတိပါတ စသည်၏ အာရုံ အယူအဆ	
အဝုတ္တသမုစ္စည်း - စ - သဒ္ဓါ	177	သိမှတ်ဖွယ်	204
မဟာဋီကာနှင့် အနုဋီကာတို့၏		သိက္ခာပုဒ်ဟူသည်	204
ရှင်းလင်းချက်များ	178	ဝိရတိ၏ အာရုံကို ဆန်းစစ်ချက်	204
ရူပါယတနံ - ဟု ဟောတော်မူရာဝယ်	180	အပ္ပမညာ စေတသိက် နှစ်မျိုး	
သတိပြုပါ	182	ကရုဏာ စေတသိက် ရှုကွက်	207
အထူး စိတ်ဝင်စားဖွယ် တစ်ရပ်	182	မုဒိတာ စေတသိက် ရှုကွက်	208
မန္ဒာယုက - အမန္ဒာယုက - မဇ္ဈိမာယုက	186	သတိပြုရန် အချက်များ	208

ဝိရတိ အပ္ပမညာနှင့် တဒါရုံ ကိစ္စ	209	လောဘ-မာန အုပ်စု (၄) ချက်	231
ပညာရှိသူတော်ကောင်းတို့ စဉ်းစားဖွယ်ရာ		လောဘမူ ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ်စိတ် (၄) မျိုး	232
အချက်တစ်ရပ်	210	ဘဝရာဂ သံယောဇဉ်	233
ယေဘုယျ မှတ်ချက်	212	သီလဗ္ဗတပရာမာသ သံယောဇဉ်	234
မကောင်းအုပ်စု အကုသိုလ်ဇောဝိသိများကို		ဒေါသ အုပ်စု (၂) ချက်	234
သိမ်းဆည်းရှုပွားပုံ အပိုင်း	213	ဒေါသ-ဣဿာ အုပ်စု (၂) ချက်	236
ရူပါရုံကို အာရုံပြု၍ သံယောဇဉ်များဖြစ်ပုံ	213	ဒေါသ-မစ္ဆရိယ အုပ်စု (၂) ချက်	237
လောဘ-ဒိဋ္ဌိ အုပ်စု နာမ်တရားများ (၄)ချက်	217	ဒေါသ-ကုက္ကုစ္စ အုပ်စု (၄) ချက်	238
လောဘ-မာန အုပ်စု (၄) ချက်	217	မောဟမူစိတ် (၂) မျိုး	241
ဒေါသ အုပ်စု (၂) ချက်	218	ဝိစိကိစ္ဆာ အုပ်စု ရှုပ်စနစ်	241
ဒေါသ-ဣဿာ အုပ်စု (၂) ချက်	218	ဥဒ္ဓစ္စ အုပ်စု နာမ်တရားများကို ရှုပ်စနစ်	242
ဒေါသ-မစ္ဆရိယ အုပ်စု (၂) ချက်	218	တဒါရုံနှင့် ပတ်သက်၍ သိမှတ်ဖွယ်	243
ဒေါသ-ကုက္ကုစ္စ အုပ်စု (၄) ချက်	218	အထူးသတိပြုရန်အချက်	243
မောဟ-ဥဒ္ဓစ္စ အုပ်စု (၁) ချက်	219	ဇော - ကို ဦးတည်၍ သိမ်းဆည်းခဲ့သော်	244
မောဟ-ဝိစိကိစ္ဆာ အုပ်စု (၁) ချက်	219	ပုံစံတူရှုရန် ရုပ်အစစ် (၁၀) မျိုး	245
တိုက်တွန်းချက်	219	ပုံစံတူ ရှုရန် ရုပ်အတူ (၁၀) မျိုး	245
မနောဒွါရ အကုသိုလ်ဇောဝိသိ		ပဉ္စဒွါရ အကုသိုလ်ဇောဝိသိ	
နာမ်တရားများကို သိမ်းဆည်းပုံ	220	နာမ်တရားများကို သိမ်းဆည်းပုံ	246
ရွှေ - အာရုံ၌ လောဘ-ဒိဋ္ဌိ အုပ်စု		ရူပါရုံ အရောင်လိုင်း မကောင်းအုပ်စု	
အလုံး - ၂၀- (လောဘမူစိတ်)	220	ရှုပ်အပိုင်း	246
ဝိသိစဉ် သဘောပေါက်ရန်	221	မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ အကုသိုလ်ဇော စောရခြင်း၏	
ပရမတ္ထ သဘာဝ	222	အကြောင်းတရားများ	246
လောဘ-မာန အုပ်စု (၄) ချက်		ယောနိသော မနသိကာရ - အယောနိသော	
(လောဘမူစိတ်)	222	မနသိကာရ	248
ဒေါသ အုပ်စု (၂) ချက် (ဒေါသမူစိတ်)	223	ကောတူဟလမင်္ဂလာဒိပသုတ	250
ဒေါသ-ဣဿာအုပ်စု (၂)ချက် (ဒေါသမူစိတ်)	223	လောဘမူစိတ် (၈) မျိုး ရှုပ်စနစ်	
ဒေါသ-မစ္ဆရိယအုပ်စု (၂)ချက် (ဒေါသမူစိတ်)	224	ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်စိတ် (၄) မျိုး	251
ဒေါသ-ကုက္ကုစ္စအုပ်စု (၄)ချက် (ဒေါသမူစိတ်)	224	ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ် စိတ် (၄) မျိုး	253
ဥဒ္ဓစ္စ အုပ်စု (၁) ချက် (မောဟမူစိတ်)	224	ဒေါသဇော အုပ်စု ရှုပ်စနစ်	256
ဝိစိကိစ္ဆာ အုပ်စု (၁) ချက် (မောဟမူစိတ်)	225	မောဟအုပ်စု နာမ်တရားများကို သိမ်းဆည်းပုံ	256
လောဘ-ဒိဋ္ဌိ အုပ်စု ရှုပ်စနစ်		ရဇန - ဒုဿန - မုယုန သဘော	258
(စက္ခုအကြည်ဓာတ်အာရုံ)	225	အက္ခရာ အသံ - တစ်လုံးရှိသော သဒ္ဒါရုံ	261
တဒါရုံအကြောင်း သိမှတ်ဖွယ်	228	အက္ခရာ နှစ်လုံး ရှိသော သဒ္ဒါရုံ	261
ဘုရားအစရှိသော အတိက္ကဋ္ဌာရုံ	228	လက်-ခြေ စသည် လှုပ်ပြရာ၌	262
လောဘ-ဒိဋ္ဌိ အုပ်စု နာမ်တရား (၂၀)	229	ဝစီဝိညတ်သံ	262
လောဘမူ ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်စိတ် (၄) မျိုး	230	နိယတယောဂီ - အနိယတယောဂီ	263

နာနာ - ကဒါစိ စေတသိက်များ	263	အမှတ် (ဂ) ဓမ္မာရုံလိုင်း ဇယား	271
မှီရာဝတ္ထုရုပ်များ	265	အမှတ် (ဃ) ဓမ္မာရုံလိုင်း ဈာန်ပိုင်းဇယား	271
သဒ္ဓါရုံ = အသံလိုင်း	266	နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်း အကျယ်သိမ်းဆည်းပုံ	272
ဂန္ဓာရုံ = အနံ့လိုင်း	266	နာမ်တရားကို အာရုံယူ၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြသော	
ရသာရုံ = အရသာလိုင်း	267	နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရှုပွားပုံ	273
အတွေ့အထိ - ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံလိုင်း	267	နာမ်တရား နာမ်တရားဟု ရှုပါ။	273
နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်း အကျဉ်းသိမ်းဆည်းနည်း	268	အတန်းဟူသည်	274

ရူပါရူပပရိက္ခဟ အခန်း

ရုပ်-နာမ်ကို သိမ်းဆည်းပုံ အပိုင်း	275	ရုပ်-နာမ် ခွဲပါ = သိမ်းဆည်းပါ	275
-----------------------------------	-----	-------------------------------	-----

နာမရူပဝဝတ္ထာန အခန်း

နာမရူပဝဝတ္ထာန = ရုပ်+နာမ်ကို ပိုင်းခြား		ဝေသာရဇ္ဇဉာဏ်တော်မြတ် လေးပါး	303
မှတ်သားခြင်း	279	ဣဋ္ဌာရုံ - အနိဋ္ဌာရုံ အယူအဆ - သမာနဝါဒ	305
တန်ဖိုးမဖြတ်နိုင်သော ဖြတ်ထုံးတစ်ရပ်	280	တန်ဖိုးမဖြတ်နိုင်သော ဆေးတစ်ခွက်	305
ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ	282	မူလဋီကာ၏ ရှင်းလင်းချက်တစ်ရပ်	306
ဓာတ် (၁၈)ပါး	282	ဝါဒနှစ်ရပ်တို့၏ ထူးခြားမှု	308
မနောဓာတ်	284	ဝိတက္ကဝါဒီ ဝါဒ	308
ပဉ္စဝိညာဏဓာတ်	284	ပြန်လည်ချေပချက်	309
မနောဝိညာဏဓာတ်	285	သညာဝိပလ္လာသ	311
အာယတန (၁၂) ပါး	285	ဝိပလ္လာသတရားသုံးပါး	311
အာယတန အမည်ရပုံ	286	အလယ်အလတ်တန်းစား လူတို့၏အလိုအားဖြင့်	
မနာယတန - ဓမ္မာယတန	287	ဣဋ္ဌာရုံ အနိဋ္ဌာရုံ ခွဲပုံ = အဋ္ဌကထာဝါဒ =	
ဓာတ် (၁၈)ပါးနည်းဖြင့် ရုပ်-နာမ်သိမ်းဆည်းပုံ	289	သမာနဝါဒ	311
အာယတန (၁၂) ပါးနည်းအားဖြင့်		တိပိဋကဣဋ္ဌာဘယထွေရဝါဒ	312
ရုပ်-နာမ် သိမ်းဆည်းပုံ	291	ဝါဒသုံးရပ်တို့၏ ထူးခြားမှု	314
တစ်နည်း ဓာတ်-အာယတနတို့ကို		အရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသ နှစ်ခြိုက်သောဝါဒ	314
သိမ်းဆည်းပုံ	292	သိနိုင်ခဲ့သော အရာ	315
ခန္ဓသုတ္တန် ကောက်နုတ်ချက်	295	သညာဝိပလ္လာသကြောင့်သာ မဟုတ်သေး	315
ခန္ဓာနှင့် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ	297	ဒွါရ၏ အစွမ်းဖြင့် ဣဋ္ဌ-အနိဋ္ဌ ခွဲပုံ	316
နာမ်-ရုပ်ကို ပိုင်းခြား မှတ်သားပါ	299	ဥဿဒ ကိတ္တန ကထာ	318
အသေးစိတ် ခွဲ၍ ရှုပုံ - ခန္ဓာ (၅)ပါးနည်း	299	အမှတ် (၁) ပုဂ္ဂိုလ်မျိုး	319
ကောင်းသော စနစ်တစ်ခု	300	အမှတ် (၂) ပုဂ္ဂိုလ်မျိုး	324
မြင်လျှင် ဘာကို ရှုရမည်နည်း	301	အမှတ် (၃) ပုဂ္ဂိုလ်မျိုး	325
အဘိဓမ္မာကို ပယ်သူဟူသည်	302	သတိပြုသင့်သော အချက်တစ်ရပ်	325

စတုသစ္စသမ္မာဒိဋ္ဌိ	326	ကြီးမားသော ဉာဏ်ပညာ	333
အမှတ် (၄) ပုဂ္ဂိုလ်မျိုး	329	စိတ်ဓာတ်၏ စွမ်းအင်	335
အမှတ် (၅) ပုဂ္ဂိုလ်မျိုး	331	မိမိတို့၏ စိတ်ကို ဤသို့ ဆင်ခြင်ပေးပါ	336
အမှတ် (၆) ပုဂ္ဂိုလ်မျိုး	331	စိတ်ဓာတ်ကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲပေးပါ	336
အမှတ် (၇) ပုဂ္ဂိုလ်မျိုး	332	ဗြဟ္မာမင်းစည်းစိမ်ကို ရရှိစေနိုင်ပုံ	338
အမှတ် (၈) ပုဂ္ဂိုလ်မျိုး	332	ဇာဏုသောဏီသုတ္တန်	339
အခွင့်ကောင်းကြီးတစ်ခု	333	ခြွင်းချက်အနည်းငယ်	345

ဣရိယာပထ အခန်းနှင့် သမ္မုဇဉ် အခန်း

ဣရိယာပထနှင့် သမ္မုဇဉ်ပိုင်း ရှုကွက်	347	မဟာနာဂမထေရ်မြတ်ကြီး	369
ရူပကာယ (၄) မျိုး	347	တန်ဖိုးမဖြတ်နိုင်သော ဥပဒေသတစ်ရပ်	370
ကာယဝိညတ်ရုပ်	347	ကလမ္မဆိပ်ကမ်းကျောင်း၌ ဝါကပ်တော်	
ခန္ဓာငါးပါး = ရုပ် + နာမ် နှစ်ပါး	351	မူကြသော ရဟန်းတော် အပါး (၅၀)	370
သွားလိုသော စိတ်	352	လိုက်နာသင့်သော စည်းကမ်း	
ရှုပ်စနစ် အမြွက်	353	သတ်မှတ်ချက်များ	371
ယထာ ယထာ ဝါ ပနဿ ကာယော ပဏိဟိတော		ရရှိနိုင်သော အကျိုးတရားများ	372
ဟောတိ၊ တထာ တထာ နံ ပဇာနာတိ။	354	ဥပနိဿယသမ္ပန္န	374
သမ္ပဇာနပဗ္ဗ = သမ္မုဇဉ်ပိုင်း	355	ဒိဋ္ဌေ - ဒိဋ္ဌမတ္တံ ကျင့်စဉ်	375
အဒ္ဓါနဣရိယာပထ - မဇ္ဈိမဣရိယာပထ -		ဝိညာတေ ဝိညာတမတ္တံ	378
ခုဒ္ဒကစူဠိကဣရိယာပထ	356	ဉာတပရိညာ တိရဏပရိညာ	379
အဘိက္ကန္တေ - ပဋိက္ကန္တေ	356	ရှုကွက် အတိုချုပ်	380
သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတိ	357	ပဟာနပရိညာစခန်းသို့	381
သမ္မုဇဉ်လေးပါး - ၁။ သာတ္ထကသမ္မုဇဉ်	358	အသမ္မောဟသမ္မုဇဉ်	382
အကျိုးတရားဟူသည်	358	အာလောကိတေ ဝိလောကိတေ	
အကျိုးတရား ရရှိနိုင်ပုံ	358	သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတိ	386
၂။ သပ္ပါယသမ္မုဇဉ်	359	၁။ သာတ္ထကသမ္မုဇဉ်	386
၃။ ဂေါစရသမ္မုဇဉ်	361	၂။ တစ်နည်း သာတ္ထကသမ္မုဇဉ် -	
ကျင့်ဝတ် (၄) မျိုး	362	သပ္ပါယသမ္မုဇဉ်	388
(က) ဆွမ်းခံအသွား၌ ကမ္မဋ္ဌာန်းဆောင်၍		၃။ ဂေါစရသမ္မုဇဉ်	388
အပြန်၌ မဆောင်သူ	362	၄။ အသမ္မောဟသမ္မုဇဉ်	389
(ခ) ဆွမ်းခံအသွား၌ ကမ္မဋ္ဌာန်း မဆောင်မူ၍		မူလပရိညာ	389
အပြန်၌သာ ဆောင်သူ	364	ဥပလက္ခဏနည်း နိဒဿနနည်း	391
(ဂ) အသွား-အပြန် ကမ္မဋ္ဌာန်းကို မဆောင်သူ	365	အာဂန္တုက သဘော	392
(ဃ) အသွား-အပြန် ကမ္မဋ္ဌာန်းဆောင်သူ		တာဝကာလိက သဘော	393
(ဂတပစ္စာဂတိကဝတ်)	366	ခန္ဓာ (၅) ပါးနည်း၏ အစွမ်းဖြင့်	
မဟာဖုဿဒေဝ မထေရ်မြတ်ကြီး	368	အသမ္မောဟသမ္မုဇဉ် ဖြစ်ပုံ	394

အာယတနနည်း၏ အစွမ်းဖြင့်		၃။ ဂေါစရသမ္ပုဇ်	418
အသမ္မောဟသမ္ပုဇ် ဖြစ်ပုံ	395	၄။ အသမ္မောဟသမ္ပုဇ်	418
ဓာတ် (၁၈) ပါးနည်း၏ အစွမ်းဖြင့်		သတိပြုရန်	423
အသမ္မောဟသမ္ပုဇ် ဖြစ်ပုံ	395	တစ်နည်း အသမ္မောဟသမ္ပုဇ် ဖြစ်ပုံ	427
ပစ္စယပစ္စဝေက္ခဏ (= အကြောင်းတရားကို		ဥစ္စာရပဿာဝကမ္မေ သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတိ -	
ဆင်ခြင်သောနည်း) ၏ အစွမ်းဖြင့်		၁။ သာတ္ထကသမ္ပုဇ်	427
အသမ္မောဟသမ္ပုဇ်ဉာဏ် ဖြစ်ပုံ	396	၂။ သပ္ပိယသမ္ပုဇ်	427
သိမ်းဆည်းရှုပွားပုံစနစ်	399	၃။ ဂေါစရသမ္ပုဇ်	428
သမိဋ္ဌိတေ ပဿာရိတေ သမ္ပဇာနကာရီ		၄။ အသမ္မောဟသမ္ပုဇ်	428
ဟောတိ - ၁။ သာတ္ထကသမ္ပုဇ်	402	ရုပ်နာမ်ကို သိမ်းဆည်းပုံ	429
အဘိညေယျတရား	402	ဥပမာဆောင်၍ ထင်ရှားအောင် ပြပုံ	430
အချို့သော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်တို့၏		ဣရိယာပထသုံးမျိုး ခွဲခြားသတ်မှတ်ပုံ	430
ပြောဆိုချက်	403	တိပိဋက မဟာသီဝမထေရ်မြတ်ကြီး၏ ဝါဒ	432
ဝေဒနာ မချုပ်ဘူးလား	403	၁။ ဂတေ သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတိ	
စည်းကမ်း မလိုက်နာမှုက စခဲ့သည့် အမှား	405	= သွားရာ၌ သမ္ပုဇ်ဉာဏ်ဖြင့် ပြုလေ့ရှိ၏။	432
ဖား-ဝါဒ မဟုတ်ပါ	406	သိမ်းဆည်းရှုပွားပုံ	433
၂။ သပ္ပိယသမ္ပုဇ်	408	၂။ ဌိတေ သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတိ	
၃။ ဂေါစရသမ္ပုဇ်	408	= ရပ်ရာ၌ သမ္ပုဇ်ဉာဏ်ဖြင့် ပြုလေ့ရှိ၏။	433
၄။ အသမ္မောဟသမ္ပုဇ်	409	၃။ နိသိန္ဓေ သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတိ	
သိမ်းဆည်း ရှုပွားပုံစနစ် အမြွက်	409	= ထိုင်ရာ၌ သမ္ပုဇ်ဉာဏ်ဖြင့် ပြုလေ့ရှိ၏။	434
သံဃာဋီပတ္တစီဝရဓာရဏေ သမ္ပဇာနကာရီ		၄။ ၅။ သုတ္တေ ဇာဂရိတေ သမ္ပဇာနကာရီ	
ဟောတိ - ၁။ သာတ္ထကသမ္ပုဇ် (သင်္ကန်း)	411	ဟောတိ = အိပ်ပျော်ရာ၌ နိုးလာရာ၌	
၂။ သပ္ပိယသမ္ပုဇ် (သင်္ကန်း)	411	သမ္ပုဇ်ဉာဏ်ဖြင့် ပြုလေ့ရှိ၏။	434
၃။ ဂေါစရသမ္ပုဇ် (သင်္ကန်း)	412	အိပ်ပျော်ခြင်းနှင့် နိုးလာခြင်း	435
၄။ အသမ္မောဟသမ္ပုဇ် (သင်္ကန်း)	412	အိပ်မက် မက်နေခဲ့သော်	436
သင်္ကန်းကို ဝတ်ရုံ သုံးဆောင်ရာ၌ ရုပ်နာမ်		၆။ ဘာသိတေ သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတိ =	437
သိမ်းဆည်းပုံ	413	စကားပြောရာ၌ သမ္ပုဇ်ဉာဏ်ဖြင့်ပြုလေ့ရှိ၏။	437
၁။ သာတ္ထကသမ္ပုဇ် (သပိတ်)	414	စကားပြောနေစဉ် ရုပ်နာမ်တို့ကို သိမ်းဆည်းပုံ	438
၂။ သပ္ပိယသမ္ပုဇ် (သပိတ်)	414	စကားပြောပြီးနောက် ရုပ်နာမ်တို့ကို	
၃။ ဂေါစရသမ္ပုဇ် (သပိတ်)	415	သိမ်းဆည်းပုံ	439
၄။ အသမ္မောဟသမ္ပုဇ် (သပိတ်)	415	၇။ တုဏှိဘူတေ သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတိ	440
ရုပ်နာမ် သိမ်းဆည်းပုံ အမြွက်	415	= စကားမပြော ဆိတ်ဆိတ်နေရာ၌	
ဥတ္တမသမ္ပဇာနကာရီ	417	သမ္ပုဇ်ဉာဏ်ဖြင့် ပြုလေ့ရှိ၏။	440
အသိတေ ပီတေ ခါယိတေ သာယိတေ သမ္ပဇာန		အသမ္မောဟဓုရ	441
ကာရီ ဟောတိ - ၁။ သာတ္ထကသမ္ပုဇ်	417	သမ္မောဟဝိနောဒနိအဋ္ဌကထာအဖွင့်	443
၂။ သပ္ပိယသမ္ပုဇ်	417	သုတ္တေ သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတိ။	444

ဇာဂရိတေ သမ္မဇာနကာရီ နာမ ဟောတိ။	445	ကထာဝတ္ထု (၁၀) ပါး	446
ဘာသိတေ သမ္မဇာနကာရီ နာမ ဟောတိ။	446	တုဏှိဘာဝေ သမ္မဇာနကာရီ ဟောတိ။	447

သတိပဋ္ဌာန် (၄) ပါး အခန်း

ကာယာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်		သာမိသ သုခဝေဒနာ	482
(က) အာနာပါနပဗ္ဗ = အာနာပါနပိုင်းပထမဆင့်	448	အတိတ်၌ သောမနဿဖြစ်ပုံ	484
(ခ) ဣရိယာပထပဗ္ဗ = ဣရိယာပထပိုင်း		နိရာမိသ သုခဝေဒနာ	484
ပထမဆင့်	449	သာမိသ ဒုက္ခဝေဒနာ	486
(ဂ) သမ္မဇာနပဗ္ဗ = သမ္မဇာနပိုင်း ပထမဆင့်	450	အတိတ်၌ ဒေါမနဿဖြစ်ပုံ	487
(ဃ) ဓာတုမနသိကာရပဗ္ဗ = ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း	451	နိရာမိသ ဒုက္ခဝေဒနာ	487
ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်းလမ်းစဉ်မှ အရဟတ္တဖိုလ်သို့	452	ဆိုလိုရင်းသဘော	489
ဝေဒနာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန် ပထမဆင့်	456	မဟာသီဝမထေရ်မြတ်ကြီး	490
ဝေဒနာအကြောင်း သိကောင်းစရာ	456	နိရာမိသ ဒုက္ခဝေဒနာ ရှုကွက်	496
ခံစားမှုကို ကွဲကွဲပြားပြား သိပုံ	458	ဂေဟသိတ ဥပေက္ခာ = သာမိသ ဥပေက္ခာ	496
မထင်ရှားသော မထေရ်မြတ်ကြီးတစ်ပါး	459	အညာဏုပေက္ခာ	497
ဒုက္ခဝေဒနာ ရှုကွက် ပုံစံတစ်ခု	461	နေက္ခမ္မသိတ ဥပေက္ခာ	497
ကမ္မဋ္ဌာန်း နှစ်မျိုး	463	အသမပေက္ခာ	499
ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်း နှစ်မျိုး	464	နေက္ခမ္မသိတ ဥပေက္ခာဝေဒနာ ရှုကွက်	499
နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်း သုံးမျိုး	464	နေက္ခမ္မသိတဝေဒနာ = သေဝိတဗ္ဗဝေဒနာ	500
ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို သိမ်းဆည်းပြီးလတ်သော်	465	ဝေဒနာနှင့် အနုသယ	503
အသင်ယောဂီ ဘာမှားနေသလဲ?	465	အဝိဇ္ဇာပျောက် - ဝိဇ္ဇာဉာဏ် အလင်းပေါက်	505
၁။ ဖဿ ထင်ရှားသော ပုဂ္ဂိုလ်	466	စိတ္တာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန် ပထမဆင့်	506
၂။ ဝေဒနာ ထင်ရှားသော ပုဂ္ဂိုလ်	466	သတ်မှတ်ထားသော စည်းမျဉ်းဥပဒေသ	507
၃။ အသိစိတ် = ဝိညာဏ်ထင်ရှားသောပုဂ္ဂိုလ်	467	ဓမ္မာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန် ပထမဆင့်	509
တူညီသော ပရိဂ္ဂဟ ရှိသည်	467	နိဝရဏ ပဗ္ဗ (= နိဝရဏပိုင်း) ပထမဆင့်	510
နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်	468	သန္တ - အသန္တ = ထင်ရှားရှိမှု - မရှိမှု	511
ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ် - ဝိပဿနာဉာဏ်	469	သတိပြုရန် အချက်တစ်ရပ်	512
သတိပဋ္ဌာန် ခွဲပုံ	470	ကာမစ္ဆန္တ နိဝရဏ၏ ဖြစ်ကြောင်းတရား	512
သက္ကပဉ္စသုတ္တန်	473	ကာမစ္ဆန္တ နိဝရဏကို ပယ်ကြောင်းတရား	514
တစ်နည်း ဝေဒနာကို ကွဲကွဲပြားပြား သိပုံ	475	တစ်နည်း ကာမစ္ဆန္တနိဝရဏကို	
ဒီဃနုခသုတ္တန် ကောက်နုတ်ချက်	475	ပယ်ကြောင်းတရား (၆) ပါး	516
ဝေဒနာ အမျိုးအစား ခွဲပုံ	477	ဗျာပါဒ နိဝရဏ ဖြစ်ကြောင်းတရား	518
သာမိသ သုခ - ဒုက္ခ - ဥပေက္ခာဝေဒနာ	479	ဗျာပါဒ နိဝရဏကို ပယ်ကြောင်းတရား	518
နိရာမိသ သုခ - ဒုက္ခ - ဥပေက္ခာဝေဒနာ	479	တစ်နည်း ဗျာပါဒ နိဝရဏကို	
သိမ်းဆည်းပုံ အမြဲ	480	ပယ်ကြောင်းတရား (၆) ပါး	519

ထိနမိဒ္ဓ နီဝရဏ ဖြစ်ကြောင်းတရား	521	၅။ သမ္မာအာဇီဝ	552
ထိနမိဒ္ဓ နီဝရဏကို ပယ်ကြောင်းတရား	521	၆။ သမ္မာဝါယာမ	553
တစ်နည်း ထိနမိဒ္ဓ နီဝရဏကို		အနုပ္ပန္န အကုသိုလ်	553
ပယ်ကြောင်းတရား (၆) ပါး	522	ဥပ္ပန္န အကုသိုလ်	554
ဥဒ္ဓစ္စ - ကုက္ကုစ္စ နီဝရဏ ဖြစ်ကြောင်းတရား	523	အနုပ္ပန္န ကုသိုလ်	555
ဥဒ္ဓစ္စ - ကုက္ကုစ္စ နီဝရဏကို ပယ်ကြောင်းတရား	524	ဥပ္ပန္န ကုသိုလ်	555
တစ်နည်း ဥဒ္ဓစ္စ - ကုက္ကုစ္စ နီဝရဏကို		၇။ သမ္မာသတိ	556
ပယ်ကြောင်းတရား (၆) ပါး	524	ပြည့်စုံရမည့် တရားသုံးပါး	557
ဝိစိကိစ္ဆာ နီဝရဏ ဖြစ်ကြောင်းတရား	526	အာတာပီ = ဝီရိယ	557
ဝိစိကိစ္ဆာ နီဝရဏကို ပယ်ကြောင်းတရား	526	သမ္ပဇာန = သမ္ပဇဉ်ဉာဏ်	557
တစ်နည်း ဝိစိကိစ္ဆာ နီဝရဏကို		သတိမာ - သတိနှင့် ပြည့်စုံခြင်း	558
ပယ်ကြောင်းတရား (၆) ပါး	527	သတိနှင့် ပညာ	559
ဆိုလိုရင်း ရှုကွက်	528	လောကီပိုင်း လောကုတ္တရာပိုင်း	560
ဓမ္မာနုပဿနာ ခန္ဓပဗ္ဗ (= ခန္ဓပိုင်း) ပထမဆင့်	530	သတိပဋ္ဌာန်ဆိုတာ ဘာလဲ?	560
ဣတိ ရူပံ - ဣတိ ဝေဒနာ	531	ဧကာယန = တစ်ကြောင်းတည်းသောလမ်း	562
ဣတိ ရူပဿ သမုဒယော၊ ဣတိ ရူပဿ		၈။ သမ္မာသမာဓိ	564
အတ္တင်္ဂမော	532	လောကီမဂ္ဂင် တရားကိုယ် (၈) ပါး ရှုကွက်	566
မေးသင့်သော မေးခွန်းများ	533	သတိပဋ္ဌာန်လေးပါး ခွဲခြား ဝေဖန်ပုံ	567
အာယတန ပဗ္ဗ - အာယတနပိုင်း ပထမဆင့်	533	၁။ ကာယာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်	568
ပဇာနာတိ = ကွဲကွဲပြားပြား သိပုံ	534	၂။ ဝေဒနာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်	569
ဖြစ်ကြောင်းတရားနှင့် ပယ်ကြောင်းတရား	534	၃။ စိတ္တာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်	569
အနုပ္ပါဒနိရောဓ	535	၄။ ဓမ္မာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်	569
ဓမ္မာနုပဿနာ ဗောဇ္ဈင်္ဂပဗ္ဗ (= ဗောဇ္ဈင်ပိုင်း)		သတိပဋ္ဌာန်လေးပါး၏ စွမ်းအား	570
ပထမဆင့်	535	လုပ်ငန်းခွင် (၄) ဆင့်	571
ဗောဇ္ဈင်္ဂ = ဗောဇ္ဈင်	539	သတိပဋ္ဌာန်လေးပါး - ဒုတိယဆင့်	572
ဓမ္မာနုပဿနာ သစ္စပဗ္ဗ (= သစ္စာပိုင်း) ပထမဆင့်	541	အဋ္ဌကထာကြီးများ၏ ဖြတ်ထုံးများ	573
ဒုက္ခ အရိယသစ္စာ	541	ဗဟိဒ္ဓသို့ ဉာဏ်ကို စေလွှတ်ပါ	575
ဒုက္ခသမုဒယ အရိယသစ္စာ	542	သတိပြုရန် အချက်တစ်ရပ်	575
အဘိဓမ္မဘာဇနိယနည်း	543	ဉာဏ် ထက်မြက် စူးရှမှု	576
ဝိပဿနာဉာဏ်၏ အရှုခံ သစ္စာတရား	543	သစ်ပင် - ရေ - မြေ - တော - တောင်	577
နိရောဓသစ္စာ	544	သက်ရှိ ဗဟိဒ္ဓ ရုပ်လောကသို့	577
နိရောဓ နှစ်မျိုး	544	ဘာဝရုပ်	579
မဂ္ဂသစ္စာ - ၁။ သမ္မာဒိဋ္ဌိ	547	ဗဟိဒ္ဓ နာမ်လောကသို့	581
၂။ သမ္မာသင်္ကပ္ပ	549	အနီးမှ အဝေးသို့	583
၃။ သမ္မာဝါစာ	551	နာမရူပဝဝတ္ထာနဉာဏ်	584
၄။ သမ္မာကမ္မန္တ	551	ယထာဘူတဒဿနဉာဏ်	585

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်းဇယားများ စာရင်း

အနုပောဓဉာဏ်	587	သတိပဋ္ဌာန်ကျင့်စဉ် တတိယဆင့်	594
အယူအဆ မမှားသင့်ပေ	588	အဋ္ဌကထာ-ဋီကာ အဖွင့်များ	595
သတိပဋ္ဌာန်လေးပါးလုံး၌ ဒုတိယဆင့်		သတိပဋ္ဌာန်ကျင့်စဉ် စတုတ္ထဆင့်	598
အောင်မြင်ပြီ	593	မှတ်သားဖွယ်ရာ အက္ခရာနှင့် အညွှန်း	601

မာတိကာ ပြီး၏။

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်းဇယားများ စာရင်း

	စာမျက်နှာ		စာမျက်နှာ
(၆)လိုင်းဇယား အချုပ် (ရုပ်ပိုင်း)	270	ဒေါသ-မစ္ဆရိယ အုပ်စု ဝိထိစဉ် ဇယား	238
ရူပါရုံ (= အရောင်) လိုင်း		ဒေါသ-ကုက္ကုစ္စအုပ်စု ဝိထိစဉ် ဇယား	240
အကောင်းအုပ်စု ဇယား	150	ဝိစိကိစ္ဆာ အုပ်စု ဝိထိစဉ် ဇယား	242
ရူပါရုံ (= အရောင်) လိုင်း အကောင်းအုပ်စု		ဥဒ္ဓစ္စ အုပ်စု ဝိထိစဉ် ဇယား	243
စိတ်စေတသိက် ဇယား	151	ဓမ္မာရုံလိုင်း မနောဒွါရဝိထိ အကောင်းအုပ်စု	
ရူပါရုံ အရောင်လိုင်း မကောင်းအုပ်စု		ရုပ်အတုကို အာရုံယူ၍ ရှုပုံ ဇယား	147
အကုသိုလ်ဇောဝိထိ ဇယား	257	သမ္မာဝါစာ ဝိထိစဉ် ရှုကွက် ဇယား	197
အတိမဟန္တာရုံ စက္ခုဒွါရဝိထိ -တဒါရမ္မဏဝါရ	184	သမ္မာကမ္မန္တ ဝိထိစဉ် ရှုကွက် ဇယား	198
ပထမ မဟန္တာရုံ စက္ခုဒွါရဝိထိ - ဇေနဝါရ	184	သမ္မာအာဇီဝ ဝိထိစဉ် ရှုကွက် ဇယား	200
ဒုတိယ မဟန္တာရုံ စက္ခုဒွါရဝိထိ - ဇေနဝါရ	185	ကရုဏာ ဝိထိစဉ် ရှုကွက် ဇယား	207
ပထမ ပရိတ္တာရုံ စက္ခုဒွါရဝိထိ - ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနဝါရ	185	မုဒိတာ ဝိထိစဉ် ရှုကွက် ဇယား	208
ဓမ္မာရုံလိုင်း သုဒ္ဓမနောဒွါရဝိထိ		“အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံ” ဓမ္မာရုံလိုင်း -	
အကောင်းအုပ်စုဇယား	123	မနောဒွါရ - ဈာနသမာပတ္တိဝိထိ ဇယားများ	106
ဓမ္မာရုံလိုင်း မနောဒွါရဝိထိ		ဗြဟ္မစိုရ်တရား လေးပါး - ဈာနသမာပတ္တိ	
မကောင်းအုပ်စုဇယား	227	ဝိထိ ဇယားများ	107
လောဘ-ဒိဋ္ဌိ အုပ်စု ဝိထိစဉ် ပုံစံဇယား	231	တိဟိတ်ပုထုဇန့်များအတွက် တဒါရုံ ဇယား	131
လောဘ-မာန အုပ်စု ဝိထိစဉ် ဇယား	232	ကုသိုလ်နှင့် ဝိပါက် ဇယား	133
ဒေါသ အုပ်စု ဝိထိစဉ် ဇယား	235	ဓာတ် (၁၈)ပါးဇယား	282
ဒေါသ-ဣဿာ အုပ်စု ဝိထိစဉ် ဇယား	237		

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

နိဗ္ဗာနဂါမိနိပဋိပဒါ - ဒုတိယတွဲ

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း

နိဒါနကဏ္ဍ

အကြောင်းပြစာတမ်းလွှာ

ယေ တေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု အဓမ္မံ “ဓမ္မော”တိ ဒီပေန္တိ။ တေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဗဟုဇနအဟိတာယ ပဋိပန္နာ ဗဟုဇနအသုခါယ ဗဟုနော ဇနဿ အနတ္တဿ အဟိတာယ ဒုက္ခဿ ဒေဝမနုဿာနံ။ ဗဟုဉ္စ တေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု အပုညံ ပသဝန္တိ၊ တေ စိမံ သဒ္ဓမ္မံ အန္တရဓာပေန္တိ။ (အံ-၁-၁၈။)

ယေ တေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဓမ္မံ “အဓမ္မော”တိ ဒီပေန္တိ။ တေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဗဟုဇနအဟိတာယ ပဋိပန္နာ ဗဟုဇနအသုခါယ ဗဟုနော ဇနဿ အနတ္တဿ အဟိတာယ ဒုက္ခဿ ဒေဝမနုဿာနံ။ ဗဟုဉ္စ တေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု အပုညံ ပသဝန္တိ၊ တေ စိမံ သဒ္ဓမ္မံ အန္တရဓာပေန္တိ။ (အံ-၁-၁၈-၁၉။)

ယေ တေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု အဓမ္မံ “အဓမ္မော”တိ ဒီပေန္တိ။ တေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဗဟုဇနဟိတာယ ပဋိပန္နာ ဗဟုဇနသုခါယ ဗဟုနော ဇနဿ အတ္တဿ ဟိတာယ သုခါယ ဒေဝမနုဿာနံ။ ဗဟုဉ္စ တေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ပုညံ ပသဝန္တိ၊ တေ စိမံ သဒ္ဓမ္မံ ဌပေန္တိတိ။ (အံ-၁-၁၉။)

ယေ တေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဓမ္မံ “ဓမ္မော”တိ ဒီပေန္တိ။ တေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဗဟုဇနဟိတာယ ပဋိပန္နာ ဗဟုဇနသုခါယ ဗဟုနော ဇနဿ အတ္တဿ ဟိတာယ သုခါယ ဒေဝမနုဿာနံ။ ဗဟုဉ္စ တေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ပုညံ ပသဝန္တိ၊ တေ စိမံ သဒ္ဓမ္မံ ဌပေန္တိတိ။ (အံ-၁-၁၉။)

= ရဟန်းတို့ . . . အကြင်ရဟန်းတို့သည် အဓမ္မကို ဓမ္မဟု ထင်ရှားပြကြကုန်၏။ ရဟန်းတို့ . . . ထိုရဟန်းတို့သည် လူအများ၏ အစီးအပွားမဲ့ခြင်းငှာ လူအများ၏ ချမ်းသာမဲ့ခြင်းငှာ လူအများ၏ အကျိုးမဲ့ခြင်းငှာ နတ်လူတို့၏ အစီးအပွားမဲ့ခြင်းငှာ ဆင်းရဲခြင်းငှာ ကျင့်သည် မည်ကုန်၏။ ရဟန်းတို့ . . . ထိုရဟန်းတို့သည် များစွာသော အကုသိုလ်ကိုလည်း ဖြစ်ပွားစေသည် မည်ကုန်၏။ ထိုရဟန်းတို့သည် ဤသာသနာတော်ကိုလည်း ကွယ်ပျောက်စေသည် မည်ကုန်၏။ (အံ-၁-၁၈။)

ရဟန်းတို့ . . . အကြင်ရဟန်းတို့သည် ဓမ္မကို အဓမ္မဟု ထင်ရှားပြကြကုန်၏။ ရဟန်းတို့ . . . ထိုရဟန်းတို့သည် လူအများ၏ အစီးအပွားမဲ့ခြင်းငှာ လူအများ၏ ချမ်းသာမဲ့ခြင်းငှာ လူအများ၏ အကျိုးမဲ့ခြင်းငှာ နတ်လူတို့၏ အစီးအပွားမဲ့ခြင်းငှာ ဆင်းရဲခြင်းငှာ ကျင့်သည် မည်ကုန်၏။ ရဟန်းတို့ . . . ထိုရဟန်းတို့သည် များစွာသော အကုသိုလ်ကိုလည်း ဖြစ်ပွားစေသည် မည်ကုန်၏။ ထိုရဟန်းတို့သည် ဤသာသနာတော်ကိုလည်း ကွယ်ပျောက်စေသည် မည်ကုန်၏။ (အံ-၁-၁၈-၁၉။)

ရဟန်းတို့ . . . အကြင်ရဟန်းတို့သည် အဓမ္မကို အဓမ္မဟု ထင်ရှားပြကြကုန်၏။ ရဟန်းတို့ . . . ထိုရဟန်းတို့သည် လူအများ၏ အစီးအပွား ဖြစ်ခြင်းငှာ လူအများ၏ ချမ်းသာခြင်းငှာ လူအများ၏ အကျိုးဖြစ်ခြင်းငှာ နတ်လူတို့၏ အစီးအပွား ဖြစ်ခြင်းငှာ ချမ်းသာခြင်းငှာ ကျင့်သည် မည်ကုန်၏။ ရဟန်းတို့ . . . ထိုရဟန်းတို့သည် များစွာသော ကုသိုလ်တရားကိုလည်း ဖြစ်ပွားစေသည် မည်ကုန်၏။ ထိုရဟန်းတို့သည် ဤသာသနာတော်ကိုလည်း တည်တံ့စေသည် မည်ကုန်၏။ (အံ-၁-၁၉။)

ရဟန်းတို့ . . . အကြင်ရဟန်းတို့သည် ဓမ္မကို ဓမ္မဟု ထင်ရှားပြကြကုန်၏။ ရဟန်းတို့ . . . ထိုရဟန်းတို့သည် လူအများ၏ အစီးအပွား ဖြစ်ခြင်းငှာ လူအများ၏ ချမ်းသာခြင်းငှာ လူအများ၏ အကျိုးဖြစ်ခြင်းငှာ နတ်လူတို့၏ အစီးအပွား ဖြစ်ခြင်းငှာ ချမ်းသာခြင်းငှာ ကျင့်သည် မည်ကုန်၏။ ရဟန်းတို့ . . . ထိုရဟန်းတို့သည် များစွာသော ကုသိုလ်တရားကိုလည်း ဖြစ်ပွားစေသည် မည်ကုန်၏။ ထိုရဟန်းတို့သည် ဤသာသနာတော်ကိုလည်း တည်တံ့စေသည် မည်ကုန်၏။ (အံ-၁-၁၉။)

သာသနာကွယ်ခြင်းငါးမျိုး

တေ စိမံ သဒ္ဓမ္မံ အန္တရဓာပေန္တိ - ထိုရဟန်းတို့သည် ဤသာသနာတော်ကိုလည်း ကွယ်ပျောက်စေသည် မည်ကုန်၏။ (အံ-၁၈-၁၉။) ဟူသော ဒေသနာတော်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ သာသနာကွယ်ခြင်းငါးမျိုးကို အင်္ဂုတ္တရအဋ္ဌကထာ (အံ-၄-၁-၆၇-၇၂။)၌ အောက်ပါအတိုင်း ဖွင့်ဆိုထား၏။

ဘုရားရှင်၏သာသနာတော်သည် -

- ၁။ အဓိဂမသာသနာ
- ၂။ ပဋိပတ္တိသာသနာ
- ၃။ ပရိယတ္တိသာသနာ
- ၄။ လိင်္ဂသာသနာ
- ၅။ ဓာတုသာသနာ - ဟု

ဤသို့လျှင် ငါးမျိုးရှိ၏။ သာသနာကွယ်ပခြင်းသည်လည်း -

- ၁။ အဓိဂမအန္တရဓာန = အဓိဂမသာသနာတော်၏ ကွယ်ခြင်း၊
- ၂။ ပဋိပတ္တိအန္တရဓာန = ပဋိပတ္တိသာသနာတော်၏ ကွယ်ခြင်း၊
- ၃။ ပရိယတ္တိအန္တရဓာန = ပရိယတ္တိသာသနာတော်၏ ကွယ်ခြင်း၊
- ၄။ လိင်္ဂအန္တရဓာန = လိင်္ဂသာသနာတော်၏ ကွယ်ခြင်း၊
- ၅။ ဓာတုအန္တရဓာန = ဓာတုသာသနာတော်၏ ကွယ်ခြင်း -

ဤသို့လျှင် သာသနာကွယ်ခြင်းလည်း ငါးမျိုးပင် ရှိ၏။

အဓိဂမသာသနာကွယ်ပုံ

ထိုငါးပါးတို့တွင် မြတ်စွာဘုရား၏ သာသနာတော်၌ မဂ်လေးပါး ဖိုလ်လေးပါး ပဋိသမ္ဘိဒါလေးပါး ဝိဇ္ဇာသုံးပါး အဘိညာဏ်ခြောက်ပါး - ဤတရားများသည် အရိယာသူတော်ကောင်းတို့ ရအပ် ရောက်အပ်သော တရားများ ဖြစ်ကြ၍ - “အဓိဂမ” မည်၏။ ဆုတ်ယုတ် ကွယ်ပျောက်သောအခါ ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်လေးပါးမှ စ၍ အစဉ်အတိုင်း ဆုတ်ယုတ် ကွယ်ပျောက်သွား၏။ ဘုရားရှင်တို့ ပရိနိဗ္ဗာန် စံလွန်တော်မူပြီးနောက် နှစ်ပေါင်း (၁၀၀၀)အတွင်း၌ သာလျှင် အရိယာ သူတော်ကောင်းတို့သည် ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်တို့ကို ဖြစ်စေခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်ကြကုန်၏။ ထို နှစ်ပေါင်းတစ်ထောင်မှ နောက်ပိုင်းကာလ၌ အဘိညာဏ် (၆)ပါးတို့ကိုသာ ဖြစ်စေခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်ကြကုန်၏။ ထိုမှ နောက်ပိုင်းကာလ၌ကား အဘိညာဏ် (၆)ပါးတို့ကိုသော်လည်း ဖြစ်စေခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်ကုန်ရကား ဝိဇ္ဇာသုံးပါး တို့ကိုသာ ဖြစ်စေခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်ကြကုန်၏။ တစ်ဖန် ကာလကြာညောင်း၍ လာလတ်ကုန်သော် ထိုဝိဇ္ဇာသုံးပါး တို့ကိုသော်လည်း ဖြစ်စေခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်ကုန်ရကား ဈာန်အစေးခန်းခြောက်နေသည့် သုက္ခဝိပဿက ရဟန္တာ

အရှင်မြတ်တို့သာ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ကြကုန်၏။ ဤနည်းလမ်း ဥပါယ်အတိုင်း တဖြည်းဖြည်း ကာလကြာညောင်း၍ လာလတ်သော် အနာဂါမ်ပုဂ္ဂိုလ် သကဒါဂါမ်ပုဂ္ဂိုလ် သောတာပန်ပုဂ္ဂိုလ်တို့သာ ဖြစ်နိုင်ကြကုန်၏။ ထိုအရိယာ သူတော်ကောင်းတို့သည် လောက၌ ထင်ရှား တည်ရှိနေသမျှ ကာလပတ်လုံး ဘုရားရှင်၏ အဓိဂမသာသနာ မြတ်ကြီးသည် ကွယ်ပျောက်သည် မမည်သေး။ သို့သော် နောက်ပိတ်ဆုံး သောတာပန် အရိယာ သူတော်- ကောင်း၏ အသက် ကုန်ဆုံးသွားသောအခါ၌ကား ဘုရားရှင် ဆိုဆုံးမထားတော်မူခဲ့သော အဓိဂမသာသနာ မြတ်ကြီးသည် ကွယ်သည် မည်ပေသည်။ ဤကား - အဓိဂမ အန္တရဓာန = အဓိဂမသာသနာတော်၏ ကွယ်ခြင်း မည်၏။ (အံ-ဋ္ဌ-၁-၆၇။)

ပဋိပတ္တိသာသနာတော်ကွယ်ပုံ

သာသနာတော်နောက်ပိုင်း၌ ဈာန် ဝိပဿနာ မဂ်ဖိုလ်တရားတို့ကို ဖြစ်စေခြင်းငှာ ရအောင် အားထုတ် ခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်ကုန်ရကား သီလ စင်ကြယ်ရုံမျှသာ ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်နိုင်ကြကုန်၏။ ကျင့်နိုင်ကြကုန်၏။ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလမျှကိုသာလျှင် ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ထားနိုင်ကြကုန်၏။ တစ်ဖန် တဖြည်းဖြည်း ကာလကြာ ညောင်း၍ လာလတ်ပြန်သော အခါ၌ -

“သီလံ ပရိပုဏ္ဏံ ကတွာ ရက္ခာမ၊ ပဓာနဉ္စ အနုယုဇ္ဇာမ၊ န စ မဂ္ဂံ ဝါ ဖလံ ဝါ သစ္စိကာတုံ သက္ကောမ၊ နတ္ထိ ကုဒါနိ အရိယဓမ္မပဋိဝေဓော” (အံ-ဋ္ဌ-၁-၆၇။)

“သီလကို ပြည့်ပြည့်စုံစုံ ပြုကျင့်၍ ထိန်းသိမ်း စောင့်ရှောက်ကြကုန်အံ့၊ ပဓာန အမည်ရသည့် သမထ ဝိပဿနာဘာဝနာ ကမ္မဋ္ဌာန်းကိုလည်း အားထုတ်ကြပါကုန်အံ့၊ သို့သော် အရိယမဂ်တရားကိုလည်းကောင်း၊ အရိယ ဖိုလ်တရားကိုလည်းကောင်း မျက်မှောက်ပြုခြင်းငှာ ငါတို့ စွမ်းနိုင်တော့မည်ကား မဟုတ်ကုန်၊ အရိယမဂ်ဖိုလ် တရားထူး တရားမြတ်ကို ထိုးထွင်း သိမြင်ခြင်းသည်ကား ဤယခုအခါ၌ မရှိနိုင်တော့ပြီ။” -

ဤသို့လျှင် ရဟန်းတော်များသည် စိတ်နှလုံးလျှော့ချလျက် သမထဝိပဿနာ ဘာဝနာအမှု၌ ပျင်းရိခြင်း များကုန်သည်ဖြစ်၍ အချင်းချင်း တစ်ပါးသည် တစ်ပါးအား အာပတ်ဖြင့် စောဒနာခြင်းကိုလည်း မပြုကြတော့ ကုန်၊ တားမြစ်ခြင်းကိုလည်း မပြုကြတော့ကုန်၊ ဝိနည်းကျင့်ဝတ်နှင့် ပတ်သက်၍ အပ်သလော မအပ်သလောဟု တွေးတောမှု ဝိနယကုက္ကုစ္စတရားမျှလည်း မရှိကြတော့လေကုန်။ ထိုအခါမှစ၍ ရှေးဦးစွာ ငယ်ကုန်ငယ်ကုန်သော သိက္ခာပုဒ်တို့ကို လွန်ကျူးချိုးဖောက်ကြကုန်၏။ ထို့နောက်တဖြည်းဖြည်း အချိန်ကာလကြာညောင်း၍ ဆုတ်ယုတ် လာလတ်ပြန်သောအခါ ပါစိတ်အာပတ် ထုလွှစဉ်းအာပတ်တို့ကို ကျူးလွန်ကြပြန်ကုန်၏။ ထို့နောက် သံယာဒိ- သေသ်အာပတ်တို့ကို ကျူးလွန်ကြပြန်ကုန်၏။ ပါရာဇိကလေးပါးမျှသည်သာလျှင် ရဟန်းတော်တို့ ကျင့်ဖို့ရန် ရပ်တည်နေတော့၏။ ပါရာဇိကသိက္ခာပုဒ် လေးပါးတို့ကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်တော်မူကြကုန်သော ရဟန်း တော်တို့၏ အရာသည်သော်လည်းကောင်း အထောင်သည်သော်လည်းကောင်း ထင်ရှားရှိလတ်သော် ဘုရားရှင်၏ ပဋိပတ္တိသာသနာတော်မြတ်ကြီးသည် ကွယ်သည် မည်သည် မဖြစ်သေးပေ။ သာသနာတော်တွင် ပါရာဇိက သိက္ခာပုဒ်လေးပါးမျှကိုပင် လုံခြုံစွာ ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်လျက် သီလကို ဖြည့်ကျင့်နေသော နောက်ဆုံးပိတ် ရဟန်းတော်၏ ပါရာဇိကသီလ၏ ပျက်စီးခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း၊ အသက်၏ကုန်ခြင်း = ယုံလွန်တော်မူခြင်း ကြောင့်လည်းကောင်း ပဋိပတ္တိသာသနာတော်သည် ကွယ်လေ၏။ ဤသို့လျှင် ပါရာဇိကလေးပါးကို စောင့်ထိန်း သော ရဟန်းတစ်ပါးမျှ မကျန်သောအခါ ပဋိပတ္တိသာသနာတော်သည် ကွယ်သည် မည်တော့၏။

(အံ-ဋ္ဌ-၁-၆၇-၆၈။)

ပရိယတ္တိသာသနာတော်ကွယ်ပုံ

အဋ္ဌကထာနှင့် တကွသော ပိဋကသုံးပုံ ပါဠိတော်မြတ်ကြီးသည် တည်ရှိနေသမျှ ကာလပတ်လုံး ပရိယတ္တိ သာသနာတော် အပြည့်အစုံတည်သည် မည်၏။ ကာလရှည်ကြာ၍ တဖြည်းဖြည်း ဆုတ်ကပ်ကာလသို့ ရောက်ရှိ လာသောအခါ တိုင်းသားပြည်သူ များငိုလ်လူတို့ တရားမစောင့်ကြတော့သဖြင့် မိုးသည် ကောင်းစွာ မရွာသွန်း တော့ပေ။ မိုးလေ မမှန်သဖြင့် ကောက်ပဲသီးနှံတို့သည် မပြည့်မစုံ သီးပွင့်လာကြကုန်၏။ ဆုတ်ယုတ်လာကြ ကုန်၏။ ထိုအခါ လူဒါယကာတို့သည် အစားအသောက် အဝတ်အထည် ရှားပါးမှုကြောင့် ရဟန်းသံဃာတော်- အား ပစ္စည်းလေးပါး လှူဒါန်းဖို့ရန် မတတ်နိုင်ကြတော့ကုန်။ ရဟန်းတော်တို့သည် ပစ္စည်းလေးပါး ချို့တဲ့ကြရ ကား မိမိ၏တပည့် ရှင်ငယ် ရဟန်းငယ်များကို ပစ္စည်းလေးပါးဖြင့် မထောက်ပံ့နိုင်ကြကုန်။ တဖြည်းဖြည်း ဆုတ် ယုတ်လာသော ထိုအခါ၌ ရှင်ငယ် ရဟန်းငယ်တို့၏ စာသင်ယူမှု “ပရိယတ္တိ”သည် ဆုတ်ယုတ်လေတော့၏။ ပါဠိတော်၏ အနက်အဓိပ္ပါယ် = အဋ္ဌကထာကို ဆောင်ထားခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်ကြတော့ကုန်၊ ဆရာနည်းကျကျ သင်ယူမှု မရှိတော့ကုန်။ ပါဠိတော်၏ အစွမ်းဖြင့်သာလျှင် ပါဠိတော်သက်သက်ကိုသာလျှင် ဆောင်ထားနိုင်ကြ ကုန်၏။ ပါဠိတော်သက်သက်ကိုသာလျှင် သင်ယူနိုင်ကြကုန်၏။

ထို့နောက် တဖြည်းဖြည်း ဆုတ်ယုတ်လာသောအခါ ပါဠိတော်အားလုံးကိုလည်း ဆောင်ထားခြင်းငှာ သင်- ယူခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင် ဖြစ်လာကြပြန်၏။ ထိုအခါ အနက်အဓိပ္ပါယ် ခက်ခဲသော ကျမ်းဂန်များကို မသိနားမလည် နိုင်ကြသဖြင့် အဘိဓမ္မာပိဋကကို မသင်ယူကြတော့ပေ။ ထို့ကြောင့် အဘိဓမ္မာပိဋကသည် ရှေးဦးစွာ ကွယ်လေ ပေလိမ့်မည်။ အဘိဓမ္မာ (၇)ကျမ်းတွင်လည်း ရှေးဦးစွာ ပဋ္ဌာန်းကျမ်းကြီး ကွယ်ပျောက်မည်။ ထို့နောက် အစဉ် အတိုင်း ယမိုက်ကျမ်း၊ ကထာဝတ္ထုကျမ်း၊ ပုဂ္ဂလပညတ်ကျမ်း၊ ဓာတုကထာကျမ်း၊ ဝိဘင်းကျမ်း၊ ဓမ္မသင်္ဂဏီကျမ်း များ ကွယ်ကြမည်။

အဘိဓမ္မာပိဋက ကွယ်ပြီးသောအခါ သုတ္တန္တပိဋက ကွယ်ပျောက်မည်။ သုတ္တန္တပိဋကတွင် ရှေးဦးစွာ အင်္ဂုတ္တ- ရနိကာယ် ကွယ်ပျောက်မည်။ ထို့နောက် သံယုတ္တနိကာယ် (၅)ကျမ်း၊ မဇ္ဈိမနိကာယ် (၃)ကျမ်း၊ ဒီဃနိကာယ် (၃)ကျမ်း အစဉ်အတိုင်း ကွယ်ပျောက်မည်။ ဤသို့လျှင် ဒီဃနိကာယ်သို့တိုင်အောင် ကွယ်ပျောက်သွားသောအခါ သုတ္တန္တပိဋကသည် ကွယ်ပျောက်သည် မည်တော့၏။

ဝိနည်းပိဋကနှင့်တကွ ဇာတက ဒေသနာတော်မျှကိုသာလျှင် ဆောက်ထားကြပေကုန်လတ္တံ့။ သီလကို ချစ်မြတ်နိုးတော်မူကြကုန်သော လဇ္ဇိသူတော်ကောင်းတို့သည်သာလျှင် ဝိနည်းပိဋကကို ဆောက်ထားကြပေကုန် လတ္တံ့။ လာဘ်လာဘပေါများမှုကို အလိုရှိကြကုန်သော ရဟန်းတို့သည် - “သုတ္တန်တရားတော်တို့ကို ဟောကြား ပြသ ဆိုဆုံးမသော်လည်း ကောင်းစွာမှတ်မိသော သူသည် ကောင်းစွာကျင့်သော သူသည် မရှိနိုင်” - ဟု နှလုံး ပိုက်ကြ၍ ဇာတ်တော်များကိုသာလျှင် ဆောက်ထားကြကုန်၏။ ထို့နောက် ဇာတ်တော်အားလုံးကို ဟောပြောပြ နိုင်သော ပုဂ္ဂိုလ်လည်းမရှိ၊ နာကြားမည့် ပရိသတ်လည်း မရှိလေရကား ဇာတ်တော်များလည်း တဖြည်းဖြည်း ကွယ်ပျောက်ပေလတ္တံ့။ ဤသို့ ဇာတ်တော်များ ကွယ်ပျောက်သွားသောအခါ ဝိနည်းပိဋကကိုသာလျှင် ဆောင်- ထားပေလတ္တံ့။ တဖြည်းဖြည်း ကာလဆုတ်ယုတ်လာသောအခါ ဝိနည်းပိဋကသည်လည်း ကွယ်ပျောက်ပေလတ္တံ့။

နောက်ဆုံး၌ တိုင်းပြည်ကို အစိုးရသော မင်းတို့သည် - “ဘုရားဟောကြားထားတော်မူအပ်သော ဂါထာ တစ်ခုကိုမျှ ဟောပြောနိုင်သူရှိပါက ဆုတော်ငွေ တစ်ထောင်ပေးမည်။” ဟု အသပြာတစ်ထောင်ထုပ်ကို ဆင်ကျောက်- ကုန်းထက်၌တင်ကာ သုံးကြိမ်တိုင်တိုင် မြို့ကိုလည့်လည်၍ ကြေညာစေသော်လည်း အသပြာထောင်ထုပ်ကို ယူမည့်သူ မရှိသဖြင့် မင်းဘဏ္ဍာတော်တိုက်သို့ ပြန်လည်သွင်းရသော အချိန်အခါသို့ ရောက်လျှင် ဘုရားရှင်၏

ပရိယတ္တိသာသနာတော်မြတ်ကြီးသည် လုံးဝကွယ်လေတော့သည်။ (အံ-ဋ္ဌ-၁-၆၈-၆၉။)

လိင်္ဂသာသနာကွယ်ပုံ

ပရိယတ္တိသာသနာတော်ကြီး ကွယ်ပြီးနောက်ပိုင်းကာလ၌ ရဟန်းတို့၏ သင်္ကန်းဝတ်ရုံပုံ သပိတ်ကိုင်ပုံ လှမ်းကြွပုံ ကြည့်ရှုပုံများသည် ကြည်ညိုဖွယ်ရာဂုဏ်ကို မဆောင်နိုင်တော့ချေ။ သင်္ကန်းကိုလည်း ဆင်စွယ်ရောင် အဝါပြောပြောမျှသာ ဆိုးကြကုန်လတ္တံ့။ ထို့နောက် ကာလကြာညောင်းပြန်သောအခါ သင်္ကန်းကို အဝါရောင်မျှပင် မဆိုးတော့ဘဲ ပိတ်ဖြူကို ကပ္ပဗိန္နုထိုး၍သော်လည်းကောင်း လူတို့ဝတ်သကဲ့သို့ ခါးပုံစထိုး၍သော်လည်းကောင်း ဝတ်ဆင်ကြကုန်လတ္တံ့။ (ယောနကတိုင်းသားတို့၏ အဝတ်ဖြူဝတ်သော ဓလေ့ထုံးစံသည် ကဿပဘုရားရှင်၏ သာသနာတော် နောက်ပိုင်းကာလ၌ ရဟန်းပျက်တို့၏ ကြွင်းကျန်သော ဓလေ့ထုံးစံဖြစ်သည်ဟု အဆိုရှိ၏။) ထို့နောက် တစ်ဖန် ပိတ်ဖြူသင်္ကန်းကိုပင် ဝတ်ရုံမှု မပြုတော့ဘဲ သင်္ကန်းအပိုင်းအစငယ် တစ်ခုကို လက်မှာ ချည်၍ လည်းကောင်း၊ လည်ပင်းမှာ ချည်၍လည်းကောင်း၊ ဆံပင်မှာ ချည်၍လည်းကောင်း ရဟန်းဟူသော အထိမ်းအမှတ်မျှသာ ထားကြကုန်လတ္တံ့။ ထို့ပြင် သားမယားယူကာ ရောင်းဝယ် စိုက်ပျိုးခြင်းတို့ကို လုပ်ကိုင်၍ အသက်မွေးကြကုန်လတ္တံ့။ ဤကဲ့သို့သော ရဟန်းတို့ ရဟန်းယောင်မျိုးကိုပင် ရည်ရွယ်တော်မူ၍ ဘုရားရှင်က အောက်ပါအတိုင်း ဟောကြားတော်မူခဲ့ခြင်း ဖြစ်၏။

ဘဝိဿန္တိ ခေါ် ပနာနန္ဒ အနာဂတမဒ္ဒါနံ ဂေါတြဘုရော ကာသာဝကဏ္ဍာ ဒုဿီလာ ပါပဓမ္မာ၊ တေသု ဒုဿီလေသု သံဃံ ဥဒ္ဓိဿ ဒါနံ ဒဿန္တိ၊ တဒါပါဟံ အာနန္ဒ သံဃဂတံ ဒက္ခိဏံ အသင်္ချေယျံ အပ္ပမေယျံ ဝဒါမိ။ (မ-၃-၂၉၉။)

အာနန္ဒာ . . . စင်စစ် နောင်အနာဂတ်ကာလ၌ ရဟန်းဟူသော အနွယ်မျှကို ဆောင်ကုန်သော သင်္ကန်းလည်၌ရောက်ကုန်သော သီလမရှိကုန်သော ယုတ်မာသော တရားရှိသူတို့သည် ဖြစ်ပေါ်လာပေကုန်လတ္တံ့။ ထိုသီလ မရှိကုန်သော သူတို့၌ သံဃာကို ရည်ညွှန်း၍ အလှူကို ပေးလှူကုန်လတ္တံ့။ အာနန္ဒာ . . . ထိုကဲ့သို့သော အခါမျိုး၌သော်လည်း သံဃိကအလှူကို မရေတွက်နိုင် မနှိုင်းယှဉ်နိုင်သော အကျိုးရှိ၏ဟု ငါဘုရားဟောတော်မူ၏။ အာနန္ဒာ မည်သည့် နည်းပရိယာယ်နှင့်မျှ သံဃိကဒါနထက် ပုဂ္ဂလိကဒါနကို အထူးသဖြင့် အကျိုးများ၏ဟု ငါဘုရား ဟောတော်မမူပေ။ (မ-၃-၂၉၉။ ဒက္ခိဏဝိဘင်္ဂသုတ်။)

နောက်ဆုံး၌ ရဟန်းပျက်တို့သည် ထိုသင်္ကန်းစကိုပင် အကျယ်ချဲ့သည့် အကျိုးမရှိသည့် လုပ်ငန်းရပ်အဖြစ် သတ်မှတ်ကာ ပယ်စွန့်ပစ်ကြကုန်လတ္တံ့။ ထိုအခါ လိင်္ဂသာသနာသည် ကွယ်သည် မည်ပေ၏။ (အံ-ဋ္ဌ-၁-၆၉-၇၀။)

ဓာတုသာသနာတော်ကွယ်ပုံ

ဓာတုသာသနာတော်မြတ်ကြီး ကွယ်ပုံကို ဤသို့ သိရှိပါလေ။ ပရိနိဗ္ဗာန်သည် ကိလေသပရိနိဗ္ဗာန် ခန္ဓ-ပရိနိဗ္ဗာန် ဓာတုပရိနိဗ္ဗာန်အားဖြင့် သုံးမျိုးပြား၏။

ကိလေသပရိနိဗ္ဗာန် - ဂေါတမရှင်တော်မြတ်ဘုရား၏ ကိလေသာတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းမှု = ကိလေသပရိနိဗ္ဗာန်သည် မဟာသက္ကရာဇ် (၁၀၃)ခု ကဆုန်လပြည့်နေ့၌ မဟာဗောဓိမဏ္ဍိုင်ဝယ်ဖြစ်ခဲ့ပြီ။ (ကိလေသပရိနိဗ္ဗာန် ပြုတော်မူရာ အချိန်အခါကာလ ပြုတော်မူရာ ဌာနသည် အတိအကျ ရှိခဲ့၏။ ယင်း ကိလေသပရိနိဗ္ဗာန်ကိုပင် သဂ္ဂပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်ဟူ၍လည်း ခေါ်၏။ ကိလေသာအားလုံး ချုပ်ငြိမ်းသွားသော်လည်း ကိလေသာနှင့်တကွသော

ကုသိုလ် အကုသိုလ်မှ အခြားတစ်ပါးသော အဗျာကတ အမည်ရသော ခန္ဓာငါးပါးတို့ ကြွင်းကျန်နေသေးသော မချုပ်ငြိမ်းသေးသောကြောင့် သဥပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်ဟု ဆိုသည်။)

ခန္ဓပရိနိဗ္ဗာန် - ဝိပါက်ကမ္မဇရုပ်တို့၏ တစ်နည်းဆိုသော် ကြွင်းကျန်နေသေးသော ခန္ဓာတို့၏ အပြီးတိုင် ချုပ်ငြိမ်းမှုသည် ခန္ဓပရိနိဗ္ဗာန် မည်၏။ ယင်း ခန္ဓပရိနိဗ္ဗာန်သည် ကုသိုလ်နာရီပြည် မလ္လာမင်းတို့၏ အင်ကြင်း ဥယျာဉ်၌ မြတ်စွာဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန်စံတော်မူသောအခါ ဖြစ်ခဲ့ပြီ။ ယင်းခန္ဓပရိနိဗ္ဗာန်ကို အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာန် ဟူ၍လည်း ခေါ်ဆိုပေသည်။ ခန္ဓာငါးပါးတို့၏ နောင်တစ်ဖန် မဖြစ်သော ချုပ်ငြိမ်းဖြင့် အကြွင်းမဲ့ ချုပ်ငြိမ်း ခြင်းတည်း။

ဓာတုပရိနိဗ္ဗာန် - ထိုသို့ ခန္ဓပရိနိဗ္ဗာန်ပြုတော်မူရာတွင် လူတို့၏ အကျိုးစီးပွားအလိုငှာ -

“ငါဘုရားရှင်သည် လူ့လောက၌ ကြာမြင့်စွာ ရပ်တည်ခွင့်မရဘဲ ပရိနိဗ္ဗာန် စံလွန်တော်မူရပေတော့အံ့၊ ငါ ဘုရားရှင်၏ သာသနာတော်သည်လည်း လူ့ပြည်လူ့လောက အရပ်ဒေသအားလုံး၌ ကျယ်ပြန့်မှု မရှိသေး၊ ယုံနဲ့ မှုမရှိသေး၊ ထို့ကြောင့် ပရိနိဗ္ဗာန်စံလွန်သွားတော်မူသော ငါဘုရားရှင်၏လည်း မုန်ညင်းစေ့ ပမာဏရှိသော ဓာတ် တော် မွေတော်မျှကိုသော်လည်း ယူဆောင်၍ မိမိ မိမိ၏ နေရာဌာန၌ စေတီတော်ကို တည်ထားကိုးကွယ်လျက် ပြုစုလုပ်ကျွေးသော လူများအပေါင်းသည် နတ်ရွာသုဂတိလျှင် လည်းလျောင်းရာရှိသည် ဖြစ်စေသတည်း။”

ဤသို့လျှင် ဓာတ်တော်မွေတော်များကို အစိတ်စိတ်ပြိုကွဲတည်ရှိအောင် ရွှေတုံး ရွှေခဲကဲ့သို့ တစ်လုံးတစ်ခဲ တည်း မတည်အောင် အဓိဋ္ဌာန်ပြုတော်မူခဲ့၏။

- ၁။ စွယ်တော် (၄)ဆူ၊
- ၂။ ညှပ်ရိုးတော် (၂)ဆူ၊
- ၃။ နဖူးသင်းကျစ်တော် (၁)ဆူ -

ဤ (၇)ဆူသော ဓာတ်တော်တို့သည် ပင်ကိုမူလ ပကတိ အနေအထားအတိုင်း တည်ရှိတော်မူကြကုန်၏။ ပြိုကွဲမှု မရှိကြကုန်။ ကြွင်းကျန်သော ဓာတ်တော်တို့ကား အစိတ်စိတ် အမြွှာမြွှာ ကွဲတော်မူကြကုန်၏။ ထိုတွင် -

- ၁။ အသေးဆုံးဓာတ်တော်တို့ကား မုန်ညင်းစေ့ခန့် ပမာဏရှိကုန်၏။ မြတ်လေးပန်းငုံ အရောင်အဆင်းရှိကုန်၏။
- ၂။ အရွယ်အလတ်အစားဓာတ်တော်တို့ကား အလယ်၌ ထက်ပိုင်းကျိုးသွားသော ဆန်ကွဲခန့် ပမာဏရှိကုန်၏။ အလွန် စင်ကြယ် သန့်ရှင်း တောက်ပသော ပုလဲအဆင်းနှင့် တူကုန်၏။
- ၃။ အကြီးဆုံးဓာတ်တော်မွေတော်တို့ကား အလယ်၌ကွဲနေသော ပဲနောက်စေ့ခန့် ပမာဏရှိကုန်၏။ ရွှေအဆင်း နှင့်တူသော အရောင်အဆင်းရှိကုန်၏။ (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၁၉၆။)

ဤအထက်ပါ ဓာတ်တော်မွေတော် အားလုံးတို့ကို နောက်ထပ်တစ်ဖန် ထပ်၍ မပြိုကွဲ မပျက်စီးနိုင်သော ကြောင့် “အသမ္ဘိန္ဒ” ဓာတ်တော်များဟုလည်း ခေါ်၏။

ထိုသို့ ခန္ဓပရိနိဗ္ဗာန်ပြုတော်မူရာတွင် လူတို့၏ အကျိုးစီးပွား အလိုငှာ မပြိုမကွဲ မပျက်မစီးသော “အသမ္ဘိန္ဒ” ဓာတ်တော်များ ကျန်ရစ်ခဲ့၏။ ထိုဓာတ်တော်တို့သည် လူတို့ပူဇော်သက္ကာရ ပြုရန်အတွက် မြတ်စွာဘုရားသခင်၏ အဓိဋ္ဌာန်တော်ကြောင့် တည်ရှိနေခြင်းဖြစ်၏။ နှစ်ကာလကြာညောင်းလတ်သော် လူတို့သည် ပစ္စည်းဥစ္စာရှာခြင်း၌ အချိန်ကုန်ကာ အသိဉာဏ်ပညာ ခေါင်းပါးလာ၍ ဓာတ်တော်မွေတော်တို့အား မြတ်နိုးပူဇော်မှု မပြုကြတော့လတ္တံ့။ ထိုအခါ လူ့ပြည် နတ်ပြည် နဂါးပြည် ဗြဟ္မာ့ပြည်တို့၌ ရှိရှိသမျှ ဓာတ်တော်မွေတော်တို့သည် မဟာဗောဓိမဏ္ဍိုင်သို့ ကြွတော်မူကြကုန်လတ္တံ့။

ဓာတ်ပေါင်းစုရုပ်ရှင်တော်မြတ်

အလုံးစုံသော ဓာတ်တော်တို့သည် မဟာဗောဓိမဏ္ဍိုင်၌ စုဝေးပေါင်းဆုံလျက် မြတ်စွာဘုရား၏ ရုပ်ပုံတော် အသွင်ကိုယူ၍ ဗောဓိမဏ္ဍိုင်၌ ထက်ဝယ်ဖွဲ့ခွဲ နေတော်မူလတ္တံ့။ ထိုဓာတ်ပေါင်းစု ဗုဒ္ဓရုပ်ပုံတော်သည် (၃၂) ပါးသော ယောက်ျားမြတ်တို့၏ လက္ခဏာတော်ကြီး (၈၀)သော လက္ခဏာတော်ငယ်တို့နှင့် ပြည့်စုံလျက် ဗျာမပဘာ လျှံဝါတင့်ထွန်း ရောင်ခြည်တော်ဝန်းတို့ဖြင့် တင့်တယ်စွာ စမ္ပယ်တော်မူလတ္တံ့။ ထို့ပြင် ရေမီးအစုံအစုံသော တန်ခိုး ပြာဋိဟာများကို ပြတော်မူလတ္တံ့။

ထိုအခါ ထိုအရပ်သို့ ရောက်ရှိလာသော လူသားဖြစ်သော သတ္တဝါတစ်စုံတစ်ယောက် မည်သည် မရှိ ဖြစ်ပေလတ္တံ့။ စကြဝဠာပေါင်း တိုက်တစ်သောင်း အတွင်း၌ တည်ရှိကြကုန်သော နတ်ဗြဟ္မာအားလုံးတို့သည် သာလျှင် စုဝေး ရောက်ရှိလာကြကုန်၍ - “ယနေ့ ကိုယ်တော်အား (၁၀)ပါး၊ ဉာဏ်တော်အား (၁၀)ပါးနှင့် ပြည့်စုံတော်မူသော ဘုရားရှင်သည် ပရိနိဗ္ဗာန်စံတော်မူလေ၏။ ဤနေ့ ဤအချိန်အခါမှစ၍ လောက၌ အမိုက် မှောင်အတိ ဖြစ်ပေလတ္တံ့။” - ဟု ငိုမြည်တမ်းကြပေကုန်လတ္တံ့။ ထို့နောက် ဓာတ်ပေါင်းစုရုပ်ရှင်တော် အတွင်းမှ တေဇောဓာတ်သည် ထကြွလာပြီးလျှင် အားလုံးသော ဓာတ်တော်တို့သည် လောင်ကျွမ်း၍ အကြွင်းအကျန်မရှိ ကုန်ခန်းသွားပေလတ္တံ့။

[ဓာတ်တော်မွေတော်ဟူသည်မှာလည်း ပရမတ္ထသစ္စာနယ်မှ ဆိုရသော် ရုပ်ကလာပ်တို့၏ အပေါင်းအစုသာ ဖြစ်၏။ ရုပ်ကလာပ်တစ်ခု၏ အတွင်း၌ တည်ရှိသော ဥတုခေါ်သည့် တေဇောဓာတ်ကြောင့် ဆင့်ကဲဆင့်ကဲ ဖြစ်ပွားနေသော ဥတုဇဩဇဋ္ဌမကရုပ်တို့သာ ဖြစ်ကြ၏။ ယင်း ဥတုဇဩဇဋ္ဌမကရုပ်တို့တွင် ရုပ်ကလာပ်တိုင်း ရုပ်ကလာပ်တိုင်း၌ ပါဝင်တည်ရှိသော တေဇောဓာတ်မှာ သဘာဝသတ္တိစွမ်းအင် လွန်ကဲထက်မြက် စူးရှလာကာ ကလာပ်တူ ရုပ်တရားတို့ကို အကြွင်းအကျန်မရှိအောင် လောင်ကျွမ်းလိုက်ပေတော့သည်။]

ဓာတ်ပေါင်းစု ရုပ်ရှင်တော်မြတ်မှ ထမြောက်ဖြစ်ပေါ်လာသော မီးတောက်မီးလျှံသည် ဗြဟ္မာ့ပြည်သို့တိုင် အောင် တက်ပေလတ္တံ့။ မုန်ညင်းစေ့ခန့် ပမာဏရှိသော ကြွင်းကျန်နေသော ဓာတ်တော်၏ ထင်ရှားတည်ရှိနေ သေးပါမူ တစ်ဆက်တည်းသော မီးတောက်မီးလျှံသာ ဖြစ်ပေါ်နေပေလတ္တံ့။ ဓာတ်တော်မွေတော်များ အားလုံး ကုန်ဆုံးသွားသော အခါ၌ မီးတောက်မီးလျှံသည် ပြတ်စဲ၍ သွားပေလတ္တံ့။ ဤကဲ့သို့သော ကြီးကျယ်သော အာနုဘော်ကို ထင်ရှားပြတော်မူလျက် ဓာတ်တော်မွေတော်တို့သည် ကွယ်ပျောက်၍ သွားကြပေကုန်လတ္တံ့။

ထိုအချိန်အခါ၌ ညီညာဖြူဖြူ စည်းဝေးမိကြကုန်သော သောင်းလောကဓာတ်တစ်ခွင်မှ နတ်ဗြဟ္မာအပေါင်း တို့သည် သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဘုရားရှင်တို့၏ ပရိနိဗ္ဗာန် စံလွန်တော်မူရာ နေ့အခါ၌ကဲ့သို့ပင် နတ်၌ဖြစ်ကုန်သော နံ့သာ ပန်း တူရိယာ စသည်တို့ဖြင့် ပူဇော်မှုကို ပြုကြကုန်၍ သုံးကြိမ်တိုင်တိုင် လက်ျာရစ် လှည့်လည်ကုန်လျက် အရို အသေပြုကာ ရှိခိုးကြကုန်၍ -

အနာဂတေ ဥပ္ပဇနကံ ဗုဒ္ဓံ ပဿိတုံ လဘိဿာမ ဘဂဝါ။

ဘုန်းတော်နေဝန်း ထွန်းလင်းတောက်ပတော်မူပါပေသော မြတ်စွာဘုရား . . . နောင်အနာဂတ်ကာလ၌ ပွင့်တော်မူလတ္တံ့သော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဘုရားရှင်ကို ဖူးမြော်ခွင့်ကို ရလိုပါကုန်၏ဘုရား -

ဤသို့ လျှောက်ထား၍ မိမိ မိမိ၏ နတ်ပြည် ဗြဟ္မာပြည် ဌာနသို့ပင် ပြန်သွားကြကုန်၏။

ဤကား ဓာတုသာသနာတော်ကွယ်ပုံတည်း။ (အံ-ဌ-၁-၇၀-၇၁။)

ပရိယတ္တိသာသနာတော်၏ အရေးကြီးပုံ

ဤသို့သော သာသနာ့ကွယ်ခြင်း ငါးမျိုးရှိရာတွင် ပရိယတ္တိသာသနာတော် ကွယ်ခြင်းသည်သာလျှင် အရေးအကြီးဆုံး ဖြစ်သည်။ အရင်းမူလ ဖြစ်သည်။ ပရိယတ္တိသာသနာတော်မြတ်ကြီး ကွယ်ပျောက်သွားခဲ့သော် ပဋိပတ္တိသာသနာတော်ကြီးလည်း ကွယ်ပျောက်လေတော့၏။ ပရိယတ္တိသာသနာတော်မြတ်ကြီး တည်ရှိနေသေးလျှင် ပဋိပတ္တိသာသနာတော်မြတ်ကြီးသည်လည်း တည်ရှိနိုင်သည်သာ ဖြစ်၏။

တစ်ချိန်က သီဟိုဠ်ကျွန်းတွင် စက္ကလတိဿ ဘေးဆိုးကြီး ဆိုက်ခဲ့ဖူး၏။ ရဟန်းသံဃာတော် ခပ်များများသည် ဇမ္ဗူဒိပ်ကျွန်းဘက်သို့ ကူးသွားတော်မူကြ၏။ မထေရ်မြတ်ကြီး အပါး (၆၀)တို့ကား အချင်းချင်း ကတိကဝတ် ပြုကြကုန်၍ - ငါတို့အား ဤအရာ၌ သမုဒ္ဒရာတစ်ဖက်ကမ်း ဇမ္ဗူဒိပ်ကျွန်းသို့ သွားရခြင်းကိစ္စသည် မရှိ၊ ငါတို့သည် ဤသီဟိုဠ်ကျွန်း၌ပင်လျှင် ဖြစ်ကြကုန်၍ ရှိကြကုန်၍ ပိဋကသုံးပုံကို စောင့်ရှောက်ကြပါကုန်အံ့ - ဤသို့ တိုင်ပင် ကြကုန်၍ သမုဒ္ဒရာဆိပ်ကမ်းမှ ပြန်လှည့်တော်မူကြ၍ ဒက္ခိဏမလယ ဇနပုဒ်သို့ ကြွတော်မူကြပြီးလျှင် သစ်ဥ သစ်မြစ် သစ်ရွက်တို့ဖြင့် အသက်မွေးမှုကို ပြုတော်မူကုန်လျက် သီတင်းသုံးတော်မူကြကုန်၏။ မိမိတို့၏ ခန္ဓာကိုယ်ကို မိမိတို့ ရွက်ဆောင်ထားနိုင်သော အချိန်၌ကား ထိုင်လျက်ပင် ပိဋကတော်ကို ရွတ်ဖတ်သရဇ္ဈာယ်တော်မူကြကုန်၏။ မိမိတို့၏ ခန္ဓာကိုယ်ကို မရွက်ဆောင်နိုင်ကြသော အခါ၌ကား သဲများကို ဖြန့်ခင်းတော်မူကြ၍ သဲပုံကို ဝိုင်းရံတော်မူကြလျက် ဦးခေါင်းတို့ကို သဲပုံထက် တစ်နေရာ၌ တင်ထားတော်မူကြကုန်၍ ပရိယတ္တိတရားတော်ကို သုံးသပ်တော်မူကြကုန်၏။ ဤကဲ့သို့သော သတ်မှတ်ချက်ဖြင့် (၁၂)နှစ်တို့ ကာလပတ်လုံး အဋ္ဌကထာနှင့် တကွ ပိဋကသုံးပုံကို ပြည့်ပြည့်စုံစုံပြု၍ ဆောင်ထားတော်မူခဲ့ကြကုန်၏။

(အံ-ဋ္ဌ-၁-၇၁။)

စက္ကလတိဿ ဘေးဆိုးကြီး ငြိမ်းအေးလတ်သော် (၇၀၀)ကုန်သော ရဟန်းတော်တို့သည် မိမိတို့ ရောက်ရှိရာ ဇမ္ဗူဒိပ်ကျွန်း၌ အဋ္ဌကထာနှင့် တကွသော ပိဋကသုံးပုံကို အကွရာပုဒ်ဗျည်း တစ်လုံးမျှသော်လည်း မကြွင်းမကျန်ရအောင် ဆောင်ထားတော်မူပြီးနောက် သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ပင် တစ်ဖန်ပြန်လည် ကြွလာတော်မူကြကုန်၏။ ရှေးဦးစွာ ကလ္လဂါမဇနပုဒ် မဏ္ဍလာရာမကျောင်းတိုက်သို့ ဝင်ရောက် သီတင်းသုံးတော်မူကြကုန်၏။ (၇၀၀)ကုန်သော အဋ္ဌကထာနှင့်တကွ ပိဋကသုံးပုံကို နှုတ်ငုံဆောင်တော်မူထားနိုင်ကြသည့် မထေရ်မြတ်ကြီးတို့၏ ဇမ္ဗူဒိပ်ကျွန်းမှ သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ ပြန်လည် ကြွရောက်တော်မူလာကြောင်း သတင်းကောင်းကို သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ကျန်ရစ်တော်မူကြသည့် ဒက္ခိဏမလယ ဇနပုဒ်၌ သီတင်းသုံးတော်မူကြသည့် ရဟန်းတော် (၆၀)တို့သည် ကြားသိတော်မူကြကုန်၍ ဇမ္ဗူဒိပ်ကျွန်းမှ ပြန်ကြွလာတော်မူကြသော (၇၀၀)ကုန်သော မထေရ်ကြီးတို့ကို ဖူးမြော်ရန် ကြွသွားတော်မူကြပြီးနောက် မထေရ်ကြီးတို့နှင့် အတူတကွ ပိဋကသုံးပုံကို သုတ်သင်တော်မူကြရာ အကွရာတစ်လုံးမျှကိုသော်လည်းကောင်း၊ ဗျည်းတစ်လုံးမျှကိုသော်လည်းကောင်း မတူညီသည် မည်သည်ကို မတွေ့မြင်ကြရလေကုန်။ (အံ-ဋ္ဌ-၁-၇၁။)

ထိုအခါ မထေရ်မြတ်ကြီးတို့၏ အတွင်း၌ ဤစကားသည် ထင်ရှားဖြစ်တော်မူခဲ့၏။

ပရိယတ္တိ နု ခေါ် သာသနဿ မူလံ၊ ဥဒါဟု ပဋိပတ္တိ။ (အံ-ဋ္ဌ-၁-၇၁။)

ပရိယတ္တိတရားတော်သည် သာသနာတော်၏ အရင်းအမြစ်လော၊ သို့မဟုတ် ပဋိပတ္တိသာသနာတော်သည် သာသနာတော်၏ အရင်းအမြစ်လော ?

ဤစကားသည် ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်တော်မူခဲ့၏။ ပံသုကူလိက = ပံသကူဆောင် မထေရ်ကြီးတို့က - ပဋိပတ္တိ သာသနာတော်သည်သာလျှင် သာသနာတော်၏ အရင်းအမြစ် မူလတရားဖြစ်၏။ - ဟု မိန့်ဆိုတော်မူကြ၏။

ဓမ္မကထိက မထေရ်မြတ်တို့ကလည်း - ပရိယတ္တိသာသနာတော်သည်သာလျှင် သာသနာတော်၏ အရင်းအမြစ် မူလတရား ဖြစ်၏။ - ဟု မိန့်ဆိုတော်မူကြပြန်၏။ ထိုအခါ ထိုပုံသကူဆောင်မထေရ် ဓမ္မကထိကမထေရ်တို့ကို ကြွင်းကျန်ကုန်သော မထေရ်မြတ်ကြီးတို့က ဤသို့ မိန့်ဆိုတော်မူကြ၏။

“နှစ်ဘက်ကုန်သော အရှင်ဘုရားတို့၏ စကားမျှဖြင့်သာလျှင် တပည့်တော်တို့သည် မလိုက်နာနိုင်ကြပါကုန်၊ သုတ္တ အမည်ရသည့် ဘုရားဟောပါဠိတော်ကို ဆောင်ပြတော်မူကြပါကုန် ဘုရား” -

ဤသို့ လျှောက်ထားကြကုန်၏။ ဘုရားဟောပါဠိတော် သုတ္တကို ဆောင်ပြဖို့ရန် ဝန်မလေးပါဟု ဆို၍ ပုံသကူဆောင်မထေရ်မြတ်တို့က အောက်ပါ သုတ္တပါဠိတော်များကို ကိုးကား၍ ထုတ်ဆောင်ပြတော်မူကြကုန်၏။

ဣမေ စ သုဘဒ္ဒ ဘိက္ခု သမ္မာ ဝိဟရေယျံ၊ အသုညော လောကော အရဟန္တေဟိ အဿ။
(ဒီ-၂-၁၂၅။)

ပဋိပတ္တိမူလကံ မဟာရာဇ သတ္တုသာသနံ ပဋိပတ္တိသာရကံ။ ပဋိပတ္တိယာ ဓရန္တယ တိဌတိ။
(ခု-၁၁-၁၃၆-မိလိန္ဒပဉ္စ။)

- ၁။ အရိယမဂ် (၄)ပါးတို့ကို ရရှိရန် ဝိပဿနာကို ကြိုးစားအားထုတ်နေဆဲ အာရဒ္ဓဝိပဿကပုဂ္ဂိုလ် (၄)မျိုး၊
- ၂။ အရိယမဂ်၌ တည်သော မဂ်ပုဂ္ဂိုလ် (၄)မျိုး၊
- ၃။ အရိယဖိုလ်၌ တည်သော အရိယဖိုလ်ပုဂ္ဂိုလ် (၄)မျိုး - အားလုံးပေါင်းသော် ပုဂ္ဂိုလ် (၁၂)မျိုးတည်း။

သုဘဒ္ဒ . . . ဤရဟန်းတော် (၁၂)မျိုးတို့သည် မိမိတို့ ရရှိထားသော တရားထူး တရားမြတ်ကို အခြားသူအား ဟောကြားပြသ၍ လက်ဆင့်ကမ်း၍ ကောင်းမွန်စွာ နေထိုင်ကြကုန်သည် ဖြစ်ငြားအံ့၊ လောကကြီးသည် ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့ဖြင့် မဆိတ်သုဉ်းလေရာ။ (ဒီ-၂-၁၂၅။)

ဒါယကာတော် မိလိန္ဒမဟာရာဇ . . . ဘုရားရှင်၏ သာသနာတော်သည် ပဋိပတ္တိသာသနာတော်လျှင် အရင်းမူလရှိ၏။ ပဋိပတ္တိသာသနာတော်သည်သာလျှင် အနှစ်သာရရှိ၏။ ပဋိပတ္တိသာသနာတော်မြတ်ကြီးသည် ထင်ရှားတည်ရှိနေလတ်သော် ဘုရားရှင်၏ သာသနာတော်သည် ထင်ရှားတည်ရှိနေပေ၏။
(ခု-၁၁-၁၃၆-မိလိန္ဒပဉ္စ။)

ပုံသကူဆောင် မထေရ်မြတ်တို့က အထက်ပါ သုတ္တပါဠိတော်များကို ကိုးကား၍ ပဋိပတ္တိသာသနာတော်သည်သာလျှင် ဘုရားရှင်သာသနာတော်၏ အရင်းမူလတရားဖြစ်ကြောင်း တင်ပြလျှောက်ထားတော်မူကြ၏။ ထိုတွင် - သမ္မာ ဝိဟရေယျံ = ကောင်းမွန်စွာ နေထိုင်ကြကုန်သည် ဖြစ်ငြားအံ့ - ဟူသော စကားရပ်နှင့် ပတ်သက်၍ အဋ္ဌကထာ၏ ဖွင့်ဆိုပုံကို ဆက်လက်၍ တင်ပြအပ်ပါသည်။

သမ္မာ ဝိဟရေယျန္တိ ဧတ္ထ သောတာပန္နော အတ္တနော အဓိဂတဌာနံ အညဿ ကထေတွာ တံ သောတာပန္နံ ကရောန္တော သမ္မာ ဝိဟရတိ နာမ။ ဧသ နယော သကဒါဂါမိအာဒီသု။ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဌော အညမ္ပိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဌံ ကရောန္တော သမ္မာ ဝိဟရတိ နာမ။ ဧသ နယော သေသမဂ္ဂဌေသု။ သောတာပတ္တိမဂ္ဂတ္ထာယ အာရဒ္ဓဝိပဿကော အတ္တနော ပဂုဏံ ကမ္မဌာနံ ကထေတွာ အညမ္ပိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂတ္ထာယ အာရဒ္ဓဝိပဿကံ ကရောန္တော သမ္မာ ဝိဟရတိ နာမ။ ဧသ နယော သေသမဂ္ဂတ္ထာယ အာရဒ္ဓဝိပဿကေသု။ (ဒီ-ဌ-၂-၁၈၁။)

အာရဒ္ဓဝိပဿကေဟိတိ သမာဓိကမ္ပိကဝိပဿကေဟိ၊ သိခိပ္ပတ္တဝိပဿကေ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ၊ န ပဌပိတဝိပဿနေ။ (ဒီ-ဋီ-၂-၁၈၃။)

၁။ သောတာပန်ပုဂ္ဂိုလ်သည် မိမိ၏ သောတာပတ္တိမဂ်၏ ရှေးအဖို့၌ ကျင့်အပ်သော ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒါ အမည် ရသော ဖြူစင်မြင့်မြတ်သော မဂ္ဂင် (၈)ပါး အကျင့်မြတ်တရားကို အခြားသူတစ်ဦးအား ဟောကြားပြသ၍ ထို အခြားသူ တစ်ဦးတစ်ယောက်ကို သောတာပန်ဖြစ်အောင် ပြုလုပ်နိုင်သည်ရှိသော် ဤသာသနာတော်၌ ကောင်းမွန်စွာ နေထိုင်သောသူ မည်၏။ သကဒါဂါမ် အနာဂါမ် ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့၌လည်း ဤနည်းပင်တည်း။ (၄)

၂။ သောတာပတ္တိမဂ်ဉာဏ်၌ တည်သော သောတာပတ္တိမဂ္ဂဋ္ဌာန်ပုဂ္ဂိုလ်သည် အခြားသူ တစ်ဦးတစ်ယောက် ကိုလည်း သောတာပတ္တိမဂ်ဉာဏ်၌ တည်အောင် ပြုလုပ်နိုင်သည်ရှိသော် ဤသာသနာတော်၌ ကောင်းမွန်စွာ နေထိုင်သည် မည်၏။ သကဒါဂါမိမဂ်၌တည်သော ပုဂ္ဂိုလ် အနာဂါမိမဂ်၌တည်သော ပုဂ္ဂိုလ် အရဟတ္တမဂ်၌ တည်သော ပုဂ္ဂိုလ်တို့၌လည်း ဤနည်းပင်တည်း။ (၄)

[မှတ်ချက် - ဤ၌ ဘူတပုဗ္ဗဂတိကနည်း = ရှေး၌ ဖြစ်ဖူးသော နည်းအားဖြင့် ဖွင့်ဆိုတော်မူခြင်းဖြစ်၏။ အရိယမဂ် စိတ္တက္ခဏတစ်ချက်ခန့် အချိန်ကာလ၌ တည်ရှိသော အရိယာသူတော်ကောင်းကိုသာလျှင် အရိယမဂ်ပုဂ္ဂိုလ်ဟု ခေါ်ဆို၏။ သောတာပတ္တိမဂ်၌တည်သော ပုဂ္ဂိုလ်၊ သကဒါဂါမိမဂ်၌တည်သော ပုဂ္ဂိုလ်၊ အနာဂါမိမဂ်၌တည်သော ပုဂ္ဂိုလ်၊ အရဟတ္တမဂ်၌တည်သော ပုဂ္ဂိုလ်ဟု (၄)မျိုးပြား၏။ ထိုအရိယမဂ်ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် ထိုအရိယမဂ် စိတ္တက္ခဏတစ်ချက်ခန့် အချိန်ကာလအတွင်း၌ အခြားသူ တစ်ဦးတစ်ယောက်အား သောတာပတ္တိမဂ် စသည့် အရိယမဂ်၌ တည်အောင် အရိယမဂ်၏ ရှေးအဖို့၌ ဖြည့်ကျင့်ရမည့် ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒါ အမည် ရသော ဖြူစင်မြင့်မြတ်သည့် မဂ္ဂင် (၈)ပါး အကျင့်မြတ်တရားကို ဟောကြားပြ ဆိုဆုံးမဖို့ရန် အချိန်ကား မရနိုင်။ သို့သော် ထိုအရိယမဂ်၌တည်သော အရိယာသူတော်ကောင်း၏ အရိယမဂ်တရားသည်ကား ပျက်စီးခြင်းသဘော မရှိခြင်းကြောင့် အကုပ္ပဓမ္မ ဖြစ်သောကြောင့် = အရိယမဂ်မှ ပြန်လည် လျှော့ကျရိုး မရှိသောကြောင့် ထိုကဲ့သို့ အဋ္ဌကထာဆရာတော်က ဖွင့်ဆိုသွားတော်မူခြင်း ဖြစ်သည်။ တစ်နည်းဆိုသော် အရိယမဂ်ပုဂ္ဂိုလ်သည် အရိယမဂ်၌ တည်ပြီးသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် အရိယဖိုလ်သို့ ကူးသွား၏။ သောတာပန် သကဒါဂါမ် အနာဂါမ် ရဟန္တာ သူတော်ကောင်းတို့ အသီးအသီး ဖြစ်သွားတော်မူကြ၏။ ထိုသောတာပန် စသော အရိယာသူတော်ကောင်းတို့သည် မိမိတို့ ရှေး၌တည်ခဲ့ဖူး ဖြစ်ခဲ့ဖူးသော အရိယမဂ်၌ အခြားသူတစ်ဦးတစ်ယောက်ကို တည်လာအောင် ပြုလုပ်တော်မူနိုင်ကြ၏။ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒါ အမည်ရသော အရိယမဂ်၏ ရှေးအဖို့၌ ဖြည့်ကျင့်ရမည့် ဖြူစင်မြင့်မြတ်သည့် မဂ္ဂင် (၈)ပါး အကျင့်မြတ်တရားတို့ကို ညွှန်ကြားပြသတော်မူနိုင်ကြ၏။ ဤကဲ့သို့သော သဘောတရားကို ရည်ရွယ်တော်မူ၍ ဘူတပုဗ္ဗဂတိကနည်းအားဖြင့် အဋ္ဌကထာဆရာတော်က ဖွင့်ဆိုသွားတော်မူခြင်း ဖြစ်သည်။ (ဒီ-ဇီ-၂-၁၈၃)]

၃။ သောတာပတ္တိမဂ်ဉာဏ်၌ တည်သော သောတာပတ္တိမဂ္ဂဋ္ဌာန်ပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်ရေးအတွက် ရည်ရွယ်မှန်းထား၍ ဝိပဿနာဘာဝနာကမ္မဋ္ဌာန်းကို စီးဖြန်းနေသော အာရဒ္ဓဝိပဿကပုဂ္ဂိုလ်သည် မိမိ၏ လေ့ကျက်ထားအပ်ပြီးသော ပွားများထားအပ်ပြီးသော သမထဝိပဿနာ ဘာဝနာကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဟောကြားပြသ၍ အခြားသူတစ်ဦးကိုလည်း သောတာပတ္တိမဂ်ကို ရရှိရန် အလို့ငှာ အာရဒ္ဓဝိပဿကပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်အောင် ပြုလုပ်နိုင်သည်ရှိသော် ဤသာသနာတော်၌ ကောင်းမွန်စွာ နေထိုင်သည် မည်၏။ ကြွင်းကျန်သော အရိယမဂ်တို့ကို ရရှိရန် ကြိုးစားအားထုတ်နေသော အာရဒ္ဓဝိပဿကပုဂ္ဂိုလ်တို့၌လည်း ဤနည်းပင်တည်း။ (၄)

အာရဒ္ဓဝိပဿက - အာရဒ္ဓဝိပဿကပုဂ္ဂိုလ်ဟူသည် ဥပစာရသမာဓိ အပ္ပနာသမာဓိဟူသော နှစ်မျိုးသော သမာဓိတို့တွင် တစ်မျိုးမျိုးသော သမာဓိရှိသော သမာဓိကမ္မိကပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်၍ အကြောင်းတရားနှင့် တကွသော ခန္ဓာငါးပါး ပရမတ် ရုပ်နာမ်တရားတို့ကို လက္ခဏာရေးသုံးတန်တင်ကာ တွင်တွင်ကြီး ဝိပဿနာရှုပွားသုံးသပ်နိုင်တော်မူကြကုန်သော ဝိပဿကပုဂ္ဂိုလ်မျိုးကိုသာ ဆိုလိုသည်။ အထူးသဖြင့် ဝိပဿနာဉာဏ်၏ အထွတ်အထိပ်သို့

ရောက်ရှိတော်မူကြကုန်သော သမာဓိကမ္မိကဝိပဿကပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို ရည်ရွယ်တော်မူ၍ အာရဒ္ဓဝိပဿကပုဂ္ဂိုလ် ဟု အဋ္ဌကထာဆရာတော်က ဖွင့်ဆိုသွားတော်မူခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာန်း၌ ရပ်တည်စ ဝိပဿနာ ဉာဏ်ဖြစ်စ ဝိပဿကပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို ရည်ရွယ်တော်မူ၍ ဖွင့်ဆိုထားသည်ကား မဟုတ်ပေ။ (ဒီ-ဇီ-၂-၁၈၃။)

ပုံသကူဆောင်မထေရ်မြတ်တို့က အထက်ပါ သုတ္တပါဠိတော်တို့ကို ထုတ်ဆောင်၍ ကိုးကားတင်ပြလာသော အခါ ဓမ္မကထိကမထေရ်မြတ်ကြီးတို့ကလည်း - ပရိယတ္တိသာသနာတော်သည်သာလျှင် သာသနာတော်၏ အရင်း မူလဖြစ်သည် - ဟူသော မိမိတို့၏ အယူဝါဒကို တည်တံ့အောင် ထားနိုင်ရန်အလို့ငှာ ဤသုတ္တပါဠိတော်များကို ထုတ်ဆောင်ပြတော်မူကြကုန်၏။

“ယာဝ တိဌန္တိ သုတ္တန္တာ၊ ဝိနယော ယာဝ ဒိပ္ပတိ။
တာဝ ဒက္ခန္တိ အာလောကံ၊ သူရိယေ အပ္ပုဋ္ဌိတေ ယထာ။
သုတ္တန္တေသု အသန္တေသု၊ ပမုဋ္ဌေ ဝိနယမ္ပိ စ။
တမော ဘဝိဿတိ လောကေ၊ သူရိယေ အတ္ထင်္ဂတေ ယထာ။
သုတ္တန္တေ ရက္ခိတေ သန္တေ၊ ပဋိပတ္တိ ဟောတိ ရက္ခိတာ။
ပဋိပတ္တိယံ ဌိတော ဓိရော၊ ယောဂက္ခေမာ န ဓံသတိ”တိ။

ဣမသ္မိံ သုတ္တေ အာဟဋ္ဌေ ပံသုကူလိကတ္ထေရာ တုဏှိ အဟေသုံ၊ ဓမ္မကထိကတ္ထေရာနံယေဝ ဝစနံ ပူရတော အဟောသိ။ ယထာ ဟိ ဂဝသတဿ ဝါ ဂဝသဟဿဿ ဝါ အန္တရေ ပဝေဏိပါလိကာယ ဓေနယာ အသတိ သော ဝံသော သာ ပဝေဏိ န ဃဋီယတိ၊ ဧဝမေဝ အာရဒ္ဓ ဝိပဿကာနံ ဘိက္ခုနံ သတေပိ သဟဿေပိ သံဝိဇ္ဇမာနေ ပရိယတ္တိယာ အသတိ အရိယမဂ္ဂပဋိဝေဓော နာမ န ဟောတိ။ ယထာ စ နိဓိက္ခမ္ဘိယာ ဇာနနတ္ထာယ ပါသာဏပိဋ္ဌေ အက္ခရေသု ဌပိတေသု ယာဝ အက္ခရာနိ ဓရန္တိ၊ တာဝ နိဓိက္ခမ္ဘိ နဌာ နာမ န ဟောတိ။ ဧဝမေဝ ပရိယတ္တိယာ ဓရမာနာယ သာသနံ အန္တရဟိတံ နာမ န ဟောတိတိ။ (အံ-ဌ-၁-၇၂။)

အထက်ပါ အဋ္ဌကထာ၏ ဆိုလိုရင်းမှာ တစ်နည်းဆိုရသော် ဓမ္မကထိက မထေရ်မြတ်ကြီးတို့၏ ဆိုလိုရင်း အဓိပ္ပါယ်မှာ ဤသို့ဖြစ်၏။

သုတ္တ အမည်ရသော ဘုရားဟော ပါဠိတော် ဒေသနာတော်များသည် ထင်ရှားတည်ရှိနေကြသမျှ ကာလ ပတ်လုံး၊ ဝိနည်းတရားတော်များ ထွန်းလင်းတောက်ပနေသမျှ ကာလပတ်လုံး နေလုလင်သည် ရှေးရှုတည်နေ သကဲ့သို့ အရောင်အလင်းကို တွေ့မြင်နိုင်ကြကုန်၏။

သုတ္တ အမည်ရသော ဘုရားဟော ပါဠိတော် ဒေသနာတော်များသည် ထင်ရှားမရှိကုန်လတ်သော်၊ ဝိနည်း တရားတော်သည်လည်း ပျောက်ပျက်၍ သွားလတ်သော် နေဝင်သွားသော အခါ၌ကဲ့သို့ လောက၌ အမှိုက် မှောင်အတိ ဖြစ်ပေလတ္တံ့။

သုတ္တ အမည်ရသော ပါဠိတော်ဒေသနာတော်များကို မပျောက်ပျက်အောင် ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ထားနိုင် ခဲ့သော် ပဋိပတ္တိသာသနာတော်ကြီးကိုလည်း ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်အပ်ပြီးပင် ဖြစ်တော့၏။ ပဋိပတ္တိသာသနာ တော်၌ ရပ်တည်တော်မူနိုင်သော အာရဒ္ဓဝိပဿကဖြစ်သော ပညာရှိသူတော်ကောင်းသည် မဂ်အစဉ် ဖိုလ်အစဉ် အားဖြင့် အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ဆိုက်ရောက်သွားတော်မူသောအခါ ယောဂလေးပါးတို့၏ ကုန်ခြင်းကြောင့် မပျက်စီးနိုင် တော့ပေ။

ဓမ္မကထိကမထေရ်မြတ်ကြီးတို့က ဤသုတ္တပါဠိတော်ကို ထုတ်ဆောင်ပြသတော်မူကြသည်ရှိသော် ပုံသကူဆောင် ပုံသကူလိုကမထေရ်မြတ်ကြီးတို့သည် ဆိတ်ဆိတ်နေတော်မူကြကုန်၏။ ဓမ္မကထိက မထေရ်မြတ်ကြီးတို့၏ စကားတော်သည်သာလျှင် ရှေ့တန်းက ဖြစ်သွား၏။ (အံ-ဋ-၁-၇၂။)

ဤသို့ သာသနာ့ကွယ်ခြင်းငါးမျိုးတို့တွင် ပရိယတ္တိသာသနာတော် ကွယ်ခြင်းသည်သာလျှင် အရေးကြီးဆုံးဖြစ်သည်။ ပရိယတ္တိသာသနာတော်မြတ်ကြီးသည် ထင်ရှားတည်ရှိနေသေးလျှင် ပဋိပတ္တိသာသနာတော် စသည်တို့သည် ထင်ထင်ရှားရှား တည်ရှိနေနိုင်သည်သာ ဖြစ်သည်။ ပရိယတ္တိသာသနာတော်မြတ်ကြီး ကွယ်ပျောက်လျှင် ကား ပဋိပတ္တိစသော သာသနာများလည်း ကွယ်ပျောက်ရမည် ဧကန်တည်း။

ဥပမာ - နွားလား အရာအထောင်ရှိနေပါသော်လည်း မျိုးဆက်တည်တံ့ ပြန့်ပွားစေနိုင်သော နွားမ မရှိလျှင် နွားမျိုးဆက်သည် မတည်ရှိနိုင်။ ဤဥပမာအတူ ဝိပဿနာတရားကို ပွားများအားထုတ်သော ရဟန်းအရာအထောင် ရှိငြားသော်လည်း ပရိယတ္တိသာသနာတော်တည်းဟူသော ပိဋကသုံးပုံမရှိလျှင် အရိယမဂ်ကို ထိုးထွင်းသိမြင်မှုမည်သည် = ပဋိဝေဓသာသနာတော် မည်သည် မဖြစ်နိုင်ချေ။ (သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်ကြောင်း နိယျာနိကတရားကောင်းအဖြစ် ညွှန်ကြားထားတော်မူအပ်သော ကျင့်စဉ်အရပ်ရပ်တို့ကို ပရိယတ္တိသာသနာတော်၌ ပြည့်ပြည့်စုံစုံ ဖော်ပြထား၏။ ပရိယတ္တိသာသနာတော်မြတ်ကြီး ကွယ်ခြင်းသည် နိဗ္ဗာန်သို့သွားရာ ကျင့်စဉ်လမ်းကြီး ကွယ်ပျောက်ခြင်းပင်ဖြစ်၏။ နည်းမှန် လမ်းမှန် ကျင့်စဉ်များ ကွယ်ပျောက်သွားသဖြင့် နည်းမှန် လမ်းမှန် ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာန်းကို မစီးဖြန်းနိုင်ရကား ဝိပဿနာတရားကို ပွားများအားထုတ်သော ရဟန်း အရာ အထောင် ရှိငြားသော်လည်း ပရိယတ္တိတည်းဟူသော ပိဋကသုံးပုံ ကျင့်စဉ်မှန်များ မရှိလျှင် အရိယမဂ်ကို ထိုးထွင်းသိမြင်မှု ပဋိဝေဓ သာသနာတော်မြတ်ကြီး မဖြစ်နိုင်ခြင်း ဖြစ်ပေသည်။)

မြေကြီးထဲ၌ နက်ရှိုင်းစွာ မြှုပ်နှံထားသော ရွှေအိုးကြီးအကြောင်းကို သိစေရန် ကျောက်ဖျာပေါ်၌ အညွန့်အကွရာများ ရေးထွင်းထားငြားအံ့၊ ရတနာများကို တူးဖော်ရန် အညွန့်သိုက်စာများ ထင်ရှား ရှိနေငြားအံ့၊ ကျောက်ဖျာထက်၌ ရေးထွင်းထားသော အညွန့်အကွရာများ ထင်ရှားတည်နေသမျှ ကာလပတ်လုံး အညွန့်သိုက်စာများ ထင်ရှားရှိနေသမျှ ကာလပတ်လုံး အကွရာများ မပျက်မချင်း အညွန့်သိုက်စာများ မပျက်မချင်း ရွှေအိုးကြီးသည် မပျောက်ဆုံးနိုင်သကဲ့သို့ ရတနာသိုက်ကြီးသည် မပျောက်ဆုံးနိုင်သကဲ့သို့ အလားတူပင် ပရိယတ္တိသာသနာမြတ်ကြီး ထင်ရှား တည်ရှိနေသမျှကာလပတ်လုံး သာသနာတော်ကွယ်ခြင်း ငါးမျိုးမည်သည် မဖြစ်နိုင်ချေ။ (အံ-ဋ-၁-၇၂။)

ပရိယတ္တိသာသနာတော်တည်းဟူသော ပိဋကသုံးပုံဟူသည် မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ် နိဗ္ဗာန်ဟူသော ရတနာရွှေအိုးကြီး ရတနာသိုက်ကြီးသည် မည်သည့်နေရာမှာ တည်ရှိသည်ဟု ရတနာရွှေအိုးကြီး ရတနာသိုက်ကြီးအကြောင်းကို သိစေရန် ကျောက်ဖျာထက်၌ ရေးထွင်းထားသော အညွန့်အကွရာများ အညွန့်သိုက်စာများ ဖြစ်ကြ၏။ ယခုအခါတွင် မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ် နိဗ္ဗာန် တည်းဟူသော ရတနာရွှေအိုးကြီး ရတနာသိုက်ကြီးအကြောင်းကို သိရှိရန် ရတနာရွှေအိုးကြီး ရတနာသိုက်ကြီးကို ရရှိရန် လောကီမဂ္ဂင် (၈)ပါး အကျင့်မြတ်တရား၊ လောကုတ္တရာမဂ္ဂင် (၈)ပါး အကျင့်မြတ်တရားတည်းဟူသော အညွန့်သိုက်စာများသည် ပိဋကသုံးပုံတည်းဟူသော ပရိယတ္တိသာသနာတော်ကြီး၌ အပြည့်အစုံ တည်ရှိနေပေ၏။ ဆဋ္ဌသင်္ဂါယနာသို့ တိုင်အောင်သော သင်္ဂါယနာမထေရ် အဆက်ဆက်တို့သည် -

- ၁။ နှုတ်တိုက် အာဂုံဆောင်သော စနစ်ဖြင့်လည်းကောင်း၊
- ၂။ ပေထက်အကွရာ၌ တင်ခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း၊
- ၃။ ကျောက်ထက်အကွရာ၌ တင်ခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း၊

၄။ စာရွက်ထက်၌ ပုံနှိပ်အက္ခရာ တင်ခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း -

အဋ္ဌကထာနှင့် တကွသော ပိဋကသုံးပုံ အညွှန်းသိုက်စာများကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ထားတော်မူခဲ့ကြပေသည်။ ယနေ့ ယင်းရတနာသိုက်စာကြီးများကား ထင်ရှားတည်ရှိလျက်ပင် ရှိကြ၏။

အကယ်၍ အသင်သူတော်ကောင်းသည် မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ် နိဗ္ဗာန်တည်းဟူသော ရတနာရွှေအိုးကြီးကို ထုတ်ယူ အသုံးပြုလိုသည် ဖြစ်အံ့၊ ရယူလိုသည် ဖြစ်အံ့၊ ထိုပိဋကသုံးပုံတည်းဟူသော အညွှန်းသိုက်စာ၌ ညွှန်ကြားထားတော်မူသည့်အတိုင်း စနစ်တကျ တူးဖော်နိုင်ပါက ထိုရတနာရွှေအိုးကြီးကို တူးဖော် ရရှိနိုင်မည်မှာ မုချဖြစ်ပေသည်။

နိဗ္ဗာနဂါမိနိပဋိပဒါ အမည်ရသော ဤကျမ်းတွင် မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ် နိဗ္ဗာန်တည်းဟူသော ရတနာရွှေအိုးကြီးကို တူးဖော်ရရှိနိုင်ရေးအတွက် ပိဋကသုံးပုံတည်းဟူသော အညွှန်းသိုက်စာ၌ လာရှိသည့်အတိုင်း အရိယမဂ်၏ ရှေးအဖို့၌ ဖြည့်ကျင့်အပ်သော ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒါ အမည်ရသော မဂ္ဂင် (၈)ပါး အကျင့်မြတ်တရားတို့ကို တစ်ဆင့်ပြီး တစ်ဆင့် အစီစဉ်တကျ ရာဇမတ်ကွက်ကန့် သံကွန်ချာဖြန့်သကဲ့သို့ တစ်ကန့်စီ တစ်ကန့်စီ စီရင် ရေးသားတင်ပြထားပါသည်။

၁။ ပထမတွဲ၌ အာနာပါနဿတိ သမာဓိပိုင်းတွင် အာနာပါနလမ်းမှ သမာဓိထူထောင်ပုံ သမာဓိကျင့်စဉ် အညွှန်းသိုက်စာကိုလည်းကောင်း၊

၂။ ရုပ်ကိုဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူတတ် သိမ်းဆည်းတတ်သော ရူပပရိဂ္ဂဟဉာဏ် ရရှိရေးအတွက် ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်းဟူသော အမည်ဖြင့် ရုပ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရှုပွားပုံ အညွှန်းသိုက်စာကိုလည်းကောင်း ရေးသားတင်ပြခဲ့ပြီး ဖြစ်၏။

၃။ ယခုတစ်ဖန် နာမ်တရားတို့ကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူတတ် သိမ်းဆည်းတတ်သော အရူပပရိဂ္ဂဟဉာဏ် ရရှိရေးအတွက် **နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း**ကို ဆက်လက်၍ ရေးသားတင်ပြအပ်ပါသည်။

ဤနာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း အညွှန်းသိုက်စာတွင် -

- (က) နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းပုံ အရူပပရိဂ္ဂဟ အခန်း၊
- (ခ) ရုပ်+နာမ်ကို သိမ်းဆည်းပုံ ရူပါရူပပရိဂ္ဂဟ အခန်း၊
- (ဂ) ရုပ်+နာမ်ကို ပိုင်းခြားမှတ်သားပုံ နာမရူပဝဝတ္ထာန အခန်း၊
- (ဃ) ဣရိယာပထ အခန်း၊
- (င) သမ္ပဇင်္ဂ အခန်း၊
- (စ) သတိပဋ္ဌာန်လေးပါး အခန်း -

ဤသို့စသည့် အပိုင်းကြီးများ ပါဝင်လျက်ရှိပေသည်။ အသင်သူတော်ကောင်းသည် ဤနာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဆက်လက်၍ ဖတ်ရှုလေ့လာကြည့်ပါက ပိဋကပါဠိတော်နှင့် အဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့၌ လာရှိသော -

၁။ နာမ်တရားများကို သိမ်းဆည်းရှုပွားရန် ညွှန်ကြားထားသည့် အညွှန်းသိုက်စာများကိုလည်းကောင်း၊

၂။ သိမ်းဆည်းရှုပွားပုံ နည်းစနစ်ကို ဖော်ပြထားသော အညွှန်းသိုက်စာများကိုလည်းကောင်း၊

၃။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဘုရားရှင်သာမက သာဝကတို့သည်လည်း နာမ်တရားများကို သိမ်းဆည်းရှုပွား၍ ရနိုင်သည့် ရှေးထုံးဟောင်း ဥပဒေသ အညွှန်းသိုက်စာများကိုလည်းကောင်း ပြည့်ပြည့်စုံစုံ တွေ့ရှိရမည် ဖြစ်ပေသည်။

အိုဘေးဆိုးကြီး နာဘေးဆိုးကြီး သေဘေးဆိုးကြီး ပဋိသန္ဓေတည်နေရသည့် ဘေးဆိုးကြီး အပါယ်ဘေးဆိုးကြီး သံသရာဝဋ်ဒုက္ခ ဘေးဆိုးကြီး အဝဝတို့မှ လွတ်မြောက်ရာဖြစ်သော မသေရာ အမြိုက်နိဗ္ဗာန်တရားတော် မြတ်ကြီးကို လိုလားတောင့်တလျက် ရှိကြကုန်သော သူတော်ကောင်းအပေါင်းတို့သည် ကျင့်ကြံကြိုးကုတ် ပွားများ အားထုတ်တော်မူနိုင်ကြပါစေသောဝံ။

ဖားအောက်တောရဆရာတော်
စိတ္တလတောင်ကျောင်း - ဖားအောက်တောရ
သာသနာတော်သက္ကရာဇ် - ၂၅၃၇ - ခု၊
ကောဇာသက္ကရာဇ် - ၁၃၅၅ - ခု၊
တန်ဆောင်မုန်းလပြည့်နေ့။

နိဗ္ဗာနဂါမိနိပဋိပဒါ
နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်းကျင့်စဉ် - ဒုတိယတွဲ
နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

အရူပပရိဂ္ဂဟ အခန်း
ဝိပဿနာဉာဏ်၏ အရှုခံ နာမ်တရား

သဗ္ဗညုသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဘုရားရှင် ကိုယ်တော်တိုင်က သဠာယတနဝဂ္ဂသံယုတ်ပါဠိတော် အပရိဇာနနသုတ္တန် တွင် အလုံးစုံသော ရုပ်တရား နာမ်တရားတို့ကို ဉာတပရိညာ တိရဏပရိညာ ပဟာနပရိညာဟူသော ပရိညာ (၃)မျိုးဖြင့် ပိုင်းပိုင်းခြားခြား ထိုးထွင်း မသိပါက သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲဒုက္ခသည် မည်သည့်နည်းနှင့်မျှ မကုန်ဆုံးနိုင်ဟု ဟောကြားထားတော်မူသောကြောင့်လည်းကောင်း (သံ-၂-၂၄၉-၂၅၀။)

အဋ္ဌသာလိနီအဋ္ဌကထာ (၂၇၁), ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာ (၂-၃၀၀-၃၀၁)တို့၌ ရုပ်တရားသက်သက်ကို ဝိပဿနာ ရှုရုံမျှဖြင့်လည်း ဝုဋ္ဌာနအမည်ရသော အရိယမဂ်ဉာဏ်သည် မဖြစ်ပေါ်လာနိုင်၊ နာမ်တရားသက်သက်ကို ဝိပဿနာ ရှုရုံမျှဖြင့်လည်း ဝုဋ္ဌာန အမည်ရသော အရိယမဂ်ဉာဏ်သည် မဖြစ်ပေါ်လာနိုင်၊ ထို့ကြောင့် ရံခါ ရုပ်တရားကို ရံခါ နာမ်တရားကို ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်ရမည်ဟု ညွှန်ကြားထားတော်မူသောကြောင့်လည်းကောင်း သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲဒုက္ခကြီးကို ကုန်ခန်းစေလိုသော အသင်ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သူမြတ်သည် ဝိပဿနာဉာဏ်၏ အရှုခံအာရုံဖြစ်ကြကုန်သော နာမ်တရားတို့ကိုလည်း ဆက်လက်၍ သိမ်းဆည်းရမည် ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူရမည် ဖြစ်သည်။ ဆက်လက် သိမ်းဆည်းရမည့် နာမ်တရားတို့ကို ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာနှင့် မဟာဋီကာတို့တွင် အောက်ပါအတိုင်း ဖွင့်ဆိုထားတော်မူ၏။

တဿေဝံ ပရိဂ္ဂဟိတရူပဿ ဒွါရဝသေန အရူပဓမ္မာ ပါကဋ္ဌာ ဟောန္တိ။ သေယျထိဒံ - ဒွေပစ္စဝိညာဏာနိ၊ တိဿော မနောဓာတုယော၊ အဋ္ဌသဋ္ဌိ မနောဝိညာဏဓာတုယောတိ ဧကာသီတိ လောကီယစိတ္တာနိ၊ အဝိသေသေန စ တေဟိ စိတ္တေဟိ သဟဇာတော ဖဿော၊ ဝေဒနာ၊ သညာ၊ စေတနာ၊ ဇီဝိတံ၊ စိတ္တဋ္ဌိတိ၊ မနသိကာရောတိ ဣမေ သတ္တ သတ္တ စေတသိကာတိ။ လောကုတ္တရစိတ္တာနိ ပန နေဝ သုဒ္ဓဝိပဿကဿ၊ န သမထယာနိကဿ ပရိဂ္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ အနဓိဂတတ္တာတိ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၂၂၃။)

ကာမံ ဝတ္ထုဝသေနာပိ အရူပဓမ္မာ ပါကဋ္ဌာ ဟောန္တိ၊ ဒွါရဝသေန ပန ပရိဂ္ဂဟော အနာကုလောတိ ကတွာ ဝုတ္တံ၊ “ဒွါရဝသေန အရူပဓမ္မာ ပါကဋ္ဌာ ဟောန္တိ”တိ။ သဗ္ဗသင်္ခါဟိကဝသေန “ဧကာသီတိ လောကီယစိတ္တာနိ”တိ ဝုတ္တံ လာဘိနော ဧဝ ပန မဟဂ္ဂတစိတ္တာနိ သုပါကဋ္ဌာနိ ဟောန္တိ။ အဝိသေသေနာတိ သာဓာရဏတော။ ဖဿာဒယော ဟိ သတ္တ စေတသိကာ စက္ခုဝိညာဏာဒီဟိပိ ဥပ္ပဇ္ဇနတော သဗ္ဗစိတ္တုပ္ပါဒသာဓာရဏာ။ သဗ္ဗေပိ ဧတေ ဧကာသီတိ လောကီယစိတ္တာနိ၊ တံသမ္ပယုတ္တာ ဖဿာဒယောတိ သဗ္ဗေပိ တေ အရူပဓမ္မေ။ အာရမ္မဏာဒိဝိဘာဂေန ပန စိတ္တုပ္ပါဒဘေဒေ ဂယုမာနေ တတော ဗဟုတရော ဧဝ ဟောတိ၊ သော ပန ဣမ နာမိပ္ပေတော။ (မဟာဋီ-၂-၃၅၂-၃၅၃။)

အထဿ ဧဝံ “စတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ တေဝီသတိ ဥပါဒါရူပါနိ ရူပက္ခန္ဓော”တိ ရူပက္ခန္ဓံ ပရိဂ္ဂဟန္တဿ အာယတနဒွါရဝသေန အရူပိနော ခန္ဓာ ပါကဋ္ဌာ ဟောန္တိ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၄၁။)

ဤအထက်ပါ အဋ္ဌကထာဋီကာတို့၏ ဆိုလိုရင်းမှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။

ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်းတွင် ဖွင့်ဆိုရေးသား တင်ပြအပ်ခဲ့ပြီးသည့်အတိုင်း (၆)ဒွါရ (၄၂)ကောဋ္ဌာသတို့၌ တည်ရှိသော ဘူတရုပ် ဓာတ်ကြီး (၄)ပါး၊ ဥပါဒါရုပ် (၂၄)ပါးတို့ကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြား၍ သိမ်းဆည်းအပ်ပြီးသော ရုပ်တရားရှိသော ထိုယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သူမြတ်၏ သန္တာန်ဝယ် စက္ခုဒွါရ သောတဒွါရ ယာနဒွါရ ဇိဝှိဒွါရ ကာယဒွါရ မနောဒွါရဟု ဆိုအပ်သော အာယတနဒွါရ၏ အစွမ်းဖြင့် နာမ်တရားတို့သည် ထင်ရှားလာကုန်၏။

နာမ်တရားတို့၏ မှီရာဝတ္ထုရုပ်များ ဖြစ်ကြသည့် စက္ခုဝတ္ထု၊ သောတဝတ္ထု၊ ယာနဝတ္ထု၊ ဇိဝှိဝတ္ထု၊ ကာယဝတ္ထု၊ ဟဒယဝတ္ထုဟူသော ဝတ္ထု၏အစွမ်းဖြင့်လည်း နာမ်တရားတို့သည် ထင်ရှားကုန်သည်သာ ဖြစ်ကုန်၏။ သို့သော်လည်း စက္ခုဒွါရဝီရိယသော အာယတနဒွါရ၏ အစွမ်းဖြင့် နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းခြင်း ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူခြင်းသည်ကား ရောယှက်ရှုပ်ထွေးခြင်း မရှိဟု နှလုံးပိုက်တော်မူ၍ စက္ခုဒွါရဝီရိယသော အာယတနဒွါရ၏အစွမ်းဖြင့် နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရှုပွားရန် အဋ္ဌကထာဆရာတော်က မိန့်ဆိုတော်မူခြင်း ဖြစ်ပေသည်။

စက္ခုဝတ္ထု၌ စက္ခုဝိညာဏ်စိတ်နှင့် အတူတကွ ဖဿ၊ ဝေဒနာ၊ သညာ၊ စေတနာ၊ ဧကဂ္ဂတာ၊ ဇီဝိတ၊ မနသိကာရဟူသော စေတသိက် (၇)လုံး၊ စိတ်စေတသိက် နှစ်ရပ်ပေါင်းသော် နာမ်တရား (၈)လုံးတို့သာ မှီ၍ ဖြစ်ကြရ၏။ အလားတူပင် သောတဝတ္ထု စသည်တို့၌လည်း သောတဝိညာဏ်စသည် ဆိုင်ရာ ဝိညာဏ်တို့နှင့် အတူတကွ နာမ်တရား (၈)လုံးစီသာ အသီးအသီး မှီ၍ ဖြစ်ကြ၏။ သို့သော် ဟဒယဝတ္ထု၌ကား အာရုံ (၆)ပါးလုံးကို ထိုက်သလို သိနေသည့် စက္ခုဝိညာဏ်စသည် ပဉ္စဝိညာဏ်တို့မှ တစ်ပါးသော ဝီရိယစိတ် အားလုံးတို့သည် မှီ၍ ဖြစ်နေကြ၏။ ပဋိသန္ဓေစိတ် ဘဝင်စိတ် စုတိစိတ်ဟူသော နာမ်တရားစုတို့လည်း ဟဒယဝတ္ထုကိုပင် မှီ၍ ဖြစ်ကြကုန်၏။ သို့အတွက် ဟဒယဝတ္ထု၌ကား အာရုံ (၆)ပါးလုံးကို ထိုက်သလို သိကြသည့် အသိစိတ်တို့ စုပြုံ၍ ဖြစ်နေကြသည့်နေရာ ဖြစ်သဖြင့် မှီရာဝတ္ထုအလိုက် နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်း ရှုပွားခဲ့သော် ရောယှက်ရှုပ်ထွေးခြင်း ရှိနေ၏။ သို့အတွက် ရောယှက်ရှုပ်ထွေးခြင်း ကင်းအောင် စက္ခုဒွါရဝီရိယနာမ်တရားစသည့် အာယတနဒွါရအလိုက် နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရှုပွားခြင်းကသာ သာလွန်၍ ကောင်းမွန်သည့်အတွက် အာယတနဒွါရအလိုက် နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရန် ရှုပွားရန် အဋ္ဌကထာဆရာတော်က မိန့်ဆိုတော်မူခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ ဤအထက်ပါ အဋ္ဌကထာတို့၏ ညွှန်ကြားသတ်မှတ်ချက်အရ ဤကျမ်း၌လည်း အာယတနဒွါရအလိုက်ပင် နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရန် ရေးသားတင်ပြမည် ဖြစ်ပေသည်။ ယင်းသို့ သိမ်းဆည်း ရှုပွားရမည့် နာမ်တရားတို့မှာ -

၁။ ဒွေပဉ္စဝိညာဏ်	-	၁၀
၂။ ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း သမ္ပဋိစ္ဆိင်းဒွေ ဟူသော မနောဓာတ်	-	၃
၃။ မနောဝိညာဏဓာတ်	-	၆၈
အားလုံးပေါင်းသော် လောကီစိတ်	-	၈၁

၄။ ယင်းလောကီစိတ်တို့နှင့် ယှဉ်တွဲ ဖြစ်ကြကုန်သော ဖဿ၊ ဝေဒနာ၊ သညာ၊ စေတနာ၊ စိတ္တဋ္ဌိတိမည်သော ဧကဂ္ဂတာ၊ ဇီဝိတ၊ မနသိကာရဟူသော စိတ်အားလုံးနှင့် ဆက်ဆံသော သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏ စေတသိက်တို့တည်း။ ဤကား အထူးမမ သာမညအားဖြင့် ပြောဆိုခြင်းတည်း။ အထူးအားဖြင့်ဆိုရမူ စိတ္တက္ခဏတိုင်း ဝယ် ယှဉ်ဖက်စေတသိက် သမ္ပယုတ်တရားစုတို့ကို နာမ်ယနဟူသော နာမ်တုံးနာမ်ခဲ (၄)မျိုးကို ပြိုကွဲသွားအောင် ဉာဏ်ဖြင့် ဖြိုခွဲဖျက်ဆီးလျက် သိမ်းဆည်းရှုပွားရမည် ဖြစ်သည်။ ထိုလောကီစိတ်တို့တွင်လည်း ဈာန်ကို ရရှိကြကုန်သော ဈာနလာဘီပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ သန္တာန်၌သာလျှင် မဟဂ္ဂုတ်စိတ် အမည်ရကြကုန်သော ဈာန်နာမ်တရားတို့သည် ထင်ရှားကြကုန်၏။ လောကုတ္တရာစိတ်တို့ကား သမထယာဉ် မဖက် သက်သက်

သော သုဒ္ဓိဝိပဿနာယာနိက ပုဂ္ဂိုလ်အားလည်း ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြား ယူနိုင်ခြင်းသို့ မရောက်ကုန်၊ ဈာန် သမထယာဉ်ရှိသော သမထယာနိကပုဂ္ဂိုလ်အားလည်း ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူနိုင်ခြင်းသို့ မရောက်ရှိကုန်။ ယင်းလောကုတ္တရာတရားတို့ကို မရရှိသေးသောကြောင့် ဖြစ်၏။

ကြိယာစိတ်များ - သတိပြုရန်

အထက်တွင် ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာက ဝိပဿနာဉာဏ်၏ အရှုခံအာရုံ ဖြစ်ကြသည့် နာမ်တရားအားလုံးကို သိမ်းကျုံးရေတွက်သော နည်းဖြင့် လောကီစိတ် (၈၁)မျိုးဟု ဖော်ပြထား၏။ ထိုတွင် ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း၊ မနောဒွါရာ ဝဇ္ဇန်းဟူသော အာရုံကို ဆင်ခြင်တတ်သော အာဝဇ္ဇန်းစိတ်တို့သည်ကား အဟိတ်ကြိယာစိတ်များပင် ဖြစ်ကြ၏။ ပြုကာမတ္ထ (= အာရုံကို ဆင်ခြင်ကာမတ္ထ) မျှသာ ဖြစ်သောကြောင့် ကြိယာဟူသော အမည်ကို ရကြ၏။ ယင်း ကြိယာစိတ် နှစ်မျိုးတို့ကား ပုထုဇနံ၊ သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ သန္တာန်၌လည်း ဖြစ်နိုင်ကြ၏။ ကြွင်းကျန်ကုန်သော -

- ၁။ ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ် (၁) မျိုး
- ၂။ မဟာကြိယာစိတ် (၈) မျိုး
- ၃။ ရူပါဝစရကြိယာစိတ် (၅) မျိုး (ပဉ္စကနည်း)
- ၄။ အရူပါဝစရကြိယာစိတ် (၄) မျိုး

ဤ (၁၈)မျိုးကုန်သော ကြိယာစိတ်တို့ကား ရဟန္တာအရှင်မြတ်ကြီးတို့၏ သန္တာန်၌သာ ဖြစ်ခွင့် ရနိုင်သော စိတ်တို့ ဖြစ်ကြ၏။ သို့အတွက် ပုထုဇနံ၊ သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ဝိပဿနာဉာဏ်၏ အရှုခံအာရုံဖြစ်သည့် နာမ်တရား တို့တွင် ယင်းကြိယာစိတ်တို့ မပါဝင်ကြဟု မှတ်ပါ။

အာယတနဒွါရ - ကမ္မဒွါရ

အာယတနဒွါရဝသေဇာတိ အာယတနသင်္ခါတဒွါရဝသေဇာ။ ကမ္မဒွါရနိဝတ္တနတ္ထံ အာယတနဂ္ဂဟဏံ။ **ကာယဒွါရ**ေတိ ပဿာဒကာယဒွါရေ။ **မနောဒွါရ**ေနာမ သာဝဇ္ဇနံ ဘဝင်္ဂီ။ တဿ နိဿယဘာဝတော ဟဒယဝတ္ထံ၊ သန္ဓာယ နိဿိတဝေါဟာရေန “**မနောဒွါရ**”န္တိ ဝုတ္တံ၊ ယတ္ထ မနောဒွါရပုတ္တိ။ (မဟာဋီ-၂-၄၁၀။)

သာသနာတော်၌ **အာယတနဒွါရ**၊ **ကမ္မဒွါရ**ဟု ဒွါရ အသုံးအနှုန်း နှစ်မျိုး ရှိ၏။ ကာယဒွါရ၊ ဝစီဒွါရ၊ မနောဒွါရဟူသော ဒွါရ သုံးပါးကား **ကမ္မဒွါရ**တည်း။ စက္ခုဒွါရ၊ သောတဒွါရ၊ ယာနဒွါရ၊ ဇိဝှိဒွါရ၊ ကာယဒွါရ၊ မနောဒွါရဟူသော ဒွါရ (၆)ပါးကား **အာယတနဒွါရ**တည်း။

ကာယဒွါရ - ကာယဒွါရ၊ ဝစီဒွါရ၊ မနောဒွါရဟူသော ဒွါရ (၃)ပါး၌ ပါဝင်သော ကာယဒွါရဟူသည် ရှေး ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်းတွင် ရှင်းလင်းတင်ပြခဲ့သည့် (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၂၆)၌ ဖွင့်ဆိုထားတော်မူသည့်အတိုင်း - စိတ်ကြောင့် ဖြစ်ကုန်သော စိတ္တသမုဋ္ဌာန်ရုပ်တို့တွင် အကျုံးဝင်သော ကာယဝိညာတ်ရုပ်သည် **ကာယကမ္မဒွါရ** မည်၏။ ယင်း ကာယကမ္မဒွါရ-အရ ကာယဝိညာတ်ရုပ်ကို အရကောက်ယူရ၏။

တစ်ဖန် အာယတနဒွါရ (၆)ပါးတို့တွင်လည်း ကာယဒွါရ ပါဝင်ပြန်၏။ ယင်းကာယဒွါရအရကား ပဿာဒရုပ် = အကြည်ရုပ် (၅)မျိုးတို့တွင် ပါဝင်သော ကာယပဿာဒ = ကာယအကြည်ဓာတ်ကို တရားကိုယ် ကောက်ယူရ၏။ ကာယပဿာဒ = ကာယအကြည်ဓာတ်သည် ကာယဒွါရဝီထိစိတ်တို့၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်ရာ ဒွါရ (= တံခါးပေါက်) သဖွယ် ဖြစ်ခြင်းကြောင့် **ကာယဒွါရ** မည်၏။

မနောဒွါရ — ကာယဒွါရ, ဝစီဒွါရ, မနောဒွါရ ဟူသော ကမ္မဒွါရတွင် အကျုံးဝင်သော မနောဒွါရ-အရ တရားကိုယ်မှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။

၁။ “အယံ နာမ မနော မနောဒွါရံ န ဟောတီ”တိ န ဝတ္ထဗော။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၂၉။)

၂။ တေဘူမကကုသလာကုသလော ဧကူနတိံသဝိဓော မနော မနောကမ္မဒွါရံ နာမ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၃၀။)

၁။ စိတ်အားလုံးသည်ပင် မနောဒွါရ မည်၏။ စေတနာဟူသော ကံ၏ ဖြစ်ကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့်တည်း။ စေတနာသည် သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏစေတသိက် (= စိတ်အားလုံးနှင့် ဆက်ဆံသော စေတသိက်) ဖြစ်၏။ ယင်းစေတနာသည် စိတ်နှင့်သာ အတူယှဉ်တွဲ၍ အမြဲ ဖြစ်လေ့ရှိသဖြင့် စိတ်မပါဘဲ ဖြစ်နိုင်သည့်စွမ်းအား မရှိသဖြင့် ယင်းစိတ်က သဟဇာတစသော ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ကျေးဇူးပြုပေးပါမှ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ရကား စိတ်အားလုံးသည် စေတနာဟူသမျှ၏ အကြောင်းဖြစ်၍ **မနောဒွါရ** မည်၏။

၂။ အဘိဇ္ဈာ = အာရုံကို လိုလားတပ်မက်ခြင်း, ဗျာပါဒ = သတ္တဝါတို့ကို (သင်္ခါရတို့ကို) ပျက်စီးစေလိုခြင်း ဖျက်ဆီးလိုခြင်း (= ဒေါသ), မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ = အယူမှားခြင်း အမြင်မှားခြင်း စသော အကုသိုလ်တရားတို့နှင့် ယှဉ်သော အကုသိုလ်စေတနာတို့၏လည်းကောင်း,

အနဘိဇ္ဈာ = အာရုံကို မလိုလား မတပ်မက်ခြင်း, အဗျာပါဒ = သတ္တဝါတို့ကို (သင်္ခါရတို့ကို) မဖျက်ဆီးလိုခြင်း မပျက်စီးစေလိုခြင်း (= မေတ္တာ = အဒေါသ), သမ္မာဒိဋ္ဌိ = မှန်ကန်သော သမ္မာဒိဋ္ဌိ ဉာဏ်အမြင် စသော ကုသိုလ်တရားတို့နှင့် ယှဉ်သော ကုသိုလ်စေတနာတို့၏လည်းကောင်း —

ဤ (၂)မျိုးကုန်သော ကုသိုလ်စေတနာ အကုသိုလ်စေတနာတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် ကာမ ရူပ အရူပတည်းဟူသော ဘုံသုံးပါးအတွင်း၌ တည်ရှိသော ကုသိုလ်ဇော အကုသိုလ်ဇော (၂၉)မျိုးသည် **မနောဒွါရ** မည်၏။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၂၉-၁၃၀။)

တစ်ဖန် အာယတနဒွါရ (၆)ပါးတွင် အကျုံးဝင်သော မနောဒွါရ-အရ တရားကိုယ် ကောက်ယူပုံမှာ အောက်ပါအတိုင်း (၃)မျိုး ရှိ၏။

၁။ ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်ကိုလည်း **မနောဒွါရ**ဟု ခေါ်ဆို၏။

၂။ အာဝဇ္ဇန်း (မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း) နှင့် တကွသော ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်ကိုလည်း **မနောဒွါရ**ဟုခေါ်ဆို၏။

၃။ ဟဒယဝတ္ထုရုပ်ကိုလည်း ဌာနျူပစာရအားဖြင့် တင်စား၍ **မနောဒွါရ**ဟု ခေါ်ဆို၏။

ယင်း (၃)မျိုးလုံးသည်ပင် မနောဒွါရဝီထိ နာမ်တရားစုတို့၏ သို့မဟုတ် မနောဝိညာဏ်နာမ်တရားစုတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း ဖြစ်ရာ ဖြစ်သောကြောင့် **မနောဒွါရ** မည်၏။

ဤ နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း၌ကား ကာယဒွါရနှင့် မနောဒွါရ အရ အာယတနဒွါရကိုသာ ဆိုလိုသည်ဟု မှတ်ပါ။ (ဤကျမ်းစာ - ၃၁ - စသည်၌လည်း ကြည့်ပါ။)

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်း သိမ်းဆည်းနည်း သုံးနည်း

ဧဝံ သုဝိသုဒ္ဓရူပရိဂ္ဂဟဿ ပနဿ အရူပဓမ္မာ တီဟိ အာကာရေဟိ ဥပဋ္ဌဟန္တိ ဖဿဝသေန ဝါ ဝေဒနာ-ဝသေန ဝါ ဝိညာဏဝသေန ဝါ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၂၂၆။)

တိဝိဓော ဟိ အရူပကမ္မဋ္ဌာနေ အဘိနိဝေသော ဖဿဝသေန ဝေဒနာဝသေန စိတ္တဝသေနာတိ။ ကထံ?

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - အရူပပရိဂ္ဂဟအခန်း

ဧကစ္စဿ ဟိ သံခိတ္တေန ဝါ ဝိတ္တာရေန ဝါ ပရိဂ္ဂဟိတေ ရူပကမ္မဋ္ဌာနေ တသ္မိ အာရမ္မဏေ စိတ္တစေတသိ-
ကာနံ ပဌမာဘိနိပါတော တံ အာရမ္မဏံ ဖုသန္တော ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ဖဿော ပါကဋ္ဌော ဟောတိ။ ဧကစ္စဿ တံ
အာရမ္မဏံ အနုဘဝန္တိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဝေဒနာ ပါကဋ္ဌာ ဟောတိ။ ဧကစ္စဿ တံ အာရမ္မဏံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ ဝိဇာနန္တိ
ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ဝိညာဏံ ပါကဋ္ဌာ ဟောတိ။

တတ္ထ ယဿ ဖဿော ပါကဋ္ဌော ဟောတိ၊ သောပိ “န ကေဝလံ ဖဿောဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တေန သဒ္ဓိံ
တဒေဝ အာရမ္မဏံ အနုဘဝမာနာ ဝေဒနာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သဉ္ဇာနနမာနာ သညာပိ၊ စေတယမာနာ စေတနာပိ၊
ဝိဇာနနမာနံ ဝိညာဏမ္ပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ”တိ ဖဿပဉ္စမကေယေဝ ပရိဂ္ဂဏှာတိ။

ယဿ ဝေဒနာ ပါကဋ္ဌာ ဟောတိ၊ သော “န ကေဝလံ ဝေဒနာဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တာယ သဒ္ဓိံ တဒေဝါရမ္မဏံ
ဖုသမာနော ဖဿောပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သဉ္ဇာနနမာနာ သညာပိ၊ စေတယမာနာ စေတနာပိ၊ ဝိဇာနနမာနံ ဝိညာဏမ္ပိ
ဥပ္ပဇ္ဇတိ”တိ ဖဿပဉ္စမကေယေဝ ပရိဂ္ဂဏှာတိ။

ယဿ ဝိညာဏံ ပါကဋ္ဌာ ဟောတိ၊ သော “န ကေဝလံ ဝိညာဏမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တေန သဒ္ဓိံ တဒေဝါရမ္မဏံ
ဖုသမာနော ဖဿောပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အနုဘဝမာနာ ဝေဒနာပိ၊ သဉ္ဇာနနမာနာ သညာပိ၊ စေတယမာနာ စေတနာပိ
ဥပ္ပဇ္ဇတိ”တိ ဖဿပဉ္စမကေယေဝ ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ (မ-ဋ္ဌ-၁-၂၈၀-၂၈၁။ ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၁၄။ အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၅၂။)

အဘိနိဝေသောတိ စ ဝိပဿနာယ ပုဗ္ဗဘာဂေ ကတ္ထဗ္ဗနာမရူပပရိစ္ဆေဒေါ ဝေဒိတဗျော။ တသ္မာ ပဌမံ
ရူပပရိဂ္ဂဏှနံ ရူပေ အဘိနိဝေသော။ ဧသ နယော သေသေသုပိ။ (မဟာဋီ-၂-၄၇၀။)

ဧဝံ တဿ တဿေဝ ပါကဋ္ဌဘာဝေပိ “သဗ္ဗံ ဘိက္ခဝေ အဘိညေယျ”န္တိ၊ “သဗ္ဗဉ္စ ခေါ ဘိက္ခဝေ အဘိဇာန”န္တိ
စ ဧဝမာဒိဝစနတော သဗ္ဗေ သမ္မသနုပဂါ ဓမ္မာ ပရိဂ္ဂဟေတဗျာတိ ဒဿေန္တော **“တတ္ထ ယဿာ”**တိအာဒိမာဟ။
တတ္ထ **ပဿပဉ္စမကေယေဝ**တိ အဝဓာရဏံ တဒန္တောဂတ္တာ တဂ္ဂဟဏေနေဝ ဂဟိတတ္တာ စတုန္တံ အရူပက္ခန္ဓာနံ။
ဖဿပဉ္စမကဂ္ဂဟဏံ ဟိ တဿ သဗ္ဗစိတ္တုပ္ပါဒသာဓာရဏဘာဝတော၊ တတ္ထ စ ဖဿ-စေတနာ-ဂ္ဂဟဏေန
သဗ္ဗသင်္ခါရက္ခန္ဓဓမ္မသင်္ဂဟော စေတနာပဓာနတ္တာ တေသံ။ တထာ ဟိ သုတ္တန္တဘာဇနီယေ **သင်္ခါရက္ခန္ဓသိဘဇေ**
“စက္ခုသမ္ပဿဇာ စေတနာ”တိအာဒိနာ စေတနာဝ ဝိဘတ္တာ၊ ဣတရေ ပန ခန္ဓာ သရူပေနေဝ ဂဟိတာ။
(မ-ဋီ-၁-၃၇၀။)

ဤ အထက်ပါ အဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့၏ ဆိုလိုရင်း အဓိပ္ပါယ်မှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။

ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်းတွင် ရေးသားတင်ပြခဲ့ပြီးသည့်အတိုင်း ဖွင့်ဆိုခဲ့ပြီးသည့်အတိုင်း ကောင်းမွန်စင်ကြယ်စွာ
ရုပ်တရားတို့ကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပြီး သိမ်းဆည်းထားပြီးသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သူမြတ်၏ သန္တာန်ဝယ် -

- ၁။ ဖဿ၏ အစွမ်းဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊
- ၂။ ဝေဒနာ၏ အစွမ်းဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊
- ၃။ အသိစိတ် ဝိညာဏ်၏ အစွမ်းဖြင့်သော်လည်းကောင်း

ဤ (၃)မျိုးကုန်သော အခြင်းအရာတို့တွင် တစ်မျိုးမျိုးသော အခြင်းအရာအားဖြင့် နာမ်တရားတို့သည်
ထင်ရှားလာကုန်၏။

အဘိနိဝေသ — ဝိပဿနာဉာဏ်၏ ရှေးအဖို့၌ ပြုသင့်ပြုထိုက်သော ရုပ်တရား နာမ်တရားတို့ကို ဉာဏ်ဖြင့်
ပိုင်းခြားယူခြင်း သိမ်းဆည်းခြင်း **နာမရူပပရိစ္ဆေဒ** လုပ်ငန်းရပ်ကို **ဝိပဿနာဘိနိဝေသ** = ဝိပဿနာဉာဏ်၏

အရှုခံ အာရုံတို့ကို နှလုံးသွင်းခြင်းဟု ခေါ်ဆို၏။ ရုပ်တရားကို နှလုံးသွင်းခြင်းကို **ရူပေ အဘိနိဝေသ**၊ နာမ်တရားကို နှလုံးသွင်းခြင်းကို **အရူပေ အဘိနိဝေသ** - ဤသို့ စသည်ဖြင့် ခေါ်ဆိုပေသည်။ အကြောင်းတရား အကျိုးတရား တို့ကို နှလုံးသွင်းခြင်းသည်လည်း ဤအဘိနိဝေသပိုင်းတွင် ပါဝင်လျက်ရှိ၏။ အကြောင်းတရား အကျိုးတရားတို့ ဟူသည်မှာလည်း အကြောင်းရုပ်နာမ် အစုအပုံနှင့် အကျိုးရုပ်နာမ် အစုအပုံတို့သာ ဖြစ်သောကြောင့်တည်း။

ထိုတွင် နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း၌ -

- ၁။ ဖဿ၏ အစွမ်းဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်း
- ၂။ ဝေဒနာ၏ အစွမ်းဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်း
- ၃။ အသိစိတ် ဝိညာဏ်၏ အစွမ်းဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်းဟု နှလုံးသွင်းနည်း (၃)နည်း ရှိပေသည်။ ဤစကားရပ်ကို ထပ်မံ၍ ရှင်းလင်းတင်ပြရသော် ဤသို့ ဖြစ်၏။

အချို့သော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ အသိဉာဏ်ဝယ် -

- ၁။ ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်း အကျဉ်းနှလုံးသွင်းနည်းဖြင့်သော်လည်းကောင်း
- ၂။ ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်း အကျယ် နှလုံးသွင်းနည်းဖြင့်သော်လည်းကောင်း

ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို (= ရုပ်တရားကို) ဉာဏ်ဖြင့်ပိုင်းခြားယူပြီး သိမ်းဆည်းပြီးလတ်သော် ထိုရုပ်တရားတည်း ဟူသော အာရုံ၌ စိတ်စေတသိက်တို့၏ ရှေးဦးစွာ ကျရောက်ခြင်းသဘောဖြစ်သော ထိုရုပ်တရားတည်းဟူသော အာရုံကို တွေ့ထိလျက် ဖြစ်ပေါ်လာသော (= တွေ့ထိသောအခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော) ဖဿသည် ထင်ရှား၏။

အချို့သော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ အသိဉာဏ်ဝယ် ထိုရုပ်တရားတည်းဟူသော အာရုံကို ခံစားလျက် ဖြစ်ပေါ်လာသော ဝေဒနာသည် ထင်ရှား၏။

အချို့သော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ အသိဉာဏ်ဝယ် ထိုရုပ်တရားတည်းဟူသော အာရုံကို ပိုင်းခြားကာယူ၍ ထိုအာရုံကို ပိုင်းပိုင်းခြားခြား သိလျက် ဖြစ်ပေါ်လာသော အသိစိတ် = ဝိညာဏ်သည် ထင်ရှား၏။

ထိုပုဂ္ဂိုလ် (၃)မျိုးတို့တွင် အကြင် ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သူမြတ်၏ ဉာဏ်၌ ဖဿသည် ထင်ရှား၏။ ထိုဖဿ ထင်ရှားသောပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း “ဖဿချည်းသက်သက် ဖဿတစ်ခုတည်းသာလျှင် ဖြစ်ပေါ်နေသည်ကား မဟုတ်၊ ထိုဖဿနှင့် အတူတကွ ထိုအာရုံကိုပင်လျှင် (= ထိုအာရုံ၏ အရသာကိုပင်လျှင်) ခံစားတတ်သော ဝေဒနာသည် လည်း ဖြစ်ပေါ်နေ၏။ ထိုအာရုံကိုပင်လျှင် မှတ်သားတတ်သော = အမှတ်ပြု၍ သိတတ်သော သညာသည်လည်း ဖြစ်ပေါ်နေ၏။ ထိုအာရုံပေါ်သို့ သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို ရောက်အောင် စေ့ဆော်ပေးတတ် လှုံ့ဆော်ပေးတတ်သော စေတနာသည်လည်း ဖြစ်ပေါ်နေ၏။ ထိုအာရုံကိုပင်လျှင် ပိုင်းခြားယူတတ်သော (= ပညာ-သညာတို့ သိပုံမှ တစ်မျိုးတစ်ဖုံအားဖြင့် သိတတ်သော) ဝိညာဏ်သည်လည်း ဖြစ်ပေါ်နေ၏”ဟု နှလုံးပိုက်၍ ဖဿလျှင် (၅)ခု မြောက်ရှိသော ဖဿပဉ္စမကတရားတို့ကိုပင်လျှင် ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူ၏ သိမ်းဆည်း၏။

အကြင် ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ ဉာဏ်၌ အာရုံ၏ အရသာကို ခံစားတတ်သော ဝေဒနာသည် ထင်ရှား၏။ ထို ဝေဒနာထင်ရှားသောပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း “ဝေဒနာချည်းသက်သက် ဝေဒနာတစ်ခုတည်းသာ ဖြစ်ပေါ်နေသည် ကား မဟုတ်၊ ထိုဝေဒနာနှင့် အတူတကွ ထိုအာရုံကိုပင်လျှင် တွေ့ထိလျက် ဖြစ်ပေါ်လာသော (= တွေ့ထိသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော) ဖဿသည်လည်း ဖြစ်ပေါ်နေ၏။ ထိုအာရုံကိုပင်လျှင် မှတ်သားတတ် သော = အမှတ်ပြု၍သိတတ်သော သညာသည်လည်း ဖြစ်ပေါ်နေ၏။ ထိုအာရုံပေါ်သို့ သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို

ရောက်အောင် စေ့ဆော်ပေးတတ်လို့ဆော်ပေးတတ်သော စေတနာသည်လည်း ဖြစ်ပေါ်နေ၏။ ထိုအာရုံကိုပင်လျှင် ပိုင်းခြားယူတတ်သော (= ပညာ သညာတို့ သိပုံမှ တစ်မျိုးတစ်ဖုံအားဖြင့် သိတတ်သော) ဝိညာဏ်သည်လည်း ဖြစ်ပေါ်နေ၏”ဟု နှလုံးပိုက်၍ ဖဿလျှင် (၅)ခုမြောက်ရှိသော ဖဿပဉ္စမကတရားတို့ကိုပင်လျှင် ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူ၏ သိမ်းဆည်း၏။

အကြင် ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ ဉာဏ်၌ အာရုံကို ပိုင်းခြားယူတတ် သိတတ်သော ဝိညာဏ်သည် ထင်ရှား ၏။ ထို ဝိညာဏ်ထင်ရှားသောပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း “ဝိညာဏ်ချည်းသက်သက် ဝိညာဏ်တစ်ခုတည်းသာ ဖြစ်ပေါ် နေသည်ကား မဟုတ်၊ ထိုဝိညာဏ်နှင့် အတူတကွ ထိုအာရုံကိုပင်လျှင် တွေ့ထိလျက် ဖြစ်ပေါ်လာသော = (တွေ့ထိ သော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော) ဖဿသည်လည်း ဖြစ်ပေါ်နေ၏။ ထိုအာရုံကိုပင်လျှင် (= ထိုအာရုံ ၏ အရသာကိုပင်လျှင်) ခံစားတတ်သော ဝေဒနာသည်လည်း ဖြစ်ပေါ်နေ၏။ ထိုအာရုံကိုပင်လျှင် မှတ်သား တတ်သော = အမှတ်ပြု၍ သိတတ်သော သညာသည်လည်း ဖြစ်ပေါ်နေ၏။ ထိုအာရုံပေါ်သို့ သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို ရောက်အောင် စေ့ဆော်ပေးတတ်လို့ဆော်ပေးတတ်သော စေတနာသည်လည်း ဖြစ်ပေါ်နေ၏”ဟု နှလုံးပိုက်၍ ဖဿလျှင် (၅)ခုမြောက်ရှိသော ဖဿပဉ္စမကတရားတို့ကိုပင်လျှင် ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူ၏ သိမ်းဆည်း၏။
(မ-ဋ္ဌ-၁-၂၈၀-၂၈၁-စသည်။)

အားလုံးကို သိမ်းဆည်းပါ

ဤ ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသည့်အတိုင်း ထိုထို ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ အသိစိတ်၌ ဖဿ ဝေဒနာ ဝိညာဏ်ဟူသော (၃)မျိုးသော တရားတို့တွင် တစ်မျိုးမျိုးသော တရားဟူသော ထိုထိုတရား၏သာလျှင် ထင်ရှားမှု ရှိသော်လည်း -

(၁) သမ္ဘ ဘိက္ခဝေ အဘိညေဃံ။ (သံ-၂-၂၅၈။ ၃-၉-၆။)

(၂) သမ္ဘန္တ ခေါ ဘိက္ခဝေ အဘိဇာနံ။ (သံ-၂-၂၅၀။)

(၁) အလုံးစုံသော ရုပ်တရား နာမ်တရားကို ထိုးထွင်းသိအပ်၏ဟု လည်းကောင်း၊

(၂) ရဟန်းတို့ . . . အလုံးစုံသော ရုပ်တရား နာမ်တရားကို ထိုးထွင်းသိခဲ့သော် (သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲဒုက္ခ ကုန်ဆုံးနိုင်၏) -

ဤသို့ စသည်ဖြင့်လည်းကောင်း ဘုရားရှင်သည် ဟောကြားထားတော်မူသောကြောင့် အလုံးစုံသော လက္ခဏာရေး သုံးတန်တင်၍ ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်ခြင်းငှာထိုက်သော သမ္မသနုပဂဓမ္မ အမည်ရသည့် ရုပ် တရား နာမ်တရားတို့ကို ရှေးဦးစွာ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြား ယူအပ်၏ သိမ်းဆည်းအပ်၏ဟု ညွှန်ပြတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာတော်သည် အထက်ပါ စကားရပ်များကို မိန့်ဆိုတော်မူခြင်း ဖြစ်သည်။

ယင်းအဋ္ဌကထာစကားရပ်ဝယ် ဖဿပဉ္စမကတရားတို့ကိုပင်လျှင် ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူရန် သိမ်းဆည်းရန် အဋ္ဌကထာဆရာတော် ဖွင့်ဆိုခြင်းမှာ ပဓာနနည်းအားဖြင့် ဖွင့်ဆိုခြင်း ဖြစ်သည်။ စိတ္တက္ခဏာ တစ်ခု တစ်ခု၏ အတွင်း၌ တည်ရှိကြကုန်သော နာမ်တရားစုတို့တွင် သင်္ခါရက္ခန္ဓာစာရင်းဝင် ဖြစ်ကုန်သော ဖဿ စေတနာတို့ကို သိမ်းဆည်းပါဟု ဆိုသဖြင့် ပဓာနဖြစ်သော ပြဓာန်းသော ဖဿ စေတနာတို့ကို သိမ်းဆည်းရလျှင် အပ္ပဓာန ဖြစ်သော မပြဓာန်းသော ကြွင်းကျန်သည့် ယှဉ်ဖက် သမ္ပယုတ်တရားတို့ကိုလည်း သိမ်းဆည်းရမည်သာ ဖြစ်သည်။ ဖဿ စေတနာကို ယူသဖြင့် သင်္ခါရက္ခန္ဓာစာရင်းဝင် ပရမတ်ဓာတ်သား အားလုံးကို သိမ်းကျုံးယူရသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ အကြောင်းမူ ထိုသင်္ခါရက္ခန္ဓာတရားစုတို့တွင် စေတနာ ပြဓာန်းသောကြောင့် ဖြစ်၏။ ဘုရားရှင် ကိုယ်- တော်တိုင်ပင်လျှင် ဝိဘင်းပါဠိတော်ဝယ် သုတ္တန္တဘာဇနီယနည်း၌ သင်္ခါရက္ခန္ဓာမှတစ်ပါး ကျန်ခန္ဓာ (၄)ပါးတို့ကို

သရုပ်ထုတ်၍ ဟောကြားတော်မူအပ်ပါသော်လည်း သင်္ခါရက္ခန္ဓာကို ဝေဖန်ဟောကြားတော်မူရာဝယ် စေတနာကိုသာ ပဓာနထား၍ ဝေဖန် ဟောကြားတော်မူသော ထုံးဟောင်းတစ်ရပ်လည်း ထင်ရှား ရှိနေပေသည်။

(မ-ဇီ-၁-၃၇၀။)

ဤ အထက်ပါ အဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့၏ သတ်မှတ်ချက်အရ ဖဿက စ၍ဖြစ်စေ၊ ဝေဒနာက စ၍ဖြစ်စေ၊ အသိစိတ်ဝိညာဏ်က စ၍ဖြစ်စေ နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရာ၌ စိတ္တက္ခန္ဓာ တစ်ခု တစ်ခု အတွင်း၌ ဖဿ တစ်လုံးတည်း၊ ဝေဒနာတစ်လုံးတည်း၊ အသိစိတ် = ဝိညာဏ်တစ်လုံးတည်းကိုသာ သိမ်းဆည်းရသည်ကား မဟုတ်၊ ယှဉ်ဖက် စိတ်+စေတသိက် = သမ္ပယုတ်တရားစုအားလုံးကို သိမ်းဆည်းရသည်ဟု မှတ်ပါ။ ဤကျမ်းစာ အစပိုင်း **ကောင်းသော ည တစ်ည** ပိုင်းတွင် ရှင်းလင်းတင်ပြခဲ့သည့် သဠာယတနဝဂ္ဂသံယုတ်ပါဠိတော် **အပရိဇာနနသုတ္တန်** ဘုရားဟော ပါဠိတော်နှင့် အညီပင် ဖြစ်ပေသည်။

ရိုသေစွာ လိုက်နာရမည့် ခည်းကမ်းတစ်ရပ်

ထိုသို့ နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရာ၌ **သမထယာနိကပုဂ္ဂိုလ်**သည် ဈာန်အင်္ဂါတို့ကိုလည်းကောင်း၊ ယင်း ဈာန်အင်္ဂါတို့နှင့် ယှဉ်တွဲ၍ စိတ္တက္ခန္ဓာတစ်ခု အတွင်း၌ အတူဖြစ်သွားကြကုန်သော ဈာန်သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို လည်းကောင်း စတင်၍ သိမ်းဆည်းလိုက သိမ်းဆည်းနိုင်၏။ ယင်းနာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းပြီးသောအခါ ယင်းဈာန်နာမ်တရားတို့၏ မှီရာ ဟဒယ၌ တည်ရှိကြကုန်သော ဘူတရုပ် ဥပါဒါရုပ်တို့ကို ဆက်လက်၍ သိမ်းဆည်း ရပြန်၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၂၂၂ - ကြည့်။)

တစ်ဖန် သမထယာနိကပုဂ္ဂိုလ်သည် ကာမာဝစရ နာမ်တရားစုတို့ကို ဆက်လက်၍ သိမ်းဆည်းလိုပါက ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို သိမ်းဆည်းပြီး ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူထားပြီး ဖြစ်ရပေမည်။ **သုဒ္ဓဇိပဿနာယာနိကပုဂ္ဂိုလ်**သည် လည်း ဈာန်မရသည့်အတွက် ဈာန်နာမ်တရားတို့ကို မသိမ်းဆည်းနိုင်ရကား ကာမာဝစရ နာမ်တရားတို့ကိုပင် သိမ်းဆည်းရမည် ဖြစ်၏။ ယင်းသို့ ကာမာဝစရ နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းလိုပါက ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို သိမ်းဆည်း ထားပြီး ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူထားပြီးပင် ဖြစ်ရပေမည်။ မူလပဏ္ဏာသအဋ္ဌကထာတွင်လည်း -

သံခိတ္တေန ဝါ ဝိတ္တာရေန ဝါ ပရိဂ္ဂဟိတေ ရူပကမ္မဋ္ဌာနေ . . . (မ-ဋ္ဌ-၁-၂၈၀။)

= အကျဉ်းနည်းအားဖြင့်သော်လည်းကောင်း အကျယ်နည်းအားဖြင့်သော်လည်းကောင်း ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို သိမ်းဆည်းပြီးလတ်သော် - ဟု နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို သိမ်းဆည်းတော့မည့် ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သူမြတ်သည် ရုပ် ကမ္မဋ္ဌာန်းကို သိမ်းဆည်းပြီးဖြစ်ရမည် ဖြစ်ကြောင်းကို ဖွင့်ဆိုထား၏။

တစ်ဖန် အဋ္ဌသာလိနီအဋ္ဌကထာ (၂၇၁)တွင်လည်း ရုပ်တရားသက်သက်ကို ဝိပဿနာ ရှုနေရုံမျှဖြင့်လည်း အရိယမဂ်ဉာဏ်သို့ မဆိုက်နိုင်၊ နာမ်တရားသက်သက်ကို ဝိပဿနာ ရှုနေရုံမျှဖြင့်လည်း အရိယမဂ်ဉာဏ်သို့ မဆိုက်နိုင်၊ သို့အတွက် ဘူတရုပ် ဥပါဒါရုပ်တို့ကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြား၍ ဝိပဿနာ ရှုပြီးသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ် သည် နာမ်တရားတို့ကိုလည်း ဆက်လက်၍ ဝိပဿနာရှုရန် ဤသို့ ညွှန်ကြားထားပြန်၏။

တသ္မာ တံ ရူပံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဥပ္ပန္နံ ဝေဒနံ သညံ သင်္ခါရေ ဝိညာဏဉ္စ “ဣဒံ အရူပ”န္တိ ပရိစ္ဆိန္တိတွာ အနိစ္စာဒိတော ပဿတိ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၂၇၁။)

ထိုကြောင့် ထို ရုပ်တရားကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ဝေဒနာ သညာ သင်္ခါရ ဝိညာဏ်ကိုလည်း “ဤကား နာမ်တရားတည်း”ဟု ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြား၍ အနိစ္စ စသည်ဖြင့် ဝိပဿနာရှု၏။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၂၇၁။)

ဤညွှန်ကြားချက်အရ နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို အားသစ်စ ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ရုပ်တရားကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာသောနာမ်ခန္ဓာ (၄)ပါးတို့ကို စတင်၍ သိမ်းဆည်း ရှုပွားရမည် ဖြစ်သည်။

နာမ်တရားတို့ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်သော နာမ်တရားတို့ကိုလည်း သိမ်းဆည်းရှုပွားနိုင်သည် သာ ဖြစ်သည်။ သို့သော် နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို စတင်၍ အားထုတ်စဖြစ်သော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်အဖို့ နာမ်တရားကို အာရုံယူ၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်သော နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရန်မှာ ဒုပ္ပရိဂ္ဂါဟ = သိမ်းဆည်းရန် ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူရန် ခက်ခဲသောကြောင့် နာမ်တရားကို အာရုံယူ၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်သော နာမ်တရားတို့ကို စတင်၍ မသိမ်းဆည်းခိုင်းခြင်း ဖြစ်သည်ဟု မှတ်ပါ။ ဝိပဿနာပိုင်းသို့ ရောက်ရှိသောအခါ ဝိပဿနာဉာဏ်များ အတော် အသင့် ရင့်ကျက်၍ ထက်မြက်စူးရှလာသောအခါ နာမ်တရားတို့ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်သော နာမ် တရားတို့ကိုလည်း တစ်ဖန်ပြန်၍ ဝိပဿနာရှုရန် **အရူပ သတ္တက ရှုနည်း** (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၂၆၁။) — စသည်တို့၌ ဖော်ပြထားလျက်ပင် ရှိပေသည်။

တစ်ဖန် ယောက်ျား မိန်းမ ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ ရွှေ ငွေ စသော ပညတ်အတုံးအခဲများကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ် လာကြကုန်သော နာမ်တရားတို့ကိုလည်း သိမ်းဆည်းနိုင် ရှုပွားနိုင်သည်သာ ဖြစ်သည်။ ပညတ်ကို ရှုနေသည်ကား မဟုတ်၊ ပညတ်ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်သော နာမ်ပရမတ်တရားတို့ကိုသာ ရှုနေခြင်းဖြစ်သည်။ သို့သော် ဝိပဿနာအရာ၌ကား သိစရာ = အာရုံနှင့် သိတတ်သည့် အာရုံယူတတ်သည့် = အာရမ္မဏိကတရား နှစ်မျိုး လုံးကိုပင် ဝိပဿနာ ရှုရမည် ဖြစ်သောကြောင့် ရုပ်တရားကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြသော နာမ်တရားများက စတင်၍ သိမ်းဆည်းရန် ညွှန်ကြားခြင်း ဖြစ်သည်။ ကသိုဏ်းပညတ် စသော ပညတ်တို့ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ် လာကြကုန်သော ဈာန်တရား+ဈာနသမ္ပယုတ်တရားတည်းဟူသော ဈာနဓမ္မ အမည်ရသည့် ဈာန်နာမ်တရား တို့ကိုလည်း သမထယာနိကပုဂ္ဂိုလ်များသည် သိမ်းဆည်းနိုင် ရှုပွားနိုင်သည်သာ သိမ်းဆည်းရမည် ရှုပွားရမည်သာ ဖြစ်သောကြောင့်တည်း။

တစ်ဖန် ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာတွင်လည်း နာမ်တရားကို သိမ်းဆည်းလိုသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ကောင်းမွန်စင်ကြယ်စွာ ရုပ်တရားကို သိမ်းဆည်းထားပြီး ဖြစ်ရမည် ဖြစ်ကြောင်းကို အောက်ပါအတိုင်း အလေး အနက် ဖွင့်ဆိုထားပေသည်။

ယသ္မာ စ ဧဝံ သုဝိသုဒ္ဓိရူပပရိဂ္ဂဟဿေဝ တဿ အရူပဓမ္မာ တိဟာကာရေဟိ ပါကဋ္ဌာ ဟောန္တိ။ တသ္မာ သုဝိသုဒ္ဓိရူပပရိဂ္ဂဟေနေဝ အရူပပရိဂ္ဂဟာယ ယောဂေါ ကာတဗ္ဗော၊ န ဣတရေန။ သစေ ဟိ ဧကသ္မိံ ဝါ ရူပဓမ္မေ ဥပဋ္ဌိတေ ဒွိသု ဝါ ရူပံ ပဟာယ အရူပပရိဂ္ဂဟံ အာရတတိ၊ ကမ္မဋ္ဌာနတော ပရိဟာယတိ၊ ပထဝီ- ကသိဏဘာဝနာယ ဝုတ္တပ္ပကာရာ ပဗ္ဗတေယျာ ဂါဝီ ဝိယ။ သုဝိသုဒ္ဓိရူပပရိဂ္ဂဟဿ ပန အရူပပရိဂ္ဂဟာယ ယောဂံ ကရောတော ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝုဒ္ဓိံ ဝိရူဠိံ ဝေပုလ္လံ ပါပုဏာတိ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၂၂၇။)

ဆက်လက်၍ ရှင်းပြဦးအံ့၊ ဤသို့လျှင် ကောင်းမွန်စင်ကြယ်စွာ ရုပ်တရားကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပြီး သိမ်းဆည်းထားပြီးသော ထိုယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်အားသာလျှင် —

- ၁။ ဖဿက စ၍ နာမ်တရားတို့ ထင်ရှားလာသောနည်း၊
- ၂။ ဝေဒနာက စ၍ နာမ်တရားတို့ ထင်ရှားလာသောနည်း၊
- ၃။ အသိစိတ် ဝိညာဏ်က စ၍ နာမ်တရားတို့ ထင်ရှားလာသောနည်း —

ဟူသော နာမ်တရားတို့ကို သိခြင်း၏ နာမ်တရားတို့၏ ဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်ခြင်း၏ အကြောင်းတရား (၃)မျိုးတို့ဖြင့် တစ်နည်းဆိုရသော် အကြောင်းတရား (၃)မျိုးတို့တွင် တစ်မျိုးမျိုးသော အကြောင်းအခြင်းအရာ

အားဖြင့် နာမ်တရားတို့သည် ထင်ရှားလာကုန်သောကြောင့် ကောင်းမွန်စင်ကြယ်စွာ ရုပ်တရားကို သိမ်းဆည်းပြီးသော ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပြီးသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သူမြတ်သည်သာလျှင် နာမ်တရားကို သိမ်းဆည်းခြင်းငှာ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူခြင်းငှာ ကြိုးစားအားထုတ်ခြင်း လုံ့လပယောဂကို ပြုသင့်ပြုထိုက်ပေ၏။ ကောင်းမွန်စင်ကြယ်စွာ ရုပ်တရားကို မသိမ်းဆည်းရသေးသော ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြား မယူရသေးသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် နာမ်တရားကို သိမ်းဆည်းခြင်းငှာ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူခြင်းငှာ ကြိုးစားအားထုတ်ခြင်း လုံ့လပယောဂကို မပြုသင့် မပြုထိုက်ပေ။ ပြုခဲ့သော် အပြစ်ကား ဤသို့တည်း။

၁။ “တွန်းကန်လှုပ်ရှားနေသည့် ဝါယောဓာတ်က ရုပ်တရား၊ သိနေတာက နာမ်တရား” ဤသို့ စသည်ဖြင့် ဝါယောဓာတ်ကဲ့သို့သော ရုပ်ဓာတ် တစ်လုံးလောက် အသိဉာဏ်၌ ထင်လာရုံမျှဖြင့် —

၂။ “တွန်းကန် လှုပ်ရှားနေသည့် ဝါယောဓာတ်က ရုပ်တရား၊ ပူမှု အေးမှုက ရုပ်တရား၊ သိနေတာက နာမ်တရား” — ဤသို့ စသည်ဖြင့် ဝါယောဓာတ် တေဇောဓာတ်ကဲ့သို့သော ရုပ်ဓာတ် နှစ်လုံးလောက် အသိဉာဏ်၌ ထင်လာရုံမျှဖြင့် —

ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို (= ရုပ်တရားကို) သိမ်းဆည်းခြင်းလုပ်ငန်းရပ်ကို စွန့်ပယ်ထားခဲ့၍ သိမှု ခံစားမှုကဲ့သို့သော နာမ်တရားကို သိမ်းဆည်းခြင်းကို အကယ်၍ ကြိုးစားအားထုတ်ခဲ့သည် ဖြစ်ငြားအံ့၊ ကမ္မဋ္ဌာန်းမှ ဆုတ်ယုတ်ပျက်စီးတတ်၏။ ပထဝီကသိုဏ်း ဘာဝနာပိုင်း၌ ဖွင့်ဆိုရေးသားအပ်ခဲ့ပြီးသော တောင်၌ ကျက်စားသော မလိမ္မာသော ကျက်စားရာ စားကျက်အကြောင်းကို မသိ နားမလည်သော နွားမိုက်မကဲ့သို့ ဆုတ်ယုတ် ပျက်စီးတတ်၏။ အလျော်အားဖြင့်ဆိုရမူ ကောင်းမွန်စင်ကြယ်စွာ ရုပ်တရားကို သိမ်းဆည်းခြင်း ရှိပြီးသည်ဖြစ်၍ နာမ်တရားကို သိမ်းဆည်းခြင်းငှာ ကြိုးစားအားထုတ်ခြင်း လုံ့လပယောဂကို ပြုလုပ်သော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်အား ဝိပဿနာဘာဝနာကမ္မဋ္ဌာန်းသည် မဂ်ပေါက် ဖိုလ်ဝင် နိဗ္ဗာန်မြင်သည့်တိုင်အောင် ကြိုးပွားခြင်းသို့ စည်ပင်ခြင်းသို့ ပြန့်ပြောသောအဖြစ်သို့ ရောက်ရှိနိုင်၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၂၂၇။ စာပိုဒ်-၆၇၁။)

ယထာ နာမ ဟေဋ္ဌိမဈာနံ သုဘာဝိတံ ဝသီဘာဝံ ပါပိတမေဝ ဥပရိဈာနဿ ပါဒကံ ပဒဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ န ပဋိလဒ္ဓမတ္တံ၊ ဧဝံ ရူပပရိဂ္ဂဟော သုဝိသုဒ္ဓေါ နိဇ္ဇဋ္ဌော နိဂ္ဂုဗ္ဗော ဧဝံ အရူပပရိဂ္ဂဟဿ ပါဒကံ ပဒဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ န အဝိသုဒ္ဓေါ၊ တသ္မာ ရူပါရူပဿ ဧကဒေသေပိ အနုပဋ္ဌိတေ သော အဝိသုဒ္ဓေါ ဧဝံ နာမ ဟောတိ၊ ပဂေဝ ဗဟူသု အနုပဋ္ဌိတေသုတိ ဒဿေန္တော အာဟ “သဓေ ဟိ”တိအာဒိ။ (မဟာဋီ-၂-၃၅၇။)

ဘုရားရှင်သည် အင်္ဂုတ္တိုရ်ပါဠိတော် ဂါဠိဥပမာသုတ္တန် (အံ-၃-၂၁၆)၌ ပထမဈာန်စသည့် အောက်အောက်သော ဈာန်ကို ဝသီဘော်ငါးတန် နိုင်နင်းအောင် မလေ့လာအပ်သေးဘဲလျက် ဒုတိယဈာန်စသော အထက်အထက်သော ဈာန်ကို ကူးခဲ့သော် ဒုတိယဈာန်စသော အထက်အထက်သော ဈာန်မှလည်း လျောကျတတ်၍ ရရှိပြီးသော ပထမဈာန်စသော အောက်အောက်သော ဈာန်သည်လည်း ပျက်စီးတတ်ကြောင်းကို တောင်၌ ကျက်စားသော မလိမ္မာသော နွားမိုက်မကို စံထား၍ ဟောကြားတော်မူခဲ့၏။ (ယင်းဥပမာကို အာနာပါနဿတိ သမာဓိပိုင်းတွင် ရှင်းပြထား၏။) ဤ ဥပမာကိုပင် ယူဆောင်၍ ဤ နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်ပိုင်း ခိဉ္စိဝိသုဒ္ဓိခရီး၌လည်း အဋ္ဌကထာဆရာတော်က ထပ်မံ၍ ဖွင့်ဆိုတော်မူပြန်သည်။ ဆိုလိုသည်မှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။

အောက်အောက်ဖြစ်သော ဈာန်သည် ကောင်းစွာ ပွားစေအပ်ပြီးသည် ဖြစ်၍ ဝသီဘော်ငါးတန် နိုင်နင်းသည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်စေအပ်ပြီးသော်သာလျှင် အထက်အထက် ဖြစ်သော ဈာန်၏ အခြေပါဒကံ ဖြစ်၍ အထက်အထက် ဖြစ်သော ဈာန်ကို ရရှိဖို့ရန် အနီးကပ်ဆုံးသော အကြောင်းတရား ဖြစ်နိုင်၏။ ရအပ်ကာမျှသာ ဖြစ်သော ဝသီဘော်ငါးတန် နိုင်နင်းခြင်းသို့ ရောက်အောင် ကောင်းစွာ မပွားရသေးသော မလေ့ကျင့်ရသေးသော

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - အရူပပရိဂ္ဂဟအခန်း

အောက်အောက်သော ဈာန်သည် အထက်အထက် ဖြစ်သော ဈာန်၏ အခြေပါဒကလည်း မဖြစ်နိုင်၊ အထက် အထက် ဖြစ်သော ဈာန်ကို ရရှိဖို့ရန် အနီးကပ်ဆုံးသော အကြောင်းတရားလည်း မဖြစ်နိုင်။

ဤဥပမာအတူပင်လျှင် ရုပ်တရားကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူတတ် သိမ်းဆည်းတတ်သော = ရူပပရိဂ္ဂဟဉာဏ် = ရူပပရိဂ္ဂဟလုပ်ငန်းရပ်သည် ကောင်းမွန်စင်ကြယ်သည်ဖြစ်လျက် အရှုပ်အထွေးကင်းသည်ဖြစ်လျက် ရောယှက် ရှုပ်ထွေးခြင်း မရှိသော်သာလျှင် နာမ်တရားကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူခြင်း သိမ်းဆည်းခြင်း = အရူပပရိဂ္ဂဟဉာဏ် = အရူပပရိဂ္ဂဟလုပ်ငန်းရပ်၏ အခြေပါဒက ဖြစ်၍ အနီးကပ်ဆုံးသော အကြောင်းတရားသည် ဖြစ်နိုင်၏။ ကောင်းမွန်စင်ကြယ်စွာ ရုပ်တရားကို မသိမ်းဆည်းရသေးသဖြင့် မစင်ကြယ်သော ရုပ်တရားကို သိမ်းဆည်းခြင်း = ရူပပရိဂ္ဂဟလုပ်ငန်းရပ်သည် နာမ်တရားကို သိမ်းဆည်းဖို့ရန် = အရူပပရိဂ္ဂဟဉာဏ်ကို ရရှိဖို့ရန် အနီးကပ်ဆုံး သော အကြောင်းတရားသည် မဖြစ်နိုင်ပေ။

သို့အတွက် ရုပ်တရား နာမ်တရား၏ တစ်စိတ်တစ်ဒေသ တစ်ချို့တစ်ဝက်မျှလောက်သော်လည်း အသိ ဉာဏ်၌ မထင်လာ မမြင်လာသေးသည်ရှိသော် ထိုရုပ်တရားကို သိမ်းဆည်းခြင်း = ရူပပရိဂ္ဂဟဉာဏ် = ရူပပရိဂ္ဂဟ လုပ်ငန်းရပ်နှင့် နာမ်တရားကို သိမ်းဆည်းခြင်း = အရူပပရိဂ္ဂဟဉာဏ် = အရူပပရိဂ္ဂဟ လုပ်ငန်းရပ်တို့သည် မစင်ကြယ်ကုန်သေးသည်သာလျှင် မည်ကြပေသည်။ များစွာကုန်သော ရုပ်နာမ်ပရမတ်တရားတို့သည် အသိ ဉာဏ်၌ မထင်လာ မမြင်လာကုန်သည်ရှိသော်ကား အဘယ်မှာလျှင် ဆိုဖွယ်ရာ ရှိနိုင်တော့ပါအံ့နည်း၊ မစင်ကြယ် သည်သာလျှင် ဧကန်ဖြစ်ပေတော့၏ဟု ဤသို့ ထင်ရှားပြလိုသည် ဖြစ်၍ -

“ရုပ်ဓာတ် တစ်လုံးလောက် အသိဉာဏ်၌ ထင်လာရုံမျှဖြင့်၊ ရုပ်ဓာတ် နှစ်လုံးလောက် အသိဉာဏ်၌ ထင်လာ ရုံမျှဖြင့် ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို = ရုပ်တရားကို သိမ်းဆည်းခြင်း လုပ်ငန်းရပ်ကို စွန့်ပယ်ထားခဲ့၍ နာမ်တရားကို သိမ်းဆည်းခြင်းကို အကယ်၍ ကြိုးစားအားထုတ်ခဲ့သည် ဖြစ်ငြားအံ့၊ ကမ္မဋ္ဌာန်းမှ ဆုတ်ယုတ်ပျက်စီးတတ်၏”

ဤသို့စသော စကားရပ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာတော်သည် မိန့်ဆိုတော်မူခြင်း ဖြစ်ပေသည်။

(မဟာဋီ-၂-၃၅၇။)

မညီညွတ်သော တောင်၌ ကျက်စားလျက်ရှိသော၊ မလိမ္မာသော၊ မိမိ၏ ကျက်စားရာ စားကျက်အကြောင်း ကို ကောင်းကောင်း တတ်သိနားလည်မှု မရှိသော နွားမိုက်မသည် မရောက်ဖူးသေးသော အရပ်သို့ ရောက်ရှိရန် မသောက်ဖူးသေးသော ရေကန်အတွင်းမှ ရေကို သောက်သုံးရန်၊ မစားဖူးသေးသော ရေကန်ဝန်းကျင်ရှိ စိမ်းလန်း စိုပြည်သည့် မြက်သစ်ရွက်နုတို့ကို စားသုံးရန်ဟူသော ဦးတည်ချက်ဖြင့် မညီညာသော တောင်ပေါ်မှ ဆင်းသက် သောအခါ ရွှေ့ခြေနှစ်ချောင်းကို နင်းကွင်း ကောင်းကောင်း၌ မနင်းမိသေးဘဲ နောက်ခြေနှစ်ချောင်းကို မြှောက်မိ သဖြင့် တောင်ပေါ်မှ တောင်အောက်သို့ ကျဆင်းသွားရသောကြောင့် ရည်ရွယ်ချက် ဦးတည်ချက်အားလုံး ပျက်စီး သွားခဲ့ရ၏။ မူလစဉ်းစားခဲ့ရာ တောင်ထိပ်သို့လည်း ပြန်မရောက်နိုင် ဖြစ်ခဲ့ရ၏။ ဤဥပမာအတူပင် ရုပ်တရားကို ကောင်းမွန်စင်ကြယ်စွာ မသိမ်းဆည်းရသေးဘဲ နာမ်တရားကို ပြောင်း၍ သိမ်းဆည်းရှုပွားလိုက်ပါက ကမ္မဋ္ဌာန်းမှ ဆုတ်ယုတ်ပျက်စီးသွားတတ်၏။ ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်း နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်း နှစ်မျိုးလုံးမှပင် ဆုတ်ယုတ်ပျက်စီးသွားတတ်၏။

စဉ်းစားရန် အချက်တစ်ရပ်

အသင်ယောဂီသူတော်ကောင်းသည် (၆)ခွါရ (၄၂)ကောဋ္ဌာသတို့၌ တည်ရှိသော ရုပ်အစစ် ရုပ်အတုတို့ကို ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင် ဆိုက်သည်တိုင်အောင် မသိမ်းဆည်းတတ် မရှုပွားတတ်သေးဘဲ နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို သိမ်း ဆည်းရှုပွားခြင်း လုပ်ငန်းရပ်ကို ပြုလုပ်ဖူးကောင်း ပြုလုပ်ဖူးပေမည်။ တစ်နည်းဆိုရသော် တွန်းကန်လှုပ်ရှားမှု

ဝါယောဓာတ် တစ်လုံးလောက်ကို သိရုံမျှဖြင့်၊ တွန်းကန် လှုပ်ရှားမှု ဝါယောဓာတ်နှင့် ပူမှု အေးမှု တေဇောဓာတ် ဟူသော ရုပ်နှစ်မျိုးလောက် သိရုံမျှဖြင့် ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်း သိမ်းဆည်းခြင်း လုပ်ငန်းရပ်ကို ပယ်စွန့်ထားခဲ့ပြီး နာမ် ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ပြောင်း၍ သိမ်းဆည်း ရှုပွားသူ ဖြစ်ဖူးကောင်း ဖြစ်ဖူးပေမည်။ ထိုသို့ သိမ်းဆည်းခြင်းကြောင့် စက္ခုဒွါရဝီထိစသော စိတ္တနိယာမလမ်းကြောင်းအတိုင်း ဖြစ်ပေါ်သွားကြသော ဝီထိစိတ်အစဉ်အတွင်း၌ တည်ရှိကြ ကုန်သော ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း စက္ခုဝိညာဏ်စသော စိတ္တက္ခဏတိုင်း၌ တည်ရှိကြကုန်သော စိတ်စေတသိက် တရားစု တို့ကို ယနေ့ခေါ်သည့် နာမ်တုံးနာမ်ခဲတို့ကို ဖြိုခွဲဖျက်ဆီးလျက် ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်အောင် သိမ်းဆည်း ရှုပွားနိုင်မှု ရှိ-မရှိကိုကား မိမိကိုယ်တိုင် ဝေဖန် စဉ်းစားရတော့မည် ဖြစ်ပေသည်။ အကယ်၍ စိတ္တနိယာမ လမ်းကြောင်းအတိုင်း ဖြစ်ပေါ်သွားကြကုန်သော နာမ်တရားတို့ကို ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင် ဆိုက်သည်တိုင်အောင် စိတ္တက္ခဏတိုင်း၌ မသိမ်းဆည်းနိုင် မရှုပွားနိုင်ဟု မိမိကိုယ်ကို မိမိ ဝန်ခံနိုင်လျှင် ရုပ် (၂၈)ပါးကိုလည်း ရုပ်ယနေ ခေါ်သည့် ရုပ်တုံးရုပ်ခဲတို့ကို ဖြိုခွဲဖျက်ဆီးလျက် ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်အောင် မသိမ်းဆည်းနိုင် မရှုပွားနိုင် ဟုလည်း မိမိကိုယ်ကို မိမိ ဝန်ခံနိုင်လျှင် - ရုပ်နာမ်ကိုမျှ ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်အောင် မသိသေးသော မိမိအဖို့ ကမ္မဋ္ဌာန်းတရားသည် ကြီးပွားတိုးတက်နေလေသလော၊ ဆုတ်ယုတ်ပျက်စီးနေလေသလောဟူသော ဤ အချက်ကိုကား သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲဒုက္ခကြီး၏ ကုန်ဆုံးရာဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်တရားတော်မြတ်ကြီးကို အလွန်အလွန် လိုလား တောင့်တလျက်ရှိသော အသင် ယောဂီသူတော်ကောင်းသည် တော်တည့် မှန်ကန်သော ယောနိသော မနသိကာရ၊ ဖြူစင်ဖြောင့်စင်းသော စိတ်ဓာတ်ဖြင့် စဉ်းစားနှိုင်းချိန် ဝေဖန်လေရာသည်။

အနုပဒသုတ္တန် ကောက်နုတ်ချက်

ဝီထိခေါ်သည့် စိတ္တနိယာမ လမ်းကြောင်းအတိုင်း ဖြစ်သွားကြကုန်သော နာမ်တရားတို့ကို စိတ္တက္ခဏတိုင်း၌ ယှဉ်ဖက် စိတ်စေတသိက်တို့ကို သာဝကများ ရှု၍ ရရှိနိုင် မရရှိနိုင် ဟူသော ဤအချက်နှင့်ပတ်သက်၍ သံသယ မကင်း ဖြစ်နေကြသော ယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်မြတ်တို့လည်း ရှိကြပေသည်။ သံသယ ကင်းရှင်းသွားအောင် ဆက် လက်၍ ရှင်းလင်း တင်ပြအပ်ပါသည်။ သာဝကတို့တွင် ပညာအရာတွင် ဧတဒဂ်ရတော်မူသော အရှင်သာရိပုတ္တ ကိုယ်တော်မြတ်ကြီး ရှုပွားသွားတော်မူသော ထုံးဟောင်းကြီးတစ်ရပ်သည် **အနုပဒသုတ္တန်**တွင် လာရှိပေသည်။

အရှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လာနကိုယ်တော်မြတ်ကြီး၏ တန်ခိုးကုဒ္ဒိ ကြီးမြတ်တော်မူသောဂုဏ်၊ အရှင်မဟာကဿပ ကိုယ်တော်မြတ်ကြီး၏ ဓုတင်အရာ၌ ကြီးမြတ်တော်မူသောဂုဏ်၊ အရှင်အနုရုဒ္ဓါမထေရ်မြတ်ကြီး၏ ဒိဗ္ဗစက္ခု အဘိညာဏ်အရာ၌ ကြီးမြတ်တော်မူသောဂုဏ်၊ အရှင်ဥပါလိမထေရ်မြတ်၏ ဝိနည်းကို ဆောင်တော်မူရာ၌ ကြီးမြတ်တော်မူသောဂုဏ်၊ အရှင်ရေဝတမထေရ်၏ ဈာန်ဝင်စားလေ့ရှိတော်မူရာ၌ ဈာန်ဝင်စားခြင်း၌ မွေ့လျော် ပျော်ပိုက် နှစ်ခြိုက်တော်မူရာ၌ ကြီးမြတ်တော်မူသောဂုဏ်၊ အရှင်အာနန္ဒာ မထေရ်မြတ်၏ အကြားအမြင် ဗဟု သုတအရာ၌ ကြီးမြတ်တော်မူသောဂုဏ် - ဤသို့လျှင် ထိုထို မထေရ်မြတ်ကြီးတို့၏ ထိုထို ဂုဏ်ကျေးဇူးတို့ကား ထင်ရှားလျက် ရှိကြကုန်၏။ အရှင်သာရိပုတ္တ ကိုယ်တော်မြတ်ကြီး၏ ဂုဏ်ကျေးဇူးတို့ကား မထင်ရှား ဖြစ်နေကြ ကုန်၏။ အဘယ်ကြောင့်နည်းဟူမူ - ပညာရှိသောသူ၏ ဂုဏ်ကျေးဇူးတို့ကား မဟောပြခဲ့သော် သိရှိဖို့ရန် စွမ်း နိုင်ပေ။ ထို့ကြောင့် ဘုရားရှင်သည် အရှင်သာရိပုတ္တ ကိုယ်တော်မြတ်ကြီး၏ ဂုဏ်ကျေးဇူးတို့ကို ဟောကြားတော် မူပေအံ့ဟု ရည်ရွယ်တော်မူလျက် သဘောတူ သဘာဝ ဖြစ်သော ပရိသတ်အစည်းအဝေးကို မျှော်လင့် စောင့်ဆိုင်း တော်မူလျက် ရှိ၏။ သဘောမတူသည့် ဝိသဘာဝပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ထံမှောက်၌ ဂုဏ်ကျေးဇူးတို့ကို ဟောကြားပြသ ရန်ကား မသင့်တင့် မလျောက်ပတ်ပေ။ ထိုဝိသဘာဝပုဂ္ဂိုလ်တို့ကား ဂုဏ်ကျေးဇူးတို့ကို ဟောပြခဲ့သည်ရှိသော် ကျေးဇူးမဲ့ ကဲ့ရဲ့စကားကိုသာလျှင် ပြောဆိုတတ်ကြ၏။ အနုပဒသုတ္တန်ကို ဟောတော်မူရာ ဤနေ့၌ကား အရှင်

သာရိပုတ္တကိုယ်တော်မြတ်ကြီး၏ သဘောတူ သဘာဝ ပရိသတ်သည် စည်းဝေးမိနေ၏။ ထိုသဘာဝပရိသတ်၏ စည်းဝေးမိသည်၏ အဖြစ်ကို သိမြင်တော်မူ၍ ဘုရားရှင်သည် အရှင်သာရိပုတ္တ ကိုယ်တော်မြတ်ကြီး၏ ဂုဏ်ကျေးဇူးတော်ကို ဟောကြားပြသတော်မူလိုသည်ဖြစ်ရကား ဤအနုပဒသုတ္တန်တရားဒေသနာတော်ကို အားသစ်တော်မူပေသည်။ (မ-ဋ္ဌ-၄-၅၆။)

ထိုသုတ္တန်တွင် အရှင်သာရိပုတ္တ ကိုယ်တော်မြတ်ကြီး၏ ဉာဏ်ပညာ ကြီးမြတ်တော်မူပုံနှင့် ဆက်စပ်လျက် တပို့တွဲလဆန်း (၁)ရက်မှ တပို့တွဲလပြည့်တိုင်အောင် (၁၅)ရက်တို့ ပတ်လုံး **အနုပဒဓမ္မဝိပဿနာနည်း**အားဖြင့် ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်ပုံ အပိုင်းကိုလည်း ကဏ္ဍတစ်ရပ်အဖြစ် ထည့်သွင်း၍ ဟောကြားတော်မူခဲ့ပေသည်။ ဤတွင် အရှင်သာရိပုတ္တကိုယ်တော်မြတ်ကြီး၏ အနုပဒဓမ္မဝိပဿနာရှုနည်း ကောက်နုတ်ချက် တစ်ခုကို ဖော်ပြအပ်ပါသည်။

ဣဓ ဘိက္ခဝေ သာရိပုတ္တော ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ ဝိဝိစ္စ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ သဝိတက္ကံ သဝိစာရံ ဝိဝေကဇံ ပီတိသုခံ ပဌမံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇေ ဝိဟရတိ။ ယေ စ ပဌမေ ဈာနေ ဓမ္မာ ဝိတက္ကော စ ဝိစာရော စ ပီတိ စ သုခဉ္စ စိတ္တေကဂ္ဂတာ စ ဖဿော ဝေဒနာ သညာ စေတနာ စိတ္တံ ဆန္ဒော အဓိမောက္ခော ဝီရိယံ သတိ ဥပေက္ခာ မနသိကာရော။ တျာဿ ဓမ္မာ အနုပဒဝဝတ္တိတာ ဟောန္တိ၊ တျာဿ ဓမ္မာ ဝိဒိတာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဝိဒိတာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ ဝိဒိတာ အပ္ပတ္တံ ဂစ္ဆန္တိ။ သော ဧဝံ ပဇာနာတိ “ဧဝံ ကိရမေ ဓမ္မာ အဟုတ္တာ သမ္ဘောန္တိ၊ ဟုတ္တာ ပဋိဝေန္တိ”တိ။ သော တေသု ဓမ္မေသု အနုပါယော အနုပါယော အနိဿိတော အပ္ပဋိဗဒ္ဓေါ ဝိပ္ပမုတ္တော ဝိသံယုတ္တော ဝိမရိယာဒိကတေန စေတသာ ဝိဟရတိ၊ သော “အတ္ထိ ဥတ္တရိ နိဿရဏ”န္တိ ပဇာနာတိ။ တဗ္ဗဟုလိကာရာ အတ္ထိတွေဝဿ ဟောတိ။ (မ-၃-၇၅။)

= ရဟန်းတို့ . . . သာရိပုတြာသည် ကာမဂုဏ်တို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင် အကုသိုလ်တရားတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင် ကြံစည်ခြင်း (= ဝိတက်)နှင့်တကွ ဖြစ်သော၊ သုံးသပ်ဆင်ခြင်ခြင်း (= ဝိစာရ)နှင့်တကွ ဖြစ်သော နိဝရဏ ကင်းဆိတ်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်၍လာသော နှစ်သိမ့်ခြင်း (= ပီတိ), ချမ်းသာခြင်း (= သုခ)ရှိသော ပထမဈာန်သို့ ရောက်၍နေ၏။ ပထမဈာန်သမာပတ် အတွင်း၌ —

- ၁။ ကြံစည်ခြင်း = ဝိတက်
- ၂။ သုံးသပ်ဆင်ခြင်ခြင်း = ဝိစာရ
- ၃။ နှစ်သိမ့်ခြင်း = ပီတိ
- ၄။ ချမ်းသာခြင်း = သုခ (ဝေဒနာ)
- ၅။ စိတ်တည်ကြည်ခြင်း = ဧကဂ္ဂတာ (= သမာဓိ)
- ၆။ အာရုံကို တွေ့ထိခြင်း = ဖဿ
- ၇။ အာရုံ၏ အရသာကို ခံစားခြင်း = ဝေဒနာ
- ၈။ အာရုံကို မှတ်သားခြင်း = သညာ
- ၉။ အာရုံပေါ်သို့ သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို စေ့ဆော်တိုက်တွန်းခြင်း = စေတနာ
- ၁၀။ အာရုံကို ရယူခြင်း = အာရုံကို သိခြင်း = စိတ်
- ၁၁။ ပြုလိုခြင်း = ဆန္ဒ
- ၁၂။ အာရုံကို ဆုံးဖြတ်ခြင်း = အဓိမောက္ခ
- ၁၃။ လုံ့လပြုခြင်း = ကြိုးစားအားထုတ်ခြင်း = ဝီရိယ
- ၁၄။ အာရုံကို မမေ့ပျောက်ခြင်း = အောက်မေ့ခြင်း = သတိ

- ၁၅။ အာရုံကို လျစ်လျူရှုခြင်း = ဥပေက္ခာ
- ၁၆။ အာရုံကို နှလုံးသွင်းခြင်း = မနသိကာရ —

ယင်းသဘောတရားတို့သည် ထင်ရှားရှိကြကုန်၏။ ထိုသဘောတရားတို့ကို သာရိပုတြာသည် အစဉ်အတိုင်း = တစ်လုံးစီ တစ်လုံးစီ ပိုင်းခြား၍ သိ၏။ ထိုသဘောတရားတို့သည် ထိုသာရိပုတြာ၏ အသိဉာဏ်၌ —

- ၁။ ထင်ထင်ရှားရှား ဖြစ်ကုန်၏။
- ၂။ ထင်ထင်ရှားရှား တည်ကုန်၏။
- ၃။ ထင်ထင်ရှားရှား ချုပ်ကုန်၏။

“ဤသဘောတရားတို့သည် ရှေးကထင်ရှား မရှိဘဲ ယခုမှ ရုတ်ချည်းအသစ် ဖြစ်ပေါ်လာကုန်၏။ ဖြစ်ပြီးလျှင် ရုတ်ချည်း ချုပ်ပျက်ကုန်၏”ဟု သာရိပုတြာသည် ဤသို့ သိ၏။ ထိုသာရိပုတြာသည် ထိုသဘောတရားတို့၌ ရာဂဖြင့် တပ်မက်ခြင်း မရှိ၊ ဒေါသဖြင့် ဖဲခြင်း မရှိ၊ တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ဖြင့် “ငါ-ငါ့ဟာ”ဟု မမှီ၊ လိုလားတပ်မက်ခြင်း ဆန္ဒရာဂဖြင့် ဖွဲ့ချည်မထား၊ ကာမရာဂမှ လွတ်မြောက်၏။ ဆန့်ကျင်ဘက်တရားတို့နှင့် မယှဉ်၊ အပိုင်းအခြား မရှိသော စိတ်ဖြင့် နေ၏။ ထိုသာရိပုတြာသည် “ထိုထက်အလွန် လွတ်မြောက်ရာသည် ရှိသည်သာတည်း”ဟု မြဲစွာ ဖြစ်၏။ (မ-၃-၇၅။)

အဋ္ဌကထာကလည်း အောက်ပါအတိုင်း ဆက်လက်၍ ရှင်းလင်း တင်ပြထားပြန်၏။

ဝိဒိတာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိတိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဝိဒိတာ ပါကဋ္ဌာဝ ဟုတွာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ **ဝိဒိတာ ဥပဋ္ဌဟန္တိတိ** တိဋ္ဌမာနာပိ ဝိဒိတာ ပါကဋ္ဌာဝ ဟုတွာ တိဋ္ဌန္တိ။ **ဝိဒိတာ အပ္ပတ္တံ ဂစ္ဆန္တိတိ** နိရုဇ္ဈမာနာပိ ဝိဒိတာ ပါကဋ္ဌာဝ ဟုတွာ နိရုဇ္ဈန္တိ။

ဧတ္ထ ပန တံဉာဏတာ စေဝ ဉာဏဗဟုတာ စ မောစေတဗ္ဗာ။ ယထာ ဟိ တေနေဝ အင်္ဂုလဂ္ဂေန တံ အင်္ဂုလဂ္ဂံ န သက္ကာ ဖုသိတုံ၊ ဧဝမေဝ တေနေဝ စိတ္တေန တဿ စိတ္တဿ ဥပ္ပါဒေါ ဝါ ဌိတိ ဝါ ဘင်္ဂေါ ဝါ န သက္ကာ ဇာနိတုန္တိ။ ဧဝံ တာဝ တံဉာဏတာ မောစေတဗ္ဗာ။

ယဒိ ပန ဒွေ စိတ္တာနိ ဧကတော ဥပ္ပဇ္ဇေယျံ၊ ဧကေန စိတ္တေန ဧကဿ ဥပ္ပါဒေါ ဝါ ဌိတိ ဝါ ဘင်္ဂေါ ဝါ သက္ကာ ဘဝေယျ ဇာနိတုံ။ ဒွေ ပန ဖဿာ ဝါ ဝေဒနာ ဝါ သညာ ဝါ စေတနာ ဝါ စိတ္တာနိ ဝါ ဧကတော ဥပ္ပဇ္ဇနကာနိ နာမ နတ္ထိ၊ ဧကေကမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ ဉာဏဗဟုတာ မောစေတဗ္ဗာ။

ဧဝံ သန္တေ ကထံ မဟာထေရဿ အန္တော သမာပတ္တိယံ သောဠသ ဓမ္မာ ဝိဒိတာ ပါကဋ္ဌာ ဟောန္တိတိ?

ဝတ္ထာရမ္မဏာနံ ပရိဂ္ဂဟိတတာယ။ ထေရေန ဟိ ဝတ္ထု စေဝ အာရမ္မဏဉ္စ ပရိဂ္ဂဟိတံ၊ တေနဿ တေသံ ဓမ္မာနံ ဥပ္ပါဒိ အာဝဇ္ဇန္တဿ ဥပ္ပါဒေါ ပါကဋ္ဌော ဟောတိ၊ ဌာနံ အာဝဇ္ဇန္တဿ ဌာနံ ပါကဋ္ဌံ ဟောတိ၊ ဘေဒိ အာဝဇ္ဇန္တဿ ဘေဒေါ ပါကဋ္ဌော ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဝိဒိတာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ဝိဒိတာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ ဝိဒိတာ အပ္ပတ္တံ ဂစ္ဆန္တိ”တိ။

အဟုတွာ သမ္ဘောန္တိတိ ဣမိနာ ဥဒယံ ပဿတိ။ ဟုတွာ **ပဋိဝေန္တိတိ** ဣမိနာ ဝယံ ပဿတိ။
(မ-၄-၄-၆၀။)

= **ထင်ထင်ရှားရှား ဖြစ်ကုန်၏**ဟူသည် အရှင်သာရိပုတြာ ကိုယ်တော်မြတ်ကြီး၏ ဉာဏ်ဝယ် ယင်း (၁၆)မျိုး ကုန်သော တရားတို့သည် ဖြစ်ပေါ်လာကုန်သည် ရှိသော် ထင်ရှားကုန်သည်သာ ဖြစ်ကြကုန်၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြ ကုန်၏။

ထင်ထင်ရှားရှား တည်ကုန်၏ဟူသည် အရှင်သာရိပုတြာ ကိုယ်တော်မြတ်ကြီး၏ ဉာဏ်၌ ယင်း (၁၆)မျိုး ကုန်သော တရားတို့သည် တည်ဆဲ ဌီကာလသို့ ရောက်ကုန်သော်လည်း ထင်ရှားကုန်သည်သာ ဖြစ်ကြကုန်၍ တည်နေကြကုန်၏။

ထင်ထင်ရှားရှား ချုပ်ပျက်ကုန်၏ဟူသည် အရှင်သာရိပုတြာ ကိုယ်တော်မြတ်ကြီး၏ ဉာဏ်၌ ယင်း (၁၆) မျိုးကုန်သော တရားတို့သည် ချုပ်ပျက်ကုန်သော်လည်း ထင်ရှားကုန်သည်သာ ဖြစ်ကြကုန်၍ ချုပ်ပျက်ကြကုန်၏။ ဤအရာဝယ် -

- ၁။ ရှုတတ်သည့် ဉာဏ်နှင့် အရှုခံဉာဏ်တို့၏ တစ်ခုတည်း ဖြစ်မှုကိုလည်းကောင်း၊
- ၂။ စိတ္တက္ခဏ တစ်ခုအတွင်း၌ ဉာဏ်တို့၏ များစွာ ပြိုင်တူ ဖြစ်မှုကိုလည်းကောင်း - လွတ်အောင် ယူဆတတ်ရပေမည်။

၁။ ထိုလက်ညှိုး၏ အဖျားဖြင့်ပင်လျှင် ထိုလက်ညှိုး၏ အဖျားကို တွေ့ထိဖို့ရန် မတတ်ကောင်းသကဲ့သို့ ဤ ဥပမာအတူပင်လျှင် ထိုစိတ်ဖြင့်ပင်လျှင် ထိုစိတ်၏ဖြစ်မှု ဥပါဒ်ကိုလည်းကောင်း၊ တည်မှု ဌီကိုလည်းကောင်း၊ ပျက်မှု ဘင်ကိုလည်းကောင်း သိရှိဖို့ရန် မတတ်ကောင်းသည်သာ ဖြစ်ပေသည်။ ဤသို့လျှင် ရှေးဦးစွာ ရှုတတ်သည့်ဉာဏ်နှင့် အရှုခံဉာဏ်တို့၏ တစ်ခုတည်းဖြစ်မှုကို လွတ်အောင် ယူဆပါ။ (ရှုတတ်သည့်စိတ်နှင့် အရှုခံစိတ်သည် တစ်ခုတည်း မဟုတ်ဟု ဆိုလိုသည်။)

၂။ အကယ်၍ စိတ်နှစ်ခုတို့သည် စိတ္တက္ခဏတစ်ခု ဟူသော အချိန်ကာလ တစ်ခု အတွင်း၌ နှစ်ခု ပြိုင်တူ တစ်ပေါင်းတည်း ဖြစ်ကုန်ငြားအံ့၊ တစ်ခုသော စိတ်ဖြင့် တစ်ခုသော စိတ်၏ ဖြစ်မှု ဥပါဒ်ကိုလည်းကောင်း၊ တည်မှု ဌီကိုလည်းကောင်း ပျက်မှု ဘင်ကိုလည်းကောင်း သိရှိဖို့ရန် တတ်ကောင်းသည် ဖြစ်လေရာ၏။ သို့သော် စိတ္တက္ခဏ တစ်ခု ဟူသော အချိန်ကာလ တစ်ခု အတွင်း၌ ဖဿ နှစ်မျိုးတို့သည်လည်းကောင်း၊ ဝေဒနာ နှစ်မျိုးတို့သည်လည်းကောင်း၊ သညာ နှစ်မျိုးတို့သည်လည်းကောင်း၊ စေတနာ နှစ်မျိုးတို့သည်လည်းကောင်း၊ စိတ်နှစ်မျိုးတို့သည်လည်းကောင်း နှစ်ခုပြိုင်တူ တစ်ပေါင်းတည်း ဖြစ်ကုန်သည် မည်သည် မရှိသည်သာတည်း။ တစ်လုံးစီ တစ်လုံးစီ သာလျှင် (ဖဿတစ်မျိုး၊ ဝေဒနာတစ်မျိုး၊ သညာတစ်မျိုး၊ စေတနာတစ်မျိုး စိတ်တစ်မျိုး ဟူသည့် တစ်မျိုးစီ တစ်မျိုးစီ တစ်လုံးစီ တစ်လုံးစီသာလျှင်) ဖြစ်ရိုးဓမ္မတာ ရှိ၏။ ဤသို့ စိတ္တက္ခဏတစ်ခုအတွင်း၌ ဉာဏ်တို့၏ များစွာ ပြိုင်တူ ဖြစ်မှုကိုလည်း လွတ်မြောက်စေအပ်၏။ လွတ်အောင် ယူဆပါ။ ဤသို့ ဖြစ်ခဲ့သော် အဘယ်သို့လျှင် အရှင်သာရိပုတြာ မဟာထေရ်မြတ်ကြီး၏ ဉာဏ်၌ ဈာန်သမာပတ်၏ အတွင်း၌ ဖြစ်ပေါ်သွားကြကုန်သော (၁၆)မျိုးကုန်သော တရားတို့သည် ထင်ထင် ရှားရှား ဖြစ်ကုန်သနည်းဟု မေးရန် ရှိ၏။

ဝတ္ထာရမ္မဏာနံ ပရိဂ္ဂဟိတတာယ။ (မ-ဋ္ဌ-၄-၆၀။)

ဝတ္ထာရမ္မဏာနံ ပရိဂ္ဂဟိတတာယာတိ ယသ္မိံ* စ အာရမ္မဏေ ယေ ဈာနဓမ္မာ ပဝတ္တန္တိ၊ တေသံ ဝတ္ထာ- ရမ္မဏာနံ ပဂေဝ ဉာဏေန ပရိစ္ဆိဇ္ဇေ ဂဟိတတ္တာ။ (မ-ဋီ-၃-၂၇၈။)

= အကြင် ကသိုဏ်းပညတ်စသော အာရုံ၌ ယင်း ဈာနဓမ္မ အမည်ရသည့် ဈာန်နာမ်တရားတို့သည် ဖြစ်ကြ ကုန်၏။ ထိုဈာနဓမ္မ နာမ်တရားစုတို့၏ မှီရာဝတ္ထုနှင့် ကသိုဏ်းပညတ်စသော အာရုံတို့ကို ရှေးမဆွကပင် ကြိုတင် ၍ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြား၍ ယူထားပြီး သိမ်းဆည်းထားပြီး ဖြစ်သောကြောင့်ဟု ဖြေဆိုလေရာသည်။

မှန်ပေသည် - အရှင်သာရိပုတြာကိုယ်တော်မြတ်ကြီးသည် -

- ၁။ ယင်း ဈာန်ဓမ္မ နာမ်တရားတို့၏ စွဲမှီရာ ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ် သို့မဟုတ် ဟဒယဝတ္ထုကိုလည်းကောင်း၊
- ၂။ ကသိုဏ်းပညတ် စသော သမထနိမိတ်ကို အာရုံပြုကုန်သော ဈာန်ဓမ္မတရားစုတို့၏ ယင်းသမထနိမိတ် အာရုံကို လည်းကောင်း -

ဤ (၂)မျိုးသော တရားတို့ကို ကြိုတင်၍ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူထားတော်မူ၏ သိမ်းဆည်းထားတော်မူ၏။
ထို့ကြောင့် ထိုဈာန်ဓမ္မ နာမ်တရားတို့၏ -

- ၁။ ဖြစ်မှု (= ဥပါဒ်)ကို ဆင်ခြင်သော အရှင်သာရိပုတြာ မထေရ်မြတ်ကြီး၏ ဉာဏ်ဝယ် ဖြစ်မှု (= ဥပါဒ်)သည် ထင်ရှားနေ၏။
- ၂။ တည်မှု (= ဌိကာလ)ကို ဆင်ခြင်သော အရှင်သာရိပုတြာ မထေရ်မြတ်ကြီး၏ ဉာဏ်ဝယ် တည်မှု (= ဌိကာလ)သည် ထင်ရှားနေ၏။
- ၃။ ပျက်မှု (= ဘင်)ကို ဆင်ခြင်သော အရှင်သာရိပုတြာ မထေရ်မြတ်ကြီး၏ ဉာဏ်ဝယ် ပျက်မှု (= ဘင်)သည် ထင်ရှားနေ၏။

ထို့ကြောင့် ထို ဈာန်ဓမ္မသဘောတရားတို့သည် အရှင်သာရိပုတြာမထေရ်မြတ်ကြီး၏ အသိဉာဏ်၌ -

- ၁။ ထင်ထင်ရှားရှား ဖြစ်ကုန်၏၊
- ၂။ ထင်ထင်ရှားရှား တည်ကုန်၏၊
- ၃။ ထင်ထင်ရှားရှား ချုပ်ပျက်ကုန်၏ -

ဟု ဘုရားရှင်သည် ဟောကြားတော်မူခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ (မ-ဋ္ဌ-၄-၆၀။)

(၁၆) မျိုးသော တရား

သောဠသန္တံ ဧဝ စေတ္ထ ဓမ္မာနံ ဂဟဏံ တေသံယေဝ ထေရေန ဝဝတ္ထာပိတဘာဝတော၊ တေ ဧဝဿ တဒါ ဥပဋ္ဌဟိံသု၊ န ဣတရေတိ ဝဒန္တိ။ ဝီရိယသတိဂ္ဂဟဏေနေဝ စေတ္ထ ဣန္ဒြိယဘာဝသာမညတော သဒ္ဓါ-ပညာ၊ သတိဂ္ဂဟဏေနေဝ ဧကန္တာနဝဇ္ဇဘာဝသာမညတော ပဿဒ္ဓိအာဒယော ဆ ယုဂဠာ၊ အလောဘာဒေါသာ စ သင်္ဂဟိတာ ဈာန်စိတ္တုပ္ပါဒပရိယာပန္နတ္တာ တေသံ ဓမ္မာနံ၊ ထေရေန စ ဓမ္မာ ဝဝတ္ထာနသာမညတော အာရဒ္ဓိ။ (တသ္မာ) တေ န ဥပဋ္ဌဟိံသုတိ န သက္ကာ ဝတ္တန္တိ အပရေ။ (မ-ဋီ-၃-၂၇၇။)

ကသိုဏ်းပဋိဘာဂနိမိတ် အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်တို့ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်သော ပထမဈာန် နာမ်တရားတို့သည် (၃၄)အထိ ရှိကြ၏။ (နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်း ဇယားများတွင် ကြည့်ပါ။) ယင်း (၃၄)မျိုးကုန်သော ဈာန်ဓမ္မနာမ်တရားစုတို့တွင် ဘုရားရှင်သည် (၁၆)မျိုးကုန်သော ဈာန်ဓမ္မနာမ်တရားစုတို့ကိုသာ တိုက်ရိုက်ယူ၍ သရုပ်ထုတ်ကာ ဟောကြားထားတော်မူ၏။

- ၁။ ဤအရာဝယ် (၁၆)မျိုးကုန်သော ဈာန်ဓမ္မတို့ကိုသာ တိုက်ရိုက်ယူ၍ သရုပ်ထုတ်ကာ ဟောကြားတော်မူခြင်းသည် “ထို (၁၆)မျိုးသော တရားတို့ကိုသာလျှင် အရှင်သာရိပုတြာမထေရ်မြတ်ကြီးသည် တစ်လုံးစီ တစ်လုံးစီ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူအပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်တည်း၊ ထို (၁၆)မျိုးကုန်သော ဈာန်ဓမ္မတို့သည် သာလျှင် ထိုအရှင်သာရိပုတြာ ကိုယ်တော်မြတ်ကြီး၏ ဉာဏ်၌ ထိုအချိန်အခါက ထင်မြင်ခဲ့ကြကုန်၏။ အခြားအခြားကုန်သော ဈာန်ဓမ္မတို့သည် မထင်မြင်ခဲ့ကြကုန်”ဟု ဆရာမြတ်တို့ မိန့်ဆိုတော်မူကြကုန်၏။ (ဤကား ဝဒန္တိဝါဒ တည်း။)

၂။ ထို (၁၆)မျိုးသော တရားတို့တွင် ကုန္ဒေထိုက်သော ဝီရိယနှင့် သတိကို တိုက်ရိုက်ယူ၍ ဟောကြားတော်မူခြင်းဖြင့် ကုန္ဒေဖြစ်မှုချင်း တူညီသောကြောင့် သဒ္ဓါနှင့် ပညာ တရားနှစ်ပါးကိုလည်း သိမ်းကျုံးယူအပ်၏။ သတိကို တိုက်ရိုက်ယူ၍ သရုပ်ထုတ်ကာ ဟောကြားတော်မူခြင်းဖြင့် သတိကဲ့သို့ ဧကန် အပြစ် မရှိမှုခြင်း တူညီသောကြောင့် ပဿဒ္ဓိစသော အစုံအစုံအားဖြင့် ဟောကြားထားတော်မူအပ်ကုန်သော ယုဂဠစေတသိက် (၆)စုံတို့ကိုလည်းကောင်း၊ အလောဘ အဒေါသ စေတသိက်တို့ကိုလည်းကောင်း သိမ်းကျုံးရေတွက်အပ်ကုန်၏။ အကြောင်းမူကား ထိုတရားတို့၏ ဈာန်စိတ္တုပ္ပါဒ်၌ (= ဈာနဓမ္မတရားတို့၌) အကျုံးဝင်ကုန်သောကြောင့် ဖြစ်၏။ အရှင်သာရိပုတ္တ ကိုယ်တော်မြတ်ကြီးသည်လည်း ဈာနဓမ္မ အမည်ရသည့် ဈာန်နာမ်တရားတို့ကို တစ်လုံးစီ တစ်လုံးစီ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူရာဝယ် ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူရမည့် တရားတို့၌ ပိုင်းခြားမှတ်သားပုံချင်း တူညီသောကြောင့် ကသိုဏ်းပဋိဘာဂနိမိတ် အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ် စသော ထိုထိုပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံသို့ ညွှတ်ကိုင်းရှိုင်းတတ်သော နမနလက္ခဏာချင်း တူညီရာတရားတို့ကို ပေါင်းစု၍ လက္ခဏာဟာရနေတ္တိနည်းဖြင့် ယင်းအနုပဒသုတ္တန် တရားဒေသနာတော်ကို ဘုရားရှင်သည် အားသစ်တော်မူပေသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုဈာနဓမ္မတို့သည် အရှင်သာရိပုတ္တ ကိုယ်တော်မြတ်ကြီး၏ ဉာဏ်၌ မထင်လာကုန်ဟု ပြောဆိုခြင်းငှာ မတတ်ကောင်းသည်သာတည်း။ ဤသို့လျှင် အပရေခေရာမြတ်တို့ကလည်း မိန့်ဆိုတော်မူကြပြန်သည်။ (မ-ဋီ-၃-၂၇၇။) (ဤကား **အပရေခါဒ** တည်း။)

ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ ယော ယော အဋ္ဌကထာဝါဒေါ ဝါ ထေရဝါဒေါ ဝါ ပစ္ဆာ ဝုစ္စတိ၊ သော ပမာဏတောဒဋ္ဌဗ္ဗော။ (ဝိ-ဋ္ဌ-၁-၂၆၀။)

= နေရာတိုင်း၌ အကြင်အကြင် အဋ္ဌကထာဝါဒကိုလည်းကောင်း ထေရဝါဒကိုလည်းကောင်း နောက်ဆုံးထား၍ ဖွင့်ဆိုထား၏။ ထိုဝါဒကိုသာလျှင် ပမာဏအားဖြင့် မှတ်သားပါ။ (ဝိ-ဋ္ဌ-၁-၂၆၀။)

ဤ၌ ဝဒန္တိဝါဒ၊ အပရေခါဒဟု ဝါဒနှစ်မျိုး လာရှိရာ ဋီကာဆရာတော် ဖြစ်တော်မူသော **အာစရိယဓမ္မပါလမထေရ်မြတ်**သည် အပရေခါဒကို နောက်ထား၍ ဖော်ပြထားတော်မူသည်။ ဝါဒ အမျိုးမျိုးတို့တွင် နောက်ဆုံးထား၍ ဖွင့်ဆိုသော ဝါဒကိုသာ အနှစ်သာရအားဖြင့် မှတ်ယူရသော စာပေကျမ်းဂန် ယူဆပုံ စည်းမျဉ်းဥပဒေသအရ ဤ၌လည်း နောက်ထား၍ ဖွင့်ဆိုသော အပရေခါဒကိုသာ အနှစ်သာရအားဖြင့် မှတ်ယူလေရာသည်။ ထို့ကြောင့် ကသိုဏ်းပဋိဘာဂနိမိတ်၊ အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်စသော ပဋိဘာဂနိမိတ်တို့ကို အာရုံယူ၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်သော ပထမဈာနဓမ္မတရားစုတို့မှာ (၃၄)လုံး ရှိသဖြင့် ထို (၃၄)မျိုးလုံးသော ဈာနဓမ္မတို့ကို တစ်လုံးစီ တစ်လုံးစီ၏ ဥပါဒ်-ဋီ-ဘင် = ဖြစ်-တည်-ပျက်ကို မြင်အောင် အရှင်သာရိပုတ္တ ကိုယ်တော်မြတ်ကြီးသည် ရှုပွားသုံးသပ်တော်မူသည်ဟုသာ သံသယကင်းရှင်းစွာ မချပုံသေ မှတ်သားနာယူလေရာသည်။ ပထမဈာန်မှသည် အာကိဉ္ဇညာယတနဈာန်သို့ တိုင်အောင်သော ဈာနဓမ္မတို့ကို တစ်လုံးစီ တစ်လုံးစီ၏ ဥပါဒ်-ဋီ-ဘင်ကို ဉာဏ်ဖြင့် မြင်အောင်ကြည့်၍ လက္ခဏာရေးသုံးတန်တင်ကာ ဝိပဿနာ ဘာဝနာကမ္မဋ္ဌာန်းကို အရှင်သာရိပုတ္တ မထေရ်မြတ်ကြီးသည် ကြိုးပမ်းတော်မူခဲ့ပေသည်။ (မ-၃-၇၅-၇၆။)

နေဝသညာနာသညာယတနဈာန်

ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ သာရိပုတ္တော သဗ္ဗသော အာကိဉ္ဇညာယတနံ သမတိက္ကမ္မ နေဝသညာနာသညာယတနံ ဥပသမ္ပန္န ဝိဟရတိ။ သော တာယ သမာပတ္တိယာ သတော ဝုဠဟတိ၊ သော တာယ သမာပတ္တိယာ သတော ဝုဠဟိတ္တာ ယေ ဓမ္မာ အတိတာ နိရုဒ္ဓါ ဝိပရိဏတာ၊ တေ ဓမ္မေ သမနုပဿတိ “ဧဝံ ကိရမေ ဓမ္မာ အဟုတ္တာ သမ္ဘောန္တိ၊ ဟုတ္တာ ပဋိဝေန္တိ” တိ။ သော တေသု ဓမ္မေသု အနုပါယော အနုပါယော အနိဿိတာ အပ္ပဋိဗဒ္ဓေါ

ဝိပဿနာသုတ္တံ ဝိသုဒ္ဓိသုတ္တံ ဝိမရိယာဒီကတေန စေတသာ ဝိဟရတိ။ သော “အတ္ထိ ဥတ္တရိ နိဿရဏ”န္တိ ပဇာနာတိ။ တဗ္ဗဟုလီကာရာ အတ္ထိတွေဝဿ ဟောတိ။ (မ-၃-၇၈။)

= ရဟန်းတို့ . . . တစ်ဖန် ထို့ပြင်လည်း သာရိပုတြာသည် အာကိဉ္ဇညာယတနဈာန်ကို လုံးဝ ကျော်လွှား လွန်မြောက်၍ နေဝသညာနာသညာယတနဈာန်သို့ ရောက်၍ နေ၏။ ထိုသာရိပုတြာသည် ထိုနေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ်မှ သတိ ပညာနှင့် ပြည့်စုံ၍ ထ၏။ ထိုသာရိပုတြာသည် ထိုနေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ်မှ သတိ ပညာနှင့် ပြည့်စုံ၍ ထပြီးလျှင် လွန်ကုန်ပြီး ချုပ်ကုန်ပြီး ဖောက်ပြန်ကုန်ပြီးသော (၃၁)မျိုးကုန်သော နေဝသညာနာသညာယတန ဈာန်ဓမ္မတရားစုတို့ကို “ဤသို့လျှင် ဤဈာန်ဓမ္မတရားစုတို့သည် ရှေးက ထင်ရှားမရှိကုန်ဘဲ ယခုမှ ရုတ်ချည်း အသစ် ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်၏။ ဖြစ်ပြီးလျှင် ရုတ်ချည်း ချုပ်ပျက်ကုန်၏”ဟု ယင်း (၃၁)မျိုးကုန်သော ဈာန်ဓမ္မတရားစုတို့ကို ပေါင်းစုခြင်းလျက် အပေါင်းအစုအားဖြင့် (= ကလာပသမ္မသန နည်းအားဖြင့်) ဝိပဿနာရှု၏။ ထိုသာရိပုတြာသည် ထိုတရားတို့၌ ရာဂဖြင့် တပ်မက်ခြင်း မရှိ၊ ဒေါသဖြင့် ဖဲခြင်း မရှိ၊ တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ဖြင့် “ငါ-ငါ့ဟာ”ဟု မရှိ၊ လိုလားတပ်မက်ခြင်း = ဆန္ဒရာဂဖြင့် ဖွဲ့ချည်မထား၊ တွယ်တာ တပ်မက်မှု ကာမရာဂမှ လွတ်၏။ ဆန့်ကျင်ဘက်တရားတို့နှင့် မယှဉ်၊ အပိုင်းအခြား မရှိသော စိတ်ဖြင့် နေ၏။ ထိုသာရိပုတြာသည် “ထိုထက်အလွန် လွတ်မြောက်ရာသည် ရှိ၏”ဟု သိ၏။ ထိုသိခြင်းကို အထပ်ထပ် ပြုခြင်း ကြောင့် ထိုသာရိပုတြာအား ထိုထက်အလွန် လွတ်မြောက်ရာသည် ရှိသည်သာတည်းဟု မြဲစွာ ဖြစ်၏။ (မ-၃-၇၈။)

အနုပဒဓမ္မဝိပဿနာ နှင့် ကလာပဝိပဿနာ

တေ ဓမ္မေ သမနုပဿတီတိ ယသ္မာ နေဝသညာနာသညာယတန ဗုဒ္ဓါနိယေဝ အနုပဒဓမ္မဝိပဿနာ ဟောတိ၊ န သာဝကာနံ၊ တသ္မာ ဧတ္ထ ကလာပဝိပဿနံ ဒဿေန္တော ဧဝမာဟ။ (မ-၄-၄-၆၁။)

န သာဝကာနံ အနုပဒဓမ္မဝိပဿနာ ဟောတိ သင်္ခါရာဝသေသသုဓမ္ပဝတ္တိယာ ဒုဝိညေယျတ္တာ ဝိနိဗ္ဗုဒ္ဓိတွာ ဂဟေတုံ အသက္ကုဏေယျဘာဝတော။ (မ-၄-၃-၂၈၀။)

သမူဟဂဟဏဝသေန ပဝတ္တိ ကလာပသမ္မသနံ။ ဖဿာဒိဧကေကဓမ္မဂဟဏဝသေန ပဝတ္တာ အနုပဒဓမ္မဝိပဿနာ။ (မူလဋီ-၁-၁၀၉။)

အညေသုဟိ ခန္ဓေသု အကတာဘိနိဝေသော ဘိက္ခု နေဝသညာနာသညာယတနက္ခန္ဓေ သမ္ပသိတွာ နိဗ္ဗိဒံ ပတ္တံ၊ သမတ္တော နာမ နတ္ထိ အပိစ အာယသ္မာ သာရိပုတ္တော။ ပကတိဝိပဿကော ပန မဟာပညော သာရိပုတ္တသဒိသောဝ သက္ကုဏေယျ သောပိ “ဧဝံ ကိရိမေ ဓမ္မာ အဟုတ္တာ သမ္ဘောန္တိ၊ ဟုတ္တာ ပဋိဝေန္တိ”တိ ဧဝံ ကလာပသမ္မသနဝသေနဝ၊ နော အနုပဒဓမ္မဝိပဿနာဝသေန။ ဧဝံ သုဓမ္မတ္တံ ဂတာ ဧသာ သမာပတ္တိ။

(အဘိ-၄-၁-၂၅၃။)

ဝိပဿနာ၌ အနုပဒဓမ္မဝိပဿနာ နှင့် ကလာပသမ္မသနဝိပဿနာ သို့မဟုတ် ကလာပဝိပဿနာဟု နှစ်မျိုး ရှိ၏။

- ၁။ ရုပ်ပိုင်းတွင် ပထဝီဓာတ်စသော ရုပ်ဓာတ် တစ်လုံးစီ တစ်လုံးစီကိုလည်းကောင်း နာမ်ပိုင်းတွင် စိတ္တက္ခဏာ တစ်ခုတစ်ခု အတွင်း၌ သို့မဟုတ် သမာပတ် တစ်ခုတစ်ခု အတွင်း၌ အတူယှဉ်တွဲ ဖြစ်ကြသည့် သမ္ပယုတ် တရားစုတို့တွင် ဖဿစသော နာမ်တရား တစ်လုံးစီ တစ်လုံးစီကိုလည်းကောင်း အနိစ္စ ဒုက္ခ အနတ္တ လက္ခဏာရေး သုံးတန် တစ်လှည့်စီတင်၍ ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်ခြင်းကို အနုပဒဓမ္မဝိပဿနာရှုနည်းဟု ခေါ်ဆိုပေသည်။

၂။ ရုပ်ပိုင်းတွင်လည်း (၆)ဒွါရ (၄၂)ကောဋ္ဌာသ၌ တည်ရှိသော ရုပ်တရားတို့ကို ခြုံငုံ၍လည်းကောင်း၊ နာမ်ပိုင်းတွင်လည်း စိတ္တက္ခဏ တစ်ခုတစ်ခု အတွင်း၌ သို့မဟုတ် သမာပတ် တစ်ခုတစ်ခုအတွင်း၌ တည်ရှိကြကုန်သော နာမ်တရားတို့ကို ပေါင်းစုခြုံငုံ၍လည်းကောင်း လက္ခဏာရေးသုံးတန် တစ်လှည့်စီတင်၍ ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်ခြင်းကို **ကလာပသမ္မသနဓိပဿနာ** သို့မဟုတ် **ကလာပဓိပဿနာ**ဟု ခေါ်ဆိုပေသည်။

တစ်နည်းဆိုရသော် -

၁။ ကာမ ရူပ အရူပဟူသော ဘုံသုံးပါး အတွင်း၌ တည်ရှိကြကုန်သော သင်္ခါရတရားတို့ကို တစ်စုတည်းစု၍ ပေါင်းစု ခြုံငုံ၍ -

ယံ ကိဉ္စိ သမုဒယဓမ္မံ သမ္ဘ တံ နိရောဓဓမ္မံ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၂၇၁)

= ဖြစ်နေသည့် သင်္ခါရတရား မှန်သမျှသည် ချုပ်ပျက်ခြင်းသဘော ရှိ၏ -

ဟု ဝိပဿနာ နှလုံးသွင်းလျှင်လည်းကောင်း၊

၂။ ယင်းဒုက္ခသစ္စာ သမုဒယသစ္စာ အမည်ရသည့် သင်္ခါရတရားတို့ကို ရုပ်တစ်စု၊ နာမ်တစ်စု - နှစ်စု နှစ်ပုံပုံ၍ ဝိပဿနာရှုပွားသုံးသပ်လျှင်သော်လည်းကောင်း၊

၃။ ယင်းသင်္ခါရတရားတို့ကို ခန္ဓာ (၅)ပါးနည်းဖြင့် ငါးပုံ ပုံ၍ ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်လျှင်သော်လည်းကောင်း၊

၄။ ယင်းသင်္ခါရတရားတို့ကို အာယတနနည်းဖြင့် (၁၂)ပုံ ပုံ၍ ဝိပဿနာရှုပွား သုံးသပ်လျှင်သော်လည်းကောင်း၊

၅။ ယင်းသင်္ခါရတရားတို့ကို ဓာတ် (၁၈)ပါးနည်းဖြင့် (၁၈)ပုံ ပုံ၍ ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်လျှင်သော်လည်းကောင်း၊

၆။ ယင်းသင်္ခါရတရားတို့ကို ဣန္ဒြေ (၂၂)ပါးနည်းဖြင့် ခွဲခြား စိတ်ဖြာ၍ လောကီဣန္ဒြေတရားတို့ကို ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်လျှင်သော်လည်းကောင်း၊

၇။ ယင်း သင်္ခါရတရားတို့ကို သစ္စာဒေသနာတော်နည်းဖြင့် ဒုက္ခသစ္စာတစ်ပုံ သမုဒယသစ္စာတစ်ပုံ နှစ်ပုံ ပုံ၍ ဝိပဿနာရှုပွားသုံးသပ်လျှင်သော်လည်းကောင်း၊

၈။ ယင်းသင်္ခါရတရားတို့ကို အာရုံ (၆)ပါးနည်းဖြင့် (၆)ပုံ ပုံ၍ ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်လျှင်သော်လည်းကောင်း၊

၉။ ယင်း အာရုံ (၆)ပါး သင်္ခါရတရားတို့ကို **ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌမတ္တံ** ဒေသနာတော်နည်းအရ -

(က) ဒိဋ္ဌိတရား = မြင်အပ်သောတရား မြင်တတ်သောတရား

(ခ) သုတတရား = ကြားအပ်သောတရား ကြားတတ်သောတရား

(ဂ) မုတတရား = တွေ့အပ်သောတရား တွေ့တတ်သောတရား

(ဃ) ဝိညာတတရား = သိအပ်သောတရား သိတတ်သောတရား -

ဟု လေးပုံ ပုံ၍ ဝိပဿနာရှုပွားသုံးသပ်လျှင်သော်လည်းကောင်း၊

၁၀။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဒေသနာတော်နည်းအရ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် အင်္ဂါရပ် (၁၂)ရပ်တို့ကို (၁၂)ပုံ ပုံ၍ ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်လျှင်သော်လည်းကောင်း -

ဤသို့ စသည်ဖြင့် သင်္ခါရတရားတို့ကို အပေါင်းလိုက် အစုလိုက် အုပ်စုအလိုက် ပေါင်းစုခြုံငုံ၍ လက္ခဏာရေးသုံးတန် တစ်လှည့်စီ တင်လျက် ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်သော နည်းများမှာလည်း **ကလာပသမ္မသနဓိပဿနာ** သို့မဟုတ် **ကလာပဓိပဿနာ**နည်းပင် မည်ပေသည်။

အရှင်သာရိပုတ္တရာကိုယ်တော်မြတ်ကြီးသည် သမာပတ် (၈)ပါးတို့တွင် ပဌမဈာန်မှသည် အာကိဉ္ဇညာ-
ယတနဈာန်တိုင်အောင်သော သမာပတ် (၇)ပါးတို့၌ **အနုပဒဓမ္မဝိပဿနာ**နည်းဖြင့် ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်
တော်မူပေသည်။ နေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ်၌ကား ယင်းသမာပတ် အတွင်းရှိ နာမ်တရားစုတို့၏
အလွန်အလွန် သိမ်မွေ့နူးညံ့သောကြောင့် **အနုပဒဓမ္မဝိပဿနာ**နည်းဖြင့် ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်ခြင်းငှာ မစွမ်း
နိုင်ဘဲ ယင်းသမာပတ် အတွင်းရှိ ဈာနဓမ္မ နာမ်တရားစုတို့ကို ပေါင်းစု ခြုံငုံလျက် **ကလာပသမ္မသနဝိပဿနာ**
နည်းဖြင့်သာလျှင် ဝိပဿနာရှုပွားသုံးသပ်တော်မူပေသည်။

ဤ နေဝသညာနာသညာယတနဈာန်၌ သဗ္ဗညုတ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ ဘုရားရှင်တို့အားသာလျှင် အနုပဒဓမ္မ
ဝိပဿနာသည် ဖြစ်နိုင်၏။ သာဝကတို့အား အနုပဒဓမ္မဝိပဿနာသည် မဖြစ်နိုင်။ (မ-ဋ္ဌ-၄-၆၁။)

အခြားအခြားသော ခန္ဓာတို့၌ (နေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ်မှ တစ်ပါးသော ကြွင်းကျန်ကုန်သော
ရုပ်ခန္ဓာ နာမ်ခန္ဓာတို့၌) နှလုံးသွင်းမှု အဘိနိဝေသကို မပြုလုပ်ဖူးသေးသော ယောဂါဝစရဟန်းတော် ဖြစ်ခဲ့ပါမူ
နေဝသညာနာသညာယတနခန္ဓာတို့ကို လက္ခဏာရေး သုံးတန်တင်ကာ ရှုပွားသုံးသပ်ခြင်းကြောင့် နိဗ္ဗိဒါဉာဏ်သို့
ရောက်ရှိအံ့သောငှာ စွမ်းနိုင်သော ပုဂ္ဂိုလ်မည်သည် မရှိသည်သာ ဖြစ်၏။ အရှင်သာရိပုတ္တရာ ကိုယ်တော်မြတ်ကြီး
သော်မှလည်း မစွမ်းနိုင်လေရာ။ ပင်ကိုယ် ပကတိသဘောအားဖြင့် ဝိပဿနာရှုသော ပကတိ ဝိပဿကပုဂ္ဂိုလ်
သည် ကြီးကျယ်မြင့်မြတ်သော ပညာရှိတော်မူသော အရှင်သာရိပုတ္တရာ ကိုယ်တော်မြတ်ကြီးနှင့် တူသော ပုဂ္ဂိုလ်
သည်သာလျှင် စွမ်းနိုင်လေရာ၏။ ထိုအရှင်သာရိပုတ္တရာကဲ့သို့ ပညာကြီးသော ပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း -

“ဤသို့လျှင် ဤ နေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ် တရားစုတို့သည် ရှေးက ထင်ရှား မရှိကုန်ဘဲ
ယခုမှ ရုတ်ချည်း အသစ် ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်၏။ ဖြစ်ပြီးလျှင် ရုတ်ချည်း ချုပ်ပျက်သွားကြကုန်၏” - ဟု

အပေါင်းအစုအားဖြင့် ခြုံငုံ၍ ဝိပဿနာရှုပွားသုံးသပ်ခြင်း **ကလာပသမ္မသနဝိပဿနာ**နည်း၏ အစွမ်းဖြင့်
သာလျှင် ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်ခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်လေရာ၏။ တစ်လုံးစီ တစ်လုံးစီသော သမာပတ်တရားတို့ကို
ဝိပဿနာရှုခြင်း **အနုပဒဓမ္မဝိပဿနာ**နည်း၏ အစွမ်းဖြင့်ကား မစွမ်းနိုင်လေရာ။ ဤနေဝသညာနာသညာယတန
သမာပတ်သည် ဤသို့ကလောက် သိမ်မွေ့သည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်ရှိပြီး ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဤသမာပတ်ကို
သင်္ခါရာဝသေသသမာပတ်ဟုလည်း ခေါ်ဆိုပေသည်။ သညာကို ဦးတည်၍ နေဝသညာနာသညာယတနသမာ-
ပတ်ဟု ဆိုသော်လည်း ထိုသမာပတ်အတွင်း၌ တည်ရှိကြသော သင်္ခါရတရားအားလုံးတို့ကား အလွန်အလွန်
သိမ်မွေ့ကြ၏။ ရန်ရင်းသော သင်္ခါရတို့မှ ကြွင်းကျန်သော အကယ်စင်စစ် အလွန်အလွန် သိမ်မွေ့သည်၏ အဖြစ်
သို့ ရောက်ရှိသော သင်္ခါရဟူသော စတုတ္ထ အရူပသမာပတ်ကို **သင်္ခါရာဝသေသသမာပတ်**ဟု ခေါ်ဆိုပေသည်။
(အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၂၅၂-၂၅၃။)

ရှေးထုံးကို မပယ်ပါနှင့်

ဤကား သာဝကတို့တွင် ပညာအရာ၌ အသာဆုံး အမြတ်ဆုံး ဖြစ်တော်မူသည့် ပညာအရာ၌ ဧတဒဂ်
ရတော်မူသော အရှင်သာရိပုတ္တရာ ကိုယ်တော်မြတ်ကြီးကိုယ်တိုင် ဈာနသမာပတ္တိဝိထိ အတွင်းရှိ နာမ်တရားတို့ကို

- ၁။ အနုပဒဓမ္မဝိပဿနာနည်း၊
- ၂။ ကလာပသမ္မသနဝိပဿနာနည်း -

ဟူသော (၂)မျိုးသော နည်းတို့ဖြင့် ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်နိုင်ကြောင်း ဘုရားရှင် ကိုယ်တော်တိုင်က
ဝန်ခံ၍ ဟောကြားထားတော်မူသော ရှေးဟောင်းထုံးကြီး တစ်ခုပင် ဖြစ်သည်။ ဤသမာပတ်တရားတို့ကို
ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်တော်မူရာ၌လည်း ယင်းနာမ်တရားတို့၏ -

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - အရူပပရိဂ္ဂဟအခန်း

- ၁။ မှီရာ ဟဒယဝတ္ထုရုပ် သို့မဟုတ် မနောဒွါရကိုလည်းကောင်း၊
- ၂။ ကသိုဏ်းပဋိဘာဂနိမိတ် စသော အာရုံကိုလည်းကောင်း -

ပူးတွဲ သိမ်းဆည်းလျက် ရူပာသုံးသပ်တော်မူသည်ဟူသော ဥပဒေသ တစ်ရပ်မှာလည်း နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ရူပာသုံးလိုသော သာဝကများအတွက် တန်ဖိုးမဖြတ်နိုင်သော ရှေးဟောင်းထုံးကြီး တစ်ခုပင် ဖြစ်သည်။ ဤ၌ ဝတ္ထုအရ ဒွါရကိုပင် ဆိုလိုပေသည်။ နာမ်တရားတို့သည် ဆိုင်ရာ ဒွါရတို့၌ ဆိုင်ရာ အာရုံတို့က ရှေးရှု ကျရောက် ခြင်းကြောင့် = ထင်ခြင်းသို့ ရောက်ရှိခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာကြ၏။ (နောက်တွင် ထင်ရှားလတ္တံ့။)

အနီးကပ်ဆုံးသော အတိတ်

ဤအရာဝယ် အတိတ်ရှုမှုနှင့် ပတ်သက်၍ အနည်းငယ် ရှင်းလင်း တင်ပြအပ်ပါသည်။

- ၁။ ဤ၌ အရှုခံ နာမ်တရားတို့မှာ သမာပတ် (၈)ပါး အတွင်း၌ တည်ရှိကြသော ဈာနဓမ္မ အမည်ရသည့် နာမ်တရားစုတို့ ဖြစ်ကြ၏။
- ၂။ ရှုတတ်သော ဉာဏ်မှာ -

သဗ္ဗောပိ ပနေသ ပဘေဒေါ မနောဒွါရိကဇဝနေယေဝ လဗ္ဘတိ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၃၈၈။)

ဤအထက်ပါ သမ္မောဟဝိနောဒနီ အဋ္ဌကထာ ဉာဏဝိဘင်း၏ ဖွင့်ဆိုချက်အရ -

- (က) ပုထုဇန့်နှင့် သေက္ခအရိယာသုတော်ကောင်းတို့၏ သန္တာန်၌ မဟာကုသိုလ် မနောဒွါရိက ဇောဝီထိ စိတ်အစဉ်ဖြစ်၍
- (ခ) ရဟန္တာအရှင်မြတ်တို့၏သန္တာန်၌ မဟာကြိယာ မနောဒွါရိက ဇောဝီထိစိတ်အစဉ်များ ဖြစ်ကြ၏။

အရှုခံ နာမ်တရားတို့မှာ ဈာနသမာပတ်တရားတို့ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် မဟဂ္ဂုတ်တရားတို့ ဖြစ်ကြ၏။ ရှုတတ်သော ဝိပဿနာဉာဏ်မှာ မဟာကုသိုလ် (မဟာကြိယာ) ဖြစ်၍ ကာမာဝစရတရားများ ဖြစ်ကြ၏။ မဟဂ္ဂုတ်တရားနှင့် ကာမာဝစရတရားတို့သည် တစ်နည်းဆိုရသော် မဟဂ္ဂုတ်ဇောနှင့် ကာမဇောတို့သည် စိတ္တက္ခဏတစ်ခု အတွင်း၌ လည်း အတူယှဉ်တွဲ၍ ဖြစ်နိုင်သည့် စွမ်းအား မရှိကြပေ။ (မဂ္ဂဝီထိကလွဲလျှင်) အာဝဇ္ဇန်းတစ်ခုသာ ရှိသည့် ဇောဝီထိစိတ်တစ်ခု အတွင်း၌လည်း မတူကွဲပြားသော အာရုံတို့ကို အသီးအသီး အာရုံပြု၍ အတူယှဉ်တွဲ ဖြစ်နိုင် သည့် စွမ်းအားလည်း မရှိကြပေ။ အာရုံချင်း မတူညီသောကြောင့် ဖြစ်၏။

ဤ၌ ဈာနဓမ္မ အမည်ရသည့် မဟဂ္ဂုတ်တရားတို့ကား ကသိုဏ်းပဋိဘာဂနိမိတ်၊ အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ် စသော နိမိတ်တို့ကို အာရုံပြုကြ၏။ ဝိပဿနာဇောတို့ကား ယင်းသမာပတ်တို့၏ အတွင်း၌ တည်ရှိကြသော ဈာနဓမ္မနာမ်တရားစုတို့ကို အာရုံပြုကြ၏။ ဝီထိတစ်ခုအတွင်း၌လည်း အာဝဇ္ဇန်း (= အာရုံကို ဆင်ခြင်သော စိတ်) သည် တစ်မျိုးသာ ရှိ၏။ တစ်ခုတည်းသော အာဝဇ္ဇန်းက -

- ၁။ ကသိုဏ်းပဋိဘာဂနိမိတ် သို့မဟုတ် အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ် စသော နိမိတ်ကိုလည်းကောင်း၊
- ၂။ ယင်း နိမိတ်တို့ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်သော ဈာနဓမ္မ နာမ်တရားစုတို့ကိုလည်းကောင်း -

ဤ (၂) မျိုးလုံးကို တစ်ပြိုင်နက်တည်း အာရုံမပြုနိုင်၊ ဇောတို့ မည်သည် အာဝဇ္ဇန်းနှင့် ကင်း၍ ဖြစ်သည့် ထုံးမှာ နိရောဓသမာပတ်မှ အထွဋ်သာ ရှိ၏။ ကျန်ဌာနတို့၌ အာဝဇ္ဇန်းနှင့် ကင်း၍ ဖြစ်ရိုးဓမ္မတာ မရှိကြပေ။ သို့အတွက် အထက်တွင် ဥပရိပဏ္ဏာသအဋ္ဌကထာက ရှင်းပြသည့်အတိုင်း -

- ၁။ အရှုခံ နာမ်တရားနှင့်
- ၂။ ရှုတတ်သည့် နာမ်တရားတို့မှာ

စိတ္တက္ခဏ တစ်ခုအတွင်း သို့မဟုတ် ဇောဝီထိစဉ် တစ်ခု အတွင်း၌ ပြိုင်တူဖြစ်ကြသော တရားတို့ မဟုတ် ကြပေ။ ဈာနသမာပတ္တိဝီထိတစ်ခု အတွင်း၌ ပရိကံ ဥပစာ အနုလုံ ဂေါတြဘု အမည်ရသော ကာမဇောများနောင် ပထမဈာန်ဇောစသော မဟဂ္ဂုတ်တရားများ ဖြစ်ကြသည်ကား မှန်၏။ သို့သော် ယင်းဈာနသမာပတ္တိဝီထိ တစ်ခု အတွင်း၌ တည်ရှိကြသော ကာမဇောနှင့် မဟဂ္ဂုတ်ဇောတို့ကား ကသိုဏ်းပညတ်စသော တူညီသော သမထနိမိတ် ကိုသာ အာရုံပြုကြပေသည်။ အာရုံကွဲပြားမှု မရှိပေ။

သို့အတွက် ဝိပဿနာဉာဏ်၏ အရှုခံအာရုံ ဖြစ်ကြကုန်သော ဈာနသမာပတ်တရားများ ဥပါဒ်-ဌီ-ဘင် အနေအားဖြင့် ထင်ရှား ဖြစ်နေချိန်၌ ရှုတတ်သော ဝိပဿနာဉာဏ် ပြဓာန်းသော မဟာကုသိုလ် မနောဒွါရိကဇော ဝီထိစိတ်အစဉ်များသည် ဥပါဒ်-ဌီ-ဘင် အနေအားဖြင့် ထင်ရှားမဖြစ်ကြသေးကုန်။ ရှုတတ်သော ဝိပဿနာဉာဏ် ပြဓာန်းသော မဟာကုသိုလ်မနောဒွါရိက ဇောဝီထိစိတ်အစဉ်များသည် ဥပါဒ်-ဌီ-ဘင် အနေအားဖြင့် ထင်ရှား ဖြစ်ပေါ်လာသော အချိန်အခါ၌လည်း အရှုခံ နာမ်တရားများ ဖြစ်ကြသည့် ဈာနဓမ္မ = ဈာနသမာပတ် နာမ်တရားစု တို့သည် ဥပါဒ်-ဌီ-ဘင် အနေအားဖြင့် ထင်ရှားမရှိကြတော့ပြီ ဖြစ်ကုန်၏။ သို့အတွက် ဘုရားရှင်က —

သော တာယ သမာပတ္တိယာ သတော ဝုဠဟတိ၊ သော တာယ သမာပတ္တိယာ သတော ဝုဠဟိတွာ ယေ ဓမ္မာ အတိတာ နိရုဒ္ဓါ ဝိပရိဏတာ၊ တေ ဓမ္မေ သမနုပဿတိ “ ဧဝံ ကိရမေ ဓမ္မာ အဟုတွာ သမ္ဘောန္တိ၊ ဟုတွာ ပဋိဝေန္တိ”တိ။ (မ-၃-၇၈။)

= ထိုသာရိပုတြာသည် ထိုနေဝသညာနာသညာယတန သမာပတ်မှ သတိ ပညာနှင့် ပြည့်စုံ၍ ထ၏။ ထို သာရိပုတြာသည် ထိုနေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ်မှ သတိ ပညာနှင့် ပြည့်စုံ၍ ထပြီးလျှင် လွန်ကုန်ပြီး ချုပ်ကုန်ပြီး ဖောက်ပြန်ကုန်ပြီးသော (၃၁)မျိုးကုန်သော နေဝသညာနာသညာယတန ဈာနဓမ္မတရားစုတို့ကို “ဤသို့လျှင် ဤဈာနဓမ္မ တရားစုတို့သည် ရှေးက ထင်ရှား မရှိကြကုန်ဘဲ ယခုမှ ရုတ်ချည်း အသစ် ဖြစ်ပေါ် လာကြကုန်၏။ ဖြစ်ပြီးလျှင် ရုတ်ချည်း ချုပ်ပျက်ကုန်၏”ဟု ယင်း (၃၁)မျိုးကုန်သော ဈာနဓမ္မတရားစုတို့ကို ပေါင်းစုခြင်းလျက် အပေါင်းအစုအားဖြင့် (= ကလာပသမ္ပသနနည်း အားဖြင့်) ဝိပဿနာ ရှု၏။ —

ဤသို့ စသည်ဖြင့် ဘုရားရှင်ဟောကြားတော်မူခြင်းဖြစ်ပေသည်။ ဤသည်မှာ အနီးကပ်ဆုံးသော ချုပ်ပျက် ကုန်ပြီးသော အတိတ်တရားစုတို့ကို ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် ရှု၍ ရနိုင်သည့် ကျောက်စာတိုင်ကဲ့သို့ လှုပ်ရှား၍ မရ နိုင်လောက်အောင် မြဲခိုင်လှသည့် ရှေးဟောင်းထုံးကြီးတစ်ရပ် ဥပဒေသတစ်ရပ်ပင် ဖြစ်ပေသည်။ ကျောက်ထီး တန္တူ အလေးဂရုပြုထိုက်သည့် ဘုရားဟော ဗုဒ္ဓပါဝစနကြီးပင် ဖြစ်ပေသည်။

အတိတ် အနာဂတ် ပစ္စုပ္ပန်

ဤအထက်ပါ အနုပဒသုတ္တန် ဒေသနာတော်၌ - ယေ ဓမ္မာ အတိတာ နိရုဒ္ဓါ ဝိပရိဏတာ — ဤသို့ စသည်ဖြင့် လွန်လေပြီး ချုပ်လေပြီးသော နေဝသညာနာသညာယတနဈာနဓမ္မတရားစုတို့ကို အရှင်သာရိပုတြာ ကိုယ်တော်မြတ်ကြီး၏ ဝိပဿနာမနောဒွါရိကဇောဝီထိ စိတ်အစဉ်များက ဝိပဿနာရှုနိုင်ကြောင်းကို ဘုရားရှင် က ဟောကြားထားတော်မူ၏။ ဤအရာတွင် နားမရှုပ်ထွေးရန် နာမ်လောကဝယ် အတိတ် အနာဂတ် ပစ္စုပ္ပန် ယူဆပုံကို ထပ်မံ၍ ရှင်းလင်းတင်ပြအပ်ပါသည်။

အတိတာဒိဝိဘာဂေ ပနေတ္ထ သန္တတိဝသေန ခဏာဒိဝသေန စ ဝေဒနာယ အတိတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ သန္တတိဝသေန ဧကဝီထိ ဧကဇဝန ဧကသမာပတ္တိပရိယာပန္နာ ဧကဝီထိဝိသယသမာ-

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - အရူပပရိဂ္ဂဟအခန်း

ယောဂပွဲဝတ္ထာ စ ပစ္စုပ္ပန္နာ၊ တတော ပုဗ္ဗေ အတီတာ၊ ပစ္စာ အနာဂတာ။ **ခဏာဒိဝသေန** ခဏတ္တယပရိယာပန္နာ ပုဗ္ဗန္တာပရန္တမဇ္ဈတ္တဂတာ သကိစ္စဉ္စ ကုရုမာနာ ဝေဒနာ ပစ္စုပ္ပန္နာ၊ တတော ပုဗ္ဗေ အတီတာ၊ ပစ္စာ အနာဂတာ။
(ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၁၀၄။ အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၁၃။)

= ဤအရာဝယ် အတိတ် အနာဂတ် ပစ္စုပ္ပန်ကို ဝေဖန်ရာ၌ သန္တတိ (= အစဉ်အတန်း) ၏ အစွမ်းဖြင့်လည်း-
ကောင်း၊ ခဏ-ကိစ္စ၏ အစွမ်းဖြင့်လည်းကောင်း ဝေဒနာ၏ (နာမ်ခန္ဓာလေးပါး၏) အတိတ် အနာဂတ် ပစ္စုပ္ပန်
အဖြစ်ကို သိသင့်ပေသည်။

ထိုတွင် သန္တတိနှင့် စပ်၍ ဆိုရမူ ဤသို့ ဖြစ်၏။

၁။ တစ်ခုသော ပဉ္စဒွါရဝီထိ၌ အကျိုးဝင်သော ဝေဒနာ၊

၂။ တစ်ခုသော မနောဒွါရဇောဝီထိ၌ အကျိုးဝင်သော ဝေဒနာ၊

၃။ တစ်ခုသော သမာပတ်၌ အကျိုးဝင်သော ဝေဒနာတို့သည်လည်းကောင်း၊

၄။ ဘုရားရှင်၏ အဆင်းတော်စသော တစ်ခုတည်းသော အဖို့ရှိသော ရူပါရုံ၊ တရားအသံတော် စသော
တစ်ခုတည်းသော အဖို့ရှိသော သဒ္ဓါရုံစသည့် ပဉ္စဒွါရဝီထိများ ယူသည့် အာရုံကိုပင် ဆက်လက် အာရုံ
ပြုကြကုန်သော တဒနုဝတ္တိက မနောဒွါရဝီထိ စသော မနောဒွါရဝီထိ၌ ပါဝင်သော ဝေဒနာတို့သည်
လည်းကောင်း ပစ္စုပ္ပန်ဝေဒနာတို့တည်း။

ထိုဝေဒနာတို့မှ ရှေး၌ ဖြစ်ပြီးကုန်သော ဝေဒနာတို့သည် အတိတ်ဝေဒနာတို့တည်း။ ထိုဝေဒနာတို့မှ နောက်၌
ဖြစ်လတ္တံ့ကုန်သော ဝေဒနာတို့သည် အနာဂတ်ဝေဒနာတို့တည်း။

ခဏ-ကိစ္စတို့နှင့် စပ်သဖြင့် ဆိုရမူ ဤသို့ ဖြစ်၏။ ဥပါဒ်-ဋီ-ဘင်ဟူသော ခဏသုံးပါးအပေါင်း၌ အကျိုး
ဝင်ကုန်သော ဝေဒနာတို့သည် ပစ္စုပ္ပန်ဝေဒနာတို့တည်း။ ထိုခဏသုံးပါးအပေါင်း၌ အကျိုးဝင်ကုန်သော ဝေဒနာ
တို့မှ ရှေး၌ ဖြစ်ခဲ့ပြီးကုန်သော ဝေဒနာတို့သည် အတိတ်ဝေဒနာတို့တည်း။ ထိုခဏသုံးပါးအပေါင်း၌ အကျိုး
ဝင်ကုန်သော ဝေဒနာတို့မှ နောက်၌ ဖြစ်လတ္တံ့ကုန်သော ဝေဒနာတို့သည် အနာဂတ်ဝေဒနာတို့တည်း။

ရှေးအစွန်းဖြစ်သော ဥပါဒ်၊ နောက်အစွန်းဖြစ်သော ဘင် — ထိုနှစ်မျိုးတို့၏ အလယ်၌ ဖြစ်ကုန်သော၊
တစ်နည်း — ခဏသုံးပါးအပေါင်း၌ အကျိုးဝင်ကုန်သော ဝေဒနာတို့မှ ရှေးအဖို့ နောက်အဖို့ဖြစ်သော အတိတ်
အနာဂတ် အလယ်၌မူလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ မိမိကိစ္စကို ပြုဆဲလည်းဖြစ်ကုန်သော ဝေဒနာတို့သည် ပစ္စုပ္ပန်
ဝေဒနာတို့ မည်ကုန်၏။ ထိုဝေဒနာတို့မှ ရှေး၌ ဖြစ်ပြီးကုန်သော ဝေဒနာတို့သည် အတိတ်ဝေဒနာတို့ မည်ကုန်၏။
နောက်၌ ဖြစ်လတ္တံ့ကုန်သော ဝေဒနာတို့သည် အနာဂတ်ဝေဒနာတို့ မည်ကုန်၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၁၀၄။ အဘိ-ဋ္ဌ-
၂-၁၃။) ကျန်နာမ်ခန္ဓာများဖြစ်ကြသည့် သညာက္ခန္ဓာ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ ဝိညာဏက္ခန္ဓာတို့၌လည်း နည်းတူပင် မှတ်ပါ။

သန္တတိပစ္စုပ္ပန္နဉ္စေတ္ထ အဋ္ဌကထာသု အာဂတံ၊ အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန္နံ သုတ္တေ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၄၄၅။)

အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန် သန္တတိပစ္စုပ္ပန် ခဏပစ္စုပ္ပန်ဟု ပစ္စုပ္ပန်သုံးမျိုးရှိရာ ထိုသုံးမျိုးတို့တွင် သန္တတိပစ္စုပ္ပန်ကား အဋ္ဌ-
ကထာတို့၌ လာရှိ၏။ အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန်ကား ဘဒ္ဒေကရတ္ထသုတ္တန်စသော ထိုထိုသုတ္တန်ဒေသနာတော်တို့၌ လာရှိ၏။
(အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၄၄၅။)

ဧတ္ထ စ ခဏာဒိကထာဝ နိပ္ပရိယာယာ၊ သေသာ သပရိယာယာ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၈။ ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၁၀၃။)

ဤအရာဝယ် ဤဖော်ပြပါ အတိတ် အနာဂတ် ပစ္စုပ္ပန် ခွဲခြားသတ်မှတ်မှု၌ ခဏကထာစကား ကိစ္စကထာ
စကားသည်သာလျှင် ပရိယာယ်မဟုတ် မုချကထာစကား မည်၏။ ကြွင်းကျန်ကုန်သော —

- ၁။ အဒ္ဓါကထာ = ဘဝဟူသော အဓိပ္ပာယ်နှင့် စပ်သောစကား၊
- ၂။ သန္တတိကထာ = အစဉ်အတန်းနှင့် စပ်သောစကား၊
- ၃။ သမယကထာ = အချိန်အခါနှင့် စပ်သောစကား -

ဤသုံးမျိုးကုန်သော စကားတို့သည်ကား ပရိယာယ်နှင့်တကွ ဖြစ်သော စကားတို့တည်း။ ထိုကထာ အမျိုးမျိုးတို့တွင် ဤခန္ဓဝိဘင်းပါဠိတော်၌ တစ်နည်း ဤခန္ဓနိဒ္ဒေသပိုင်း၌ ပရိယာယ်မဖက် မုချ ကထာသက်သက် ကိုသာလျှင် အလိုရှိအပ်ပေ၏။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၈။ ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၁၀၃။)

ဤအထက်ပါ အဋ္ဌကထာကြီးတို့၏ ဖွင့်ဆိုရှင်းလင်းချက်များနှင့် အညီ ဘဝတစ်ခုအတွင်းဟု ဆိုအပ်သော ပဋိသန္ဓေမှသည် စုတိသို့တိုင်အောင်သော ဘဝတစ်လျှောက်လုံး ဖြစ်ပေါ်နေသော နာမ်တရားတို့ကား အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန် တရားတို့တည်း။ ဇောဝီထိစဉ်တစ်ခုအတွင်း၊ သမာပတ်တစ်ခုအတွင်း၌ တည်ရှိကြသော နာမ်တရားတို့ကား သန္တတိပစ္စုပ္ပန်တရားတို့တည်း။ ဤ ပစ္စုပ္ပန်နှစ်မျိုးတို့၏ ပစ္စုပ္ပန်ဟူသော အမည်ကို ရခြင်းမှာ မုချမဟုတ် အဒ္ဓါ သန္တတိဟူသော အကြောင်းပရိယာယ်တစ်မျိုးအားဖြင့်သာလျှင် ပစ္စုပ္ပန်ဟူသော အမည်ကို ရရှိခြင်းဖြစ်၏။ ဥပါဒ်-ဋီ-ဘင် ဟူသော ခဏသုံးပါးအပေါင်း၌ အကျုံးဝင်ကုန်သော နာမ်တရားတို့သည်သာလျှင် ပရိယာယ်မဖက် မုချသက်သက်အားဖြင့် ပစ္စုပ္ပန်ဟူသော အမည်ကို ရရှိကြသည်။

ထို့ကြောင့် ဤ နေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ်ကို ဝိပဿနာရှုသည့် ဤအရာ၌လည်း -

- ၁။ အရှုခံ နာမ်တရားဖြစ်သော နေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ် နာမ်တရားစုတို့သည်လည်းကောင်း၊
- ၂။ ရှုတတ်သော ဝိပဿနာမနောဒွါရိကဇောဝီထိ စိတ်အစဉ်အတွင်း၌ တည်ရှိကြသော နာမ်တရားစုတို့သည် လည်းကောင်း၊

ဤနာမ်တရားနှစ်မျိုးလုံးတို့သည် အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန်တရားတို့ချည်းသာ ဖြစ်ကြ၏။ သုတ္တန္တပရိယာယ်နည်းတည်း။ သို့သော် ခဏပစ္စုပ္ပန်သဘောအရ ဆိုရမူ - နေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ်နှင့် ယင်းကို ဝိပဿနာ ရှုတတ်သော ဝိပဿနာမနောဒွါရိကဇောဝီထိ စိတ်အစဉ်တို့မှာ ဝီထိစဉ် တစ်ခုစီသာ ဖြစ်ကြ၏။ စိတ္တက္ခဏ တစ်မျိုးစီသာ ဖြစ်ကြ၏။

စိတ္တက္ခဏတစ်ခု၏ အတွင်း၌လည်း စိတ်တို့မည်သည် နှစ်ခုပြိုင်၍ ပြိုင်တူဖြစ်ရိုး ဓမ္မတာကား မရှိဖြစ်ခဲ့၏။ ထို့ကြောင့် ဝိပဿနာဉာဏ်၏ အရှုခံအာရုံ ဖြစ်ကြကုန်သော နေဝသညာနာသညာယတနဈာနသမာပတ် တရားစုတို့၏ ဥပါဒ်-ဋီ-ဘင် အနေအားဖြင့် ထင်ရှားဖြစ်နေချိန်ဝယ် ရှုတတ်သော ဝိပဿနာဉာဏ် ပြဓာန်းသော မဟာကုသိုလ် မနောဒွါရိကဇောဝီထိ စိတ်အစဉ်များသည် ဥပါဒ်-ဋီ-ဘင် အနေအားဖြင့် ထင်ရှား မဖြစ်ကြ-သေးကုန်။ ရှုတတ်သော ဝိပဿနာဉာဏ် ပြဓာန်းသော မဟာကုသိုလ် မနောဒွါရိကဇောဝီထိ စိတ်အစဉ်များ၏ ဥပါဒ် ဋီ ဘင် အနေအားဖြင့် ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာသော အချိန်အခါ၌လည်း အရှုခံနာမ်တရားများ ဖြစ်ကြသည့် နေဝသညာနာသညာယတနဈာနသမာပတ် နာမ်တရားစုတို့သည် ဥပါဒ်-ဋီ-ဘင် အနေအားဖြင့် ထင်ရှား မရှိကြတော့ပြီ ဖြစ်ကြကုန်၏။ ထို့ကြောင့် ဘုရားရှင်က ယေ ဓမ္မာ အတီတာ နိရုဒ္ဓါ ဝိပရိဏတာ စသည်ဖြင့် အတိတ်ဖြစ်ကုန်သော ချုပ်ဆုံးပျက်စီးပြီးကုန်သော ယင်း နေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ် နာမ်တရားစု တို့ကို ဝိပဿနာဉာဏ်က ရှုနေကြောင်းကို ဟောကြားတော်မူခြင်း ဖြစ်၏။ ဤဒေသနာတော်က အတိတ်ဖြစ်သော လွန်ပြီး ချုပ်ပြီး ပျက်ပြီးကုန်သော နာမ်တရားတို့ကို ဝိပဿနာဉာဏ်က ရှု၍ရရှိပါသည်ဟူသော နည်းဥပဒေသကို ညွှန်ပြလျက် ရှိ၏။ ခဏပစ္စုပ္ပန်သဘောအရ ဤစကားကို ပြောဆိုခြင်း ဖြစ်သည်ကို သတိပြုပါလေ။

တစ်ဖန် ဘဒ္ဒေကရတ္တသုတ္တန် အနတ္တလက္ခဏသုတ္တန်စသော ထိုထိုသုတ္တန်ဒေသနာတော်တို့၌ အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန် တရားတို့ကို ဝိပဿနာရှုရန် ဘုရားရှင်သည် ညွှန်ကြားထားတော်မူ၏။ ယင်း အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန်တရားတို့တွင် ပဋိသန္ဓေ- မှသည် စုတိသို့တိုင်အောင်သော တရားအားလုံးတို့ ပါဝင်ကြ၏။ ယင်းတရားတို့မှာ ခဏပစ္စုပ္ပန်သဘောအရ ဆိုရမူ အတိတ် အနာဂတ် ပစ္စုပ္ပန်တရားတို့သာ ဖြစ်ကြ၏။ ယနေ့မှသည် လွန်ခဲ့သော ပဋိသန္ဓေသို့တိုင်အောင် သော ခန္ဓာငါးပါးတို့လည်း ပါဝင်ကြ၏။ ယနေ့မှသည် စုတိသို့တိုင်အောင်သော ခန္ဓာငါးပါးတို့လည်း ပါဝင်ကြ၏။

သို့သော် ရှုတတ်သော နာမ်တရားနှင့် အရူခံ နာမ်တရားတို့မှာ စိတ္တက္ခဏတစ်ခု၏ အတွင်း၌ အတူယှဉ်တွဲ ၍ ဖြစ်နိုင်သည့် နာမ်တရားတို့လည်း မဟုတ်ကြ။ ဝီထိစဉ်တစ်ခု၏ အတွင်း၌ အတူယှဉ်တွဲ၍ ဖြစ်နိုင်သည့် နာမ်တရားတို့လည်း မဟုတ်ကြပေ။ စိတ္တက္ခဏချင်းလည်း ကွာခြားလျက် ရှိကြ၏။ ဝီထိစဉ်ချင်းလည်း ကွာခြား- လျက်ပင် ရှိကြ၏။ ရှုတတ်သော နာမ်တရားတို့ ဥပါဒ်-ဦး-ဘင် အနေအားဖြင့် ထင်ရှားဖြစ်နေချိန်ဝယ် အရူခံ နာမ်တရားတို့မှာ (အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန်အမည်ရသော) ဖြစ်ပြီးနာမ်တရားတို့သော်လည်း ဖြစ်နိုင်ကြ၏။ (အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန် အမည်ရသော) ဖြစ်လတ္တံ့နာမ်တရားတို့သော်လည်း ဖြစ်နိုင်ကြ၏။

ခဏာဒိဝသေန ခဏတ္တယပရိယာပန္နာ ပုဗ္ဗန္တာပရန္တမဇ္ဈတ္တဂတာ သင်္ကိစ္စဉ္စ ကုရုမာနာ ဝေဒနာ ပစ္စုပ္ပန္နာ၊ တတော ပုဗ္ဗေ အတိတာ၊ ပစ္စာ အနာဂတာ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၁၀၄။ အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၁၃။)

ခဏ-ကိစ္စတို့နှင့် စပ်သဖြင့် ဆိုရမူ ဤသို့ဖြစ်၏။ ဥပါဒ်-ဦး-ဘင်ဟူသော ခဏသုံးပါးအပေါင်း၌ အကျိုး ဝင်ကုန်သော ဝေဒနာတို့သည် (= နာမ်တရားတို့သည်) ပစ္စုပ္ပန်ဝေဒနာတို့တည်း (= ပစ္စုပ္ပန် နာမ်တရားတို့တည်း)။ ထိုခဏသုံးပါးအပေါင်း၌ အကျိုးဝင်ကုန်သော ဝေဒနာတို့မှ (= နာမ်တရားတို့မှ) ရှေး၌ ဖြစ်ခဲ့ပြီးကုန်သော ဝေဒနာတို့သည် (= နာမ်တရားတို့သည်) အတိတ်ဝေဒနာတို့တည်း (= အတိတ်နာမ်တရားတို့တည်း)။ ထို ခဏသုံးပါးအပေါင်း၌ အကျိုးဝင်ကုန်သော ဝေဒနာတို့မှ (= နာမ်တရားတို့မှ) နောက်၌ ဖြစ်လတ္တံ့ကုန်သော ဝေဒနာတို့သည် (= နာမ်တရားတို့သည်) အနာဂတ်ဝေဒနာတို့တည်း (= အနာဂတ်နာမ်တရားတို့တည်း)။

(ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၁၀၄။ အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၁၃။)

ဤအဖွင့်များကို ထောက်ရှုပါ။ အဒ္ဓါအတိတ် အဒ္ဓါအနာဂတ်တို့၌လည်း ထိုနည်းလည်းကောင်း မှတ်ယူပါ။

တစ်ဖန် — အတိတေ ဟေတဝေါ ပဉ္စ၊ ဣဒါနိ ဖလပဉ္စကံ။ ဣဒါနိ ဟေတဝေါ ပဉ္စ၊ အာယတိံ ဖလပဉ္စကံ။ ဟူသော ဒေသနာတော်များနှင့်အညီ ဝိပဿနာဉာဏ်ပြဓာန်းသော မနောဒွါရိကဇောဝီထိနာမ်တရားတို့သည် -

- ၁။ အတိတ်အကြောင်းတရားတို့ကိုလည်း ရှုမြင်နိုင်ကြ၏။
- ၂။ ပစ္စုပ္ပန်အကျိုးတရားတို့ကိုလည်း ရှုမြင်နိုင်ကြ၏။
- ၃။ အတိတ်အကြောင်းတရားကြောင့် ပစ္စုပ္ပန်အကျိုးတရားဖြစ်ပုံကိုလည်း ရှုမြင်နိုင်ကြ၏။
- ၄။ ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်းတရားတို့ကိုလည်း ရှုမြင်နိုင်ကြ၏။
- ၅။ အနာဂတ်အကျိုးတရားတို့ကိုလည်း ရှုမြင်နိုင်ကြ၏။
- ၆။ ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်းတရားကြောင့် အနာဂတ်အကျိုးတရားဖြစ်ပုံကိုလည်း ရှုမြင်နိုင်ကြ၏။
- ၇။ အတိတ်အကြောင်း ပစ္စုပ္ပန်အကျိုး ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်း အနာဂတ်အကျိုးဟူသည့် သင်္ခါရတရားတို့၏ အနိစ္စအချက် ဒုက္ခအချက် အနတ္တအချက်တို့ကိုလည်း ရှုမြင်နိုင်ကြ၏။

ထိုသို့ရှုမြင်ရာ၌ ယင်းဉာဏ်မှာ ပစ္စက္ခဉာဏ်လေလော အန္ဓယဉာဏ်လေလောဟူမူ အောက်ပါ ဒေသနာ- တော်နှင့် အညီ **အတ္တပဉ္စက္ခဉာဏ်**ဟု မှတ်ပါ။

အပရပစ္စယာ ဉာဏမေဝဿ ဧတ္ထ ဟောတိ။ (သံ-၁-၂၅၈။)

အပရပစ္စယာတိ န ပရပစ္စယေန၊ အညဿ အပတ္တိယာယေတွာ အတ္တပစ္စက္ခဉာဏမေဝဿ ဧတ္ထ ဟောတိ။
(သံ-ဋ-၂-၃၂။)

ဤ ဒေသနာတော်နှင့် အညီ သူတစ်ပါးတို့အား ကိုးစားယုံကြည်မှု မရှိသော အတ္တပစ္စက္ခဉာဏ်ဟူသော ဝိပဿနာသမ္မာဒိဋ္ဌိဉာဏ်ဖြင့် ကိုယ်တိုင်မျက်မှောက် ထွင်းဖောက်သိမြင်သည် ဟူပေ။

တစ်ဖန် အထက်ပါ ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်းတရားငါးပါးတို့တွင် အကျုံးဝင်သော ကံမှာ ဂရုကံ အာစိဏ္ဏကံ အာသန္နကံတို့တွင် တစ်မျိုးမျိုးသောကံ ဖြစ်နိုင်၏။ ဂရုကံ သို့မဟုတ် အာစိဏ္ဏကံဖြစ်ခဲ့သော် ဘဝတစ်လျှောက်ဝယ် အလေ့အကျက်များသောကံ ဖြစ်သဖြင့် ယင်းကံတို့ကို ရှုနေသော ဝိပဿနာဇောဝီထိ၏ ရှေးအဖို့၌ ဖြစ်ခဲ့ကုန်သော လွန်ပြီးအတိတ်ကံလည်း ဖြစ်နိုင်၏။ ယင်းဝိပဿနာဇောဝီထိ၏ နောက်တွင် ဖြစ်လတ္တံ့သော အနာဂတ် ကံသော်လည်း ဖြစ်နိုင်၏။ (ခဏပစ္စုပ္ပန်မှ ပြောဆိုနေသည်ကို သတိပြုပါ။) အကယ်၍ ယင်းကံမှာ အာသန္နကံ ဖြစ်လျှင် ယင်းကံကို ရှုနေသော ဝိပဿနာဇောဝီထိ၏ နောက်တွင် ဖြစ်လတ္တံ့သော အနာဂတ်ကံသာ ဖြစ်၏။ ယင်းကံတို့ကိုလည်း အတ္တပစ္စက္ခဉာဏ်ဟူသော ဝိပဿနာသမ္မာဒိဋ္ဌိဉာဏ်က ရှု၍ သိမြင်နိုင်ပေသည်။

ထို့ကြောင့် ဤဒေသနာတော်တို့က ဝိပဿနာနာမ်တရားစုတို့သည် အဓွန့်ကာလ၏ အစွမ်းဖြင့် ဆိုရသော် အတိတ်အဓွန့်ကာလတရား၊ အနာဂတ်အဓွန့်ကာလတရား၊ ပစ္စုပ္ပန်အဓွန့်ကာလတရားတို့ကို ရှုမြင်နိုင်ကုန်၏ သိမြင်နိုင်ကုန်၏ဟူသော နည်းဥပဒေသကို ညွှန်ပြတော်မူလျက် ရှိကြသည်။ ခဏ၏အစွမ်းဖြင့် ဆိုရသော် ရှုတတ်သော နာမ်တရားနှင့် အရူခံ နာမ်တရားတို့သည် စိတ္တက္ခဏတစ်ခု၏အတွင်း၌ အတူယှဉ်တွဲ၍ မဖြစ်နိုင်ရကား ဝိပဿနာဉာဏ်သည် မိမိ၏ရှေးက ဖြစ်ပြီးသော နာမ်တရားကိုလည်းကောင်း၊ မိမိ၏နောက်၌ မဖြစ်သေးသော ဖြစ်လတ္တံ့သော နာမ်တရားကိုလည်းကောင်း ရှု၍ရနိုင်၏ ရှုမြင်နိုင်၏ သိမြင်နိုင်၏ဟူသော နည်းဥပဒေသကို ညွှန်ပြတော်မူလျက် ရှိကြသည်။

ထို့ကြောင့် ခဏပစ္စုပ္ပန်၏အစွမ်းဖြင့် ဆိုရမူ — နာမ်လောကဝယ် အရူခံ နာမ်တရားနှင့် ရှုတတ်သည့် နာမ်တရားတို့သည် စိတ္တက္ခဏတစ်ခုဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော အချိန်ကာလတစ်ခု၏ အတွင်း၌ အတူယှဉ်တွဲလျက် ပြိုင်တူဖြစ်ရိုး ဓမ္မတာ မရှိသောကြောင့် ရှုတတ်သည့်ဉာဏ် ပြဓာန်းသော ဝိပဿနာမနောဒွါရိကဇောဝီထိ နာမ် တရားစုက —

- ၁။ ဖြစ်လေပြီး လွန်လေပြီး ချုပ်လေပြီး ပျက်လေပြီးသော နေဝသညာနာသညာယတနဈာနသမာပတ် နာမ် တရားတို့ကဲ့သို့သော နာမ်တရားတို့ကို ပြန်၍ရှုပါကလည်း ရှု၍ရနိုင်၏။ အနီးကပ်ဆုံးသော အတိတ်ကို ရှု၍ရသည့် ထုံးဟောင်း ဥပဒေသပင် ဖြစ်၏။
- ၂။ ဖြစ်ပေါ်ပြီးသော ဂရုကံ သို့မဟုတ် အာစိဏ္ဏကံ ကဲ့သို့သော အတိတ်နာမ်တရားကိုသော်လည်း လှမ်း၍ ရှုက ရှု၍ရနိုင်၏။
- ၃။ မဖြစ်ပေါ်လာသေးသော ဂရုကံ သို့မဟုတ် အာစိဏ္ဏကံ ကဲ့သို့သော အနာဂတ်နာမ်တရားကိုသော်လည်း လှမ်း၍ ရှုပါက ရှု၍ရနိုင်၏။
- ၄။ မဖြစ်ပေါ်လာသေးသော အာသန္နကံ ကဲ့သို့သော အနာဂတ်နာမ်တရားကိုလည်း လှမ်း၍ ရှုပါက ရှု၍ ရနိုင်၏။

အနီးကပ်ဆုံးသော အတိတ်နှင့် အနီးကပ်ဆုံးသော အနာဂတ်တို့ကို ရှု၍ ရနိုင်သည့် ထုံးဟောင်း ဥပဒေသ- များပင် ဖြစ်ကြပေသည်။

ဤအထက်ပါ ဥပဒေသများအရ ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်း၍ ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်ရာ၌ အဓွန့်ကာလ အခွါ၏ အစွမ်းဖြင့် ဆိုရမူ -

- ၁။ အတိတ်အဓွန့်ကာလ နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းခြင်း ဝိပဿနာရှုခြင်း၊
- ၂။ အနာဂတ်အဓွန့်ကာလ နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းခြင်း ဝိပဿနာရှုခြင်း၊
- ၃။ ပစ္စုပ္ပန်အဓွန့်ကာလ နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းခြင်း ဝိပဿနာရှုခြင်း၊

ဤသို့လျှင် သုံးမျိုးရှိသည်ဟု မှတ်သားပါ။ သို့သော် ခဏ၏ အစွမ်းဖြင့် ဆိုရမူ ရှုတတ်သည့် နာမ်တရား နှင့် အရှုခံ နာမ်တရားတို့သည် စိတ္တက္ခဏတစ်ခု၏အတွင်း၌ အတူယှဉ်တွဲ၍ ပြိုင်တူ မဖြစ်နိုင်သောကြောင့် -

- ၁။ ဖြစ်ပြီးသော အတိတ်နာမ်တရားကို သိမ်းဆည်းခြင်း ဝိပဿနာရှုခြင်း၊
- ၂။ မဖြစ်သေးသော အနာဂတ်နာမ်တရားကို သိမ်းဆည်းခြင်း ဝိပဿနာရှုခြင်း၊

ဤသို့အားဖြင့် နှစ်မျိုးသာရှိသည်ဟု မှတ်သားပါ။ မုချနှင့် ပရိယာယ် ကွာခြားချက် ရှိသည်ဟူ၏။

ထို့ကြောင့် ခဏ၏အစွမ်းဖြင့် ဆိုရမူ နာမ်လောကဝယ် ပေါ်ဆဲခဏ ဖြစ်ဆဲခဏဟု ခေါ်ဝေါ်သုံးစွဲနေသော အချိန်ကာလတစ်ခုအတွင်း၌ တည်ရှိသော နာမ်တရားစုတို့ကို ထိုနာမ်တရားစုကပင် တစ်ဖန်ပြန်၍ ဝိပဿနာ မရှုနိုင်ကြောင်းကို ဖွင့်ဆိုထားသော ဥပရိပဏ္ဏာသအဋ္ဌကထာ၏ စကားကို သတိပြုပါလေ။ ယင်းသို့ဖြစ်လျှင် နာမ်တရားတို့၏ ဥပါဒ်-ဌီ-ဘင်ကို ရှု၍ မရနိုင်ပြီလောဟု မေးရန်ရှိ၏။ အဖြေကား ရနိုင်သော ဟူ၏။

ဇာတာ အဝိဇ္ဇာ ပစ္စုပ္ပန္နာ၊ တဿ နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏံ ဥဒယော၊ ဝိပရိဏာမလက္ခဏံ ဝယော၊ အနုပဿနာ ဉာဏံ ။ ပ ။ ဇာတော ဘဝေါ ပစ္စုပ္ပန္နော၊ တဿ နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏံ ဥဒယော၊ ဝိပရိဏာမလက္ခဏံ ဝယော၊ အနုပဿနာ ဉာဏံ။ (ပဋိသံ-၅၂။)

ဥပါဒ်-ဌီ-ဘင် ဟူသော ခဏသုံးပါးအပေါင်း၌ အကျုံးဝင်သော ဖြစ်ဆဲဆဲ ဖြစ်သော အဝိဇ္ဇာသည် ပစ္စုပ္ပန္နဓမ္မတည်း။ ထိုအဝိဇ္ဇာ၏ စ၍ဖြစ်ခြင်း နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏာသည် ဥဒယတည်း၊ ဖောက်ပြန် ပျက်စီးခြင်း ဝိပရိဏာမလက္ခဏာသည် ဝယတည်း။ ထို ဥဒယနှင့် ဝယကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုတတ်သော အနုပဿနာ- သည် ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာဉာဏ်တည်း။ ပ ။ ဥပါဒ်-ဌီ-ဘင် ဟူသော ခဏသုံးပါးအပေါင်း၌ အကျုံးဝင်သော ဖြစ်ဆဲဆဲ ဖြစ်သော ဘဝသည် ပစ္စုပ္ပန္နဓမ္မတည်း။ ထိုဘဝ၏ စ၍ဖြစ်ခြင်း နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏာသည် ဥဒယတည်း၊ ဖောက်ပြန်ပျက်စီးခြင်း ဝိပရိဏာမလက္ခဏာသည် ဝယတည်း။ ထို ဥဒယနှင့် ဝယကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုတတ်သော အနုပဿနာသည် ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာဉာဏ်တည်း။ (ပဋိသံ-၅၂။)

ဤ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂပါဠိတော်နှင့် အညီ အပရပစ္စယဉာဏ် အတ္တပစ္စက္ခဉာဏ် ဝိပဿနာသမ္မာဒိဋ္ဌိဉာဏ်ဟု အမည်အမျိုးမျိုးရရှိသော ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာဉာဏ်သည် အဝိဇ္ဇာမှသည် ဇာတိအမည်ရသည့် ဥပပတ္တိဘဝသို့ တိုင်အောင် အဓွန့်ကာလသုံးပါးအတွင်း၌ တည်ရှိကြသော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်အင်္ဂါရပ်တို့ကို ယင်းတို့၏ ဖြစ်ဆဲဆဲ ဥပါဒ် ပျက်ဆဲဆဲ ဘင်ကို ခဏပစ္စုပ္ပန်သို့ဆိုက်အောင် ရှုနိုင်သည်ဟူပေ။ သို့သော် ယင်း ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်အင်္ဂါရပ်တို့မှာ ရှုတတ်သော ဝိပဿနာဉာဏ်နှင့် စိတ္တက္ခဏတစ်ခု၏အတွင်း၌ အတူယှဉ်တွဲဖြစ်ကြသည့် တရားစုတို့ မဟုတ် ကြသည်ကိုကား သတိပြုပါလေ။ အလားတူပင် အတိတ်ခန္ဓာ အနာဂတ်ခန္ဓာ ပစ္စုပ္ပန်ခန္ဓာဟူသည့် အဓွန့်ကာလ သုံးပါးအတွင်း၌ တည်ရှိကြသော ပရမတ္ထဓာတ်သားတို့ကို ဝိပဿနာရှုရာ၌လည်း နည်းတူ သဘောပေါက်ပါ။

ယင်းသို့ဖြစ်လျှင် - အဓွန့် အခွါ၏ အစွမ်းဖြင့် -

- ၁။ အတိတ်အဓွန့်ကာလတရား၊

၂။ အနာဂတ်အခွန်ကာလတရား၊

၃။ ပစ္စုပ္ပန်အခွန်ကာလတရား၊

ခဏ၏ အစွမ်းဖြင့် —

၁။ ရှုနေသော ဝိပဿနာစိတ်၏ ရှေးအဖို့၌ဖြစ်သော တရားစု၊

၂။ ရှုနေသော ဝိပဿနာစိတ်၏ နောက်အဖို့၌ဖြစ်သော တရားစု၊

ဤ တရားစုတို့၏ ဥပါဒ်-ဌီ-ဘင်ကို မြင်အောင် ခဏပစ္စုပ္ပန်သို့ ဉာဏ်အမြင် ဆိုက်အောင် မည်သို့ ရှုရ မည်နည်းဟု မေးရန်ရှိ၏။ အဖြေမှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။

ဝတ္ထာရမ္မဏာနံ ပရိဂ္ဂဟိတတာယ။ (မ-ဋ္ဌ-၄-၆၀။)

ဝတ္ထာရမ္မဏာနံ ပရိဂ္ဂဟိတတာယာတိ ယသ္မိံ စ အာရမ္မဏေ ယေ ဈာနဓမ္မာ ပဝတ္ထန္တိ ၊ တေသံ ဝတ္ထာ-
ရမ္မဏာနံ ပဂေဝ ဉာဏေန ပရိစ္ဆိဋ္ဌေ ဂဟိတတ္တာ။ (မ-ဋီ-၃-၂၇၈။)

အကြင် ကသိုဏ်းပညတ်စသော အာရုံ၌ ယင်းဈာနဓမ္မအမည်ရသည့် ဈာန်နာမ်တရားတို့သည် ဖြစ်ကြ-
ကုန်၏။ ထိုဈာနဓမ္မနာမ်တရားစုတို့၏ မှီရာဝတ္ထုရုပ်နှင့် ယင်းကသိုဏ်းပညတ်စသော အာရုံတို့ကို ရှေးမဆွကပင်
ကြိုတင်၍ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြား၍ ယူထားပြီး သိမ်းဆည်းထားပြီး ဖြစ်သောကြောင့် အရှင်သာရိပုတြာ ကိုယ်တော်-
မြတ်ကြီးသည် ဈာနဓမ္မတို့ကို ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်တော်မူနိုင်၏။ မှန်ပေသည် အရှင်သာရိပုတြာ ကိုယ်တော်-
မြတ်ကြီးသည် —

၁။ ယင်း ဈာနဓမ္မနာမ်တရားစုတို့၏ စွဲမှီရာ ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ် = မနောဒွါရ၊ သို့မဟုတ် ဟဒယဝတ္ထုကို
လည်းကောင်း၊

၂။ ကသိုဏ်းပညတ်စသော သမထနိမိတ်ကို အာရုံပြုကြကုန်သော ယင်း ဈာနဓမ္မနာမ်တရားစုတို့၏ ယင်း
သမထနိမိတ်အာရုံကိုလည်းကောင်း၊

ဤနှစ်မျိုးသော တရားတို့ကို ကြိုတင်၍ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူထားတော်မူ၏ သိမ်းဆည်းထားတော်မူ၏။
ထို့ကြောင့် လွန်ပြီး ချုပ်ပြီးကုန်သော ယင်း ဈာနဓမ္မနာမ်တရားတို့၏ —

၁။ ဖြစ်မှု = ဥပါဒ်ကို ဆင်ခြင်သော အရှင်သာရိပုတြာ မထေရ်မြတ်ကြီး၏ ဉာဏ်ဝယ် ဖြစ်မှု = ဥပါဒ်သည်
ထင်ရှားနေ၏။

၂။ တည်မှု = ဌီကာလကို ဆင်ခြင်သော အရှင်သာရိပုတြာ ကိုယ်တော်မြတ်ကြီး၏ ဉာဏ်ဝယ် တည်မှု =
ဌီကာလသည် ထင်ရှားနေ၏။

၃။ ပျက်မှု = ဘင်ကာလကို ဆင်ခြင်သော အရှင်သာရိပုတြာ မထေရ်မြတ်ကြီး၏ ဉာဏ်ဝယ် ပျက်မှု =
ဘင်ကာလသည် ထင်ရှားနေ၏။

ထို့ကြောင့် လွန်ပြီး ချုပ်ပြီးကုန်သော ထို ဈာနဓမ္မသဘောတရားတို့သည် အရှင်သာရိပုတြာ မထေရ်မြတ်-
ကြီး၏ အသိဉာဏ်၌ —

၁။ ထင်ထင်ရှားရှား ဖြစ်ကုန်၏။

၂။ ထင်ထင်ရှားရှား တည်ကုန်၏။

၃။ ထင်ထင်ရှားရှား ချုပ်ကုန်၏ - ဟု

ဤသို့ ဘုရားရှင်သည် ဟောကြားတော်မူခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ ဤကား အဖြေတည်း။

ဤအထက်ပါ ပါဠိတော် အဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့၌ လာရုံသော ညွှန်ကြားချက် ဥပဒေသနှင့် အညီ အသင် သူတော်ကောင်းသည်လည်း နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရှုပွားလိုပါက - မိမိ သိမ်းဆည်းရှုပွားလိုသော နာမ် တရား၏ -

၁။ မှီရာဝတ္ထုရုပ်ကိုလည်းကောင်း သို့မဟုတ် ဆိုင်ရာဒွါရကိုလည်းကောင်း၊

၂။ အာရုံကိုလည်းကောင်း -

ဤနှစ်မျိုးသော တရားတို့ကို ပူးတွဲသိမ်းဆည်းလျက် ယင်းနာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းပါလေ။

ရုပ်လောက၌ - အရှုခံ ရုပ်တရားနှင့် ရှုတတ်သည့် နာမ်တရားတို့ကား စိတ္တက္ခဏာ တစ်ခုအတွင်း၌ ပြိုင်တူ ဖြစ်နိုင်ကြသဖြင့် ရုပ်တရားတို့၏ ဥပါဒ်-ဌီ-ဘင်ကိုကား -

၁။ ဖြစ်ပြီး ခဏ၌လည်းကောင်း

၂။ ဖြစ်ဆဲ ခဏ၌လည်းကောင်း

၃။ ဖြစ်လတ္တံ့ ခဏ၌လည်းကောင်း ရှု၍ ရနိုင်သည်သာ ဖြစ်သည်။

နာမ်လောက၌ - အရှုခံ နာမ်တရားနှင့် ရှုတတ်သည့် နာမ်တရားတို့သည် စိတ္တက္ခဏာတစ်ခု အတွင်း၌ သော်လည်းကောင်း၊ ဝီထိစဉ်တစ်ခု အတွင်း၌သော်လည်းကောင်း အတူယှဉ်တွဲ၍ ပြိုင်တူဖြစ်နိုင်သည့်စွမ်းအား မရှိခြင်းကြောင့် ခဏပစ္စုပ္ပန်ဘက်ကနေ၍ ပြောဆိုခဲ့သော် ဖြစ်ပြီး နာမ်တရားနှင့် ဖြစ်လတ္တံ့ နာမ်တရားတို့ကိုသာ ရှု၍ ရနိုင်သည်ဟု မုချပုံသေ မှတ်သား နာယူလေရာသည်။

တစ်ဖန် ဘုရားရှင်သည် မဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ္တန် စသည့် ထိုထို ဒေသနာတော်တို့၌ -

သရာဂံ ဝါ စိတ္တံ “သရာဂံ စိတ္တံ”န္တိ ပဇာနာတိ။ (မ-၁-၇၆။)

ဤသို့ စသည်ဖြင့် ရာဂနှင့် ယှဉ်တွဲနေသော သရာဂစိတ် (= လောဘမူစိတ်)တို့ကိုလည်း ဝိပဿနာရှုရန် ညွှန်ကြားထားတော်မူ၏။ ထိုတွင် -

၁။ အရှုခံ နာမ်တရားကား သရာဂစိတ် (= လောဘမူစိတ်) ဖြစ်၏။

၂။ ရှုတတ်သော ဝိပဿနာဉာဏ်ကား ပုထုဇနိသေက္ခ ပုဂ္ဂိုလ်တို့အတွက် မဟာကုသိုလ် မနောဒွါရိကဇောဝီထိ စိတ်အစဉ် ဖြစ်၏။

အရှုခံ လောဘမူစိတ်နှင့် ရှုတတ်သော မဟာကုသိုလ်မနောဒွါရိက ဇောဝီထိဟူသော ဝိပဿနာဉာဏ်တို့ ကား စိတ္တက္ခဏာတစ်ခု၏ အတွင်း၌သော်လည်းကောင်း၊ ဝီထိစိတ်အစဉ် တစ်ခု၏ အတွင်း၌သော်လည်းကောင်း အတူယှဉ်တွဲ၍ ဖြစ်နိုင်သည့် တရားများ မဟုတ်ကြပေ။ အရှုခံ နာမ်တရား (လောဘမူစိတ်) ဖြစ်ချိန်ဝယ် = ဥပါဒ်-ဌီ-ဘင် အနေအားဖြင့် ထင်ရှားရှိနေချိန်ဝယ် ရှုတတ်သည့် ဝိပဿနာဉာဏ်ကား ဥပါဒ်-ဌီ-ဘင် အနေ အားဖြင့် ထင်ရှား မဖြစ်သေးပေ။ တစ်ဖန် ရှုတတ်သော ဝိပဿနာဉာဏ်၏ ဥပါဒ်-ဌီ-ဘင် အနေအားဖြင့် ထင်ရှား ဖြစ်နေချိန်ဝယ် အရှုခံ နာမ်တရား (လောဘမူစိတ်)ကား ချုပ်ပျက်သွားပြီ ဖြစ်၏။ ဥပါဒ်-ဌီ-ဘင် အနေအားဖြင့် ထင်ရှားမရှိတော့ပြီ ဖြစ်၏။ ယင်းလောဘမူ နာမ်တရား စသည့် နာမ်တရားစုတို့ကိုလည်း ဥပါဒ်-ဌီ-ဘင် မြင်အောင် ခဏပစ္စုပ္ပန်ဆိုက်အောင် ဝိပဿနာရှုရန် ဘုရားရှင်သည် ညွှန်ကြားတော်မူလျက်ပင် ရှိ၏။

သို့အတွက် နာမ်လောက၌ “ပစ္စုပ္ပန် ပေါ်ဆဲ ပေါ်ဆဲ ခဏ ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်ဆဲ ခဏ၌ ပစ္စုပ္ပန်တည်တည်ကိုသာ ရှုရမည်။ အတိတ် အနာဂတ်ကို မရှုရ။ အတိတ်ကား ဖြစ်ပြီးပြီ မရှိတော့ပြီ ဖြစ်၏။ မရှိတော့သည့် တရားကို မည်သို့ ရှု၍ ရနိုင်အံ့နည်း၊ အနာဂတ်ကား မဖြစ်ပေါ်လာသေး၊ ဖြစ်မှ မဖြစ်သေးသည့် တရားကို မည်သို့ ရှု၍

ရနိုင်အံ့နည်း”ဟု မိန့်ဆိုကြသော အဆိုအမိန့်များမှာ ယခုအခါတွင် အလေးအနက်ထား၍ စဉ်းစားရတော့မည့် အချိန်သို့ ဆိုက်ရောက်လာပြီ ဖြစ်သည်။

ဆိုလိုရင်း အချုပ်

ဆိုလိုရင်း အချုပ်မှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။ နာမ်လောက၌ ပစ္စုပ္ပန်ဖြစ်ဆဲခဏ ပေါ်ဆဲခဏ၌ ပစ္စုပ္ပန်တည်တည် ကိုကား ရှု၍မရနိုင်။ ချုပ်ပြီးအတိတ်တရား ချုပ်လတ္တံ့အနာဂတ်တရားတို့ကိုကား ပစ္စုပ္ပန်တည်အောင် (= ဥပါဒ်-ဌီ-ဘင်ကို မြင်အောင်) ရှု၍ ရနိုင်သည် ဟူ၏။ ဤ၌ အတိတ် အနာဂတ်ဟူသည် (ထိုစိတ်ကို ထိုစိတ်ဖြင့် တစ်ဖန်ပြန်၍ မရှုသည့်အတွက်) ခဏပစ္စုပ္ပန်နည်းအရ ပြောဆိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၁၀၃ - ကြည့်။)

သို့အတွက် အတိတ်ဘဝ၌ အကျိုးဝင်သော တရားကိုပင်ဖြစ်စေ၊ အနာဂတ်ဘဝ၌ အကျိုးဝင်သော တရား ကိုပင်ဖြစ်စေ၊ ပစ္စုပ္ပန်ဘဝ၌ အကျိုးဝင်သော တရားကိုပင်ဖြစ်စေ မည်သည့်တရားကို မဆို ယင်းတရားတို့၏ ဥပါဒ်-ဌီ-ဘင်ဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော ခဏပစ္စုပ္ပန်သို့ ဆိုက်အောင် ပစ္စုပ္ပန်တည်အောင်ကား ရှု၍ ရနိုင်သည်သာ ဖြစ်သည်။ နာမ်လောကဝယ် ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်ဆဲ ခဏဟူသော ပစ္စုပ္ပန်တည်တည်ကိုကား မည်သည့်နည်းနှင့်မျှ ရှု၍ မရနိုင်ဟု မုချ ပုံသေ မှတ်သားပါလေ။ အရှုခံ နာမ်တရားနှင့် ရှုတတ်သည့် နာမ်တရားတို့သည် စိတ္တက္ခဏတစ်ခု အတွင်း ဝီထိစဉ်တစ်ခု အတွင်း၌ ပြိုင်တူ မဖြစ်နိုင်သောကြောင့်ပင် ဖြစ်ပေသည်။

အာယတနဒွါရ

ကာယဒွါရ ဝစီဒွါရ မနောဒွါရ ဟူသော ဒွါရ (၃)ပါးကို ကမ္မဒွါရဟု ခေါ်ဆို၍ စက္ခုဒွါရ သောတဒွါရ ယာနဒွါရ ဇိဝှိဒွါရ ကာယဒွါရ မနောဒွါရဟူသော ဒွါရ (၆)ပါးကို အာယတနဒွါရဟု ခေါ်ဆိုပေသည်။ (မဟာဋီ-၂-၄၁၀။) နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းလိုသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ယင်းအာယတနဒွါရအလိုက် ဝီထိစိတ် အစဉ်ဟူသော စိတ္တနိယာမလမ်းကြောင်းအတိုင်း နာမ်တရားနာမ်ခဲဟူသော နာမ်ယန အတုံးအခဲကို ဉာဏ်ဖြင့် ဖြိုခွဲ ဖျက်ဆီးလျက် ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်အောင် သိမ်းဆည်းရပေမည်။ အကြောင်းမူ ဝီထိစိတ် အမည်ရသော နာမ်တရားတို့သည် ဝီထိခေါ်သည့် စိတ္တနိယာမ လမ်းကြောင်းအတိုင်းသာ ဖြစ်ရိုးဓမ္မတာ ရှိသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ စိတ္တနိယာမဟူသည် စိတ်တို့၏ ကိန်းသေမြဲသော ဖြစ်ရိုးဓမ္မတာ လမ်းကြောင်းပင် ဖြစ်သည်။ ယင်းစိတ္တနိယာမ လမ်းကြောင်းမှ ပြောင်းလဲ၍ နာမ်တရားတို့သည် ဖြစ်ရိုးဓမ္မတာ မရှိခြင်းကြောင့် နာမ်တရားတို့ကို ခဏပစ္စုပ္ပန်သို့ ဆိုက်အောင် သိမ်းဆည်း ရှုပွားလိုသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ယင်း စိတ္တနိယာမ လမ်းကြောင်းအတိုင်းသာ သိမ်းဆည်းရပေသည်။

ဝတ္ထု နှင့် ဒွါရ

၁။ **စက္ခုပဿာဒ** = စက္ခုအကြည်ဓာတ်သည် စက္ခုဝိညာဏ်နှင့် တကွသော နာမ်တရား (၈)လုံးတို့၏ မှီ၍ ဖြစ်ရာ ရုပ်ဖြစ်ခြင်းကြောင့် စက္ခုဝတ္ထုလည်း မည်၏။ ယင်းနာမ်တရားစုတို့၏ ဝင်ထွက်ရာ တံခါးပေါက်သဖွယ် ဖြစ်ခြင်းကြောင့် စက္ခုဒွါရလည်း မည်၏။

၂။ **သောတပဿာဒ** = သောတအကြည်ဓာတ်သည် သောတဝိညာဏ်နှင့် တကွသော နာမ်တရား (၈)လုံးတို့၏ မှီ၍ဖြစ်ရာ ရုပ်ဖြစ်ခြင်းကြောင့် သောတဝတ္ထုလည်း မည်၏။ ယင်းနာမ်တရားစုတို့၏ ဝင်ထွက်ရာ တံခါးပေါက် သဖွယ် ဖြစ်ခြင်းကြောင့် သောတဒွါရလည်း မည်၏။

၃။ **ယာနပဿာဒ** = ယာနအကြည်ဓာတ်သည် ယာနဝိညာဏ်နှင့် တကွသော နာမ်တရား (၈)လုံးတို့၏ မှီ၍

ဖြစ်ရာ ရုပ်ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ယာနဝတ္ထုလည်း မည်၏။ ယင်းနာမ်တရားစုတို့၏ ဝင်ထွက်ရာ တံခါးပေါက်သဖွယ် ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ယာနဒွါရလည်း မည်၏။

၄။ **ဇိဝါပဿာဒ** = ဇိဝါအကြည်ဓာတ်သည် ဇိဝါဝိညာဏ်နှင့် တကွသော နာမ်တရား (၈)လုံးတို့၏ မှီ၍ဖြစ်ရာ ရုပ်ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ဇိဝါဝတ္ထုလည်း မည်၏။ ယင်း နာမ်တရားစုတို့၏ ဝင်ထွက်ရာ တံခါးပေါက်သဖွယ် ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ဇိဝါဒွါရလည်း မည်၏။

၅။ **ကာယပဿာဒ** = ကာယအကြည်ဓာတ်သည် ကာယဝိညာဏ်နှင့် တကွသော နာမ်တရား (၈)လုံးတို့၏ မှီ၍ဖြစ်ရာ ရုပ်ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ကာယဝတ္ထုလည်း မည်၏။ ယင်းနာမ်တရားတို့၏ ဝင်ထွက်ရာ တံခါးပေါက် သဖွယ် ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ကာယဒွါရလည်း မည်၏။

၆။ မနောဒွါရ နှင့် ဟဒယဝတ္ထု

မနောဒွါရ နာမ သာဝဇ္ဇနံ ဘဝင်္ဂီ။ တဿ နိဿယဘာဝတော ဟဒယဝတ္ထု သန္ဓာယ နိဿိတဝေါဟာရေန “မနောဒွါရေ”တိ ဝုတ္တံ၊ ယတ္ထ မနောဒွါရပုတ္တိ။ (မဟာဋီ-၂-၄၁၀။)

ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၂၅၉) ၌ ရှေးရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း ဇယားများတွင် ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း မနောဒွါရ၌ (၅၄)မျိုးကုန်သော ရုပ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်း ရှုပွားရန် ညွှန်ကြားထားတော်မူ၏။ ယင်းညွှန်ကြား ထားတော်မူချက်နှင့် ပတ်သက်၍ မဟာဋီကာဆရာတော်က အထက်ပါအတိုင်း ရှင်းလင်းတင်ပြထားခြင်း ဖြစ်ပေ သည်။ ယင်းဋီကာစကားရပ်၏ ဆိုလိုရင်းမှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။

မနောတိ ဘဝင်္ဂီစိတ္တံ (သံ-ဋ္ဌ-၃-၅။) အရ ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်သည်လည်း မနောဒွါရ မည်၏။

မနောတိ သဟာဝဇ္ဇနေန ဘဝင်္ဂီ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ (သံ-ဋ္ဌ-၃-၅။) ဟူသော ဖွင့်ဆိုချက်နှင့်အညီ အာဝဇ္ဇန်း (= အာရုံကို ဆင်ခြင်တတ်သောစိတ်)နှင့် တကွသော ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်သည်လည်း **မနောဒွါရ** မည်၏။ ထိုမနောဒွါရ ၏ မှီရာဖြစ်သောကြောင့် ဟဒယဝတ္ထုကို ရည်ရွယ်၍ မှီတတ်သော ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်၏ ဝေါဟာရဖြင့် တစ်နည်း မှီတတ်သော ဘဝင် မနောအကြည်ဓာတ်နှင့် အာဝဇ္ဇန်းတို့၏ ဝေါဟာရဖြင့် **မနောဒွါရ**ဟု ဖွင့်ဆိုခြင်း ဖြစ်သည်။ ယင်း ဟဒယဝတ္ထု၌ မနောဒွါရကား မှီ၍ ဖြစ်ပေသည်။

ဌာနျူပစာရ — ဌာနီ ဖြစ်သော ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်၏ မနောဒွါရဟူသော အမည်ကို တစ်နည်း ဌာနီဖြစ်သော အာဝဇ္ဇန်းနှင့် တကွသော ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်၏ မနောဒွါရဟူသော အမည်ကို ဌာနဖြစ်သော ဟဒယဝတ္ထု၌ တင်စား၍ ဌာနဖြစ်သော ဟဒယဝတ္ထုကိုလည်း ဌာနျူပစာရအားဖြင့် မနောဒွါရဟု ခေါ်ဝေါ်သုံးစွဲ ထားသည်ဟု ဆိုလိုသည်။

ဤဖွင့်ဆိုချက်များ အရ —

၁။ ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်ကိုလည်း မနောဒွါရဟု ခေါ်၏။

၂။ အာဝဇ္ဇန်းနှင့် တကွသော ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်ကိုလည်း မနောဒွါရဟု ခေါ်၏။

၃။ ဟဒယဝတ္ထုရုပ်ကိုလည်း ဌာနျူပစာရအားဖြင့်မနောဒွါရဟု ခေါ်ဆို၏ဟု မှတ်ပါ။

သို့အတွက် ဟဒယဝတ္ထုသည် ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်ဟူသော မနောဓာတ်နှင့် မနောဝိညာဏဓာတ် အမည်ရသော ပဉ္စဝိညာဏ်မှ တစ်ပါးကုန်သော ဝိထိစိတ်တို့၏ မှီ၍ ဖြစ်ရာ ရုပ်ဖြစ်သောကြောင့် ဝတ္ထုဟူသော အမည်ကို ရရှိ၏။ သို့သော် မုချအားဖြင့်ကား မနောဒွါရဟူသော အမည်ကို မရရှိပေ။ ဌာနျူပစာရအားဖြင့်သာ မနောဒွါရဟူသော အမည်ကို ရရှိပေသည်။ မုချအားဖြင့်ကား ဟဒယဝတ္ထုကို မှီ၍ ဖြစ်နေသော အိမ်ရှင် ဘဝင်

မနောအကြည်ဓာတ်ကိုပင် မနောဒွါရဟု ခေါ်ဆိုပေသည်။ တစ်နည်း အာဝဇ္ဇန်းနှင့် တကွသော ဘဝင်မနော အကြည်ဓာတ်ကိုပင် မနောဒွါရဟု ခေါ်ဆိုပေသည်။

တစ်နည်း ပလူပဇာရ စကားဟု မှတ်ပါ

အာဝဇ္ဇန်းနှင့် ဘဝင်စိတ်တို့သည် မိမိ မိမိတို့၏ ရှေး၌ ကပ်လျက် ဖြစ်သွားကြသော ရှေးရှေးစိတ္တက္ခဏနှင့် အတူ ဥပါဒ်ချင်း ပြိုင်၍ဖြစ်သော ဟဒယဝတ္ထုရုပ် အသီးအသီးကို မှီ၍ ဖြစ်ကြရ၏။ သို့အတွက် ဟဒယဝတ္ထုသည် အာဝဇ္ဇန်းနှင့် ဘဝင်တို့၏ ရှေးက ဖြစ်နှင့်၍ ယင်း အာဝဇ္ဇန်းနှင့် ဘဝင်စိတ်တို့ ဖြစ်ပေါ်လာအောင် မှီရာ နိဿယ ပစ္စယသတ္တိဖြင့် - မှီရာ အကြောင်းတရားအဖြစ်ဖြင့် ကျေးဇူးပြုပေး၏။ ဝတ္ထုပုရေဇာတနိဿယ ပစ္စည်းအကြောင်း တရားပင်တည်း။

သို့အတွက် ဟဒယဝတ္ထုကား ဝတ္ထုပုရေဇာတနိဿယ ပစ္စည်းအကြောင်းတရား ဖြစ်၍ အာဝဇ္ဇန်းနှင့် ဘဝင် စိတ်တို့ကား ဝတ္ထုပုရေဇာတနိဿယ ပစ္စယုပ္ပန်အကျိုးတရားတို့ ဖြစ်ကြ၏။

အကျိုးဖြစ်ကြသော အာဝဇ္ဇန်းနှင့် ဘဝင်စိတ်တို့၏ မနောဒွါရဟူသော အမည်ကို အကြောင်းဖြစ်သော ဟဒယဝတ္ထုရုပ်အပေါ်၌ တင်စား၍ အကြောင်းဖြစ်သော ဟဒယဝတ္ထုရုပ်ကိုလည်း ဖလူပဇာရအားဖြင့် မနောဒွါရ ဟု ခေါ်ဆိုထားသည် မှတ်ပါ။

အာဝဇ္ဇန်း ဟူသည်

မနောတိ ဘဝင်္ဂစိတ္တံ။ ပ ။ မနောဝိညာဏန္တိ သဟာဝဇ္ဇနကဇဝနံ။ အာဝဇ္ဇနံ ဘဝင်္ဂတော အမောစေတွာ မနောတိ သဟာဝဇ္ဇနေန ဘဝင်္ဂ ဒဠဗ္ဗံ။ ပ ။ မနောဝိညာဏန္တိ ဇဝနဝိညာဏံ။ (သံ-ဋ-၃-၅။)

သဟာဝဇ္ဇနကဇဝနန္တိ သဟမနောဒွါရာဝဇ္ဇနကံ ဇဝနံ။ (သံ-ဋီ-၂-၂၈၆။)

ပထမနည်း - ၁။ ဘဝင်စိတ်သည် မနောဓာတ်တည်း။

၂။ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းနှင့် တကွသော ဇောသည် မနောဝိညာဏဓာတ်တည်း။

ဒုတိယနည်း - ၁။ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းနှင့် တကွသော ဘဝင်သည် မနောဓာတ်တည်း။

၂။ ဇောစိတ်သည် မနောဝိညာဏဓာတ်တည်း။

ဤအထက်ပါ ဖွင့်ဆိုချက်အရ အာဝဇ္ဇန်းဟူသည် မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းကိုပင် ဆိုလိုသည်ဟု မှတ်ပါ။

ဒွါရ ဟူသည်

ဒွါရ-သဒ္ဓါသည် လူနေအိမ်များ၏ ပကတိသော တံခါးပေါက်ကိုသာ ဟောရင်း ဖြစ်၏။ ဤနေရာ၌ကား ထိုတံခါးပေါက်နှင့် အလားတူသော စက္ခုပသာဒစသော တရားများကို သဒ္ဓါပစ္စာရအားဖြင့် ဒွါရ-သဒ္ဓါက ဟောပြသည်။ အိမ်တစ်အိမ်ဝယ် တံခါးပေါက် မရှိလျှင် လူတို့သည် မဝင်ရောက်နိုင်ကြကုန်။ တံခါးပေါက် ရှိမှသာလျှင် အိမ်ထဲသို့ ဝင်ရောက်နိုင်ကြ၏။ အိမ်မှ ထွက်နိုင်ကြ၏။ ပကတိသော အိမ်တံခါးပေါက်သည် လူတို့ ဝင်ထွက်ကြောင်း ဖြစ်သကဲ့သို့ ခန္ဓာအိမ်ဝယ် စက္ခုပသာဒ စသည် မရှိလျှင် စက္ခုဒွါရဝီထိစသော ဝီထိစိတ်များလည်း မဖြစ်နိုင်။ ခန္ဓာအိမ်၏ စက္ခုပသာဒ စသော တံခါးပေါက်များသည် စက္ခုဒွါရိက စသော ဝီထိစိတ်များ၏ ဝင်ရောက်လာသည့်ပမာ ဖြစ်ပေါ်လာကြောင်းတရားများ ဖြစ်ကြ၏။ သို့အတွက် ဖဿ စသော ထိုထို ဒွါရ၌ ဖြစ်ကြကုန်သော နာမ်တရားစုတို့၏ ဝင်ရောက်လာကြောင်း ဖြစ်ပေါ်လာကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် စက္ခုပသာဒ

စသည်တို့ကိုလည်း သဒ္ဓိသုပစာရအားဖြင့် တင်စား၍ လူတို့သုံးဆောင်ရာ ဝင်ရောက်ရာ အိမ်တံခါးနှင့် တူသဖြင့် ဒွါရဟု ခေါ်ဆိုပေသည်။

ရောယှက် ရှုပ်ထွေးမှု ကင်းရန်

နာမ်တရားတို့ကို မှီရာ ဝတ္ထုအလိုက် သိမ်းဆည်းခြင်းမှာ ရောယှက်ရှုပ်ထွေးခြင်း ရှိသဖြင့် အာယတနဒွါရ အလိုက် နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရှုပွားရန် အဋ္ဌကထာများက ညွှန်ကြားထားတော်မူကြ၏။ ဝတ္ထု (၆)မျိုးတို့တွင် ဟဒယဝတ္ထုကား၊ အာရုံ (၆)ပါးလုံးကို ထိုက်သလို အာရုံပြု၍ သိနေကြသည့် ပဉ္စဝိညာဏ်မှ တစ်ပါးကုန်သော မနောဝိညာဏဓာတ် အမည်ရကြသည့် ဝိထိစိတ်တို့၏ မှီ၍ဖြစ်ရာ ဝတ္ထုရှုပ်လည်း ဖြစ်၏။ ပဋိသန္ဓေ၊ ဘဝင်၊ စုတိဟူသော ဝိထိမုတ်စိတ်တို့၏ မှီ၍ ဖြစ်ရာ ဝတ္ထုရှုပ်လည်း ဖြစ်၏။ သို့ဖြစ်၍ မှီရာဝတ္ထုအလိုက် နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်း ရှုပွားခဲ့သော် အာရုံ (၆)ပါးလုံးကို ထိုက်သလို အာရုံပြုနေကြသည့် သိနေကြသည့် ဝိထိစိတ်တို့သည် ဟဒယဝတ္ထု၌ မှီ၍ ဖြစ်နေကြသဖြင့် ရောယှက်ရှုပ်ထွေးမှုကား ရှိနေ၏။ ထို့ကြောင့် ဤကျမ်းတွင်လည်း ရောယှက် ရှုပ်ထွေးမှု ကင်းစေရန် စက္ခုဒွါရဝိထိ စသော အာယတနဒွါရအလိုက် နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းပုံ ဝိပဿနာ ရှုပွားပုံကိုသာ ဖော်ပြအပ်ပါသည်။ အထက်တွင် ရှင်းပြခဲ့သော အနုပဒသုတ္တန်အဋ္ဌကထာ၌ လာရှိသော ဝတ္ထု ဟူသည်မှာလည်း အာယတနဒွါရ အမည်ရသည့် ဒွါရကိုပင် ဆိုလိုသည်ဟု မှတ်ပါ။

ဟဒယဝတ္ထုရှုပ်ကို သိမ်းဆည်းတတ် ရှုပွားတတ်သော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း ဟဒယဝတ္ထုရှုပ်ကို မှီ၍ ဖြစ်နေသောအိမ်ရှင် ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်ကို လွယ်လွယ်ကူကူပင် သိမ်းဆည်းတတ် ရှုပွားတတ်မည် ဖြစ်သည်။ အလားတူပင် ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်ဟူသော မနောဒွါရကို သိမ်းဆည်းတတ် ရှုပွားတတ်သော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း ယင်း ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်၏ မှီ၍ဖြစ်ရာ ဖြစ်သော ဟဒယဝတ္ထုရှုပ်ကို လွယ်လွယ်ကူကူပင် သိမ်းဆည်းနိုင် ရှုပွားနိုင်မည် ဖြစ်ပေသည်။

မနဉ္စ ပဋိစ္စ ဓမ္မေ စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ မနောဝိညာဏံ။ (သံ-၁-၃၀၂။)

ဤသို့စသော ဒေသနာတော်များ၌ ဟောကြားတော်မူသည့်အတိုင်း မနောဝိညာဏဓာတ် အမည်ရသည့် နာမ်တရားစုတို့ကို သိမ်းဆည်းလို ရှုပွားလိုသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်မြတ်သည် ယင်း မနောဝိညာဏဓာတ်တို့၏ စွဲမှီ၍ ဖြစ်ရာ ဖြစ်သော -

၁။ မန အမည်ရသည့် ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ် = မနောဒွါရကိုလည်းကောင်း၊

၂။ ဓမ္မာရုံအမည်ရသည့် တရားတို့ကိုလည်းကောင်း သို့မဟုတ် အာရုံ (၆)ပါးတို့တွင် တစ်ပါးပါးကိုလည်းကောင်း

ပူးတွဲ သိမ်းဆည်းပြီးမှ ယင်းမနောဝိညာဏဓာတ် နာမ်တရားစုတို့ကို သိမ်းဆည်း ရှုပွားရမည် ဖြစ်ပေသည်။ ထိုသို့ ဒွါရနှင့် အာရုံ သို့မဟုတ် ဝတ္ထုနှင့် အာရုံတို့ကို ပူးတွဲသိမ်းဆည်းပြီးမှ ဆိုင်ရာ နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်း ရှုပွားခဲ့သော် ထိုနာမ်တရားတို့ကို လွယ်လွယ်ကူကူ သိမ်းဆည်းနိုင် ရှုပွားနိုင်မည် ဖြစ်ပေသည်။ နာမ်တရားတို့၏ သက်တမ်းကား အလွန် တိုတောင်းလှသဖြင့် ယင်းတို့ စွဲမှီ၍ဖြစ်ရာ ဌာနမှ စောင့်၍ သိမ်းဆည်းပါမှ ယင်းနာမ် တရားတို့ကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူနိုင်မည် သိမ်းဆည်းရှုပွားနိုင်မည် ဖြစ်သည်။

ဒွါရ နှင့် အာရုံ

တတ္ထ ဧကေကံ အာရမ္မဏံ ဒွိသု ဒွိသု ဒွါရေသု အာပါယမာဂစ္ဆတိ။ ရူပါရမ္မဏာဉ္စိ စက္ခုပဿာဒံ ဃဋ္ဌေတွာ တင်္ခဏညေဝ မနောဒွါရေ အာပါယမာဂစ္ဆတိ။ ဘဝင်္ဂစလနဿ ပစ္စယော ဟောတီတိ အတ္ထော။ သဒ္ဓ-ဂန္ဓ-ရသ

ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရမ္မဏေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ယထာ ဟိ သကုဏော အာကာသေနာဂန္ဓာ ရုက္ခဂ္ဂေ နီလိယမာနောဝ
ရုက္ခသာခဉ္စ ယဋ္ဌေတိ။ ဆာယာ စဿ ပထဝိယံ ပဋိဟညတိ။ သာခါယဋ္ဌနဆာယာဖရဏာနိ အပုဗ္ဗံ အစရိမံ
ဧကက္ခဏေယေဝ ဘဝန္တိ။ ဧဝံ ပစ္စုပ္ပန္နရူပါဒီနံ စက္ခုပသာဒါဒိယဋ္ဌနဉ္စ ဘဝင်္ဂစလနသမတ္တတာယ မနောဒွါရေ
အာပါထဂမနဉ္စ အပုဗ္ဗံ အစရိမံ ဧကက္ခဏေယေဝ ဟောတိ။ တတော ဘဝင်္ဂီ ဝိစ္ဆိန္နိတွာ စက္ခုဒွါရာဒီသု ဥပ္ပန္နာနံ
အာဝဇ္ဇနာဒီနံ ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနပရိယောသာနာနံ အနန္တရာ တေသံ အာရမ္မဏာနံ အညတရသ္မိံ ဣဒံ မဟာစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။
(အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၁၄။)

ဤ အထက်ပါ အဋ္ဌကထာ၏ ဆိုလိုရင်းမှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။

ရူပါရုံ သဒ္ဓါရုံ ဂန္ဓာရုံ ရသာရုံ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ ဟူသော အာရုံ (၅)မျိုးတို့တွင် အာရုံ တစ်မျိုး တစ်မျိုးသည် ဒွါရ
နှစ်ခု နှစ်ခုတို့၌ ပြိုင်တူထင်လာ၏။ ဘဝင်လှုပ်ခြင်း၏ အကြောင်းတရား ဖြစ်သည်ဟု ဆိုလို၏။

- ၁။ ရူပါရုံသည် စက္ခုအကြည်ဓာတ် စက္ခုဒွါရကို ရိုက်ခတ်ပြီး၍ ထိုခဏ၌ပင်လျှင် ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်
= မနောဒွါရ၌ ထင်လာ၏ (= ရှေးရှု ကျရောက်လာ၏။)
- ၂။ သဒ္ဓါရုံသည် သောတဒွါရကို ရိုက်ခတ်ပြီး၍ ထိုခဏ၌ပင်လျှင် မနောဒွါရ၌ ထင်လာ၏။
- ၃။ ဂန္ဓာရုံသည် ဃာနဒွါရကို ရိုက်ခတ်ပြီး၍ ထိုခဏ၌ပင်လျှင် မနောဒွါရ၌ ထင်လာ၏။
- ၄။ ရသာရုံသည် ဇိဝှါဒွါရကို ရိုက်ခတ်ပြီး၍ ထိုခဏ၌ပင်လျှင် မနောဒွါရ၌ ထင်လာ၏။
- ၅။ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံသည် ကာယဒွါရကို ရိုက်ခတ်ပြီး၍ ထိုခဏ၌ပင်လျှင် မနောဒွါရ၌ ထင်လာ၏။ ဘဝင်လှုပ်ခြင်း၏
အကြောင်းတရား ဖြစ်သည်ဟု ဆိုလို၏။

လောကဥပမာအားဖြင့် ဆိုရသော် - ငှက်တစ်ကောင်သည် ကောင်းကင်ခရီးဖြင့် လာလတ်၍ သစ်ပင်ဖျား
၌ နားသည် ဆိုကြပါစို့။ ငှက်၏ သစ်ပင်ဖျား၌ နားစဉ် အချိန်ကာလ အတွင်းမှာပင်လျှင် သစ်ကိုင်းကိုလည်း
ထိခိုက်မိ ရိုက်ခတ်မိ၏။ ထိုငှက်၏ အရိပ်သည်လည်း မြေကြီး၌ ထင်၏။ သစ်ခက်ကို ထိခိုက်မိခြင်း အရိပ်၏ မြေ
ကြီးပေါ်၌ ပြန့်နှံ့ခြင်းတို့သည် မရှေးမနှောင်း တစ်ခုတည်းသော အချိန်ကာလ ခဏအတွင်းမှာပင်လျှင် ဖြစ်ပေါ်
လာကြကုန်၏။ ဤဥပမာအတူပင်လျှင် ပစ္စုပ္ပန် ရူပါရုံ စသည်တို့၏ စက္ခုပသာဒ စသည့် ဆိုင်ရာ အကြည်ဓာတ်
တို့ကို ထိခိုက်ခြင်းသည်လည်းကောင်း ဘဝင်လှုပ်ခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် မနောဒွါရ (= ဘဝင်မနော
အကြည်ဓာတ်)၌ ထင်လာခြင်း ရှေးရှုကျရောက်လာခြင်းသည်လည်းကောင်း မရှေးမနှောင်း တစ်ခုတည်းသော
အချိန်ကာလခဏ အတွင်းမှာပင်လျှင် ဖြစ်ပေါ်၍လာ၏။ ထိုနောင် ဘဝင်ရပ်၍ ရူပါရုံ စသည်ကို ဆင်ခြင်တတ်
သော အာဝဇ္ဇန်း အစရှိသော စက္ခုဒွါရဝီထိ စသည့် ဝီထိစိတ်အစဉ်တို့သည် ထိုက်သလို ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်၏။
(အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၁၄။)

- ၆။ သုဒ္ဓမနောဒွါရ၌ကား ပသာဒ (= အကြည်ဓာတ်)တို့၏ ထိခိုက်မှု လုပ်ငန်းကိစ္စကား မရှိကြတော့ပေ။ ဓမ္မာရုံ
အမည်ရသော တရားစုတို့သည် မနောဒွါရ (= ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်)၌ ထင်လာကြကုန်၏။

ဒွါရနှစ်ပါး၌ ထင်ပုံ - ဇောပြစ်ပုံ

ဧဝံ ဧကကာရမ္မဏံ ဇေနံ ဒွီသု ဒွီသု ဒွါရေသု ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ရူပါရမ္မဏဉ္စ ဇေနံ စက္ခုဒွါရေပိ
ဥပ္ပဇ္ဇတိ မနောဒွါရေပိ။ သဒ္ဓါဒိအာရမ္မဏေသုပိ ဧသေဝ နယော။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၁၆။)

ဤ ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသည့်အတိုင်း ရူပါရုံ သဒ္ဓါရုံ ဂန္ဓာရုံ ရသာရုံ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံဟူသော အာရုံ (၅)မျိုးတို့တွင်
တစ်မျိုး တစ်မျိုးသော အာရုံသည် ဒွါရ နှစ်မျိုး နှစ်မျိုးတို့၌ ဖြစ်၏ဟု သိရှိပါလေ။ မှန်ပေသည် - ရူပါရုံကို

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - အရူပပရိဂ္ဂဟအခန်း

အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ဇောစိတ်အစဉ်သည် စက္ခုဒွါရ၌လည်းဖြစ်၏။ မနောဒွါရ၌လည်း ဖြစ်၏။ သဒ္ဓါရုံ စသော အာရုံတို့၌လည်း နည်းတူပင် မှတ်ပါ။ [ဒွါရနှစ်မျိုးတို့၌ ရူပါရုံစသည့် ပဉ္စာရုံတို့ ထင်လာသောအခါ စက္ခု ဝိညာဏ် စသော ပဉ္စဝိညာဏ်သည်လည်းကောင်း၊ ပဉ္စဒွါရဝဇ္ဇန်း စသော မနောဝိညာဏ်သည်လည်းကောင်း ဝီထိစဉ်အတိုင်းသာ ဖြစ်ရိုးဓမ္မတာ ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ပဉ္စဝိညာဏ်က ထိုအာရုံကို ယူနိုင်လောက်အောင် စက္ခုဒွါရ စသော ပဉ္စဒွါရတွင် တစ်ပါးပါး၌လည်းကောင်း၊ မနောဝိညာဏ်က ထိုအာရုံကို ယူနိုင်လောက်အောင် ဘဝင် ဟူသော မနောဒွါရ၌လည်းကောင်း ဤသို့ ဒွါရ နှစ်ခု နှစ်ခု၌ ထင်ရသည်။]

၆ x ၆ လီ - တရား

ဆ ဝတ္ထုနိ၊ ဆ ဒွါရာနိ၊ ဆ အာရမ္မဏာနိ၊ ဆ ဝိညာဏာနိ၊ ဆ ဝီထိယော၊ ဆဓာ ဝိသယပ္ပဝတ္ထိ စေတိ ဝီထိသင်္ဂဟေ ဆ ဆက္ကာနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ (အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ-ဝီထိပိုင်း။)

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို အားထုတ်ရာ၌ = နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်း ရှုပွားရာ၌ အာယတနဒွါရအလိုက် သိမ်းဆည်းရမည် ဖြစ်သဖြင့် ရှေးဦးစွာ ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ၆ x ၆ လီသော တရားတို့ကို သိထားသင့်ပေသည်။

၁။ စက္ခုဝတ္ထု သောတဝတ္ထု ယာနဝတ္ထု ဇိဝှိဝတ္ထု ကာယဝတ္ထု ဟဒယဝတ္ထုဟူ၍ ဝတ္ထု (၆)ပါး ရှိပေသည်။ စိတ်စေတသိက်တို့၏ မှီ၍ ဖြစ်ရာ ရုပ်တို့တည်း။

၂။ စက္ခုဒွါရ သောတဒွါရ ယာနဒွါရ ဇိဝှိဒွါရ ကာယဒွါရ မနောဒွါရဟူ၍ ဒွါရ (၆)ပါး ရှိပေသည်။ ဝီထိစိတ်များ၏ ဝင်ရောက်လာသည့်ပမာ တံခါးကြီးများသဖွယ် ဖြစ်သောကြောင့် သဒ္ဓိသုပစာရအားဖြင့် ဒွါရ အမည် ရရှိကြပေသည်။

အာရုံ (၆) ပါး

- ၁။ ရူပါရုံ = အရောင် = အဆင်း = ဝဏ္ဏဓာတ်
- ၂။ သဒ္ဓါရုံ = အသံ
- ၃။ ဂန္ဓာရုံ = အနံ့
- ၄။ ရသာရုံ = အရသာ
- ၅။ ဗောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ = အတွေ့အထိ (= ပထဝီ တေဇော ဝါယော။)
- ၆။ ဓမ္မာရုံ = ဓမ္မသဘော

စိတ်စေတသိက်တို့၏ လာရောက်မွေ့လျော်ရာ တရားများကို အာရုံဟု ခေါ်ဆို၏။ စိတ်စေတသိက်တို့၏ သိစရာ တရားတို့ပင်တည်း။ ယင်းအာရုံသည် အထက်ပါအတိုင်း (၆)မျိုး ပြား၏။ ယင်း (၆)မျိုးတို့တွင် ဓမ္မာရုံ အမည်ရသော တရားစုတို့မှာ အောက်ပါအတိုင်း (၆)မျိုး ပြားပေသည်။

ဓမ္မာရုံ (၆) မျိုး

ဓမ္မာရမ္မဏံ ပန ပဿာဒ-သုခမရူပ-စိတ္တ-စေတသိက-နိဗ္ဗာန-ပညတ္တိဝသေန ဆဓာ သင်္ဂယုတိ။
(အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ။)

- ၁။ ပဿာဒရုပ် = အကြည်ရုပ် (၅)ပါး၊
- ၂။ သုခမရုပ် = သိမ်မွေ့သော ရုပ် (၁၆)ပါး၊

[အကြည်ရုပ် (၅)ပါးနှင့် အာရုံ ရုပ် (၇)ပါး ဟူသော (၁၂)မျိုးသော ရုပ်သည် ရှုနေသော ယောဂီဝစရ ပုဂ္ဂိုလ်၏ အသိဉာဏ်၌ ရှိသည့်အခါ ထင်လွယ် မြင်လွယ်သောကြောင့် ကြမ်းတမ်းရကား ဩဠာရိက အမည် ရသည်။ ရုပ် (၂၈)ပါးတွင် ဩဠာရိက ရုပ် (၁၂)ပါးမှ ကြွင်းကျန်သော ရုပ် (၁၆)ပါးသည် ရှုနေသော ယောဂီဝစရ ပုဂ္ဂိုလ်၏ အသိဉာဏ်၌ မထင်လွယ်သဖြင့် သိမ်မွေ့သော ရုပ်ဖြစ်ရကား သုခုမ အမည်ရသည်ဟု မှတ်ပါ။]

- ၃။ **စိတ်** = ဝိညာဏဓာတ် (၆)ပါးဟူသော အသိစိတ် အားလုံး၊
 ၄။ **စေတသိက်** = စေတသိက် (၅၂)လုံး၊
 ၅။ **နိဗ္ဗာန်** = အသင်္ခတဓာတ် အငြိမ်းဓာတ် နိဗ္ဗာန်၊
 ၆။ **ပညတ်** = ကသိုဏ်းပညတ်၊ အမည်နာမပညတ်၊ ပုံသဏ္ဌာန်ပညတ် စသည့် ပညတ် အမျိုးမျိုး —
 ဤသို့လျှင် ဓမ္မာရုံသည် (၆)မျိုး ပြားပေသည်။

ဝိညာဏဓာတ် (၆) ပါး

ဝိပဿနာနယ်ပယ်၌ အကျဉ်းအားဖြင့် ဝိညာဏဓာတ် (၆)ပါး ရှိပေသည်။

- ၁။ **စက္ခုဝိညာဏ်** = စက္ခုအကြည်ဓာတ် (မျက်စိအကြည်ဓာတ်)ကို မှီဖြစ်၍ ရူပါရုံ (အရောင်)ကို သိသော စိတ် (= မြင်သိစိတ်)။
 ၂။ **သောတဝိညာဏ်** = သောတအကြည်ဓာတ် (နားအကြည်ဓာတ်)ကို မှီဖြစ်၍ သဒ္ဓါရုံ (အသံ)ကို သိသော စိတ် (= ကြားသိစိတ်)။
 ၃။ **ဃာနဝိညာဏ်** = ဃာနအကြည်ဓာတ် (နားအကြည်ဓာတ်)ကို မှီဖြစ်၍ ဂန္ဓာရုံ (အနံ့)ကို သိသော စိတ် (= နံသိစိတ်)။
 ၄။ **ဇိဝှိဝိညာဏ်** = ဇိဝှိအကြည်ဓာတ် (လျှာအကြည်ဓာတ်)ကို မှီဖြစ်၍ ရသာရုံ (အရသာ)ကို သိသောစိတ် (= ရသာသိစိတ်)။
 ၅။ **ကာယဝိညာဏ်** = ကာယအကြည်ဓာတ် (ကိုယ်အကြည်ဓာတ်)ကို မှီဖြစ်၍ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ (အတွေ့အထိ)ကို သိသောစိတ် (= ထိသိစိတ်)။
 ၆။ **မနောဝိညာဏ်** = ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်ကို စွဲ၍ ဟဒယဝတ္ထုကို မှီဖြစ်၍ အာရုံ (၆)ပါးလုံးကိုပင် ထိုက်သလို သိသောစိတ်။

စက္ခုဝိညာဏ်မှသည် ကာယဝိညာဏ်သို့ တိုင်အောင် ဝိညာဏ် (၅)မျိုးတို့သည် အလိုရှိအပ်သော ဣဋ္ဌာရုံ ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြသည်လည်း ရှိ၏။ အလိုမရှိအပ်သော အနိဋ္ဌာရုံကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြသည် လည်း ရှိ၏။ ဣဋ္ဌာရုံကို အာရုံပြုသော ပဉ္စဝိညာဏ်တို့မှာ ကုသလဝိပါက် ဖြစ်ကြ၍ အနိဋ္ဌာရုံတို့ကို အာရုံပြုသော ပဉ္စဝိညာဏ်တို့မှာ အကုသလဝိပါက်များ ဖြစ်ကြသည်။ ကုသလဝိပါက် အကုသလဝိပါက် နှစ်ရပ်ပေါင်းသော် ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် (၁၀) ဖြစ်ကြသည်။ ယင်း ဒွေပဉ္စဝိညာဏ်မှ တစ်ပါး ဟဒယဝတ္ထုကို မှီတွယ်၍ ဖြစ်သော စိတ် အားလုံးသည် မနောဝိညာဏ် မည်ပေသည်။ မနောဝိညာဏဓာတ်ဟုလည်း ခေါ်ဆိုပေသည်။ ယင်းဝိညာဏဓာတ် တို့တွင် စက္ခုဝိညာဏ်သည် ရူပါရုံတစ်ခုတည်းကိုသာ သိ၏။ သောတဝိညာဏ်သည် သဒ္ဓါရုံ တစ်ခုတည်းကိုသာ သိ၏။ ဃာနဝိညာဏ်သည် ဂန္ဓာရုံတစ်ခုတည်းကိုသာ သိ၏။ ဇိဝှိဝိညာဏ်သည် ရသာရုံ တစ်ခုတည်းကိုသာ သိ၏။ ကာယဝိညာဏ်သည် ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံတစ်ခုတည်းကိုသာ သိ၏။ မနောဝိညာဏ်သည်ကား အာရုံ (၆)ပါးလုံးကိုပင် ထိုက်သလို သိပေသည်။ ဣဋ္ဌာရုံကိုလည်း အာရုံပြု၏။ အနိဋ္ဌာရုံကိုလည်း အာရုံပြု၏။

ဝိထိ (၆) ပါး

ဝိထိဟူသည် စိတ္တပွဲဝတ္တိတည်း။ စိတ္တပွဲဝတ္တိဟူသည် ကိန်းသေမြဲသော စိတ္တနိယာမ လမ်းကြောင်းအတိုင်း အစီအစဉ်အားဖြင့် ဖြစ်နေကြသော စိတ်များတည်း။ စိတ္တနိယာမ လမ်းကြောင်းအတိုင်း အစီအစဉ်အားဖြင့် အစီအစဉ်တကျ ဖြစ်နေကြသော စိတ်များကို ဝိထိဟု ခေါ်သည်။ ထိုစိတ္တပွဲဝတ္တိကို ဝိထိဟု ခေါ်ဆိုရာ၌လည်း ထိုထိုဒွါရနှင့် မသက်ဆိုင်သော ဒွါရမှ အလွတ်ဖြစ်၍ ဒွါရဝိမုတ် အမည်ရသော ပဋိသန္ဓေစိတ် ဘဝင်စိတ် စုတိစိတ်တို့၏ ဖြစ်ခြင်း ပဝတ္တိကိုကား ဝိထိဟု မခေါ်ဆိုနိုင်။ ထိုထို ဒွါရ၌ ဖြစ်သော စိတ္တပွဲဝတ္တိကိုသာ ဝိထိဟု ခေါ်ဆိုပေသည်။ ဤဝိထိ အမည်ရသော နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်ကို သိမ်းဆည်းတတ်ပြီး ဖြစ်ရကား ဝိထိစိတ်တို့ကို သိမ်းဆည်းလျှင် ဘဝင်စိတ်တို့ကိုလည်း သိမ်းဆည်းပြီးပင် ဖြစ်သည်။ ဤ၌ ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်ကိုသာ အထူးဆိုလိုပါသည်။ ဘဝင်နာမ်တရားတို့ကို မဆိုလိုသေးပါ။ ဘဝင်စိတ်တို့ကို သိမ်းဆည်းတတ်သော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်အဖို့ ပဋိသန္ဓေစိတ် စုတိစိတ်တို့ကို ဆက်လက်၍ သိမ်းဆည်းရန်မှာ မခက်ခဲတော့ပြီ ဖြစ်သည်။ ယင်းဝိထိတို့မှာ အောက်ပါအတိုင်း (၆)မျိုး ရှိကြသည်။

စက္ခုဒွါရဝိထိ၊ သောတဒွါရဝိထိ၊ ဃာနဒွါရဝိထိ၊ ဇိဝှိဒွါရဝိထိ၊ ကာယဒွါရဝိထိ၊ မနောဒွါရဝိထိ - ဟု ဒွါရ၏ အစွမ်းဖြင့် ဝိထိ (၆)မျိုး ရှိ၏။

စက္ခုဝိညာဏဝိထိ၊ သောတဝိညာဏဝိထိ၊ ဃာနဝိညာဏဝိထိ၊ ဇိဝှိဝိညာဏဝိထိ၊ ကာယဝိညာဏဝိထိ၊ မနောဝိညာဏဝိထိ - ဟု ဝိညာဏ၏ အစွမ်းဖြင့်လည်း ဝိထိ (၆)မျိုး ရှိ၏။

ထိုဝိထိတို့ကို ဒွါရနှင့် စပ်၍လည်း နာမည် တပ်နိုင်၏။ စက္ခုဒွါရ (မနောဒွါရ)၌ ရူပါရုံထင်လာလျှင် ထိုရူပါရုံကို အာရုံပြုသော စိတ်အစဉ်သည် စက္ခုဒွါရဝိထိ မည်၏။

စက္ခုပသာဒ (စက္ခုဒွါရ)၌ ရူပါရုံ ထိခိုက်သည့်အခါ မနောဒွါရဟူသော ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်၌လည်း ယင်းရူပါရုံသည် တစ်ပြိုင်နက် ထင်လျက် ရှိလေသည်။ ဤသို့လျှင် ရူပါရုံ စသောအာရုံ (၅)မျိုးသည် နှစ်ဒွါရ နှစ်ဒွါရတို့၌ ထင်လေ့ရှိသော်လည်း မနောဒွါရမှာ အာရုံအားလုံးနှင့် ဆက်ဆံနေသောကြောင့် မနောဒွါရ၌ ထင်လာသည်ဟု အထူးမပြောတော့ဘဲ အများနှင့် မဆက်ဆံသော ဒွါရဖြင့် ပိုင်းခြား၍ ရူပါရုံသည် စက္ခုဒွါရ၌ ထင်သည်ဟု အသာဓာရဏနည်းအားဖြင့် ပြတော်မူသည်။ ထိုဝိထိစိတ်အစဉ်ကိုလည်း စက္ခုဒွါရဝိထိဟု အသာဓာရဏနည်းအားဖြင့် အမည်တပ်၍ ခေါ်ဝေါ်လေသည်။ ထိုဝိထိစိတ်အစဉ်ဝယ် စက္ခုဝိညာဏနှင့် တကွသော (၈)လုံးသော သမ္ပယုတ်တရားစုသည်သာလျှင် စက္ခုဒွါရ (စက္ခုအကြည်ဓာတ်)ကို မှီဖြစ်၍ ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း သမ္ပဋိန္ဒြိယံ စသော စက္ခုဒွါရဝိထိစိတ်အားလုံးတို့ကား ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်ကို အစွဲပြု၍ ဟဒယဝတ္ထုကိုပင် မှီ၍ ဖြစ်ကြသည်။ သို့သော်လည်း အများနှင့် မဆက်ဆံသော စက္ခုဒွါရဖြင့် မှတ်သား၍ အသာဓာရဏနည်းအားဖြင့် စက္ခုဒွါရဝိထိဟုပင် အမည်တပ်၍ ခေါ်ဝေါ်လေသည်။ သောတဒွါရဝိထိ စသည်တို့၌လည်း နည်းတူ မှတ်ပါ။

တစ်ဖန် ဝိညာဏနှင့် စပ်၍လည်း ဝိထိ နာမည်ကို မှတ်သားရမည်။ စက္ခုဒွါရဝိထိကား ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း၊ စက္ခုဝိညာဏ်၊ သမ္ပဋိန္ဒြိယံ၊ သန္တိရဏ၊ ဝုဋ္ဌော၊ ဇော (၇)ကြိမ်၊ တဒါရုံ (၂)ကြိမ်တည်း။ သောတဒွါရဝိထိကား ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း၊ သောတဝိညာဏ်၊ သမ္ပဋိန္ဒြိယံ၊ သန္တိရဏ၊ ဝုဋ္ဌော၊ ဇော(၇)ကြိမ်၊ တဒါရုံ(၂)ကြိမ်တည်း။ ဃာနဒွါရဝိထိ ဇိဝှိဒွါရဝိထိ ကာယဒွါရဝိထိများလည်း ဤနည်းပင်တည်း။

ဤဝိထိများ၌ ထူးခြားသောစိတ်ကား စက္ခုဝိညာဏ် သောတဝိညာဏ်စသော ဝိညာဏဓာတ်များတည်း။ ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း သမ္ပဋိန္ဒြိယံ သန္တိရဏ ဝုဋ္ဌော ဇော တဒါရုံတို့ကား ပဉ္စဒွါရဝိထိတိုင်း လိုလို၌ ပါဝင်လျက် ရှိကြသဖြင့် မထူးခြားချေ။ ထို့ကြောင့် ထူးခြားသော ဝိညာဏ်ဖြင့် မှတ်သား၍ စက္ခုဝိညာဏဝိထိ သောတဝိညာဏဝိထိ စသည်

ဖြင့်လည်း အမည်တပ်၍ ခေါ်ဝေါ်သုံးစွဲနိုင်ပေသည်။

တစ်ဖန် နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် အာယတနဒွါရအလိုက် သိမ်းဆည်းရမည် ဖြစ်သဖြင့် အာယတနဒွါရအလိုက် ဖြစ်ပေါ်နေကြကုန်သော ဝီထိစိတ်တို့၏ အမည်နာမများကိုလည်း သိထားသင့်ပေသည်။ စက္ခုဒွါရဝီထိ အတွင်း၌ တည်ရှိကြသော ဝီထိစိတ်တို့၏ အမျိုးအစားများမှာ အောက်ပါအတိုင်း (၇)မျိုး ရှိပေသည်။

- ၁။ **ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း** = စက္ခုဒွါရ၌ ထင်လာသော ရူပါရုံကို ဆင်ခြင်သောစိတ်။ (သောတဒွါရ၌ ထင်လာသော သဒ္ဓါရုံကို ဆင်ခြင်သောစိတ် ဤသို့ စသည်ဖြင့် သဘောပေါက်ပါလေ။) (= ဆင်ခြင်)။
- ၂။ **စက္ခုဝိညာဏ်** = စက္ခုဝတ္ထုကို မှီဖြစ်၍ ရူပါရုံကို သိသောစိတ် (= မြင်သိ)
- ၃။ **သမ္ပဒိန္နိဋ္ဌိ** = (ရူပါရုံ) အာရုံကို လက်ခံသောစိတ် (= လက်ခံ)။
- ၄။ **သန္တိရဏ** = (ရူပါရုံ) အာရုံကို စူးစမ်းသောစိတ် (= စုံစမ်း)။
- ၅။ **ဓုဇ္ဈော** = (ရူပါရုံ) အာရုံကို (ဣဌ - အနိဌ စသည်ဖြင့်) ဆုံးဖြတ်ချက်ချသောစိတ် (= ဆုံးဖြတ်)။
- ၆။ **ဇော** = အဟုန်ပြင်းစွာ ဆက်တိုက်ဖြစ်သော အာရုံ၏ အရသာကို ခံစားသောစိတ် (= ဇော)။
- ၇။ **တဒါရုံ** = ဇော၏ အာရုံကိုပင် ဆက်လက်သိသောစိတ် (= တဒါရုံ)။

ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း ဆင်ခြင်

စက္ခုဒွါရစသော ပဉ္စဒွါရ (= ငါးဒွါရ)၌ ထင်လာသော အာရုံကို ဆင်ခြင်သော အာဝဇ္ဇန်းစိတ်ကိုပင် မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း (= မနောဒွါရ၌ ထင်လာသော အာရုံကို ဆင်ခြင်သောစိတ်)နှင့် ကွဲပြားစေရန် ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းဟု အမည်ပေးထားသည်။ ငါးဒွါရလုံး၌ အာရုံ ငါးမျိုးလုံး ပြိုင်တူထင်၍ ပြိုင်တူဆင်ခြင်သည်ကား မဟုတ်ပေ။

- ၁။ ရူပါရုံသည် စက္ခုဒွါရ မနောဒွါရ နှစ်ခု၌ ပြိုင်တူ ထင်၏။
အာဝဇ္ဇန်းသည် ထိုဒွါရနှစ်ခု၌ ထင်လာသော ရူပါရုံကို ဆင်ခြင်၏။
  - ၂။ သဒ္ဓါရုံသည် သောတဒွါရ မနောဒွါရ နှစ်ခု၌ ပြိုင်တူ ထင်၏။
အာဝဇ္ဇန်းသည် ထိုဒွါရ နှစ်ခု၌ ထင်လာသော သဒ္ဓါရုံကို ဆင်ခြင်၏။
  - ၃။ ဂန္ဓာရုံသည် ယာနဒွါရ မနောဒွါရ နှစ်ခု၌ ပြိုင်တူ ထင်၏။
အာဝဇ္ဇန်းသည် ထိုဒွါရ နှစ်ခု၌ ထင်လာသော ဂန္ဓာရုံကို ဆင်ခြင်၏။
  - ၄။ ရသာရုံသည် ဇိဝှိဒွါရ မနောဒွါရ နှစ်ခု၌ ပြိုင်တူ ထင်၏။
အာဝဇ္ဇန်းသည် ထိုဒွါရ နှစ်ခု၌ ထင်လာသော ရသာရုံကို ဆင်ခြင်၏။
  - ၅။ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံသည် ကာယဒွါရ မနောဒွါရ နှစ်ခု၌ ပြိုင်တူ ထင်၏။
အာဝဇ္ဇန်းသည် ထိုဒွါရ နှစ်ခု၌ ထင်လာသော ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံကို ဆင်ခြင်၏။
- ဤသို့ အသီးအသီး မှတ်ပါ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၁၄ - ကြည့်။)

အကယ်၍ သောတဒွါရဝီထိ စိတ်အစဉ်ဖြစ်လျှင် စက္ခုဝိညာဏ်နေရာတွင် သောတဝိညာဏ်ကို ပြောင်းထည့်ပါ။ ယာနဒွါရဝီထိ စသည်၌လည်း နည်းတူပင် ယာနဝိညာဏ်စသည်ကို ပြောင်းထည့်ပါ။ တစ်ဖန် ထိုရူပါရုံ စသည်ကိုပင် ဆက်လက်၍ အာရုံယူကာ စက္ခုဒွါရဝီထိ စသည်၏ နောက်တွင် ဘဝင်ခြားလျက် ဖြစ်ပေါ်လာသော တဒနုဝတ္ထက မနောဒွါရဝီထိ အမည်ရသော နောက်လိုက် မနောဒွါရဝီထိ၌လည်းကောင်း၊ ထိုရူပါရုံ စသည်ကိုပင်

ဆက်လက်အာရုံယူသည့် နှစ်ခုမြောက်သော မနောဒွါရဝီရိယံ စသည့် သက်သက်သော သုဒ္ဓမနောဒွါရဝီရိယံတို့၌ လည်းကောင်း၊ ဓမ္မာရုံအမည်ရသည့် တရားစုတို့တွင် တစ်မျိုးမျိုးကိုဖြစ်စေ အများစုကိုဖြစ်စေ အာရုံယူ၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်သော မနောဒွါရဝီရိယံတို့၌လည်းကောင်း ဝီရိယံအမျိုးအစား (၃)မျိုးစီ ရှိသည်။ ယင်းတို့မှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ကြ၏။

- ၁။ မနောဒွါရဝဇ္ဇန်း = မနောဒွါရ၌ ထင်လာသော အာရုံကို ဆင်ခြင်သောစိတ်။ (ဆုံးဖြတ်သည့် လုပ်ငန်း ကိစ္စကိုပါ ပူးတွဲ ပြုလုပ်သည်။) (= ဆင်ခြင် ဆုံးဖြတ်)
- ၂။ ဇော = အဟုန်ပြင်းစွာ ဆက်တိုက်ဖြစ်သော အဟုန်ပြင်းစွာ အာရုံ၏ အရသာကို ခံစားသော စိတ်။ (= ဇော)
- ၃။ တဒါရုံ = ဇောယူသည့် အာရုံကို ဆက်လက် သိသောစိတ် (= တဒါရုံ)

ကြိုတင်သိမှတ်ထားရန်

ယေဘုယျအားဖြင့် ဤဝီရိယံတို့တွင် ဇောသည် (၇)ကြိမ် ဖြစ်တတ်၍ တဒါရုံမှာ နှစ် (=၂)ကြိမ် ဖြစ်တတ်၏။ ကျန်ဝီရိယံတို့ကား တစ်ကြိမ်စီသာ ဖြစ်တတ်၏။ စက္ခုဒွါရဝီရိယံ စသော ပဉ္စဒွါရဝီရိယံများ၏ နောက်၌ ဘဝင်များခြားလျက် မနောဒွါရဝီရိယံများ ဖြစ်ကြ၏။ ရှေးဦးစွာသော မနောဒွါရဝီရိယံကို တဒေသဝတ္ထက မနောဒွါရဝီရိယံ (= နောက်လိုက် မနောဒွါရဝီရိယံ)ဟု ခေါ်ဆို၍ ဒုတိယမနောဒွါရဝီရိယံမှ စ၍ နောက်ပိုင်း ဆက်လက်၍ ဖြစ်ပေါ်ကြကုန်သော မနောဒွါရဝီရိယံများကိုကား သုဒ္ဓမနောဒွါရဝီရိယံဟု ခေါ်ဝေါ်သုံးစွဲကြပေသည်။ တစ်ဖန် ဓမ္မာရုံစာရင်းဝင် တရားစု တစ်ခုခုကို အာရုံပြု၍ သို့မဟုတ် အများစုကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်သော မနောဒွါရဝီရိယံ စိတ်အစဉ်များကိုလည်း သုဒ္ဓမနောဒွါရဝီရိယံဟုပင် ခေါ်ဆိုသည်ဟု မှတ်ပါ။ တစ်ဖန် ထိုဝီရိယံစိတ်အစဉ်တို့တွင် စက္ခုဝိညာဏ် စသော ပဉ္စဝိညာဏ်မှ လွဲ၍ ကျန်ဝီရိယံစိတ် အားလုံးကို မနောဝိညာဏ်ဟုလည်းကောင်း မနောဝိညာဏဓာတ်ဟုလည်းကောင်း ခေါ်ဆို၍ သုတ္တန်နည်းအရ ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်ကို မနောဓာတ်ဟုလည်းကောင်း၊ မနောဒွါရဟုလည်းကောင်း အသီးအသီး ခေါ်ဆိုသည်ဟုလည်း မှတ်သားပါ။

ဝိသယပ္ပဝတ္တိ (၆) ပါး

အာရုံ၏ ဒွါရ၌ ထင်လာခြင်းကိုပင် ဝိသယပ္ပဝတ္တိဟု ဆိုလိုသည်။ အာရုံ၏ ဒွါရ၌ ထင်လာခြင်းဟူရာ၌ လည်း လက်ဆုပ်လက်ကိုင် ရှာလျှင် ထင်လာသော အာရုံမှ တစ်ပါး “ထင်ခြင်း”ဟု သီးခြား မရှိတော့ပြီ။ ထို့ကြောင့် ဝိသယပ္ပဝတ္တိ (၆)မျိုး အရ —

- ၁။ အတိမဟန္တာရုံ၊
  - ၂။ မဟန္တာရုံ၊
  - ၃။ ပရိတ္တာရုံ၊
  - ၄။ အတိပရိတ္တာရုံ - ဟု ပဉ္စဒွါရ၌ (၄)မျိုး။
  - ၅။ ဝိဘူတာရုံ၊
  - ၆။ အဝိဘူတာရုံ - ဟု မနောဒွါရ၌ (၂)မျိုး။
- အားလုံးပေါင်းသော် (၆)မျိုးကိုပင် ဆိုလိုသည်ဟု မှတ်ပါ။

အတိမဟန္တာရုံ

ရူပါရုံစသော ပဉ္စာရုံ = အာရုံ (၅)မျိုးသည် ဆိုင်ရာ ဒွါရ၌ ထင်သည့်အခါ ယင်းအာရုံ ရုပ်တရားတို့၏ ဖြစ်မှုက အလွန်လျင်မြန်သောကြောင့် ဖြစ်တုန်း လောလောဆယ်မှာ ဆိုင်ရာဒွါရ၌ မထင်လာနိုင်သေးဘဲ ဖြစ်ပြီး နောက် ဌီကာလသို့ ရောက်မှ ထင်နိုင်ကြသည်။ ဤသတ်မှတ်ချက်မှာလည်း ပဉ္စဒွါရ၌ ဆိုင်ရာအာရုံ ထင်မှုကိုသာ ရည်ညွှန်း၍ ပြောဆိုသောစကားဟု မှတ်ပါ။ ဝိပဿနာဘာဝနာကမ္မဋ္ဌာန်းကို စီးဖြန်းနေသော ဝိပဿက ယောဂါ-ဝစရပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်မှုကား ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်ပိုင်းသို့ ဆိုက်ရောက်သောအခါ ယင်းသူတော်ကောင်း၏ မနောဒွါရဝယ် ပရမတ်တရားတို့၏ ဥပါဒ်-ဌီ-ဘင်များအားလုံး ထင်နိုင်သည်သာ ဖြစ်သည်။

ထိုပဉ္စာရုံတို့ ပဉ္စဒွါရဝယ် ထင်ကြရာ၌ အာရုံနှင့် ဒွါရ စုံရုံမျှဖြင့် ထင်နိုင်ကြသည်ကား မဟုတ်။

- ၁။ စက္ခုဒွါရဝယ် ရူပါရုံ ထင်လာရာ၌ အာလောက (= အရောင်အလင်း)လည်း ရှိပါမှ ထင်နိုင်သည်။
- ၂။ သောတဒွါရဝယ် သဒ္ဓါရုံ ထင်လာရာ၌ သောတဒွါရနှင့် သဒ္ဓါရုံ၏ အကြားဝယ် အာကာသအကြားအပေါက် ရှိပါမှ ထင်နိုင်သည်။
- ၃။ ယာနဒွါရဝယ် ဂန္ဓာရုံ ထင်လာရာ၌ ဝါယောဓာတ် (= လေ) ဟူသော သယ်ဆောင်တတ်သော ဓာတ်၏ အထောက်အပံ့ကို ရပါမှ ထင်လာနိုင်သည်။
- ၄။ ဇိဝှဒွါရဝယ် ရသာရုံ ထင်လာရာ၌ အာပေါဓာတ် (= ရေဓာတ် = ရသာရည်ဓာတ်) ဟူသော အထောက်အပံ့ကို ရပါမှ ထင်လာနိုင်သည်။
- ၅။ ကာယဒွါရဝယ် ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ ထင်လာရာ၌ ပထဝီဓာတ်၏ အထောက်အပံ့ကို ရရှိပါမှ ထင်လာနိုင်သည်။ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံသည် ကာယပသာဒ (= ကာယဒွါရ)၌ ထိခိုက်သည့်အခါ ကာယပသာဒတွင်သာ တန့်ရပ်မနေ၊ ကာယပသာဒ၏မှီရာ မဟာဘူတတို့ကိုလည်း ထိခိုက်လေ၏။ ထိုမဟာဘူတများတွင်ကား ပထဝီဓာတ်သည် အချုပ်အခြာ အမာခံတည်း။ ထို့ကြောင့် ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံသည် ကာယဒွါရဝယ် ထင်လာရာ၌ ပထဝီဓာတ်သည် အရေးကြီးသော အထောက်အပံ့ တစ်ခုပေတည်း။ (ကာယပသာဒနှင့် ကလာပ်တူ ပထဝီဓာတ်ကိုသာ ဆိုလိုသည်။)

စိတ်တို့၌ ဖြစ်မှု တည်မှု ပျက်မှု (= ဥပါဒ်-ဌီ-ဘင်)ဟု ခဏငယ် သုံးချက်စီ အသီးအသီး ရှိ၏။ ယင်းခဏငယ် သုံးခုတို့၏ အပေါင်းကို စိတ္တက္ခဏတစ်ခု စိတ္တက္ခဏတစ်ချက်ဟု ခေါ်၏။ ရုပ်တို့သည် အထူးသဖြင့် ရူပါရုံ စသော ရုပ်အစစ် (၁၈)မျိုးတို့သည် စိတ္တက္ခဏ (၁၇)ချက် သက်တမ်း ရှိကြ၏။ ခဏငယ်အားဖြင့် (၅၁)ချက် သက်တမ်း ရှည်ကြ၏။ နာမ်နှင့် ရုပ်တို့သည် ဥပါဒ်ကာလချင်း ဘင်ကာလချင်း၌ အချိန်ခဏ ကွဲပြားမှု မရှိ တူညီကြ၏။ ဌီကာလ၌သာလျှင် ရုပ်တို့က စိတ္တက္ခဏပေါင်း (၁၆)ချက်နှင့် ခဏငယ်တစ်ချက် သက်တမ်းရှည်ကြ၏။ တစ်နည်းဆိုသော် ရုပ်တို့၏ ဌီကာလသည် စိတ်တို့၏ ခဏငယ် (၄၉)ချက်နှင့် အချိန်ကာလချင်း ညီမျှကြ၏။

နာမ်တရားတို့တွင် စိတ်သည် ပဓာန ဖြစ်၏။ ထို ပဓာနဖြစ်သော စိတ်သည် အာရုံကို ရယူခြင်း သဘောမျှသာတည်း။ အာရုံကို ထင်ရှားအောင် ပြုလုပ်ခြင်းဖြင့် အာရုံကို ရယူသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် စိတ်ဟူသော သဘာဝ ဓမ္မသည် ချုပ်ပျက်ရ၏။ စိတ်ချုပ်လျှင် နောက်လိုက် စေတသိက်များလည်း ချုပ်ရတော့သည်။ သို့အတွက် နာမ်တရားတို့သည် အသက်တို့၏ လျင်မြန်သော ပြောင်းလဲမှု ရှိ၏။ အာရုံကို ရယူခြင်းဟူသော လိုအပ်သော အကျိုး၏ ပြီးစီးပြည့်စုံသည်၏ အခြားမဲ့၌သာလျှင် ချုပ်တတ်သောသဘော ရှိသောကြောင့် လျင်မြန်သော ပြောင်းလဲမှု ရှိ၏။ ။ ရုပ်တရားတို့တွင် မဟာဘူတများသည် ပဓာနဖြစ်၏။ ထိုမဟာဘူတတို့သည် လေးဆေးသောသဘော

ရှိရကား မဟာဘုတ်ကို မှီ၍ ဖြစ်ကြရသည့် တွဲဖက် ဥပါဒါရုပ်တို့သည်လည်း မဟာဘုတ်ကဲ့သို့ပင် အသက်ရှည်ကြ ရလေသည်။ (အနုဋီ-၂-၂၉။)

ဥပါဒ်ပြီးနောက် ဌိကာလသို့ ရောက်ရှိလာသော ရူပါရုံသည် စက္ခုအကြည်ဓာတ် အားကောင်းခြင်း၊ ရူပါရုံ၏ ထင်ရှားခြင်း၊ အလင်းရောင် အားကောင်းခြင်းဟူသော ဆိုင်ရာ အကြောင်းတရားများ အားကောင်းလျှင် စိတ္တက္ခဏ တစ်ချက်ခန့် အလွန်တွင် ယင်းရူပါရုံသည် စက္ခုဒွါရ မနောဒွါရ၌ ပြိုင်တူ ထင်လာနိုင်၏။

ယင်းပသာဒ, အာရုံ, အာလောကစသော အကြောင်းတို့တွင် တစ်ခုဖြစ်စေ နှစ်ခုဖြစ်စေ, သုံးခုလုံးဖြစ်စေ ညံ့နေလျှင် ညံ့သည့်အလိုက် ယင်းရူပါရုံသည် ဥပါဒ်ပြီးနောက် စိတ္တက္ခဏ နှစ်ချက်ခန့် သုံးချက်ခန့် လေးချက်ခန့် စသည်လွန်၍ ဌိကာလသို့ အတော်ခပ်ကြာကြာ ရောက်ရှိပြီးပါမှ စက္ခုဒွါရ မနောဒွါရ၌ ထင်လာနိုင်သည်လည်း ရှိ၏။ (စိတ္တက္ခဏ နှစ်ချက်လွန်မှ သုံးချက်ခန့်စသည်လွန်မှသာ ဌိကာလသို့ ရောက်ရှိလာသော ရူပါရုံသည် စက္ခု ဒွါရ မနောဒွါရ၌ ထင်လာနိုင်သည်ဟု အတိအကျဆိုသောစကား မဟုတ်သည်ကိုကား သတိပြုပါ။)

၁။ အကယ်၍ ရူပါရုံသည် ဥပါဒ်ပြီးနောက် ဌိကာလသို့ ရောက်ခိုက် စိတ္တက္ခဏတစ်ချက်အလွန်တွင် စက္ခုဒွါရ မနောဒွါရ၌ ပြိုင်တူထင်ခြင်းသို့ ရောက်ရှိလာသည် ဖြစ်အံ့၊ ထိုနောင် ဘဝင်နှစ်ကြိမ် လှုပ်ပြီးသည်ရှိသော် ဘဝင်အယဉ်ကို ဖြတ်၍ လည်စေ၍ ထိုရူပါရုံကိုပင် ဆင်ခြင်တတ်သော ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်သည် ဖြစ်ပေါ် ပြီးနောက် ချုပ်ပျက်သွား၏။

၂။ ထိုနောင် ထိုပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း၏ အခြားမဲ့၌ ထိုရူပါရုံကိုပင်လျှင် မြင်တတ်သော စက္ခုဝိညာဏ်စိတ်သည်၊

၃။ ထိုရူပါရုံကိုပင်လျှင် လက်ခံသော သမ္ပဋိစ္စိုင်းစိတ်သည်၊
(ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းက ဆင်ခြင်၍ စက္ခုဝိညာဏ်သည် ယူအပ်ပြီးသော ရူပါရုံကိုပင်လျှင် လွှတ်မပစ်လိုက်ဘဲ လက်သင့်ခံထားသကဲ့သို့ ဖြစ်သောစိတ် ဟူလိုသည်။)

၄။ ထိုရူပါရုံကိုပင်လျှင် စူးစမ်းသော သန္တီရဏစိတ်သည်၊ (ဧည့်သည်အသစ် ရောက်သည့်အခါ အိမ်မှာ လက်သင့် ခံပြီးနောက် “လူကောင်းလေလား လူဆိုးလေလား”ဟု စုံစမ်းသကဲ့သို့ သမ္ပဋိစ္စိုင်းစိတ်က လက်သင့်ခံ ထားသော ရူပါရုံကိုပင်လျှင် “ဣဌ အခြင်းအရာ = ကောင်းသော အရသာ ရှိလေသလား၊ အနိဌ အခြင်း အရာ = မကောင်းသော အရသာ ရှိလေသလား”ဟု စုံစမ်းနှိုင်းချိန်သကဲ့သို့ ဖြစ်သောစိတ်ဟု ဆိုလိုသည်။)

၅။ ထိုရူပါရုံကိုပင်လျှင် အသီးအသီး ပိုင်းခြားသတ်မှတ် ဆုံးဖြတ်သော ဝုဋ္ဌောစိတ်သည် — (သန္တီရဏစိတ်က စုံစမ်းပြီးနောက် အာရုံကို ဣဌ အခြင်းအရာ = သာယာဖွယ်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ အနိဌ အခြင်းအရာ = မသာယာဖွယ်ဟူ၍လည်းကောင်း အသီးအသီး ပိုင်းခြားသတ်မှတ် ဆုံးဖြတ်သောစိတ်ဟု ဆိုလိုပေသည်။)

ဤသို့လျှင် ဤစိတ်တို့သည် အစဉ်အတိုင်း ဖြစ်ကြကုန်၍ ချုပ်ပျက်သွားကြကုန်၏။

၆-၁၂။ ထိုဝုဋ္ဌောစိတ် ချုပ်ပျက်ပြီးနောက် (၂၉)မျိုးသော ကာမဇောတို့တွင် ယောနိသောမနသိကာရ = နှလုံး သွင်းမှန်မှု, အယောနိသောမနသိကာရ = နှလုံးသွင်းမှားမှု စသော အကြောင်းအထောက်အပံ့ကို ရရှိသော တစ်မျိုးမျိုးသော ဇောသည် ယေဘုယျ = များသောအားဖြင့် (၇)ကြိမ် စောလေ၏။

၁၃-၁၄။ ဇောနောက်သို့ အစဉ်လိုက်တတ်ကုန်သော ဇောယူထားသည့် အာရုံကိုပင် ဆက်လက် အာရုံယူကြ ကုန်သော နှစ်ကြိမ်ကုန်သော တဒါရုံ ဝိပါကိစိတ်တို့သည်လည်း ထိုက်သလို ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်၏။ ထိုနောင် ဘဝင်ကျပြန်လေသည်။

ဤသို့လျှင် -

- ၁။ အတီတဘဝင် = လွန်သောဘဝင် (၁) ကြိမ်၊
 ၂။ ဘဝင်စလန = လွှပ်သောဘဝင် (ဘဝင်စလန - ဘဝင်ပစ္စေဒ) (၂) ကြိမ်၊
 ၃။ ဝိထိစိတ် (၁၄) ကြိမ်၊

အားလုံးပေါင်းသော် စိတ္တက္ခဏ (၁၇)ချက် ဖြစ်၏။

အတီတဘဝင်၏ဥပါဒ်နှင့် ပြိုင်၍ ဖြစ်လာသော ရူပါရုံသည် ဒုတိယတဒါရုံသို့ ရောက်သောအခါ စိတ္တက္ခဏ (၁၇)ချက် သက်တမ်းစေ့သဖြင့် ဒုတိယတဒါရုံ၏ ဘင်နှင့် ပြိုင်၍ ချုပ်၏။ ဤသို့လျှင် ဝိထိစိတ် အဝင်အပါ ဒုတိယတဒါရုံသို့ တိုင်အောင် စိတ္တက္ခဏ (၁၇)ချက် သက်တမ်းရှိသော ရူပါရုံသည် **အတိမဟန္တာရုံ** မည်၏။ ယင်းဝိထိစိတ်အစဉ်ကိုလည်း **အတိမဟန္တာရုံ ဝိထိ** ဟုပင် ခေါ်ဆိုပေသည်။ (အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ။)

ဤဖွင့်ဆိုချက်အရ ဤဝိထိစဉ်ကို အောက်ပါအတိုင်း အတိုကောက် မှတ်သားထားလေရာသည်။

အတိမဟန္တာရုံ ဝိထိ

တီ		န		ဒ		ပ		စ		သံ		ဏ		ဝု		ဇ		ဇ		ဇ		ဇ		ဇ		ဇ		တ		တ		ဘ
၀၀၀		၀၀၀		၀၀၀		၀၀၀		၀၀၀		၀၀၀		၀၀၀		၀၀၀		၀၀၀		၀၀၀		၀၀၀		၀၀၀		၀၀၀		၀၀၀		၀၀၀		၀၀၀		၀၀၀

- ၁။ တီ = အတီတဘဝင် = လွန်သောဘဝင်
 ၂။ န = ဘဝင်စလန = လွှပ်သောဘဝင်
 ၃။ ဒ = ဘဝင်ပစ္စေဒ = ရပ်သောဘဝင်
 ၄။ ပ = ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း
 ၅။ စ = စက္ခုဝိညာဏ်
 ၆။ သံ = သမ္ပဋိစ္ဆိုင်း
 ၇။ ဏ = သန္တီရဏ
 ၈။ ဝု = ဝုဠော
 ၉-၁၅။ ဇ = ဇော (၇)
 ၁၆-၁၇။ တ = တဒါရုံ (၂)
 ။ ဘ = ဘဝင်

ဇော ဟူသည်

အဟုန်ပြင်းစွာ ဖြစ်ပေါ်လာသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ဇောမည်၏။ ထို့ကြောင့် အကြိမ်နည်းသည် ဖြစ်စေ များသည် ဖြစ်စေ အဟုန်ပြင်းပြင်း တင်းတင်းထန်ထန် ဖြစ်ပေါ်လာသော စိတ်ကို ဇောစိတ်ဟု ခေါ်၏။ မဂ်ဇော အဘိညာဏ်ဇောတို့သည် တစ်ကြိမ်သာ ဖြစ်သော်လည်း တစ်ကြိမ်ဆိုရလောက်အောင် အဟုန်အရှိန် ရှိကြ၏။ ဘဝင်စိတ်တို့ကား အကြိမ်များစွာ ဆက်ကာ ဆက်ကာ ဖြစ်ပါသော်လည်း အဟုန်အရှိန် မရှိကြ၊ ထိုဇောစိတ်တို့၏ ကိစ္စကား အာရုံ၏ အရသာကို ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင် ခံစားခြင်းပင်တည်း။

ပရိတ္တဇနဝိထိယံ ကာမာဝစရဇနာနိ သတ္တက္ခတ္တိ၊ ဆက္ခတ္တုမေဝ ဝါ ဇေန္တိ။
 (အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ၊ ဝိထိပိုင်း၊ ဇေနဝါရ။)

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - အရူပပရိဂ္ဂဟအခန်း

ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနာနန္တရံ ပန သစေ မဟန္တံ ဟောတိ ရူပါဒိအာရမ္မဏံ။ ပ ။ ဆ သတ္တ ဝါ ဇေနာနိ ဇေန္တိ။ ဧသော တာဝ ပဉ္စဒွါရေ နယော။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၈၉။)

ဆ သတ္တ ဝါတိ ဝါ-သဒ္ဓေန “ပဉ္စ ဝါ”တိ ဣဒမ္ပိ ဝုတ္တမေဝါတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သုတ္တမုတ္တိတာဒိကာလေ ဟိ ပဉ္စပိ ဇေနာနိ ဇေန္တိတိ။ (မဟာဋီ-၂-၁၃၃။)

မရဏကာလာဒီသု ပန ပဉ္စဝါရမေဝ။ (အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ။)

ဤအထက်ပါ အရပ်ရပ်သော အဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့၏ ဖွင့်ဆိုတော်မူချက်အရ ကာမဇောတို့သည် ယေ ဘုယျအားဖြင့် ဇောစိတ်တစ်မျိုးတည်းပင် (၇)ကြိမ် ထပ်၍ ဖြစ်တတ်၏။ (၆)ကြိမ်စောသော အရာလည်း ရှိ၏။ ဤကား ပကတိရိုးရာအခါတည်း။ သေခါနီးအခါ၊ အိပ်ပျော်နေသောအခါ၊ မေ့မျောနေသောအခါ၊ ရေနစ် နေသောအခါ စသည်တို့၌ (၅)ကြိမ် စောသည်လည်း ရှိတတ်သေး၏။

တဒါရုံ ဟူသည်

တဒေတံ ဇေနာဝသာနေ ဘဝင်္ဂဿ အာရမ္မဏေ ပဝတ္တနာရဟံ သမာနံ တဿ ဇေနဿ အာရမ္မဏံ အာရမ္မဏံ ကတ္တာ ပဝတ္တတ္တာ တဒါရမ္မဏန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဧဝံ ဧကာဒသန္တံ ဝိပါကဝိညာဏာနံ **တဒါရမ္မဏာဝသေန** ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၉၀။)

ဇောက အာရုံ၏ အရသာကို ပို၍ ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင် ခံစားပြီး ဖြစ်သောကြောင့် ဇော၏ အဆုံးတွင် ဝိပါက ဝိညာဏ်သည် ဘဝင်္ကိစ္စ တပ်လျက် ဘဝင်၏ အာရုံဖြစ်သော အတိတ်ဘဝ သေခါနီးကာလဝယ် မရဏာသန္တ ဇောက ယူအပ်ခဲ့သော ကံ-ကမ္မနိမိတ်-ဂတိနိမိတ်ဟူသော အာရုံသုံးမျိုးတို့တွင် တစ်မျိုးမျိုးကို ထိုက်သလို အာရုံ ပြုလျက် ဖြစ်သင့်သော်လည်း — တသွင်သွင် အောက်သို့ စီးဆင်းနေသော ရေအယဉ်သည် အဟုန်ပြင်းစွာ အထက်သို့ ဆန်တက် ခုတ်မောင်းလာသော လှေ (သင်္ဘော) ၏ နောက်သို့ အနည်းငယ် လိုက်ပါသွားသကဲ့သို့ ထို့အတူ အဟုန်ကောင်းသော ဇောနောက်သို့ နှစ်ကြိမ်ခန့် တဒါရုံကိစ္စတပ်လျက် ယင်း ဝိပါကဝိညာဏ်သည် လိုက်ပါသွားရလေ၏။ ထို့ကြောင့်ပင် ဘဝင်စိတ်၏ ယူရိုးယူစဉ် ကံ-ကမ္မနိမိတ်-ဂတိနိမိတ်ဟူသော အာရုံသုံးမျိုး တို့တွင် တစ်မျိုးမျိုးကို မယူတော့ဘဲ ဇော၏နောက်သို့ လိုက်၍ ဇော၏အာရုံကို ယူသည့်အတွက် **တဒါရုံ**ဟူသော အမည်ကို ရရှိလေသည်။ ယင်းတဒါရုံသည် နှစ်ကြိမ်သော်လည်းကောင်း တစ်ကြိမ်သော်လည်းကောင်း ဖြစ်တတ် ပေသည်။ ယင်းတဒါရုံသည် —

- ၁။ မိမိ၏ ရှေးက ဇောသည် ကာမဇောဖြစ်ခြင်း၊
- ၂။ တဒါရုံ ဖြစ်ရာ သတ္တဝါသည် ကာမသတ္တဝါ ဖြစ်ခြင်း၊
- ၃။ ပဉ္စဒွါရ၌ အတိမဟန္တာရုံ၊ မနောဒွါရ၌ ဝိဘူတာရုံဟူသော ကာမအာရုံ ဖြစ်ခြင်း၊
(ရုပ် ၂၈-ပါးနှင့် ကာမစိတ်စေတသိက်တို့ကို ကာမအာရုံဟု ဆိုလိုသည်။)

ဤအကြောင်းသုံးမျိုး စုံညီပါမှ ဇောနောင်၌ ယင်းတဒါရုံ ကျနိုင်သည်ဟု မှတ်ပါ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၈၉-၉၀။)

ဒွိက္ခတ္တံ - တဒါရုံ

ဒွိက္ခတ္တံ သကိ ဝါတိ ဝစနသိလိဋ္ဌဝသေန ဝုတ္တံ “အဋ္ဌ ဝါ ဒသ ဝါ”တိအာဒီသု ဝိယ။ ဒွိက္ခတ္တံယေဝ ပန ဝဏ္ဏန္တိ။ (မဟာဋီ-၂-၁၃၄။)

တဒါရုံ နှစ်ကြိမ်သော်လည်းကောင်း တစ်ကြိမ်သော်လည်းကောင်း ဖြစ်၏ဟု (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၉၀) အဋ္ဌကထာက ဖွင့်ဆိုခြင်းသည် ဝစနသိလိဋ္ဌ = စကားပြေပြစ် ချောမောရန်အတွက်သာ အဋ္ဌကထာဆရာတော်က ဖွင့်ဆိုတော်မူခြင်း ဖြစ်သည်။ တဒါရုံသည် နှစ်ကြိမ်သာလျှင် ဖြစ်ရိုးရှိကြောင်း ဆရာမြတ်တို့ ဖွင့်ဆိုတော်မူကြကုန်သည်။ (မဟာဋီ-၂-၁၃၄။)

ဣဒံ ဒွေ နာမာနိ လဘတိ ပဋိသန္ဓေစိတ္တသဒိသတ္တာ မူလဘဝဂ်န္တိ စ၊ ယံ ဇေနေန ဂဟိတံ အာရမ္မဏံ၊ တဿ ဂဟိတတ္တာ တဒါရမ္မဏန္တိ စ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၃၁၀။)

ဤစိတ်သည် ပဋိသန္ဓေစိတ်နှင့် တူသော ဝိပါကစိတ်ဖြစ်ခြင်းကြောင့် မူလဘဝင်ဟူသော အမည်ကိုလည်း ရရှိ၏။ ဇောယူသည့် အာရုံကို ယူသောကြောင့် တဒါရုံဟူသော အမည်ကိုလည်း ရရှိ၏။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၃၁၀။)

[ဤ အဋ္ဌသာလိနီအဋ္ဌကထာ၏ ဖွင့်ဆိုချက်ကား ပဋိသန္ဓေစိတ်နှင့် အလားတူသော တဒါရုံကိုသာ ရည်ညွှန်းထားသည်ဟု မှတ်ပါ။ ပဋိသန္ဓေက တိဟိတံ သောမနဿပဋိသန္ဓေဖြစ်လျှင် တဒါရုံလည်း တိဟိတံသောမနဿ တဒါရုံဖြစ်မှ၊ ပဋိသန္ဓေက တိဟိတံ ဥပေက္ခာပဋိသန္ဓေဖြစ်လျှင် တဒါရုံလည်း တိဟိတံ ဥပေက္ခာတဒါရုံဖြစ်ပါမှ မူလဘဝင်ဟူသော အမည်၊ တဒါရုံဟူသော အမည် - အမည် နှစ်မျိုးကို ရနိုင်သည်။ ပဋိသန္ဓေနှင့် မတူသော တဒါရုံဖြစ်က မူလဘဝင်ဟူသော အမည်ကို မရနိုင်၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် သဘောပေါက်ပါလေ။]

ယောနိသောမနသိကာရ

ယင်း အတိမဟန္တာရုံဝိထိဝယ် — ဝုဋ္ဌောစိတ် ချုပ်ပျက်ပြီးနောက် ဇောစောသည်ရှိသော်၊ ရူပါရုံက ကာမအာရုံ ဖြစ်သောကြောင့် ကာမဇောများသာ စောခွင့်ရှိသည်။ မဟဂ္ဂုတ်ဇော လောကုတ္တရာဇောတို့ကား ကာမတရားကို အာရုံ မပြုနိုင်ကြပေ။ ကာမဇော စောရာ၌ ဝိထိစဉ်တစ်ခုအတွင်းဝယ် ဇောအမျိုးအစား များစွာ စောမည်ကား မဟုတ်၊ ကာမဇော (၂၉)မျိုးတို့တွင် အကြောင်းသင့်ရာ ဇောတစ်မျိုးမျိုးသာ စောခွင့် ရရှိနိုင်သည်။

ယေ ကေစိ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာ ကုသလာ ကုသလဘာဂိယာ ကုသလပက္ခိကာ၊ သဗ္ဗေ တေ ယောနိသောမနသိကာရမူလကာ ယောနိသောမနသိကာရသမောသရဏာ။ ယောနိသောမနသိကာရော တေသံ ဓမ္မာနံ အဂ္ဂမက္ခာယတိ။ (သံ-၃-၈၁။)

= ရဟန်းတို့ . . . ကုသိုလ်အဖို့ ရှိကုန်သော ကုသိုလ်အသင်းအပင်း ဖြစ်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား ဟူသမျှတို့သည် ယောနိသောမနသိကာရလျှင် အကြောင်းရင်း ရှိကုန်၏။ ယောနိသောမနသိကာရလျှင် စုဝေးရာ ရှိကုန်၏။ ယောနိသောမနသိကာရကို ထိုကုသိုလ်တရားတို့ထက် မြတ်၏ဟု ဆိုအပ်၏။ (သံ-၃-၈၁။)

ဤအထက်ပါ ပါဠိတော်များနှင့် အညီ ယင်း ဝိထိစိတ်အစဉ်တို့၌ ယောနိသောမနသိကာရ ရှိလျှင် ကုသိုလ်ဇော စောတတ်၍ ယောနိသောမနသိကာရ မရှိလျှင် အကုသိုလ်ဇော စောတတ်ပေသည်။

ယောနိသောမနသိကာရော နာမ ဥပါယမနသိကာရော ပထမနသိကာရော အနိစ္စ အနိစ္စန္တိ ဝါ ဒုက္ခေ ဒုက္ခန္တိ ဝါ အနတ္တနိ အနတ္တတိ ဝါ အသုဘေ အသုဘန္တိ ဝါ မနသိကာရော။ (မ-ဋ္ဌ-၁-၂၈၆။)

တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရမဟုလီကာရောတိ ကုသလာဒိသု တံတံသဘာဝရသလက္ခဏာဒီကဿ ယာထာဝတော အဝဗုဇ္ဈနဝသေန ဥပ္ပန္နော ဉာဏသမ္ပယုတ္တစိတ္တုပ္ပေါဒေါ။ သော ဟိ အဝိပရီတမနသိကာရတာယ “ယောနိသော မနသိကာရော”တိ ဝုတ္တော၊ တဒါဘောဂတာယ အာဝဇ္ဇနာပိ တဂ္ဂတိကာဝ၊ တဿ အဘိဏှပဝတ္တနံ ဗဟုလီကာရော။ (မ-ဋီ-၁-၃၈၁။)

- ၁။ ကုသိုလ်တရား အကုသိုလ်တရား စသော ခန္ဓာ (၅)ပါး ရုပ်နာမ်တရားတို့၏ ဟုတ်မှန်တိုင်းသော ကိုယ်ပိုင် သဘာဝလက္ခဏာနှင့် ရသ၊ ပစ္စုပဋ္ဌာန်၊ ပဒဋ္ဌာန်တို့ကိုလည်းကောင်း၊
- ၂။ ယင်း ခန္ဓာ (၅)ပါး ရုပ်နာမ်တရားတို့၏ အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၊ သင်္ခါရ၊ ကံ စသော ဆိုင်ရာ ဆိုင်ရာ အကြောင်းတရားတို့ကြောင့် ထင်ရှား ဖြစ်ပေါ်လာရပုံကိုလည်းကောင်း၊
- ၃။ ယင်း ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် အင်္ဂါရပ် အသီးအသီးတို့၏ ဟုတ်မှန်တိုင်းသော ကိုယ်ပိုင်သဘာဝလက္ခဏာနှင့် ရသ ပစ္စုပဋ္ဌာန် ပဒဋ္ဌာန်တို့ကိုလည်းကောင်း ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ ထွင်းဖောက်သိမြင်သည်၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ပေါ် လာသော ပုထုဇန် သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ မဟာကုသိုလ် ဉာဏသမ္ပယုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် အသေက္ခ ရဟန္တာ အရှင်မြတ်တို့၏ မဟာကြိယာ ဉာဏသမ္ပယုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် ယောနိသောမနသိကာရ မည်၏။
- ၄။ အနိစ္စ ဖြစ်သော ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ (၅)ပါး ဒုက္ခသစ္စာတရားနှင့် ကြောင်း-ကျိုး ဆက်နွယ်မှု ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် သဘောတရားဟူသော သမုဒယသစ္စာတရားတို့၌ အနိစ္စဟု နှလုံးသွင်းမှု၊
- ၅။ ဒုက္ခဖြစ်သော ယင်း ဒုက္ခသစ္စာတရား သမုဒယသစ္စာတရားတို့၌ ဒုက္ခဟု နှလုံးသွင်းမှု၊
- ၆။ အနတ္တဖြစ်သော ယင်း ဒုက္ခသစ္စာတရား သမုဒယသစ္စာတရားတို့၌ အနတ္တဟု နှလုံးသွင်းမှု၊
- ၇။ အသုဘဖြစ်သော ယင်း ဒုက္ခသစ္စာတရား သမုဒယသစ္စာတရားတို့၌ အသုဘဟု နှလုံးသွင်းမှု၏ အစွမ်းဖြင့် ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ ထွင်းဖောက်သိမြင်သည်၏ အစွမ်းဖြင့်ဖြစ်ပေါ်လာသော ယင်း မဟာကုသိုလ် မဟာကြိယာ ဉာဏသမ္ပယုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်သည်လည်း ယောနိသောမနသိကာရပင် မည်ပေ၏။

အယောနိသောမနသိကာရ

အယောနိသော မနသိကာရောတိ အနုပါယမနသိကာရော ဥပ္ပထမနသိကာရော၊ အနိစ္စေ ‘နိစ္စ’န္တိ ဝါ ဒုက္ခေ ‘သုခ’န္တိ ဝါ အနတ္တနိ ‘အတ္တာ’တိ ဝါ အသုဘေ ‘သုဘ’န္တိ ဝါ မနသိကာရော။

(သံ-ဋ္ဌ-၃-၁၇၇။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၈၅-၂၈၆။)

အယောနိသောမနသိကာရဟူသည် လမ်းရိုးလမ်းမှန် မဟုတ်သော နှလုံးသွင်းမှုတည်း။ အနိစ္စဖြစ်သော ဒုက္ခသစ္စာတရား သမုဒယသစ္စာတရား၌ နိစ္စဟုလည်းကောင်း၊ ဒုက္ခဖြစ်သော ဒုက္ခသစ္စာတရား သမုဒယသစ္စာ တရား၌ သုခဟုလည်းကောင်း၊ အနတ္တဖြစ်သော ဒုက္ခသစ္စာတရား သမုဒယသစ္စာတရား၌ အတ္တဟုလည်းကောင်း၊ အသုဘဖြစ်သော ဒုက္ခသစ္စာတရား သမုဒယသစ္စာတရား၌ သုဘဟုလည်းကောင်း နှလုံးသွင်းမှုမျိုးကို ဆိုလိုသည်။

(သံ-ဋ္ဌ-၃-၁၇၇။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၈၅-၂၈၆။)

အာဝဇ္ဇန်း

တဒါဘောဂတာယ အာဝဇ္ဇနာပိ တဂ္ဂတိကာဝ၊ (မ-ဋီ-၁-၃၈၁။)

အာဝဇ္ဇန်းသည် ယောနိသောမနသိကာရ တိုက်ရိုက် အမည်ရနေသည့် မဟာကုသိုလ်မဟာကြိယာ ဉာဏ သမ္ပယုတ် ဇောစိတ္တုပ္ပါဒ်ယူသည့် အာရုံကိုပင် ယင်းဇောက နှလုံးသွင်းသည့်အတိုင်း နှလုံးသွင်းတတ်သော သဘော ရှိသောကြောင့် ဇောအလား ရှိရကား ယောနိသောမနသိကာရပင် အမည် ရရှိပေသည်။ ဇောက အနိစ္စဖြစ်သော ဒုက္ခသစ္စာတရား သမုဒယသစ္စာတရား၌ အနိစ္စဟု နှလုံးသွင်းလျှင် အာဝဇ္ဇန်းကလည်း ဇော အလားတူပင် အနိစ္စ ဟု နှလုံးသွင်းပေသည်။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် သဘောပေါက်ပါလေ။ တဂ္ဂတိကနည်းတည်း။

ဤ၌ ကုသိုလ်ဇောဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်း ယောနိသောမနသိကာရဟူသည်မှာ ယင်း အာဝဇ္ဇန်းကိုပင် ဆိုလိုပေသည်။

မနသိကာရ သုံးမျိုး

မနသိကာရသည် ဝီထိပဋိပါဒက မနသိကာရ၊ ဇနပဋိပါဒက မနသိကာရ၊ အာရမ္မဏပဋိပါဒက မနသိကာရဟု သုံးမျိုး ရှိ၏။ ထိုတွင် —

- ၁။ ဝီထိစိတ်အစဉ်ကို ဖြစ်ပေါ်လာစေတတ်သော မနသိကာရကို **ဝီထိပဋိပါဒက မနသိကာရ**ဟု ခေါ်၏။ တရားကိုယ်မှာ ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းတည်း။ ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းသည် မိမိ၏ နောက်၌ စက္ခုဝိညာဏ်၊ သမ္ပဋိစ္ဆိဋ္ဌိစသော ဝီထိစိတ်အစဉ်ကို ဖြစ်စေတတ်သည်။
- ၂။ ဇနစိတ်အစဉ်ကို ဖြစ်ပေါ်လာစေတတ်သော မနသိကာရကို **ဇနပဋိပါဒက မနသိကာရ**ဟု ခေါ်၏။ တရားကိုယ်မှာ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းတည်း။ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းသည် မိမိ၏ နောက်၌ ဇနစိတ်အစဉ်ကို ဖြစ်ပေါ်လာစေတတ်သည်။ ယင်း မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းကား ပဉ္စဒွါရဝီထိ၌ ဝုဋ္ဌောကိစ္စ (= အာရုံကို ကုဋ္ဌ အနိဋ္ဌ စသည်ဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်းကိစ္စ)ကို ဆောင်ရွက်သည်။ မနောဒွါရဝီထိ၌ကား ယင်း မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းသည် အာရုံကို ကုဋ္ဌ အနိဋ္ဌ စသည်ဖြင့်လည်း ဆင်ခြင်ဆုံးဖြတ်၏။ ရုပ်တရား နာမ်တရား အကြောင်းတရား အကျိုးတရား အနိစ္စတရား ဒုက္ခတရား အနတ္တတရား အသုဘတရား စသည်ဖြင့်လည်း ဆင်ခြင်ဆုံးဖြတ်၏။ နိစ္စ သုခ အတ္တ သုဘ စသည်ဖြင့်လည်း ဆင်ခြင် ဆုံးဖြတ်၏။ ယင်း ဝုဋ္ဌော မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းတို့၏ ဆင်ခြင်ဆုံးဖြတ်မှုသည်လည်း ယောနိသောမနသိကာရ သို့မဟုတ် အယောနိသောမနသိကာရဟူသော အမည်ကို ရရှိသည်သာ ဖြစ်ပေသည်။ ယင်းယောနိသောမနသိကာရသည်လည်း ကုသိုလ်ဇော ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းတစ်ခု ဖြစ်ပေသည်။ ယင်း အယောနိသောမနသိကာရသည်လည်း အကုသိုလ်ဇော ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းတစ်ခုပင် ဖြစ်ပေသည်။
- ၃။ စိတ်၌ အာရုံကို ပေါ်လာစေတတ်သော မနသိကာရစေတသိက်သည် **အာရမ္မဏပဋိပါဒက မနသိကာရ** မည်ပေသည်။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၇၇။)

သမ္ပတ္တိစက်တို့၏ ခွမ်းအင်

ထိုယောနိသောမနသိကာရ ဖြစ်ဖို့ မဖြစ်ဖို့ရန် အကြောင်း အဆက်ဆက်ကား —

- ၁။ အတ္တသမ္မာပဏိမိ၊
  - ၂။ သဒ္ဓမ္မဿဝန၊
  - ၃။ သပ္ပရိသုပနိဿယ၊
  - ၄။ ပဋိရူပဒေသဝါသ၊
  - ၅။ ပုဗ္ဗေ စ ကတပုညတာ - ဟူသော
- သမ္ပတ္တိစက်တို့၏ ရှိခြင်း မရှိခြင်းများတည်း။

ရှေးရှေးဘဝများက မဂ်ဖိုလ် နိဗ္ဗာန် ရရှိရေးအတွက် ပြုစုပျိုးထောင်ခဲ့သော စရဏမျိုးစေ့ကောင်း ဝိဇ္ဇာမျိုးစေ့ကောင်း ဟူသော ပါရမီတရားအပေါင်းတို့သည်ကား **အဓိကာရ ကောင်းမှုကုသိုလ်** မည်ပေသည်။

မဂ်ဖိုလ် နိဗ္ဗာန်ကို ရည်ရွယ်တောင့်တ၍ ပြုစုပျိုးထောင်ခဲ့သော ဒါနကျင့်စဉ် သီလကျင့်စဉ် သမာဓိကျင့်စဉ် တို့သည်ကား စရဏမျိုးစေ့ကောင်းများ ဖြစ်ကြ၏။ ယင်း စရဏမျိုးစေ့ကောင်းတို့ကား နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း သူတော်ကောင်းတရားဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော သစ္စာလေးပါးနှင့် စပ်သော တရားစကားကို ဟောကြားပြသ ဆိုဆုံးမ နိုင်သည့် ဘုရားအစရှိသော အရိယာသူတော်ကောင်းတို့နှင့် တွေ့အောင် ကြုံအောင် ပို့ဆောင်ပေးကြ၏။

ရုပ်တရား နာမ်တရားတို့ကို ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင် ဆိုက်အောင် ကြိတ်ချေခဲ့ဖူးခြင်းဟူသော နာမရူပ ပရိစ္ဆေဒဉာဏ်၊

အတိတ် အနာဂတ် ပစ္စုပ္ပန် ကာလသုံးပါးတို့၌ အကြောင်းတရား အကျိုးတရားတို့ကို သိမ်းဆည်းခဲ့ဖူးခြင်း ဉာဏ်ဖြင့် ကြိတ်ချေခဲ့ဖူးခြင်းဟူသော ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်၊

ယင်း ရုပ်-နာမ်-ကြောင်း-ကျိုး သင်္ခါရတရားတို့ကို အနိစ္စ ဒုက္ခ အနတ္တဟု လက္ခဏာရေး သုံးတန်တင်ကာ ကြိတ်ချေခဲ့ဖူးခြင်းဟူသော ဝိပဿနာဉာဏ် —

ဤဉာဏ်တို့ကား ယေဘုယျအားဖြင့် ဝိဇ္ဇာမျိုးစေ့ကောင်းများ ဖြစ်ကြ၏။ [ယေဘုယျဟု ဆိုခြင်းမှာ စရဏ တရား (၁၅)ပါးတို့တွင် သူတော်ကောင်းတရား (၇)ပါး၌ ဝိပဿနာပညာလည်း ပါဝင်လျက် ရှိ၏။ တစ်ဖန် — ဝိဇ္ဇာ (၈)ပါးတို့တွင်လည်း ဝိပဿနာဉာဏ် ပါဝင်လျက် ရှိ၏။ သို့အတွက် ဝိပဿနာဉာဏ်သည် စရဏနှင့် ဝိဇ္ဇာ နှစ်ဖက်ရ တရားဖြစ်၍ ယေဘုယျဟု ဆိုခြင်းဖြစ်သည်။]

ပုဗ္ဗေ စ ကတပုညတာ သမ္ပတ္တိစက် — ရှေးရှေး ဘဝထိုထိုက စရဏမျိုးစေ့ကောင်း ဝိဇ္ဇာမျိုးစေ့ကောင်း ဟူသော ပါရမီ ကောင်းမှုထူး ကုသိုလ်ကောင်းမှုထူးကို ပြုခဲ့ဖူးခြင်းသည် ပုဗ္ဗေ စ ကတပုညတာ သမ္ပတ္တိစက် မည်၏။ ယင်း ပုဗ္ဗေ စ ကတပုညတာသမ္ပတ္တိစက်နှင့် ပြည့်စုံသူသည် သင့်တင့်လျောက်ပတ် ကောင်းမြတ်သော သူတော်သူမြတ်တို့ နေထိုင်ရာ “ပဋိရူပဒေသ”ခေါ်သည့် အရပ်၌ ဖြစ်လာရ၏။ ဘုရား အစရှိသော သူတော် သူမြတ်တို့ နေထိုင်ရာ အရပ်သို့ ရောက်အောင် ထိုအဓိကာရ ကောင်းမှုကုသိုလ်က ပစ်ပို့လိုက်သဖြင့် **ပဋိရူပ ဒေသဝါသ သမ္ပတ္တိစက်**နှင့် ပြည့်စုံလာရ၏။

တစ်ဖန် ထို ပဋိရူပဒေသဝါသ သမ္ပတ္တိစက် ရှိသူသည် မိကောင်း ဘကောင်း ဆွေကောင်း မျိုးကောင်း ဆရာကောင်း သမားကောင်းဟူသော သူတော်ကောင်းတို့ကို မှီခို ဆည်းကပ်ရခြင်းတည်းဟူသော **သပ္ပုရိသုပ နိဿယ သမ္ပတ္တိစက်**နှင့် ပြည့်စုံလာရပြန်၏။ ထို သပ္ပုရိသုပနိဿယ သမ္ပတ္တိစက်နှင့် ပြည့်စုံသူသည် သစ္စာလေးပါး နှင့် စပ်သော သူတော်ကောင်းတရားကို နာကြားရခြင်းဟူသော **သဒ္ဓမ္မဿဝနစက်**နှင့် ပြည့်စုံလာ၏။ ထိုသဒ္ဓမ္မ ဿဝန သမ္ပတ္တိစက် ထင်ရှား ရှိနေသူသည် မိမိကိုယ်ကိုလည်းကောင်း မိမိစိတ်ကိုလည်းကောင်း စောင့်စည်း ထိန်းသိမ်းနိုင်ခြင်းတည်းဟူသော **အတ္တသမ္မာပဏိဓိ သမ္ပတ္တိစက်**နှင့် ပြည့်စုံလာနိုင်၏။

ဤ အတ္တသမ္မာပဏိဓိစက်နှင့် အချက်ကျကျ ပြည့်စုံနေသူ၏ သန္တာန်ဝယ် တွေ့ဆုံမိရာ အာရုံတိုင်း၌ **ယောနိသောမနသိကာရ** အဖြစ်များတော့သည်သာတည်း။ ထိုသူတော်ကောင်းသည် မိမိကိုယ်ကိုလည်းကောင်း စိတ်ကိုလည်းကောင်း —

- ၁။ သီလဖြင့် ထိန်းချုပ်ရမည့် နေရာတွင် သီလဖြင့် ထိန်းချုပ်လျက် ရှိ၏။
- ၂။ သမာဓိဖြင့် ထိန်းချုပ်ရမည့် နေရာတွင် သမာဓိဖြင့် ထိန်းချုပ်လျက် ရှိ၏။
- ၃။ ပညာဖြင့် ထိန်းချုပ်ရမည့် နေရာတွင် ပညာဖြင့် ထိန်းချုပ်လျက် ရှိ၏။

သို့အတွက် ယောနိသောမနသိကာရ အဖြစ်များရခြင်း ဖြစ်ပေသည်။

ထိုကဲ့သို့သော အဆင့်ဆင့်သော သမ္ပတ္တိစက်များ ချွတ်ယွင်းပျက်ပြားနေသူ သန္တာန်၌ကား အယောနိသော မနသိကာရ အဖြစ်များလျက် အကုသိုလ်ဇောများ စောခွင့် ရတော့ပေလတ္တံ့။ ဤ စကားအစဉ်အရ ယခုဘဝ ကုသိုလ်ဇော စောရာ၌ ယောနိသောမနသိကာရသည် နီးကပ်သောအကြောင်း၊ အတ္တသမ္မာပဏိဓိစက် စသည် ကား ဝေးသောအကြောင်းဟု မှတ်ပါ။ ဤသို့ ဇောများ ထိုက်သလို စောပြီးနောက် တဒါရုံ နှစ်ကြိမ်တို့၏ နောက်ဝယ် ဘဝင် တစ်ဖန် ပြန်၍ ကျပေသည်။ ဤကား အတိမဟန္တာရုံဝီထိတည်း။

စိတ်ဖြစ်ပေါ်လာပုံ

ဤပြခဲ့ပြီးသော စိတ်များသည် အခွင့်သာလျှင် သင့်ရာမှ ဖြစ်ဖို့ရာ ခန္ဓာကိုယ်တွင်း၌ စုဝေး တည်ရှိနေသည် လည်း မဟုတ်၊ အပြင်ဘက် တစ်စုံတစ်ခုသော နေရာ၌ စုပေါင်း သိမ်းဆည်းထားနိုင်သူလည်း မရှိ။ ဝတ္ထု၊ အာရုံ မနသိကာရ စသော ဆိုင်ရာ အကြောင်းတရားတို့ ပေါင်းဆုံမိကြသည့်အခါကျမှ ရုတ်ခြည်း ဖြစ်ပေါ်လာကြပေ သည်။ ဥပမာ - နေအပူရှိန် ကျရောက်က မီးထ၍တောက်နိုင်သော သူရိယကန္တ ခေါ်သော ကျောက်တစ်မျိုးသည် ရှိ၏။ မီးသည် နေရောင်မှာလည်း မရှိသေး၊ သူရိယကန္တ ခေါ်သော ကျောက်မှာလည်း မရှိသေး၊ သို့သော် နေရောင် နှင့် သူရကန်ကျောက်တို့ ပေါင်းဆုံမိသည့်အခါဝယ် ဓာတ်သဘာဝအလျောက် မီးထ၍ တောက်သကဲ့သို့တည်း။ ကျောက်နှင့် မှီရာဝတ္ထု၊ နေရောင်နှင့် အာရုံ၊ မီးပေါ်လာပုံနှင့် စိတ်ဖြစ်ပေါ်လာပုံတို့ တူမျှကြလေသည်။

သဒ္ဓါရုံ ဂန္ဓာရုံ ရသာရုံ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံတို့၏ အတိမဟန္တာရုံ အမည်ကို ရရှိရာ၌လည်း နည်းတူပင် မှတ်ပါ။ ဤဝါရကို **တဒါရမ္မဏဝါရ**ဟု အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟကျမ်းက အမည်တပ်ထားပေသည်။

မဟန္တာရုံ ဝီထိ

ရူပါရုံသည် ဥပါဒ်ပြီးနောက် စက္ခုဒွါရ မနောဒွါရ၌ မထင်နိုင်သေးဘဲ စိတ္တက္ခဏ နှစ်ချက်ခန့် သုံးချက်ခန့် လွန်သွား၏။ စိတ္တက္ခဏ နှစ်ချက်ခန့် သုံးချက်ခန့် လွန်သွားပါမှ ထင်လာခဲ့သော် ယင်းရူပါရုံသည် တဒါရုံဖြစ်သည့် တိုင်အောင် ဌီအခိုက်၌ တည်နေခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်ဘဲ တဒါရုံ မဖြစ်ခင် စိတ္တက္ခဏ (၁၇)ချက် သက်တမ်းစေ့ သွားသဖြင့် ကွယ်လွန်ချုပ်ပျောက်ရ၏။ ယင်းသို့ စိတ္တက္ခဏ နှစ်ချက်ခန့် သုံးချက်ခန့် လွန်မှ စက္ခုဒွါရ မနောဒွါရ၌ ထင်လာရသော ရူပါရုံသည် **မဟန္တာရုံ** မည်၏။

မဟန္တာရုံ အမည်ရသော ဤရူပါရုံသည် ဥပါဒ်ပြီးနောက် ဌီကာလသို့ ရောက်လျှင် ရောက်ခြင်း စက္ခုဒွါရ မနောဒွါရ၌ မထင်လာနိုင်သေးခြင်း၏ အကြောင်းမှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။ ရူပါရုံ၏ စက္ခုဒွါရ၌ ထင်ခြင်း၏ အကြောင်း တရားသုံးပါးတို့တွင် ရူပါရုံက ဖြစ်စေ၊ စက္ခုပသာဒက ဖြစ်စေ၊ အာလောကက ဖြစ်စေ၊ အတိမဟန္တာရုံတုန်းက လောက် အားမကောင်းသောကြောင့် ဤမဟန္တာရုံ အမည်ရသော ရူပါရုံသည် ဥပါဒ်ပြီးနောက် စက္ခုဒွါရ မနော ဒွါရတို့၌ စိတ္တက္ခဏ နှစ်ချက်ခန့် သုံးချက်ခန့်လွန်မှ ထင်လာနိုင်သည်။ ဤ၌လည်း မဟန္တာရုံချင်း တူပါသော်လည်း အာရုံ ပသာဒ အာလောကတို့၏ အင်အားအလိုက် အားရှိလျှင် နှစ်ချက်ခန့် အလွန်တွင် ထင်လာ၍ ထိုမျှလောက် အားမရှိလျှင် သုံးချက်ခန့်လွန်မှ ထင်လာနိုင်သည်။ သဒ္ဓါရုံ စသည် အာရုံတို့၏ မဟန္တာရုံ အမည်ကို ရရှိရာ၌လည်း နည်းတူ မှတ်ပါ။

ထို မဟန္တာရုံ ဝီထိ၌ ဇော၏အဆုံး၌ ဘဝင်ကျတော့၏။ တဒါရုံ မဖြစ်တော့ပေ။ ဤဝါရကို **ဇေနဝါရ** - ဟု အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟကျမ်းက အမည်တပ်ထားပေသည်။

ဣဒဉ္စာပိ အာရမ္မဏဒုဗ္ဗလတာယ ဧဝ ဟောတိ။ အယံ တတိယော မောဃဝါရော။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၃၁၀။)

= ဤမဟန္တာရုံ အမည်ရသော အာရုံသည်လည်း တဒါရုံမဖြစ်မီ အတွင်းမှာပင်လျှင် ဇော၏အဆုံး၌ ဘဝင် ကျရသော ဝါရ ဖြစ်ရသည်မှာ အာရုံ၏ အားနည်းမှုကြောင့်သာလျှင် ဖြစ်ပေသည်။ ဤဝါရသည် **တတိယ မောဃဝါရ** ဖြစ်သည်။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၃၁၀။) - ဤသို့လျှင် အဘိဓမ္မာ အဋ္ဌသာလိနီအဋ္ဌကထာ၌ ဤမဟန္တာရုံ ဝီထိကို တတိယမောဃဝါရဟု အမည်တပ်ထားပေသည်။ တဒါရုံမှ ကင်းဆိတ်သောကြောင့် မောဃဝါရဟု အမည် တပ်ခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟကျမ်း၌ကား ဇောတွင် အဆုံးသတ်သော အာရုံ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ဇေန ဝါရဟု ခေါ်ဆိုထားပေသည်။

ပရိတ္တာရုံ ဝီထိ

ရူပါရုံသည် အားနည်းသော ဒုဗ္ဗလသဘော ရှိခြင်းကြောင့် ဥပါဒ်ပြီးနောက် ဌီကာလသို့ ရောက်ရှိသော်လည်း စက္ခုဒွါရ မနောဒွါရ၌ ရုတ်ခြည်း မထင်သေးဘဲ စိတ္တက္ခဏ ၄-၅-၆-၇-ချက် စသည် လွန်သွားပါမှသာလျှင် ယင်းဒွါရတို့၌ ထင်လာနိုင်၏။ ယင်းကဲ့သို့သော ရူပါရုံသည် တဒါရုံဖြစ်သည်တိုင်အောင် ဌီအခိုက်၌ တည်ခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်ရုံသာမက ဇောဖြစ်သည့်တိုင်အောင်လည်း တည်ခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင် ဖြစ်နေ၏။ ဇော (၇)ကြိမ် မစောမီ အချိန်ကာလအတွင်းမှာပင် စိတ္တက္ခဏ (၁၇)ချက် သက်တမ်းစေ့၍ ချုပ်ပျက်သွား၏။ ဇောဖြစ်သည်တိုင်အောင် သက်တမ်းစေ့သဖြင့် မတည်နေနိုင်သော စက္ခုဒွါရ မနောဒွါရ၌ ထင်လာသော ရှေးရှု ကျရောက်လာသော ထိုရူပါရုံသည် ပရိတ္တာရုံ မည်၏။ ထိုဝီထိမှာ ပရိတ္တာရုံဝီထိ ဖြစ်၏။

တတ္ထ ဇေနမ္ပိ အနုပ္ပဇ္ဇိတာ ဒွိတ္တိက္ခတ္တံ၊ ဝေါဌဗ္ဗနမေဝ ပဝတ္တတိ၊ တတော ပရံ ဘဝင်္ဂပါတောဝ ဟောတိ။
(အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ။)

ထိုပရိတ္တာရုံဝီထိ၌ ဇောသော်မှလည်း မဖြစ်တော့ဘဲ နှစ်ကြိမ် သုံးကြိမ် ဝုဋ္ဌာသာလျှင် ဖြစ်တော့သည်။ ထို ဝုဋ္ဌာနောင်၌ ဘဝင်္ဂကျတော့သည်သာ ဖြစ်၏။ (အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ။)

ဤ ဝါရကို ခေါဋ္ဌဗ္ဗနဝါရဟု အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟကျမ်းက အမည်တပ်ထားပေသည်။ သို့သော် အဋ္ဌသာလိနီ အဋ္ဌကထာ၌ အောက်ပါအတိုင်း မှတ်သားစရာများနှင့်တကွ ဖွင့်ဆိုထားပေသည်။

ဒုတိယ မောဃဝါရ

သစေ ပန ဘဝင်္ဂီ အာဝဇ္ဇေတိ၊ ကိရိယမနောဓာတုယာ ဘဝင်္ဂီ အာဝဇ္ဇိတေ ဝေါဌဗ္ဗနံ အပါပေတွာဝ အန္တရာ စက္ခုဝိညာဏေ ဝါ သမ္ပဋိစ္ဆိနေ ဝါ သန္တီရဏေ ဝါ နိဝတ္တိဿတီတိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတိ။ ဝေါဌဗ္ဗနဝသေန ပန ဌတွာ ဧကံ ဝါ ဒွေ ဝါ စိတ္တာနိ ပဝတ္တန္တိ။ တတော အာသေဝနံ လဘိတွာ ဇေနဌာနေ ဌတွာ ပုန ဘဝင်္ဂီ ဩတရတိ၊ ဣဒမ္ပိ အာရမ္မဏဒုဗ္ဗလတာယ ဧဝ ဟောတိ။ အယံ ပန ဝါရော “ဒိဋ္ဌံ ဝိယ မေ၊ သုတံ ဝိယ မေ”တိ- အာဒိနိ ဝဒနကာလေ လဗ္ဘတိ။ အယမ္ပိ ဒုတိယော မောဃဝါရော။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၃၀၉-၃၁၀။)

= နောက်တစ်မျိုးကား - စက္ခုဒွါရ မနောဒွါရ၌ ဌီကာလသို့ ရောက်ရှိနေသော ရူပါရုံသည် စိတ္တက္ခဏ (၄-၅) ချက် စသည် အလွန်တွင် ထင်လာခဲ့သည် ဖြစ်၏။ ထိုအခါ၌ ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းဟူသော ကိရိယမနောဓာတ်သည် ဘဝင်္ဂကို လည်စေသည် ဖြစ်အံ့၊ ဘဝင်္ဂအယဉ်ကို ရပ်စေသည် ဖြစ်အံ့၊ ကိရိယမနောဓာတ်က ဘဝင်္ဂကို လည်စေအပ်ပြီးသည် ရှိသော် = ရပ်စေအပ်ပြီးသည် ရှိသော် အာရုံကို ဣဌ အနိဌ စသည်ဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချသည့် ဝုဋ္ဌာစိတ်သို့ မရောက်စေမူ၍သာလျှင် ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းဟူသော ကိရိယမနောဓာတ်နှင့် ဝုဋ္ဌာအကြား၌

- ၁။ စက္ခုဝိညာဏ်၌သော်လည်းကောင်း၊
- ၂။ သမ္ပဋိစ္ဆိမ်း၌သော်လည်းကောင်း၊
- ၃။ သန္တီရဏ၌သော်လည်းကောင်း -

ဝီထိစိတ်အစဉ်သည် တန့်ရပ်၍ ဆုတ်နစ်သွားလတ္တံ့ = ဘဝင်္ဂသို့ သက်ရောက်လတ္တံ့ဟူသော ဤအကြောင်းအရာသည် မရှိသည်သာတည်း။ အကယ်စင်စစ်မှာမူကား ဝုဋ္ဌာ၏ အစွမ်းဖြင့် ဝုဋ္ဌာ၌ တန့်ရပ်၍ တစ်ကြိမ်သော ဝုဋ္ဌာစိတ်သည်သော်လည်းကောင်း နှစ်ကြိမ်ကုန်သော ဝုဋ္ဌာစိတ်တို့သည်သော်လည်းကောင်း ဖြစ်ပေါ်သွားကြကုန်၏။ ထိုမှနောက်၌ အာသေဝနပစ္စည်းကို သို့မဟုတ် အာသေဝနပစ္စည်းနှင့်တူသော အထုံကို ရရှိသည် ဖြစ်၍ ဇော၏အရာ၌ ရပ်တည်၍ ဖြစ်ပြီးလျှင် တစ်ဖန် ဘဝင်္ဂသို့ သက်ပြန်၏။ ဤ ဝီထိစိတ်အစဉ်သည်လည်း

အာရုံ၏ အားနည်းသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ဇော တဒါရုံတို့သို့ တိုင်အောင် ထိုအာရုံက ဌိကာလ၌ ရပ်တည်၍ မနေနိုင်သဖြင့် ဝုဋ္ဌောတိုင်ရုံသာ ဖြစ်ရလေသည်။

ဤ ဝါရကို “ငါသည် မြင်လိုက်သလိုတော့ ရှိ၏၊ ငါသည် ကြားလိုက်သလိုတော့ ရှိ၏” ဤသို့ စသော စကားတို့ကို ပြောဆိုရာအခါ၌ ရအပ်ပေသည်။ ဤဝါရသည်လည်း ဇောမှ ကင်းဆိတ်သော နှစ်ခုမြောက်သော ဒုတိယ မောယဝါရတည်း။

မူလဋီကာ အနုဋီကာ အဆို

အာသေဝနံ လဘိတွာ - အရ ဝုဋ္ဌော နှစ်ကြိမ် ဖြစ်ရာ၌ နောက်ဝုဋ္ဌောသည် ရှေးဝုဋ္ဌော၏ အာသေဝန ပစ္စည်းဖြင့် ကျေးဇူးအပြုကို ခံရ၏ဟုလည်းကောင်း ထိုဝုဋ္ဌော နှစ်ကြိမ်ကိုပင် ဇောအရာ၌ တည်သည်ဟုလည်းကောင်း ယူလျှင် ပဋ္ဌာန်းပါဠိတော်၌ ထိုသို့ ဟောတော်မူအပ်ချက် မရှိ၍ ဤအဆိုအမိန့်ကို စူးစမ်း၍ လက်ခံသင့်ကြောင်းကို (မူလဋီ-၁-၁၂၉-၁၃၀) တို့၌ မူလဋီကာဆရာတော်က စိစစ် တင်ပြသွား၏။ အနုဋီကာဆရာတော်ကား ဤသို့ ဖွင့်ဆိုသွား၏။

ဇေနဋ္ဌာနေ ဌတွာတိ ဇေနဿ ဥပ္ပဇ္ဇနဋ္ဌာနေ ဒွိက္ခတ္တံ ပဝတ္တိတွာ၊ န ဇေနဘာဝေနာတိ၊ “အာသေဝနံ လဘိတွာတိ စ အာသေဝနံ ဝိယ အာသေဝနံ”န္တိ ဝုစ္စမာနေ န ကောစိ ဝိရောဓော။ (အနုဋီ-၁-၁၃၈။)

ဇောအရာ၌ ရပ်တည်၍ဟူသည် ဇောဖြစ်ရမည့် နေရာ၌ နှစ်ကြိမ်ဖြစ်ခြင်းကို ဆိုလိုသည်။ ဇောအဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်ခြင်းကို မဆိုလိုပါဟုလည်းကောင်း၊ အာသေဝနပစ္စည်းကို ရ၍ဟူရာ၌လည်း နှစ်ကြိမ်ဖြစ်သည့်အတွက် အာသေဝနပစ္စည်း အထောက်အပံ့ကို ရသကဲ့သို့ ဖြစ်ခြင်းကို ဆိုလိုသည်ဟုလည်းကောင်း - ဤသို့ အဓိပ္ပါယ် ယူဆလျှင် အဋ္ဌကထာစကားသည် ပါဠိတော်စကားနှင့် မဆန့်ကျင်သော စကား ဖြစ်၏ဟု ဖွင့်ဆိုသွားပေသည်။ (အနုဋီ-၁-၁၃၈။)

ဘဝဂုံပစ္ဆေဒ

တတော ဒွိက္ခတ္တံ၊ ဘဝဂေ စလိတေ ဘဝဂံသောတံ ဝေါစ္ဆန္တိတွာ တမေဝ ရူပါရမ္မဏံ အာဝဇ္ဇန္တံ ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇနစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဇ္ဈတိ။ (အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ။)

= ရူပါရုံသည် စက္ခုဒွါရ မနောဒွါရ၌ ထင်လာပြီးနောက် ဘဝင်နှစ်ကြိမ် လှုပ်ပြီးလတ်သော် ဘဝင်အစဉ် ဘဝင်အယဉ်ကို ဖြတ်တောက်၍ ထိုရူပါရုံကိုပင်လျှင် ဆင်ခြင်တတ်သော ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်သည် ဖြစ်ပြီးနောက် ချုပ်ပျက်၍ သွား၏။ (အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ။)

ဤအထက်ပါ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ (= သင်္ဂြိုဟ်) ဆရာတော် အရှင်အနုရုဒ္ဓါမထေရ်မြတ်၏ အယူအဆအရမူ အတိမဟန္တာရုံဝိထိ၌ ဘဝဂံစလန (= လှုပ်သောဘဝင်) နှစ်ကြိမ် ကျပြီးနောက် ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ် ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ ယင်းပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းသည်ပင် ဘဝဂံသောတံ ဝေါစ္ဆန္တိတွာ = ဘဝင်အစဉ် ဘဝင်အယဉ်ကို ဖြတ်တောက်၍ ဟု ဖွင့်ဆိုထားသဖြင့် ဘဝဂုံပစ္ဆေဒပင် အမည်ရပေသည်။ ဘဝဂုံပစ္ဆေဒ = ဘဝင်အစဉ် ဘဝင်အယဉ်ကို ဖြတ်သော စိတ်ဟူသည် ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်ပင် ဖြစ်သည်။ ဘဝင်စိတ် မဟုတ်ဟု ဆိုလိုပေသည်။

တစ်ဖန် အထက်တွင် ဖော်ပြထားသော အဋ္ဌသာလိနိအဋ္ဌကထာ၌လည်း ကိရိယာမနောဓာတုယာ ဘဝဂေ အာဝဇ္ဇိတေ = ကိရိယာမနောဓာတ်သည် (= ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းသည်) ဘဝင်ကို လည်စေအပ်ပြီးသည်ရှိသော် ရပ်စေအပ်ပြီးသည်ရှိသော် - ဟု ဖွင့်ဆိုထားသဖြင့် ဘဝင်အစဉ် ဘဝင်အယဉ်ကို ရပ်စေသောစိတ်မှာ ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - အရူပပရိဂ္ဂဟအခန်း

အမည်ရသည့် ကိရိယာမနောဓာတ်ပင် ဖြစ်သည်။ သို့သော် ဤကျမ်း၌ကား ဆရာအစဉ်အဆက် သင်ကြား ချပို့လာခဲ့သော စကားအစဉ် = ဓါအာနာမတ္တ အတိုင်း ဘဝင်္ဂစလန နှစ်ကြိမ်တို့တွင် —

- ၁။ ပထမ ဘဝင်္ဂစလနကို ဘဝင်္ဂစလနဟုလည်းကောင်း၊
- ၂။ ဒုတိယ ဘဝင်္ဂစလနကို ဘဝင်္ဂပစ္ဆေဒဟုလည်းကောင်း —
ခေါ်ဝေါ်သုံးစွဲထားပါသည်။

ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌမတ္တံ

အထက်တွင် ဖော်ပြထားခဲ့သော — “ကိရိယာမနောဓာတ်က ဘဝင်္ဂကို လည်စေအပ်ပြီးသည်ရှိသော် = ရပ်စေအပ်ပြီးသည်ရှိသော် အာရုံကို ကုဋ္ဌ အနိဋ္ဌ စသည်ဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချသည့် ဝုဋ္ဌောစိတ်သို့ မရောက်စေမူ၍ သာလျှင် ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းဟူသော ကိရိယာမနောဓာတ်နှင့် ဝုဋ္ဌောဇာတိအကြား၌ စက္ခုဝိညာဏ်၌သော်လည်းကောင်း၊ သမ္ပဋိစိုက်၍သော်လည်းကောင်း၊ သန္တိရဏ၌သော်လည်းကောင်း ဝိထိစိတ်အစဉ်သည် တန့်ရပ်၍ ဆုတ်နစ် သွားလတ္တံ့ = ဘဝင်္ဂသို့ သက်ရောက်လတ္တံ့ဟူသော ဤအကြောင်းအရာသည် မရှိသည်သာတည်း။” (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၃၀၉-၃၁၀။) — ဟူသော ဤစကားရပ်မှာလည်း ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌမတ္တံ ကျင့်စဉ်ကို ကျင့်လိုသော ယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ် သူမြတ်တို့သည် အထူးမှတ်သားထားရမည့် စကားတစ်ရပ်ပင် ဖြစ်ပေသည်။

ယင်းစက္ခုဒွါရဝိထိနှင့် ရူပါရုံကို ဆက်လက်၍ အာရုံယူကြသည့် မနောဒွါရဝိထိတို့တွင် ရူပါရုံကို မြင်တတ် သော ဒဿနကိစ္ဆကို ရွက်ဆောင်တတ်သော တရားမှာ စက္ခုဝိညာဏ် ဖြစ်၏။

ဧကန္တေန ပန စက္ခုဝိညာဏမေဝ ဒဿနကိစ္စံ သာဓေတိ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၃၂၀။)

ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌမတ္တံ-အရ “မြင် မြင်ကာမတ္တ စိတ်ထားရမည်”ဟူသော အချက်နှင့် ပတ်သက်၍ အယူအဆ မလွဲမှားရန်ကား သတိပြုရမည် ဖြစ်သည်။ “မြင် မြင်ကာမတ္တ စိတ်ထားရမည်” ဟူသောအချက်ကို “မြင်ရုံတွင်သာ စိတ်ထားရန် နောက်ထပ် ထိုရူပါရုံအပေါ်၌ စိတ်များ ထပ်မဖြစ်အောင် ကျင့်ရန် ညွှန်ကြားတော်မူသည်ဟု ယူဆ ခဲ့လျှင်ကား၊ မြင်တတ်သောတရားမှာ စက္ခုဝိညာဏ်ဖြစ်၍ ထိုစက္ခုဝိညာဏ်၏ နောက်၌ ဝိထိစိတ်များ ထပ်မဖြစ် အောင် ကျင့်ရမည်ဟု ဆိုသည်နှင့် အဓိပ္ပါယ်တူလျက် ရှိ၏။ စက္ခုဝိညာဏ် ဖြစ်ပြီးနောက်၊ နောက်ထပ် ဝိထိစိတ်များ မဖြစ်အောင်ကား မကျင့်နိုင်၊ ကျင့်၍ မရနိုင်၊ အောက်ထစ်ဆုံးအားဖြင့် စက္ခုဝိညာဏ်ဖြစ်ပြီးနောက် ဝုဋ္ဌောသို့ မရောက်သေးဘဲ ဝိထိစိတ်အစဉ်၏ တန့်ရပ်ခြင်းမည်သည် မဖြစ်ကောင်းသောကြောင့်ပင်တည်း။ အထက်ပါ အဋ္ဌကထာစကားတော်ကို ထောက်ရှုပါ။ စက္ခုဝိညာဏ် ဖြစ်ပြီးနောက် နောက်ထပ် ဝိထိစိတ်များ မဖြစ်အောင် သာဝကများကို မဆိုထားဘဲ ဘုရားရှင်သော်မှလည်း ကျင့်၍ကား မရနိုင်သော အရာဌာနပင် ဖြစ်သည်။ အဘိဓမ္မာ စည်းမျဉ်းကို မကျော်လွှားနိုင်သောကြောင့် ဖြစ်၏။

ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌမတ္တံ၏ ဆိုလိုရင်းမှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။

- ၁။ ရူပါရုံသည် မြင်အပ်သောကြောင့် ဒိဋ္ဌ မည်၏။
- ၂။ စက္ခုဝိညာဏ်နှင့် တကွ ထိုစက္ခုဒွါရ၌ ဖြစ်ကုန်သော စိတ်စေတသိက် နာမ်တရားစုတို့သည်လည်းကောင်း၊ ထိုရူပါရုံကိုပင် ဆက်လက် အာရုံယူကြသည့် မနောဒွါရက စိတ်စေတသိက် နာမ်တရားစုတို့သည်လည်း- ကောင်း ထိုရူပါရုံကို မြင်တတ်သောကြောင့် ဒိဋ္ဌ မည်၏။

ယင်းမြင်အပ်သောတရား မြင်တတ်သောတရားတို့ကို မှီရာဝတ္ထုရပ်နှင့် တကွ သိမ်းဆည်း၍ အကြောင်း

တရားကို ရှာဖွေပြီးလျှင် အကြောင်းတရားနှင့်တကွ ဖြစ်ကုန်သော ယင်း ဒိဋ္ဌ အမည်ရသည့် မြင်အပ် မြင်တတ်သော တရားတို့ကို လက္ခဏာရေး သုံးတန်တင်ကာ ရှုပွားသုံးသပ်ခဲ့သော် ယင်းဝိပဿနာဉာဏ်တို့က ယင်းမြင်အပ် မြင်တတ်သော ဒိဋ္ဌတရားတို့ အပေါ်၌ တွယ်တာ တပ်မက်နေသည့် ရာဂ ဒေါသ မောဟတို့ကို တဒင်္ဂအားဖြင့် ပယ်ခွာနိုင်မည် ဖြစ်၏။ ဝိပဿနာဉာဏ်တို့၏ အဆုံး၌ ဖြစ်ပေါ်လာကုန်သော အရိယမဂ်တရားတို့က ရာဂ ဒေါသ မောဟတို့ကို သမုစ္ဆေဒအားဖြင့် အကြွင်းမဲ့ ပယ်သတ်ကြမည် ဖြစ်၏။ ဤသို့လျှင် မြင်ခိုက်၌ ဖြစ်ပေါ်သွားကြကုန် သော အကြောင်းတရားနှင့် တကွ ဖြစ်ကုန်သော ယင်းဒိဋ္ဌတရားတို့ အပေါ်၌ ရာဂ ဒေါသ မောဟတို့ ဖြစ်ခွင့် မရအောင် ကျင့်ပါဟု ဆိုလိုရင်း ဖြစ်ပေသည်။ အကျယ်ရှုကွက်သည် နောက်၌ ထင်ရှားလတ္တံ့။

(ဗာဟိယသုတ်၊ ဥဒါန်းအဋ္ဌကထာ-၈၁-၈၂ - တို့၌ ကြည့်ပါ။)

အတိပရိတ္တာရုံ ဝီထိ

ရူပါရုံသည် ဥပါဒိပြီးနောက် ဌိကာလသို့ ရောက်ရှိလာသော်လည်း တဒါရုံ ဇော ဖြစ်သည့်တိုင်အောင်သာ မက ဝုဋ္ဌောဖြစ်သည့်တိုင်အောင်လည်း ဌိအခိုက်၌ တည်နေခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်သော၊ စက္ခုဒွါရ မနောဒွါရ၌ ရှေးရှု ကျရောက်လာသော်လည်း ကိရိယာမနောဓာတ် အမည်ရသော ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်က ဘဝင်အစဉ် ဘဝင်အယဉ် ကို မလည်စေနိုင်မီ မရပ်တန့်စေနိုင်မီ အတွင်းမှာပင်လျှင် ချုပ်ပျက်၍ သွားရသော၊ အာရုံ၏ အလွန်အားနည်း မှုကြောင့် ချုပ်ခါနီးမှ ထင်လာသည့်အတွက် ထင်သည်မှ စ၍ ရေတွက်လျှင် အလွန်နည်းပါးသော စိတ္တက္ခဏ သက်တမ်းရှိသော ရူပါရုံသည် **အတိပရိတ္တာရုံ** မည်၏။ ဤ အတိပရိတ္တာရုံဝီထိ၌ ဘဝင်လှုပ်ရုံသာ လှုပ်၏။ ဝီထိ စိတ္တပျဉ်း ဖြစ်ခြင်းသည် မရှိတော့ပေ။ ဤဝါရကို အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟကျမ်း၌ မောဃဝါရဟု ခေါ်ဝေါ်သုံးစွဲထား သည်။ **အဋ္ဌသာလိနိအဋ္ဌကထာ** (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၃၀၉) ၌ ပထမ မောဃဝါရဟု သုံးစွဲထားပေသည်။ ဝီထိစိတ်မှ ကင်းဆိတ်သောကြောင့် မောဃဝါရဟု ဤဝါရကို ခေါ်ဝေါ်ခြင်း ဖြစ်သည်။

စက္ခုဒွါရ၌ —

- ၁။ တဒါရမ္မဏဝါရ ဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော အတိမဟန္တာရုံဝီထိ၊
- ၂။ ဇေနဝါရဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော မဟန္တာရုံဝီထိ၊
- ၃။ ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနဝါရဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော ပရိတ္တာရုံဝီထိ၊
- ၄။ မောဃဝါရဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော အတိပရိတ္တာရုံ ဝီထိ - ဟု

အာရုံတို့၏ ဖြစ်ပုံ ဝိသယပွဲဝတ္တိ အမည်ရသော ဝီထိ (၄)မျိုး ပြားသကဲ့သို့ အလားတူပင် သောတဒွါရ ဃာနဒွါရ ဇိဝှိဒွါရ ကာယဒွါရတို့၌လည်း (၄)မျိုးစီပင် ပြားပေသည်ဟု သိရှိပါလေ။ ဤကား ပဉ္စဒွါရ၌ ဝီထိစိတ် တို့၏ ဖြစ်ပုံနည်းတည်း။ မနောဒွါရ၌ကား —

- ၁။ ဝိဘူတာရုံ၊
  - ၂။ အဝိဘူတာရုံ - ဟု (၂)မျိုး ပြားပေသည်။
- ဝိဘူတန္တိ** သုပါကဋ်၊ (မဟာဋီ-၂-၁၃၃။)

ဤသို့ ဖွင့်ဆိုထားသော မဟာဋီကာနှင့် အညီ — စိတ်၌ = မနောဒွါရ၌ ပေါ်လွင်ထင်ရှားသော အာရုံသည် ဝိဘူတာရုံ မည်၏။ မပေါ်လွင် မထင်ရှား ဝိုးဝါးဖြစ်သော အာရုံသည် အဝိဘူတာရုံ မည်၏။

ထင်ရှားသော ဝိဘူတာရုံဝီထိ၌ —

- ၁။ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း (၁) ကြိမ်၊

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - အရူပပရိဂ္ဂဟအခန်း

၂။ ဇော (၇) ကြိမ်၊

၃။ တဒါရုံ (၂) ကြိမ် -

ဤသို့လျှင် ဝီထိစိတ် အမျိုးအစား (၃)မျိုး ဝီထိစိတ် အရေအတွက် (၁၀)မျိုး ရှိလေသည်။ တဒါရုံနောင် ဘဝင်မကျသော အဝိဘူတာရုံ ဖြစ်လျှင်ကား ဇော၏ အဆုံး၌ ဘဝင်ကျတော့သည်သာ ဖြစ်၏။ တဒါရုံ ဖြစ်ခွင့် မရှိတော့ပေ။

၁။ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း (၁) ကြိမ်၊

၂။ ဇော (၇) ကြိမ်ဟု ယေဘုယျအားဖြင့် ဖြစ်တတ်ပေသည်။

ဤကား ပရိတ္တဇေဝနဝါရ အမည်ရသော ကာမဇော စောသော ဝိသယပ္ပဝတ္တိ (၆)မျိုးတည်း။

အပ္ပနာဇောဝါရ - ၌ကား ဝိဘူတ - အဝိဘူတ ကွဲပြားမှုလည်း မရှိတော့ပေ။ တဒါရုံ ကျခွင့်လည်း မရှိတော့ပေ။ (နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း ဇယားများတွင် ကြည့်ပါ။)

ဤတွင်ရှေ့ကား နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို စတင်၍ အားသစ်လိုသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သူမြတ်တို့သည် ကြိုတင်၍ သိထားသင့်သော ၆ x ၆-လီ တရားများပင် ဖြစ်ကြပေသည်။

ဝိပဿနာဉာဏ်၏ အရှုခံအာရုံ နာမ်တရားတို့ကို စိစစ်ချက်

ဝိပဿနာရှုရမည့် နာမ်တရား

ဤနာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်းတွင် ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သူမြတ်တို့ သိမ်းဆည်းရှုပွားရမည့် နာမ်တရားတို့မှာ လောကီ စိတ်စေတသိက် တရားများ ဖြစ်ကြောင်းကိုလည်းကောင်း၊ ထိုတွင် ဈာန်ရသူတို့က ဈာန်တရားများကိုပါ ထည့်သွင်း၍ သိမ်းဆည်းရှုပွားရပြီးလျှင် ဈာန်မရသူတို့ကား ဈာန်တရားများကို ထည့်သွင်း၍ သိမ်းဆည်း ရှုပွားရန် မလိုကြောင်းကိုလည်းကောင်း ရှေးပိုင်းတွင် ရှင်းပြခဲ့ပြီး ဖြစ်သည်။

ထိုနာမ်တရားတို့သည်ကား ပဋိသန္ဓေ-ဘဝင်-စုတိ-ဟူသော ဝီထိမုတ်စိတ် အနေအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ စိတ္တနိယာမ သဘောတရားအရ ဝီထိဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော စိတ်အစဉ်အားဖြင့်လည်းကောင်း ဖြစ်ရိုး ဖြစ်စဉ် ဓမ္မတာ ရှိကြ၏။ ပြုပြင်ပြောင်းလဲ၍ မရနိုင်သော ကိန်းသေမြဲသော နိယာမ လမ်းရိုးလမ်းဟောင်းကြီးပင်တည်း။ နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို အားသစ်လိုသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သူမြတ်သည် နိယာမ လမ်းရိုးလမ်းဟောင်းကြီးအတိုင်း ဖြစ်ပေါ်သွားကြကုန်သော ယင်းနာမ်တရားတို့ကို ဉာဏ်ဖြင့် မြင်အောင် ကြည့်လျက် သိမ်းဆည်းရှုပွားရမည် ဖြစ်ပေသည်။

ယင်းကဲ့သို့ ဝီထိခေါ်သည့် နိယာမ လမ်းရိုးလမ်းဟောင်းကြီးအတိုင်း ဖြစ်ပေါ်သွားကြကုန်သော စိတ်+စေတသိက် နာမ်တရားစုတို့ကို သာဝကတို့လည်း သိမ်းဆည်းရှုပွားရမည် ဖြစ်ကြောင်းကိုလည်းကောင်း၊ အကုသိုလ် ဇောများ ပါဝင်သည့် ဝီထိစိတ်အစဉ်များကိုလည်း သိမ်းဆည်းရှုပွားရမည် ဖြစ်ကြောင်းကိုလည်းကောင်း ဝိသုဒ္ဓိ မဂ္ဂအဋ္ဌကထာတွင် ဤသို့ ဖွင့်ဆိုထား၏။

ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာအပွင့် - အရူပနိဗ္ဗတ္တိပဿနာကာရ

ယထာ စ ရူပံ သမ္ပသန္ဓေန ရူပဿ၊ ဧဝံ အရူပံ သမ္ပသန္ဓေနပိ အရူပဿ နိဗ္ဗတ္တိ ပဿိတဗ္ဗာ။ သာ စ ခေါ ဧကာသီတိ လောကီယစိတ္တုပ္ပါဒဝသေနဝ။

သေယျထိဒံ — ဣဒဉ္စိ အရူပံ နာမ ပုရိမဘဝေ အာယူဟိတကမ္မဝသေန ပဋိသန္ဓိယံ တာဝံ ဧကူနဝီသတိ-
စိတ္တုပ္ပါဒပုဗ္ဗဘေဒံ နိဗ္ဗတ္တတိ။ နိဗ္ဗတ္တနာကာရော ပနဿ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တနယေန ဝေဒိတဗ္ဗော။
တဒေဝ ပဋိသန္ဓိစိတ္တဿ အနန္တရစိတ္တတော ပဋ္ဌာယ ဘဝဂံဝသေန၊ အာယုပရိယောသာနေ စုတိဝသေန။ ယံ
တတ္ထ ကာမာဝစရံ တံ ဆဿ ဒွါရေသု ဗလဝါရမ္မဏေ တဒါရမ္မဏဝသေန။

ပဝတ္တေ ပန အသမ္ဘန္တတ္တာ စက္ခုဿ အာပါထဂတတ္တာ ရူပါနံ အာလောကသန္ဓိသိတံ မနသိကာရဟေတုကံ
စက္ခုဝိညာဏံ နိဗ္ဗတ္တတိ သဒ္ဓိံ သမ္ပယုတ္တဓမ္မဟိ။ စက္ခုပသာဒဿ ဟိ ဌိတိက္ခဏေ ဌိတိပုတ္တဓမ္မေ ရူပံ စက္ခု
ယဇ္ဇေတိ။ တသ္မိံ ယဇ္ဇိတေ ဒွိက္ခတ္တံ ဘဝဂံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဇ္ဈတိ။ တတော တသ္မိံ ယေဝ အာရမ္မဏေ ကိရိယမနော-
ဓာတု အာဝဇ္ဇနကိစ္စံ သာဓယမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တဒနန္တရံ တဒေဝ ရူပံ ပဿမာနံ ကုသလဝိပါကံ အကုသလဝိပါကံ
ဝါ စက္ခုဝိညာဏံ။ တတော တဒေဝ ရူပံ သမ္ပဋိစ္စမာနာ ဝိပါကမနောဓာတု။ တတော တဒေဝ ရူပံ သန္တိရယမာနာ
ဝိပါကာဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတု။ တတော တဒေဝ ရူပံ ဝဝတ္ထာပယမာနာ ကိရိယာဟေတုကမနောဝိညာ-
ဏဓာတု ဥပေက္ခာသဟဂတာ။ တတော ပရံ ကာမာဝစရကုသလာကုသလကိရိယစိတ္တေသု ဧကံ ဝါ ဥပေက္ခာ-
သဟဂတာဟေတုကံ စိတ္တံ ပဉ္စ သတ္တ ဝါ ဇေနာနိ။ တတော ကာမာဝစရသတ္တာနံ ဧကာဒသသု တဒါရမ္မဏ-
စိတ္တေသု ဇေနာနုရူပံ ယံကိစ္စံ တဒါရမ္မဏန္တိ။ ဧသ နယော သေသဒ္ဓါရေသုပိ။ မနာဒ္ဓါရေ ပန မဟဂ္ဂတစိတ္တာနိပိ
ဥပ္ပဇ္ဇန္တိတိ။ ဧဝံ ဆဿ ဒွါရေသု အရူပဿ နိဗ္ဗတ္တိ ပဿိတဗ္ဗော။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၂၅၂-၂၅၃။)

ဤအဋ္ဌကထာ၏ ဆိုလိုရင်းမှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။ တစ်ဖန် ရုပ်တရားကို သုံးသပ် ရှုပွားသော ယောဂီဝစရ
ပုဂ္ဂိုလ်သည် ရုပ်တရား၏ နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏာဟူသော ဖြစ်ခြင်း သဘောတရားကို ရှုအပ်သကဲ့သို့ အလားတူပင်
နာမ်တရားကို သုံးသပ်ရှုပွားသော ယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း နာမ်တရား၏ နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏာဟူသော ဖြစ်ခြင်း
သဘောတရားကို ရှုအပ်၏။ ထိုနာမ်တရား၏ ဖြစ်မှု သဘောတရားကို ရှုရာ၌လည်း (၈၁)ပါးသော လောကီ
စိတ္တုပ္ပါဒ်၏ အစွမ်းဖြင့်သာလျှင် ရှုအပ်၏။

ဤ လောကီ စိတ်+စေတသိက် ဟူသော လောကီစိတ္တုပ္ပါဒ်၏ အစွမ်းဖြင့် ရှုသော ဝိပဿနာဟူသည်
အဘယ်နည်းဟူမူကား —

ဤနာမ်တရား မည်သည်ကား ရှေးရှေးဘဝ၌ ဆည်းပူးအားထုတ်ခဲ့ပြီးသော ကံ၏ အစွမ်းဖြင့် ပဋိသန္ဓေ
အခါ၌ ရှေးဦးစွာ (၁၉)မျိုးသော စိတ္တုပ္ပါဒ် အပြားရှိသော ပဋိသန္ဓေတို့တွင် တစ်မျိုးမျိုးသော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည်
ထိုထိုဘဝ အားလျော်စွာ ပဋိသန္ဓေကိစ္စ တပ်လျက် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထို ပဋိသန္ဓေနာမ်တရား၏ ဖြစ်ပုံအခြင်းအရာ
သည် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ပိုင်းတွင် ထင်ရှားလတ္တံ့။

ထို (၁၉)မျိုးသော ပဋိသန္ဓေစိတ်တို့တွင် သတ္တဝါတစ်ဦးအတွက် တစ်ခုသော ဘဝဝယ် တစ်မျိုးသော
စိတ်သည်သာလျှင် ပဋိသန္ဓေကိစ္စကို ရွက်ဆောင်ပေးသည်။

ပဋိသန္ဓေကိစ္စ — ပဋိသန္ဓာနံ - ပဋိသန္ဓိ = ဆက်စပ်မှု ဆက်စပ်ပေးမှုသည် ပဋိသန္ဓိ မည်၏။ ဘဝဟောင်း
အပြတ်တွင် ဘဝသစ်၌ ရှေးဦးစွာ စိတ်၏ ဖြစ်ပေါ်ခြင်းသည် ဘဝဟောင်းနှင့် ဘဝသစ်ကို ဆက်စပ်ပေးသကဲ့သို့
ဖြစ်၏။ တစ်နည်းဆိုရသော် ဖြစ်-ပျက် အစဉ်အတန်းအားဖြင့် ဖြစ်ပေါ်နေသော ဘဝဟောင်း ရုပ်သန္တတိအစဉ်၊
နာမ်သန္တတိအစဉ်၊ ရုပ်နာမ်သန္တတိအစဉ်၏ အရပ်တွင် ဘဝသစ်၌ ရှေးဦးစွာသော ရုပ်တရား၏ ဖြစ်ခြင်း၊ နာမ်
တရား၏ ဖြစ်ခြင်း၊ ရုပ်နာမ်၏ ဖြစ်ခြင်းသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ယင်း ဘဝသစ်၌ ရှေးဦးစွာ ဖြစ်ပေါ်လာသော
ပဋိသန္ဓေအမည်ရသော စိတ်သည် ဘဝဟောင်း ခန္ဓာအစဉ်နှင့် ဘဝသစ်ခန္ဓာအစဉ်ကို တစ်စပ်တည်း ဖြစ်အောင်
ဆက်စပ်ပေးသကဲ့သို့ ဖြစ်၏။ ထိုကဲ့သို့ ဆက်စပ်မှု ကိစ္စကြောင့် သတ္တဝါဟု ခေါ်ဆိုရသော ခန္ဓာအစဉ်သည်

မချုပ်ငြိမ်းဘဲ အသစ်အသစ်ဘဝကို ရလျက် တစ်ဝဲလည်လည် နေရလေသည်။ ဤသို့ ဘဝဟောင်းနှင့် ဘဝသစ်ကို = ဘဝဟောင်းခန္ဓာနှင့် ဘဝသစ်ခန္ဓာကို ဆက်စပ်မှု အခြင်းအရာသည် ပဋိသန္ဓေကိစ္စ မည်၏။

ဘဝင် - စုတိ — ထိုပဋိသန္ဓေကိစ္စကို ရွက်ဆောင်ပေးသော စိတ်နှင့် မျိုးတူစိတ်သည်ပင်လျှင် ပဋိသန္ဓေ စိတ်၏ အခြားမဲ့ဖြစ်သော စိတ်မှ စ၍ ဘဝင်၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ အသက်၏ အဆုံး၌ စုတိ၏အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။

ဘဝင်္ဂကိစ္စ — ဘဝဿ အင်္ဂီ ဘဝင်္ဂီ = ဥပပတ္တိဘဝ၏ မပြတ်မစဲ ဖြစ်မြဲ ဖြစ်ရန် အကြောင်းခံ ဖြစ်သော စိတ်သည် ဘဝင် မည်၏။ ဘဝတစ်ခုဝယ် ရှေးဦးအစ ဖြစ်သော စိတ်သည် ပဋိသန္ဓေမည်၍ နောက်ဆုံးဖြစ်သော စိတ်သည် စုတိ မည်၏။ ယင်း ပဋိသန္ဓေနှင့် စုတိ၏ အကြားကို ဥပပတ္တိဘဝဟု ခေါ်၏။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဒေသနာ တော်၌ လာရှိသော ဥပပတ္တိဘဝတည်း။ ဥပပတ္တိဘဝဟူသည်လည်း — **ကမ္မဇော ဥပပန္နတိတိ ဥပပတ္တိ** - အရ ကံကြောင့် ဖြစ်သော လောကီဝိပါက နာမက္ခန္ဓာနှင့် ကဋတ္တာရုပ်ခေါ် ကမ္မဇရုပ်များတည်း။

ကံအားလျော်စွာ အတိတ်ဘဝဟောင်း ချုပ်ဆုံးသည့် အခြားမဲ့၌ ဘဝသစ်အတွက် ပဋိသန္ဓေစိတ်က ဆက်စပ် ပေးပြီးနောက်၊ အလားတူ ဝိပါကစိတ်များ ဆက်လက်၍ မဖြစ်လျှင် ပဋိသန္ဓေစိတ်၏ အခြားမဲ့၌ပင် စိတ်အစဉ် ပြတ်၍ တစ်ဘဝ အဆုံးသတ်ဖွယ်ရာ ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ထိုသို့ မဆုံးရလေအောင် အကျိုးပေးနေသည့် ကံ၏ စွမ်းဟုန်ကြောင့် ပဋိသန္ဓေစိတ်၏ အခြားမဲ့၌ ပဋိသန္ဓေနှင့် အလားတူ ဝိပါကအစဉ်သည် ဆက်လက်၍ ဖြစ်ပေါ် လာပေသည်။ ထိုနောက် ပပတ္တိအခါ၌လည်း ဆိုင်ရာဆိုင်ရာ ဒွါရတို့၌ ရှေးရှု ကျရောက်လာကြကုန်သော အာရုံ သစ်များကို အကြောင်းပြု၍ အာရုံပြု၍ ဝီထိစိတ်အစဉ်များ ဖြစ်ပေါ်လာကြရ၏။ ထို ဝီထိစိတ်အစဉ် ချုပ်ပျက် သွားသည့်အခါ ဘဝင် အမည်ရသော ဝိပါကစိတ်သည် မဖြစ်ပေါ်လာပါမူ စိတ်အစဉ် ပြတ်သဖြင့် စိတ္တဇရုပ်များ ကမ္မဇရုပ်များလည်း ပြတ်စဲသွားဖွယ်ရာ ရှိ၏။ ထိုသို့ မဖြစ်ရလေအောင် ကံအရှိန်ရှိသမျှ တစ်ဘဝလုံး ခန္ဓာအစဉ် မပြတ်ရလေအောင် ဆက်စပ်တတ်သော ဝိပါကစိတ်ကို ဥပပတ္တိဘဝ၏ မပြတ်မစဲ ဖြစ်မြဲဖြစ်ရန် အကြောင်းခံ စိတ်ဖြစ်သောကြောင့် ဘဝင်ဟု ခေါ်ဆိုလေသည်။ ပဋိသန္ဓေစိတ်နှင့် အမျိုးတူသော ကံအဟုန်ကြောင့် ဖြစ်ပေါ် လာရသော စိတ်ပင် ဖြစ်သည်။

ထို ပဋိသန္ဓေ ဘဝင် စုတိ ကိစ္စတို့ကို ရွက်ဆောင်ပေးတတ်သော (၁၉)မျိုးကုန်သော စိတ်တို့တွင် မဟာ ဝိပါကစိတ် (၈)ပါး ဥပေက္ခာသန္တိရဏစိတ် (၂)ပါး ဟူသော ကာမာဝစရပဋိသန္ဓေ (၁၀)သည်ကား ဒွါရ (၆)ပါးတို့၌ အားရှိသော ဗလဝအာရုံ၌ တဒါရုံ၏အစွမ်းဖြင့်လည်း ဖြစ်၏။

တစ်ဖန် ပပတ္တိအခါ၌ကား စက္ခုပသာဒ မပျက်စီးသေးသော သတ္တဝါ၏ သန္တာန်၌ စက္ခုပသာဒ မပျက်စီး သည့်အတွက် ရူပါရုံတို့၏ စက္ခုပသာဒအား ထင်ခြင်းသို့ = ရှေးရှုကျရောက်ခြင်းသို့ ရောက်ရှိလာသည်၏ အဖြစ် ကြောင့် အာလောက (= အလင်းရောင်)ကို မှီသော၊ စက္ခုဒွါရဝီထိစိတ်တို့၏ အခြေခံ အကြောင်းရင်းဖြစ်သော ရူပါရုံကို ဆင်ခြင် နှလုံးသွင်းတတ်သော ပဉ္စဒွါရဝဇ္ဇန်းဟူသော ဝီထိပဋိပါဒက မနသိကာရလျှင် အကြောင်းရင်းခံ ရှိသော စက္ခုဝိညာဏ်စိတ်သည် ယှဉ်ဖက် စေတသိက် သမ္ပယုတ်တရားတို့နှင့် အတူတကွ ဖြစ်ပေါ်၍ လာ၏။

ထင်ရှားစေအံ့ — စက္ခုပသာဒ၏ ဥပါဒ်ပြီးနောက် ဌီကာလသို့ ရောက်ရှိနေခိုက်ဝယ် ဥပါဒ်ပြီးနောက် ဌီကာလ ဌီခဏသို့ပင် ရောက်ရှိလာသည်သာဖြစ်သော ရူပါရုံသည် စက္ခုပသာဒကို ထိခိုက်မိ၏။ ထိုရူပါရုံသည် စက္ခုပသာဒကို ထိခိုက်သည် ရှိသော် ဘဝင် နှစ်ကြိမ် ဖြစ်၍ ချုပ်၏။ (ဘဝင်္ဂစလန ဘဝင်္ဂပစ္ဆေဒ အမည်ရသော ဘဝင်နှစ်ကြိမ် ဖြစ်၍ ချုပ်၏ဟု ဆိုလိုသည်။)

ထိုနောင်မှ ထိုရူပါရုံ၌ပင်လျှင် ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း အမည်ရသော ကိရိယာမနောဓာတ်သည် ယင်းရူပါရုံကိုပင် ဆင်ခြင်ခြင်းကိစ္စကို ပြီးစေလျက် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ (၁)

ထိုပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း = ဆင်ခြင်စိတ်၏ အခြားမဲ့၌ ထိုရူပါရုံကိုပင် မြင်တတ်သော ကုသလဝိပါက် သို့မဟုတ် အကုသလဝိပါက်ဖြစ်သော စက္ခုဝိညာဏ်သည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ (ထိုရူပါရုံသည် ဣဋ္ဌာရုံဖြစ်ခဲ့သော် ကုသလ ဝိပါက် စက္ခုဝိညာဏ်ဖြစ်၍ ထိုရူပါရုံသည် အနိဋ္ဌာရုံဖြစ်သော် အကုသလဝိပါက် စက္ခုဝိညာဏ်သည် ဖြစ်ပေါ် လာ၏။) (၂)

ထိုသို့ စက္ခုဝိညာဏ်ဖြစ်သည်မှ နောက်၌ ထိုရူပါရုံကိုပင်လျှင် ခံလင့်သကဲ့သို့သော သမ္ပဋိစ္စိုင်း အမည် ရသော ဝိပါက်မနောဓာတ်သည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ (၃)

ထိုသမ္ပဋိစ္စိုင်းစိတ် ဖြစ်သည်မှ နောက်၌ ထိုရူပါရုံကိုပင် စုံစမ်းလင့်သကဲ့သို့သော သန္တိရဏ အမည်ရသော အဟိတ်ဝိပါက် မနောဝိညာဏဓာတ်သည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ (၄)

ထိုသန္တိရဏစိတ် ဖြစ်သည်မှ နောက်၌ ထိုရူပါရုံကိုပင်လျှင် ပိုင်းခြား မှတ်သားလင့်သကဲ့သို့သော = ထို ရူပါရုံကိုပင်လျှင် ဣဋ္ဌ အနိဋ္ဌ စသည်ဖြင့် ဆုံးဖြတ်တတ်သော ဝုဋ္ဌောအမည်ရသော အဟိတ်ကိရိယာ မနော ဝိညာဏဓာတ် ဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ်သည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ (၅)

ဝုဋ္ဌောစိတ် ဖြစ်သည်မှ နောက်၌ —

၁။ ကာမာဝစရကုသိုလ်၊

၂။ အကုသိုလ်၊

၃။ ကာမာဝစရ ကိရိယာ — ဇောစိတ်တို့တွင် တစ်မျိုးမျိုးသော ဇောစိတ်သည် (၅) ကြိမ်သော်လည်းကောင်း၊ (၇) ကြိမ်သော်လည်းကောင်း အဟုန်ပြင်းစွာ ဆက်တိုက် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ (ပုထုဇနံနှင့် သေက္ခအရိယာ ပုဂ္ဂိုလ် တို့၏သန္တာန်ဝယ် ထိုဝုဋ္ဌော၏ ဆုံးဖြတ်ချက်မှာ ယောနိသောမနသိကာရ ဖြစ်ပါက ကုသိုလ်ဇော စော၍ အယော- နိသော မနသိကာရ ဖြစ်ပါက အကုသိုလ်ဇော စော၏။ ရဟန္တာအရှင်မြတ်တို့၏ သန္တာန်၌ကား ကာမာဝစရ ကြိယာဇော စော၏။) (၆)

အကယ်၍ အာရုံက သိပ်အားမကောင်း၍ ဇောစိတ်များ ဖြစ်ခွင့် မရနိုင်လျှင် ပထမဝုဋ္ဌော ဒုတိယဝုဋ္ဌောဟု ဝုဋ္ဌော နှစ်ကြိမ် ဖြစ်၍ ဝီထိစိတ်အစဉ် ရပ်ကာ ဘဝင် ပြန်ကျသည်ဟု မှတ်ပါ။ အကယ်၍ အာရုံက အားကောင်း မောင်းသန်သော ဗလဝအာရုံ ဖြစ်၍ ဇောစိတ်များ စောခွင့်ရခဲ့သော် —

ထိုဇောစိတ်ချုပ်သည်မှ နောက်၌ ကာမာဝစရသတ္တဝါတို့အား သန္တိရဏစိတ် (၃)မျိုး၊ မဟာဝိပါက်စိတ် (၈)မျိုး - ပေါင်း (၁၁)မျိုးသော တဒါရုံကိစ္စကို ရွက်ဆောင်တတ်သော ဝိပါက်စိတ်တို့တွင် ဇောအားလည်းကောင်း အာရုံအားလည်းကောင်း လျော်စွာ အမှတ်မရှိ တစ်မျိုးမျိုးသော တဒါရုံဝိပါက်စိတ်သည် ဖြစ်ပေါ်၍လာ၏။ (၇)

ဇောနှင့် အာရုံ

[ဇောနာရမ္မဏာနုရူပန္တိ “တိဟေတုကံ စေ ဇေနံ၊ တိဟေတုကံ၊ ဒွိဟေတုကံ ဝါ”တိအာဒိနာ “ဣဋ္ဌံ စေ အာရမ္မဏံ၊ သောမနဿသဟဂတ”န္တိအာဒိနာ စ ဇေနဿ၊ အာရမ္မဏဿ စ အနုရူပံ။ (မဟာဋီ-၂-၄၀၅။)]

ယခုလက်ရှိ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်စာမူ၌ - ဇောနာရမ္မ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၂၇၃။) ဟု ရှိနေ၏။ အထက်ပါ မဟာဋီကာ၌ကား ဇောနာရမ္မဏာနုရူပံဟု ရှိနေ၏။ ပြည်ဆရာတော်ဘုရားကြီး၏ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာနိဿယ၌လည်း ဇောနာ-

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - အရူပပရိဂ္ဂဟအခန်း

ရမ္မဏာနုရူပံဟုပင် ရှိနေသည်။ ထိုဋီကာ၏ ဆိုလိုရင်းမှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။

အကယ်၍ ဇောသည် အလောဘ အဒေါသ အမောဟူသော ဟိတ်သုံးပါးနှင့် ယှဉ်သော တိဟိတ်ဇော ဖြစ်အံ့၊ တဒါရုံ၌လည်း အလောဘ အဒေါသ အမောဟူသော ဟိတ်သုံးပါးနှင့် ယှဉ်သည့် တိဟိတ်တဒါရုံ ဝိပါက်သော်လည်းကောင်း၊ အလောဘ အဒေါသဟူသော ဟိတ်နှစ်ပါးနှင့် ယှဉ်သော ဒွိဟိတ်တဒါရုံဝိပါက် သော်လည်းကောင်း ဖြစ်၏ - ဤသို့စသည်ဖြင့် ဇောနှင့် လျော်စွာလည်းကောင်း၊

အကယ်၍ အာရုံသည် အလို ရှိအပ် နှစ်သက်မြတ်နိုးအပ်သော ဣဋ္ဌာရုံ ဖြစ်အံ့၊ ဇောသည် သောမနဿ ဝေဒနာနှင့် အတူတကွ ဖြစ်၏။ ထိုအခါ တဒါရုံသည်လည်း သောမနဿဝေဒနာနှင့်ပင် အတူတကွ ဖြစ်၏ - ဤသို့ စသည်ဖြင့် အာရုံအားလျော်စွာလည်းကောင်း တဒါရုံ၏ ဖြစ်ခြင်းကို ဆိုလိုပေသည်။]

စက္ခုဒွါရမှ ကြွင်းကျန်သော သောတဒွါရ၊ ဃာနဒွါရ၊ ဇိဝှိဒွါရ၊ ကာယဒွါရတို့၌လည်း ဤနည်းကိုပင် သိရှိပါလေ။ မနောဒွါရ၌ကား အထက်ပါ ကုသိုလ်ဇော အကုသိုလ်ဇော ကြိယာဇောတို့ အပြင် မဟဂ္ဂုတ်ဈာန် ဇောစိတ်တို့သည်လည်း ဖြစ်ပေါ်ကြကုန်၏။

ဤသို့လျှင် ဒွါရ (၆)ပါးတို့၌ နာမ်တရား၏ ဖြစ်ခြင်းကို မြင်အောင် ရှုပါ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၂၅၂-၂၅၃။)

ဤကား နာမ်တရားတို့ကို ဒွါရ (၆)ပါးတို့၌ ဝီထိစိတ်အစဉ်အတိုင်း မြင်အောင် ရှုရန် ညွှန်ကြားထားသော ခိုင်လုံသော ကျမ်းဂန်အဆိုအမိန့်များပင် ဖြစ်ကြသည်။ ဇောကို ရှုရာ၌ ပုထုဇန်နှင့် သေက္ခယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ် တို့သည် ယောနိသော မနသိကာရအားလျော်စွာ ဖြစ်ပေါ်သွားကြကုန်သော ကုသိုလ်ဇောတို့ကိုလည်းကောင်း၊ အယောနိ သောမနသိကာရအားလျော်စွာ ဖြစ်ပေါ်သွားကြကုန်သော အကုသိုလ်ဇောတို့ကိုလည်းကောင်း ရှုရမည် ဖြစ်သည်။ ကြိယာဇောတို့ကား ရဟန္တာအရှင်မြတ်တို့၏ သန္တာန်၌သာ ဖြစ်ခွင့်ရှိကြပေသည်။ ထိုပြင် ပဋိသန္ဓေ ဘဝင် စုတိ ဟူသော ဝီထိမုတ်စိတ်တို့ကိုလည်း မြင်အောင် ရှုရန် အထက်ပါ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာက ညွှန်ကြား တော်မူလျက်ပင် ရှိသည်ကိုလည်း သတိပြုပါလေ။

ထိုသို့ ရှုရာ၌ - **သဒ္ဓိံ သမ္ပယုတ္တဓမ္မေပိ** = ယှဉ်ဖက် စေတသိက် သမ္ပယုတ်တရားတို့နှင့် အတူတကွ ရှုရန် ညွှန်ကြားထားတော်မူသဖြင့် အသင်ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် မြတ်သည် စိတ္တနိယာမလမ်းကြောင်းအတိုင်း ဖြစ်ပေါ်သွားကြကုန်သော နာမ်တရားတို့ကိုလည်းကောင်း၊ ဝီထိမှ အလွတ်ဖြစ်ကုန်သော ဘဝင်စသော နာမ်တရား တို့ကိုလည်းကောင်း စိတ္တက္ခဏတိုင်း စိတ္တက္ခဏတိုင်း၌ ယှဉ်ဖက် စေတသိက် တရားစုတို့နှင့်တကွ နာမ်တုံး နာမ်ခဲ ဟူသော နာမ်ယန အသီးအသီးကို ဉာဏ်ဖြင့် ဖြိုခွဲဖျက်ဆီးလျက် သိမ်းဆည်းရှုပွားရမည်ဟု မှတ်ပါ။

ဤအထက်ပါ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာ၏ ဖွင့်ဆိုချက် ညွှန်ကြားတော်မူချက်မျှဖြင့် မကျေနပ်သေးပါက အောက်ပါ မဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ္တန်အဋ္ဌကထာ စသည်တို့၏ ဖွင့်ဆိုချက်ကိုလည်း ဆက်လက်၍ ဖတ်ရှုကြည့်ပါ။

မူလပရိညာ

မူလပရိညာဝသေန တာဝ -

ဘဝင်္ဂီဝဇ္ဇနံ စေဝ၊ ဒဿနံ သမ္ပဋိစ္ဆနံ။

သန္တိရဏဝေါဋ္ဌဗ္ဗနံ၊ ဇဝနံ ဘဝတိ သတ္တမံ။

တတ္ထ ဘဝင်္ဂီ ဥပပတ္တိဘဝဿ အင်္ဂကိစ္စံ သာယေမာနံ ပဝတ္တတိ၊ တံ အာဝဇ္ဇေတွာ ကိရိယမနောဓာတု အာဝဇ္ဇနကိစ္စံ သာယေမာနာ၊ တန္တိရောဓာ စက္ခုဝိညာဏံ ဒဿနကိစ္စံ သာယေမာနံ၊ တန္တိရောဓာ ဝိပါကမနောဓာတု

သမ္ပဋိစ္ဆိန်ကိစ္စံ သာဓေယမာနာ၊ တန္တိရောဓာ ဝိပါကမနောဝိညာဏဓာတု သန္တိရဏကိစ္စံ သာဓေယမာနာ၊ တန္တိရောဓာ ကိရိယမနောဝိညာဏဓာတု ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနကိစ္စံ သာဓေယမာနာ၊ တန္တိရောဓာ သတ္တက္ခတ္တံ၊ ဇဝနံ ဇဝတိ။ တတ္ထ ပဌမ-ဇဝနေပိ “အယံ ကုတ္တိ၊ အယံ ပုရိသော”တိ ရုဇ္ဈနဒုဿနမုယုနဝသေန အာလောကိတဝိလောကိတံ န ဟောတိ။ ဒုတိယဇဝနေပိ။ ပ ။ သတ္တမဇဝနေပိ။ ဧတေသု ပန ယုဒ္ဓမဏ္ဍလေ ယောဓေသု ဝိယ ဟေဋ္ဌပရိယဝသေန ဘိဇ္ဇိတွာ ပတိတေသု “အယံ ကုတ္တိ၊ အယံ ပုရိသော”တိ ရုဇ္ဈနဒုဿန အာလောကိတဝိလောကိတံ ဟောတိ။ ဧဝံ တာဝေတ္ထ မူလပရိညာဝသေန အသမ္မောဟသမ္ပဇနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

(မ-ဋ-၁-၂၆၆-၂၆၇။ ဒီ-ဋ-၁-၁၇၄။ သံ-ဋ-၃-၂၂၆-၂၂၇။ အဘိ-ဋ-၂-၃၄၁။)

“ပဌမဇဝနေပိ။ ပ ။ န ဟောတိ”တိ ကုဒ် ပဉ္စဒွါရဝိညာဏဝိသိယံ “ကုတ္တိ ပုရိသော”တိ ရုဇ္ဈနဒီပနံ အဘာဝံ သန္တာယ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ ဟိ အာဝဇ္ဇနဝေါဋ္ဌဗ္ဗာနာနံ အယောနိသော အာဝဇ္ဇနဝေါဋ္ဌဗ္ဗနဝသေန ကုဋေ ကုတ္တိရူပါဒိမှိ လောဘော၊ အနိဋ္ဌေ စ ပဋိယော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ မနောဒွါရေ ပန “ကုတ္တိ ပုရိသော”တိ ရုဇ္ဈနဒီ ဟောတိ၊ တဿ ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇနံ မူလံ၊ ယထာ ဝုတ္တံ ဝါ သဗ္ဗံ ဘဝင်္ဂါဒိ။ ဧဝံ မနောဒွါရဇဝနဿ မူလဝသေန မူလပရိညာ ဝုတ္တာ။

(မ-ဋီ-၁-၃၆၀။)

ဤအထက်ပါ အဋ္ဌကထာဋီကာတို့၏ ဆိုလိုရင်းမှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။

တည့်တည့်ကြည့်ရာ စောင်းငဲ့ကြည့်ရာ၌ မူလပရိညာ၏ အစွမ်းဖြင့် အသမ္မောဟသမ္ပဇနံ ဖြစ်ပုံကို ဤသို့ သိပါ - ရူပါရုံကို မြင်ရာ၌ စက္ခုဒွါရဝိသိယံ ဖြစ်ပြီးနောက်၌ ဘဝင်များ ခြားလျက် မနောဒွါရဝိသိယံများ ဆက်၍ ဝိသိပေါင်း များစွာ ဖြစ်ကြ၏။ ထို မနောဒွါရဝိသိယံစိတ်အစဉ်များက ထို ရူပါရုံကို ကုဋ အနိဋ္ဌ စသည်ဖြင့်လည်း သိ၏။ ကုဋဖြစ်သော ရူပါရုံ၌ တပ်မက်ခြင်း လောဘ၊ အနိဋ္ဌဖြစ်သော ရူပါရုံ၌ ပြစ်မှားခြင်း ဒေါသ စသည်လည်း ဖြစ်တတ်၏။ ထိုရူပါရုံကို နှလုံးသွင်းမှားခဲ့သော် လောဘ ဒေါသ စသည် ဖြစ်နိုင်၏ဟု ဆိုလိုပေသည်။ အကယ်၍ ထိုရူပါရုံအပေါ်၌ နှလုံးသွင်းမှန်မှု = ယောနိသောမနသိကာရ ဖြစ်ခဲ့သော် ကုသိုလ်ဇောများလည်း ထိုက်သလို စောမည် ဖြစ်ပေသည်။ ထိုမနောဒွါရိကဇောဝိသိယံ စိတ်အစဉ်တို့ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း အကြောင်းရင်းမှာ စက္ခုဒွါရ ဝိသိယံ စသော ပဉ္စဒွါရိကဇောဝိသိယံစိတ်အစဉ် အားလုံးနှင့် ဘဝင်စသည်သည် ထိုရူပါရုံစသည်ကို ဆက်လက် အာရုံပြုကြသည့် မနောဒွါရိကဇောဝိသိယံ စိတ်အစဉ်တို့၏ မူလအကြောင်းရင်း ဖြစ်ကြ၏။

ယင်းမနောဒွါရိကဇောဝိသိယံစိတ်အစဉ်၏ မူလအကြောင်းရင်း ဖြစ်သော ပဉ္စဒွါရိကဇောဝိသိယံ စိတ်အစဉ်ကို ပိုင်းခြားသိခြင်းကို မူလပရိညာဟု ခေါ်ဆိုပေသည်။ ထိုမူလပရိညာ၏ အစွမ်းဖြင့် အသမ္မောဟသမ္ပဇနံ ဖြစ်ပုံကို ဤသို့ သိပါ။

(၁) ဘဝင်၊ (၂) အာဝဇ္ဇန်း၊ (၃) ဒဿန အမည်ရသော စက္ခုဝိညာဏ်၊ (၄) သမ္ပဋိစ္ဆိန်၊ (၅) သန္တိရဏ၊ (၆) ဝုဋ္ဌော၊ (၇) ဇော - ဟု စိတ် (၇)မျိုး ဖြစ်၏။

ထို (၇)မျိုးတို့တွင် ဘဝင်သည် ဥပပတ္တိဘဝ၏ စိတ်အစဉ် မပြတ်စဲရေးအတွက် အကြောင်းကိစ္စကို ပြီးစီး စေလျက် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုဘဝင်ကို လည်စေလျက် = ရပ်တန့်စေလျက် ကိရိယမနောဓာတ် အမည်ရသော ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်သည် ရူပါရုံကို ဆင်ခြင်ခြင်းကိစ္စကို ပြီးစီးစေလျက် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထို ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ် ချုပ်ပျက်သွားခြင်းကြောင့် စက္ခုဝိညာဏ်စိတ်သည် ရူပါရုံကို မြင်ခြင်းကိစ္စကို ပြီးစီးစေလျက် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုစက္ခုဝိညာဏ်စိတ် ချုပ်ပျက်သွားသည်မှ နောက်၌ ဝိပါကမနောဓာတ် အမည်ရသော သမ္ပဋိစ္ဆိန်စိတ်သည် ရူပါရုံကို ခံလင့်သကဲ့သို့သော လက်ခံခြင်းကိစ္စကို ပြီးစီးစေလျက် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုသမ္ပဋိစ္ဆိန် ချုပ်ပြီးသည်မှ နောက်၌ ဝိပါကမနောဝိညာဏဓာတ် ဖြစ်သော သန္တိရဏစိတ်သည် ရူပါရုံကို စုံစမ်းခြင်းကိစ္စကို ပြီးစီးစေလျက် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထို သန္တိရဏစိတ် ချုပ်ပျက်သည်မှ နောက်၌ ကိရိယမနောဝိညာဏဓာတ်ဖြစ်သော ဝုဋ္ဌောစိတ်

သည် ရူပါရုံကိုပင် ကုဋ္ဌ အနိဋ္ဌ စသည်ဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်းကိစ္စကို ပြီးစီးစေလျက် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုဝုဋ္ဌာစိတ် ချုပ်ပျက်သည်မှ နောက်ကာလ၌ (၇) ကြိမ်သော ဇောစိတ်သည် အဟုန်ပြင်းစွာ ဖြစ်ပေါ်လာ၏။

ထို ဇော (၇) ကြိမ်တို့တွင် ပထမဇော၌လည်း - “ဤသူသည် အမျိုးသွီးတည်း၊ ဤသူသည် အမျိုးသား တည်း” ဟု တပ်မက်ခြင်း ပြစ်မှားခြင်း တွေ့ဝေခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် တည့်တည့်ကြည့်ခြင်း စောင်းဝှဲကြည့်ခြင်းသည် မဖြစ်။ ဒုတိယဇော၌လည်း။ ပ ။ သတ္တမဇော၌လည်း မဖြစ်။

စစ်မြေပြင်၌ စစ်သည်တို့ကဲ့သို့ ထို (၇)ကြိမ်ကုန်သော ဇောတို့သည် ထက်အောက်ပြောင်းပြန်၏ အစွမ်းဖြင့် ပျက်စီး၍ ကျကုန်လတ်သော် “ဤသူကား အမျိုးသွီး၊ ဤသူကား အမျိုးသား”ဟု တပ်မက်ခြင်း ပြစ်မှားခြင်း တွေ့ဝေခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် တည့်တည့်ကြည့်ခြင်း စောင်းဝှဲကြည့်ခြင်းသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏ - ဤသို့လျှင် ရှေးဦးစွာ မူလပရိညာ၏ အစွမ်းဖြင့် အသမ္မောဟသမ္ပဇ်ကို သိရှိပါလေ။

(မ-ဋ္ဌ-၁-၂၆၆-၂၆၇။ ဒီ-ဋ္ဌ-၁ ၁၇၄။ သံ-ဋ္ဌ-၃-၂၂၆-၂၂၇။ အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၃၄၁။)

ထိုစက္ခုဒွါရဝိသိစသော ပဉ္စဒွါရဝိသိ၌ ပဉ္စဒွါရဝဇ္ဇန်းနှင့် ဝုဋ္ဌာတို့၏ ဆင်ခြင်ဆုံးဖြတ်မှုမှာ အယောနိ သော မနသိကာရ ဆင်ခြင်ဆုံးဖြတ်မှု ဖြစ်ခဲ့သော် - ယင်း ဆင်ခြင် ဆုံးဖြတ်မှု၏ အစွမ်းဖြင့် ကုဋ္ဌဖြစ်သော အမျိုးသား အမျိုးသွီးတို့၏ ရူပါရုံ၌ တပ်မက်မှု လောဘ၊ အနိဋ္ဌဖြစ်သော ရူပါရုံ၌ ပြစ်မှားခြင်း ဒေါသကား ဖြစ်နိုင်သေး၏။ သို့သော် ထိုပဉ္စဒွါရဝိသိစိတ်တို့ကား “ဤသူကား အမျိုးသွီး၊ ဤသူကား အမျိုးသား”ဟု မသိပေ။ ဤသူကား အမျိုးသား၊ ဤသူကား အမျိုးသွီး”ဟု သိ၍ တပ်မက်သည်လည်း မဟုတ်ပေ။ ပြစ်မှားသည်လည်း မဟုတ်ပေ။ ရူပါရုံ အရောင်မျှ၌သာ တပ်မက်မှုတည်း။ ပြစ်မှားမှုတည်း။ ယင်း ပဉ္စဒွါရဝိသိစောင့် ဘဝင်များ ခြားလျက် ဆက်လက်ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်သော မနောဒွါရဝိသိစိတ်အစဉ်တို့ကသာလျှင် “ယောက်ျား မိန်းမ” စသည်ဖြင့် သိတတ်၏။ ထိုသို့ သိသဖြင့် ယင်း မနောဒွါရဝိသိစိတ်တို့၌သာလျှင် “ဤသူကား ယောက်ျား ဤသူကား အမျိုးသွီး”ဟု တပ်မက်ခြင်း ပြစ်မှားခြင်း စသည်သည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုသို့ တပ်မက်ခြင်း ပြစ်မှားခြင်း စသည့် စိတ်အစဉ်မှာ မနောဒွါရိကဇောဝိသိစိတ်များတည်း။ ယင်းမနောဒွါရဝိသိစိတ်၏ မူလအကြောင်းရင်းမှာ စက္ခုဒွါရ ဝိသိစိတ်များပင်ဖြစ်၏။ ယင်းစက္ခုဒွါရဝိသိ စိတ်အစဉ်တို့ကို သမ္ပယုတ်တရားတို့နှင့် အတူတကွ ပရမတ်သို့ ဉာဏ် အမြင် ဆိုက်အောင် သိခဲ့သော် အသမ္မောဟသမ္ပဇ် ဖြစ်ပေပြီ။ ဤကား တည့်တည့်ကြည့်ရာ စောင်းဝှဲကြည့်ရာ၌ မူလပရိညာ၏ အစွမ်းဖြင့် အသမ္မောဟသမ္ပဇ် ဖြစ်ပုံတည်း။ ဤသည်မှာလည်း နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်း ရှုပွားရာ၌ ဝိသိခေါ်သည့် စိတ္တနိယာမလမ်းကြောင်းအတိုင်း သိမ်းဆည်းရှုပွားရန် ညွှန်ကြားထားကြသော ကျမ်းဂန် အဆိုအမိန့်တို့ပင် ဖြစ်ကြသည်။

တစ်နည်း ပွင့်ဆိုပုံ

ဧတ္ထ ဟိ စက္ခု စေဝ ရူပဉ္စ ရူပက္ခန္ဓော၊ ဒဿနံ ဝိညာဏက္ခန္ဓော၊ တံသမ္ပယုတ္တာ ဝေဒနာ ဝေဒနာက္ခန္ဓော၊ သညာ သညာက္ခန္ဓော၊ ဖဿာဒိကာ သင်္ခါရက္ခန္ဓော။ ဧဝမေတေသံ ပဉ္စန္ဒံ ခန္ဓာနံ သမဝါယေ အာလောကန-ဝိလောကနံ ပညာယတိ။ တတ္ထ ကော ဧကော အာလောကေတိ၊ ကော ဝိလောကေတိ။

(မ-ဋ္ဌ-၁-၂၆၇-၂၆၈။ ဒီ-ဋ္ဌ-၁-၁၇၅။ သံ-ဋ္ဌ-၃-၂၂၇။ အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၃၄၂။)

= ဤ ခန္ဓာ (၅)ပါးနည်းဖြင့် သိအောင် သိမ်းဆည်း ရှုပွားရမည့် ရှုကွက်၌ -

၁။ စက္ခုအကြည်ဓာတ်နှင့် ရူပါရုံကား ရူပက္ခန္ဓာတည်း။

၂။ ရူပါရုံကို မြင်တတ်သော စက္ခုဝိညာဏ်ကား ဝိညာဏက္ခန္ဓာတည်း။

- ၃။ ထိုစက္ခုဝိညာဏ်နှင့် ယှဉ်သော ဝေဒနာကား ဝေဒနာက္ခန္ဓာတည်း။
- ၄။ ထိုစက္ခုဝိညာဏ်နှင့် ယှဉ်သော သညာကား သညာက္ခန္ဓာတည်း။
- ၅။ ထိုစက္ခုဝိညာဏ်နှင့် ယှဉ်သော ဖဿ စေတနာ ဧကဂ္ဂတာ ဇီဝိတ မနသိကာရတို့ကား သင်္ခါရက္ခန္ဓာတည်း။

ဤသို့လျှင် ဤ ခန္ဓာ (၅)ပါးတို့၏ ပေါင်းဆုံခြင်းသည် ထင်ရှားရှိလတ်သော် တည့်တည့်ကြည့်ခြင်း စောင်းငဲ့ကြည့်ခြင်းသည် ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုသို့ တည့်တည့်ကြည့်ရာ စောင်းငဲ့ကြည့်ရာ၌ အဘယ်မည်သော ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါ တစ်စုံတစ်ဦးသည် တည့်တည့်ကြည့်လေသနည်း၊ အဘယ်မည်သော ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါ တစ်စုံတစ်ဦးသည် စောင်းငဲ့ကြည့်လေသနည်း၊ တည့်တည့်ကြည့်သော စောင်းငဲ့ကြည့်သော ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါ တစ်စုံတစ်ဦးသည် မရှိသည်သာတည်း။ ခန္ဓာ (၅)ပါးတို့၏ ပေါင်းဆုံခြင်းမျှသာတည်း။

(မ-ဋ္ဌ-၁-၂၆၇-၂၆၈။ ဒီ-ဋ္ဌ-၁-၁၇၅။ သံ-ဋ္ဌ-၃-၂၂၇။ အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၃၄၂။)

ဤသို့ တည့်တည့်ကြည့်ရာ စောင်းငဲ့ကြည့်ရာ၌ စက္ခုဝိညာဏ်ဝယ် ခန္ဓာ (၅)ပါးတို့ ထင်ရှား ဖြစ်သွားပုံကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူနိုင် သိမ်းဆည်းနိုင်သော် အသမ္မောဟသမ္ပဇ် ဖြစ်ပေပြီ။ သို့သော် စက္ခုဝိညာဏ်သည် ရှေးက ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း မပါဘဲလည်း မဖြစ်နိုင်။ တစ်ဖန် ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်က ဘဝင်ကို လည်စေခဲ့သည်ရှိသော် ရပ်တန့်စေခဲ့သည်ရှိသော် ဝုဋ္ဌောသို့ မရောက်ဘဲလည်း ဝီထိစိတ်အစဉ်၏ ရပ်တန့်သွားခြင်း = ဘဝင်သို့ တစ်ဖန် ပြန်၍ ကျဆင်းသွားခြင်းမည်သည် မရှိကောင်းသည်သာ ဖြစ်၏။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၃၀၉-၃၁၀။)

အကယ်၍ ရူပါရုံသည် အတိမဟန္တာရုံ ဖြစ်ခဲ့ပါမူ ဇော (၇) ကြိမ်၊ တဒါရုံ (၂) ကြိမ်အထိ ဝီထိစိတ်များ ဆက်လက်၍ ဖြစ်ကြမည်သာ ဖြစ်ပေသည်။ သို့အတွက် စက္ခုဝိညာဏ် စိတ္တက္ခဏာအိုက်ဝယ် ခန္ဓာ (၅)ပါး ထင်ရှားဖြစ်သွားသကဲ့သို့ အလားတူပင် -

- ၁။ ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း ဖြစ်ခိုက်၌   ခန္ဓာ (၅)ပါး၊
- ၂။ စက္ခုဝိညာဏ် ဖြစ်ခိုက်၌   ခန္ဓာ (၅)ပါး၊
- ၃။ သမ္ပဋိစိုက်ခြင်း ဖြစ်ခိုက်၌   ခန္ဓာ (၅)ပါး၊
- ၄။ သန္တိရဏ ဖြစ်ခိုက်၌   ခန္ဓာ (၅)ပါး၊
- ၅။ ဝုဋ္ဌော ဖြစ်ခိုက်၌   ခန္ဓာ (၅)ပါး၊
- ၆။ ဇော အသီးအသီး ဖြစ်ခိုက်၌   ခန္ဓာ (၅)ပါးစီ၊
- ၇။ တဒါရုံ အသီးအသီး ဖြစ်ခိုက်၌ ခန္ဓာ (၅)ပါးစီ -

ဤသို့လျှင် စိတ္တက္ခဏာတိုင်း၌ ခန္ဓာ (၅)ပါးစီ အသီးအသီး ဖြစ်သွားကြ၏။ ယင်းခန္ဓာ (၅)ပါးတို့ကို စိတ္တက္ခဏာတိုင်းဝယ် ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ ပရမတ်သို့ဆိုက်အောင် ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူနိုင် သိမ်းဆည်းနိုင် ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်နိုင်ပါက တည့်တည့်ကြည့်ရာ စောင်းငဲ့ကြည့်ရာ၌ အသမ္မောဟသမ္ပဇ် ဖြစ်ပေပြီ။ ထိုကြောင့် စက္ခုဝိညာဏ်အိုက်၌ ခန္ဓာ (၅)ပါး ဖြစ်ပုံကို ဖွင့်ဆိုထားသော အဋ္ဌကထာစကားကို အရိပ်ပြလျှင် အကောင်ထင်စေသော ဥပလက္ခဏာနည်း နိဒဿနနည်းဟု မှတ်ပါ။

ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း အိုက်၌ ခန္ဓာ (၅) ပါး -

- ၁။ ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း၏ မှီရာဟဒယဝတ္ထုနှင့် ရူပါရုံကား ရူပက္ခန္ဓာ၊
- ၂။ ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်ကား ဝိညာဏက္ခန္ဓာ၊
- ၃။ ယင်းပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်နှင့် ယှဉ်သော သညာကား သညာက္ခန္ဓာ၊
- ၄။ ယင်းပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်နှင့် ယှဉ်သော ဝေဒနာကား ဝေဒနာက္ခန္ဓာ၊

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - အရူပပရိဂ္ဂဟအခန်း

၅။ ယင်းပစ္စုပ္ပန်ရာဇဇာန်စိတ်နှင့် ယှဉ်သော ဖဿ-စေတနာ-ဧကဂ္ဂတာ-ဇီဝိတ-မနသိကာရ-ဝိတက်-ဝိစာရ-အဓိမောက္ခ - ဤ (၈)လုံးတို့ကား သင်္ခါရက္ခန္ဓာ -

ဤသို့လျှင် ခန္ဓာ (၅)ပါး ဖြစ်ပေသည်။ ကျန်ဝိထိစိတ်တို့၌လည်း နည်းမှီး၍ သိပါလေ။

ဤကား နာမ်တရားတို့ကို ဝိထိခေါ်သည့် စိတ္တနိယာမလမ်းကြောင်းအတိုင်း ရူပားသိမ်းဆည်းရန် ညွှန်ကြားထားသော ကျမ်းဂန်အဆိုအမိန့်အချို့ကို ကောက်နုတ်ဖော်ပြချက် ဖြစ်သည်။

အလွန်ခဲယဉ်းသော လုပ်ငန်းရပ်

စိတ္တနိယာမလမ်းကြောင်းအတိုင်း ဖြစ်ပေါ်သွားကြကုန်သော စိတ်+စေတသိက် = နာမ်တရားတို့ကို နာမ်ယန ခေါ်သည့် နာမ်တုံးနာမ်ခဲကို ပြိုကွဲသွားအောင် ဉာဏ်ဖြင့် ဖြိုခွဲဖျက်ဆီးလျက် ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်အောင် သိမ်းဆည်းရူပားရေးမှာ လွယ်ကူသော လုပ်ငန်းကိစ္စရပ်ကား မဟုတ်ပါပေ။ သို့သော် သာဝကတို့သည် သိမ်းဆည်းရူပား၍ကား ရရှိနိုင်ကြသည်သာ ဖြစ်ပေသည်။ မိလိန္ဒပဉ္စာပါဠိတော်၌ လာရုံသော စကားရပ်ကို အယူအဆ လွဲမှားတော်မူကြသဖြင့် ယင်းနာမ်တရားတို့ကို သာဝကတို့သည် ရှု၍ မရနိုင်ဟု ပြောဆိုကြခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ သံသယ ကင်းရှင်းသွားစေရန်အတွက် အဋ္ဌသာလိနီအဋ္ဌကထာ၏ ဖွင့်ဆိုချက်နှင့် မိလိန္ဒပဉ္စာပါဠိတော်၏ အဆိုအမိန့်ကို အောက်တွင် ဖော်ပြအပ်ပါသည်။

ဣမေသဉ္စ ပန ဖဿပဉ္စမကာနံ ဓမ္မာနံ ပါဠိယေက္ကံ ပါဠိယေက္ကံ ဝိနိဗ္ဗောဂံ ကတွာ ပညတ္တိံ ဥဒ္ဓရမာနေန ဘဂဝတာ ဒုက္ကရံ ကတံ။ နာနာ ဥဒကနဉ္စ နာနာတေလာနံ ဝါ ဧကဘာဇနေ ပက္ခိပိတွာ ဒိဝသံ နိဗ္ဗိတိတာနံ ဝဏ္ဏ-ဂန္ဓ-ရသာနံ နာနတာယ ဒိသွာ ဝါ ယာယိတွာ ဝါ သာယိတွာ ဝါ နာနာကရဏံ သက္ကာ ဘဝေယျ ဉာတုံ၊ ဧဝံ သန္တေပိ တံ ဒုက္ကရန္တိ ဝုတ္တံ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ပန ဣမေသံ အရူပိနံ စိတ္တစေတသိကာနံ ဓမ္မာနံ ဧကာရမ္မဏေ ပဝတ္တမာနာနံ ပါဠိယေက္ကံ ပါဠိယေက္ကံ ဝိနိဗ္ဗောဂံ ကတွာ ပညတ္တိံ ဥဒ္ဓရမာနေန အတိဒုက္ကရံ ကတံ။ တေနာဟ အာယသ္မာ နာဂသေနတ္ထေရော -

ဒုက္ကရံ မဟာရာဇ ဘဂဝတာ ကတန္တိ။ ကိံ ဘန္တေ နာဂသေန ဘဂဝတာ ဒုက္ကရံ ကတန္တိ?

ဒုက္ကရံ မဟာရာဇ ဘဂဝတာ ကတံ၊ ယံ ဣမေသံ အရူပိနံ စိတ္တစေတသိကာနံ ဓမ္မာနံ ဧကာရမ္မဏေ ပဝတ္တမာနာနံ ဝဝတ္ထာနံ အက္ခာတံ “အယံ ဖဿော၊ အယံ ဝေဒနာ၊ အယံ သညာ၊ အယံ စေတနာ၊ ဣဒံ စိတ္တ”န္တိ။

ဩပမ္ပံ ဘန္တေ ကရောဟိတိ။

ယထာ မဟာရာဇ ကောစိဒေဝ ပုရိသော နာဝါယ သမုဒ္ဒံ အဇ္ဈောဂါဟေတွာ ဟတ္ထပုဋ္ဌေန ဥဒကံ ဂဟေတွာ ဇိဝှိယ သာယိတွာ ဇာနေယျ န ခေါ မဟာရာဇ သော ပုရိသော “ဣဒံ ဂင်္ဂါယ ဥဒကံ၊ ဣဒံ ယမုနာယ ဥဒကံ၊ ဣဒံ အစိရဝတိယာ ဥဒကံ၊ ဣဒံ သရဘုယာ ဥဒကံ၊ ဣဒံ မဟိယာ ဥဒက”န္တိ။

ဒုက္ကရံ ဘန္တေ ဇာနိတုန္တိ။

တတော ဒုက္ကရတရံ ခေါ မဟာရာဇ ဘဂဝတာ ကတံ၊ ယံ ဣမေသံ အရူပိနံ စိတ္တစေတသိကာနံ ဓမ္မာနံ။ ပ ။ ဣဒံ စိတ္တ”န္တိ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၈၆-၁၈၇။ မိလိန္ဒပဉ္စာ-၉၄။)

ဤအထက်ပါ ပါဠိတော် အဋ္ဌကထာတို့၏ ဆိုလိုရင်း သဘောတရားမှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။

နာမ်တရားတို့ကို ဉာဏ်ဖြင့်ပိုင်းခြားယူရာ သိမ်းဆည်းရာ၌လည်းကောင်း၊ ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်ရာ၌ လည်းကောင်း၊ ဘဝင်စသည် ဝီထိမှ အလွတ်ဖြစ်သော ဝီထိမုတ်စိတ်တို့၌လည်းကောင်း၊ စိတ္တနိယာမလမ်းကြောင်း အတိုင်း ဖြစ်ပေါ်သွားကြကုန်သော ဝီထိမုတ်အစဉ်တို့တွင် စိတ္တက္ခဏတိုင်း၌လည်းကောင်း၊ ဖဿလျှင် ငါးခုမြောက် ရှိသော ဖဿပဉ္စမကတရားတို့ကို တစ်နည်းဆိုရသော် ဖဿပဉ္စမကတရား ဦးဆောင်သည့် နာမ်တရားစုတို့ကို သိမ်းဆည်းရှုပွားရမည် ဖြစ်ကြောင်းကို ရှေးတွင် ရှင်းပြခဲ့ပြီး ဖြစ်၏။

စိတ္တက္ခဏတစ်ခု အတွင်း၌ တည်ရှိကြကုန်သော ဤ ဖဿပဉ္စမကတရားစုတို့ကို အသီးအသီး တစ်လုံးစီ တစ်လုံးစီ ခွဲခြားစိတ်ဖြာခြင်းကို ပြုတော်မူလျက် ဖဿ ဝေဒနာ သညာ စေတနာ ဝိညာဏ်စသော အမည်နာမ ပညတ်များကို ထုတ်ဆောင်ပြတော်မူသော ဘုရားရှင်သည် ခဲယဉ်းစွာ ပြုလုပ်အပ်သော လုပ်ငန်းရပ်ကို ပြုတော် မူအပ်ပါပေပြီ။ ဥပမာဆောင်၍ ထင်ရှားအောင် ဆိုပေဦးအံ့။

တစ်ခုတည်းသော ခွက်အတွင်း၌ အဆင်း အနံ့ အရသာ အမျိုးမျိုးရှိသော ရေအမျိုးမျိုးတို့ကို ထည့်၍ တစ်နေ့ပတ်လုံး မွေ့နှောက်ထားသည်ဆိုကြပါစို့။ မြေပဲဆီ နှမ်းဆီ ဝက်ဆီ စသော အဆင်း အနံ့ အရသာ အမျိုးမျိုး ရှိသော ဆီတို့ကိုလည်း ခွက်တစ်ခုအတွင်း၌ ထည့်၍ တစ်နေ့ပတ်လုံး မွေ့နှောက်ထားသည် ဆိုကြစို့။ တစ်ခုတည်း သော ခွက်၌ ထည့်၍ တစ်နေ့ပတ်လုံး မွေ့နှောက်ထားအပ်ပြီးကုန်သော အထူးထူးသော ရေတို့၏သော်လည်း ကောင်း၊ အထူးထူးသော ဆီတို့၏သော်လည်းကောင်း၊ အဆင်း အနံ့ အရသာတို့၏ တစ်ခုနှင့်တစ်ခု မတူ ထူးထွေ ကွဲပြားမှု ရှိသည်၏အဖြစ်ကြောင့် မျက်စိဖြင့် ကြည့်၍သော်လည်းကောင်း၊ နှာခေါင်းဖြင့် နှမ်း၍သော်လည်းကောင်း၊ လျှာဖြင့်လျက်၍သော်လည်းကောင်း တစ်ခုနှင့်တစ်ခု မတူကွဲပြားမှုကို ပြုလုပ်ကြောင်း ဖြစ်သည့် ထူးခြားချက်ကို သိခြင်းငှာ တတ်ကောင်းသည် ဖြစ်တန်ရာသေး၏။

[ရုပ်တို့၏ဓမ္မတာသည် ရုပ်ကလာပ် ခေါ်သည့် အမှုန်များအနေဖြင့်သာ ဖြစ်ရိုးဓမ္မတာရှိသဖြင့် ရေဟူသည်မှာ ဆီဟူသည်မှာ အာပေါဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိစွမ်းအင် လွန်ကဲနေသော ရုပ်ကလာပ်တို့၏ အပေါင်းအစုမျှသာ ဖြစ်၏။ ရုပ်တို့သည် အချင်းချင်း ဝိပ္ပယုတ္တတရားများသာ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ရုပ်ကလာပ်တစ်ခု၏ အတွင်း၌ တည်ရှိသော ရုပ်တရားနှင့် အခြား ရုပ်ကလာပ်တစ်ခု အတွင်း၌ တည်ရှိသော ရုပ်တရားတို့သည် ပေါင်းစပ်မှု ယှဉ်တွဲမှု မရှိပေ။ သို့အတွက် ဉာဏ်ပညာမျက်စိ ရှိသူတို့၏ အဖို့မှာမူ တစ်ခုတည်းသော ခွက်၌ ထည့်၍ တစ်နေ့ ပတ်လုံး မွေ့နှောက်ထားအပ်ပြီးကုန်သော အထူးထူးသော ရေတို့၏သော်လည်းကောင်း၊ အထူးထူးသော ဆီတို့၏ သော်လည်းကောင်း၊ အဆင်း အနံ့ အရသာတို့၏ တစ်ခုနှင့် တစ်ခု မတူ ထူးထွေကွဲပြားမှု ရှိသည်၏အဖြစ်ကြောင့် မျက်စိဖြင့် ကြည့်၍သော်လည်းကောင်း၊ နှာခေါင်းဖြင့် နှမ်း၍သော်လည်းကောင်း၊ လျှာဖြင့်လျက်၍သော် လည်းကောင်း တစ်ခုနှင့်တစ်ခု မတူကွဲပြားမှုကို ပြုလုပ်ကြောင်း ဖြစ်သည့် ထူးခြားချက်ကို သိခြင်းငှာ တတ်ကောင်း သည် ဖြစ်တန်ရာသေး၏ဟု ဆိုလိုရင်း ဖြစ်ပေသည်။]

ဤသို့သိခြင်းငှာ တတ်ကောင်းပါသော်လည်း ထိုသိခြင်းကို ဒုက္ကရ = ခဲယဉ်းစွာပြုအပ်၏ဟူ၍ = ပြုနိုင်ခဲ့၏ ဟူ၍ မိလိန္ဒပဉ္စာ၌ အရှင်နာဂသေနမထေရ် မိန့်ဆိုတော်မူအပ်ခဲ့လေပြီ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ ဘုရားရှင်သည်ကား တစ်ခုတည်းသော အာရုံ၌ ဖြစ်ပေါ်၍ နေကြကုန်သော ဤ စိတ်စေတသိက် နာမ်တရားစုတို့၏ အသီးအသီး တစ်လုံးစီ တစ်လုံးစီကို ဉာဏ်တော်မြတ်ဖြင့် ခွဲခြားစိတ်ဖြာခြင်းကို ပြု၍ - “ဤကား ဖဿ၊ ဤကား ဝေဒနာ၊ ဤကား သညာ၊ ဤကား စေတနာ၊ ဤကား ဝိညာဏ်” - ဤသို့ စသည်ဖြင့် အမည်နာမပညတ်ကို ထုတ်ဆောင် ပြတော်မူ၏။ ထိုသို့ အမည်နာမပညတ်ကို ထုတ်ဆောင်ပြတော်မူသော ဘုရားရှင်သည် အလွန်ခဲယဉ်းစွာ ပြုအပ် သော အမှုကို ပြုတော်မူအပ်ပါပေပြီ။

[ပထမ မဟာကုသိုလ်စိတ်ဟူသော မနောဒွါရိကဇောစိတ္တက္ခဏာ တစ်ခုတစ်ခု အတွင်း၌ ဉာဏ် ပီတိ နှစ်မျိုးလုံး ပါဝင်သဖြင့် စိတ်+စေတသိက်ဟူသော နာမ်တရား (၃၄)လုံး ရှိ၏။ ထိုစိတ်စေတသိက်တို့သည် ဧကုပ္ပါဒ်စသော လက္ခဏာလေးပါးနှင့်ညီစွာ အတူဖြစ် အတူချုပ်၍ တူသော မှီရာဝတ္ထုရုပ်လည်းရှိလျက် (= ဟဒယဝတ္ထုရုပ် တစ်ခုတည်းကိုသာ မှီဖြစ်ကြလျက်) အာရုံ တစ်ခုကိုပင် ဝိုင်းလျက် အာရုံပြုကြလေရာ သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်ရှင် သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ ဘုရားရှင်သာ မဟုတ်ခဲ့ပါလျှင် “ဤသဘောကား ဖဿ၊ ဤသဘောကား ဝေဒနာ” စသည်ဖြင့် သာဝကတို့၏ ခွဲခြားစိတ်ဖြာ၍ သိရှိဖို့ရန် အမည်နာမပညတ်တင်လျက် ဟောကြားပြသတော်မူခြင်းငှာ မည်သည့် တစ်စုံတစ်ခုသော လောကဓာတ်နည်းနှင့်မျှ ရှေးကလည်း မဖြစ်ခဲ့၊ ယခုလည်း မဖြစ်နိုင်၊ နောက်နောင်အခါ ကမ္ဘာအဆက်ဆက်၌လည်း ဖြစ်နိုင်လိမ့်မည် မဟုတ်ပေ။ ထို့ကြောင့် နာမည်ကျော် အရှင်နာဂသေနမထေရ်မြတ်က ဒါယကာ မိလိန္ဒ မဟာရာဇာအား ဤ အဓိပ္ပါယ်ထင်ရှားအောင် သမုဒ္ဒရာဝယ် မြစ်ကြီးငါးသွယ်မှ စီးဝင်လာသော ရေကို ဥပမာပြလျက် အောက်ပါအတိုင်း မိန့်ကြားထားတော်မူပေသည်။]

“ဒါယကာတော် မိလိန္ဒ မဟာရာဇာ . . . မြတ်စွာဘုရားသည် အလွန်ခဲယဉ်းစွာ ပြုအပ်သော အမှုကို ပြုအပ်ပါပေပြီ။

အရှင်ဘုရား နာဂသေန . . . မြတ်စွာဘုရားသည် အဘယ်ကဲ့သို့သော အလွန်ခဲယဉ်းစွာ ပြုအပ်သော အမှုကို ပြုအပ်ပါသနည်း။

ဒါယကာတော် မိလိန္ဒ မဟာရာဇာ . . . မြတ်စွာဘုရားသည် တစ်ခုတည်းသော အာရုံ၌ ပြိုင်တူ ဖြစ်ပေါ်၍ နေကြသော နာမ်တရားဖြစ်ကုန်သော ဤစိတ်စေတသိက်တရားတို့ကို —

- ဤအာရုံကို တွေ့ထိခြင်း သဘောတရားသည် ဖဿတည်း၊
- ဤအာရုံ၏ အရသာကို ခံစားခြင်း သဘောတရားသည် ဝေဒနာတည်း၊
- ဤအာရုံကို မှတ်သားခြင်း သဘောတရားသည် သညာတည်း၊
- ဤစေ့ဆော်ခြင်း သဘောတရားသည် စေတနာတည်း၊
- ဤအာရုံကို ယူတတ် (= သိတတ်) သော သဘောတရားသည် စိတ်တည်း။

ဤသို့လျှင် အမည်နာမပညတ်ကို ထုတ်ဆောင်လျက် အကြင် တစ်လုံးစီ တစ်လုံးစီကို အသီးအသီး ပိုင်းခြားခြင်းကို ပြုလျက် ဟောကြားထားတော်မူအပ်၏။ ထိုသို့ ပိုင်းခြားလျက် ဟောကြားတော်မူခြင်းဟူသော အလွန်ခဲယဉ်းစွာ ပြုအပ်သော အမှုကို ပြုတော်မူအပ်ပါပေပြီ။

အရှင်ဘုရား . . . ဥပမာကို ပြုတော်မူပါဦးလော့။

ဒါယကာတော် မိလိန္ဒ မဟာရာဇာ . . . တစ်စုံတစ်ဦးသော ယောက်ျားသည် လှေ သင်္ဘောဖြင့် သမုဒ္ဒရာတွင်းသို့ ချင်းနင်းသက်ဝင်၍ လက်ခုပ်ဖြင့် ရေကို ခပ်ယူ၍ လျှာဖြင့် လျက်ကြည့်ခဲ့သော် —

- ဤရေသည် ဂင်္ဂါမြစ်ရေတည်း၊
- ဤရေသည် ယမုနာမြစ်ရေတည်း၊
- ဤရေသည် အစိရဝတီ မြစ်ရေတည်း၊
- ဤရေသည် သရဘု မြစ်ရေတည်း၊
- ဤရေသည် မဟိ မြစ်ရေတည်း၊
- ဤသို့လျှင် ထို ယောက်ျားသည် သိနိုင်ရာပါသလော။

အရှင်ဘုရား နာဂသေန . . . သိရှိဖို့ရန် ခဲယဉ်းစွာ ပြုအပ်ပါပေ၏။

ဒါယကာတော် မိလိန္ဒ မဟာရာဇာ . . . တစ်ခုတည်းသော အာရုံ၌ ပြိုင်တူ ဖြစ်ပေါ်၍ နေကြကုန်သော နာမ်တရားဖြစ်ကြကုန်သော ဤ စိတ်+စေတသိက်တရားတို့ကို —

ဤအာရုံကို တွေ့ထိခြင်း သဘောတရားသည် ဖဿတည်း။ ပ ။

ဤအာရုံကို ယူတတ် (= သိတတ်)သော သဘောတရားသည် စိတ်တည်း — ဤသို့လျှင် အမည်နာမပညတ် ကို ထုတ်ဆောင်လျက် အကြင် တစ်လုံးစီ တစ်လုံးစီကို အသီးအသီး ပိုင်းခြားခြင်းကို ပြုလျက် ဟောကြားတော် မူအပ်၏။ ထိုသို့ ပိုင်းခြားလျက် ဟောကြားတော်မူခြင်းဟူသော အလွန်ခဲယဉ်းစွာ ပြုအပ်သောအမှုကို ဘုရားရှင် သည် ပြုတော်မူအပ်ပါပေပြီ။ (မိလိန္ဒပဉ္စာ-၉၄။)

ဤအထက်ပါ ပါဠိတော်အဋ္ဌကထာတို့၏ အဆိုအမိန့်ကား — တစ်ခုတည်းသော အာရုံကို အာရုံပြု၍ ပြိုင်တူ ဖြစ်ပေါ်သွားကြကုန်သော နာမ်တရားတို့ကို “ဤကား ဖဿ၊ ဤကား ဝေဒနာ” စသည်ဖြင့် တစ်လုံးစီ တစ်လုံးစီကို ဉာဏ်ဖြင့် ခွဲခြားစိတ်ဖြာလျက် အမည် နာမပညတ်ကို ထုတ်ဆောင်လျက် ပညတ်တင်ကာ ဘုရားရှင် ၏ ဟောကြားတော်မူချက်မှာ အလွန်ခဲယဉ်းသော လုပ်ငန်းရပ် ဖြစ်ကြောင်းကိုသာ မိန့်ဆိုခြင်း ဖွင့်ဆိုခြင်း ဖြစ်ပေ သည်။ သာဝကတို့သည် စိတ္တက္ခဏတစ်ခုအတွင်း၌ တည်ရှိကြကုန်သော နာမ်တရားတို့ကို ရှု၍ မရနိုင်ဟု ဟောကြားထားတော်မူသည်ကား မဟုတ်ပေ။ ဤအချက်ကို အလေးအနက် သဘောပေါက်နိုင်ရမည် ဖြစ်သည်။ အယူအဆ လွဲမှားသွားပါက ကျင့်စဉ်လည်း လွဲမှားသွားနိုင်ပေသည်။ သို့အတွက် လုပ်ငန်းခွင်နှင့် ပတ်သက်လာ လျှင် အယူအဆ မလွဲမှားမိရန် အထူးသတိပြုရမည် ဖြစ်ပေသည်။

ဤအထက်ပါ အဋ္ဌသာလိနီ အဋ္ဌကထာစကားရပ်ဝယ် —

သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ပန ဣမေသံ အရူပိနံ စိတ္တစေတသိကာနံ ဓမ္မာနံ ဧကာရမ္မဏေ ပဝတ္ထမာနာနံ ပါဠိယေက္ကံ ပါဠိယေက္ကံ ဝိနိဇ္ဈောဂံ ကတွာ ပညတ္တိံ ဥဒ္ဓရမာနေန အတိဒုက္ကရံ ကတံ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၈၆။)

သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဘုရားရှင်သည် အာရုံတစ်ခုတည်း၌ အာရုံပြုလျက် ဖြစ်ပေါ်နေကြကုန်သော နာမ်တရားစု တို့၏၊ စိတ္တက္ခဏတိုင်း၊ စိတ္တက္ခဏတိုင်း၌၊ အသီးအသီး တစ်လုံးစီ တစ်လုံးစီကို သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်မြတ်ဖြင့် ခွဲခြား စိတ်ဖြာခြင်းကို ပြု၍ “ဤကား ဖဿ၊ ဤကား ဝေဒနာ၊ ဤကား သညာ၊ ဤကား စေတနာ၊ ဤကား ဝိညာဏ်” ဤသို့စသည်ဖြင့် ယင်းနာမ်တရားစုတို့၏ အမည်နာမ ပညတ်ကိုထုတ်ဆောင်လျက် ပညတ်တင်ကာ ဘုရားရှင်၏ ဟောကြားတော်မူချက်မှာ အလွန်ခဲယဉ်းသော လုပ်ငန်းရပ်ကို ပြုတော်မူအပ်သည်မည်ကြောင်း ဖွင့်ဆိုချက်မှာ အထူး အလေးဂရုပြု၍ မှတ်သားထားရမည့် အချက်ပင် ဖြစ်ပေသည်။

စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သိမှတ်စရာ

လောကီစိတ်သာ

ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာ ဒုတိယတွဲ (၂၂၃) ၌ ဖွင့်ဆိုထားတော်မူသည့်အတိုင်း ဝိပဿနာဉာဏ်၏ အရှုခံ အာရုံ ဖြစ်ကြကုန်သော စိတ်တို့မှာ လောကီ စိတ်-စေတသိက် တရားစုတို့သာ ဖြစ်ကြောင်း အထက်၌ ရှင်းလင်း တင်ပြခဲ့၏။ ဤတွင် တိဟိတ် ပုထုဇနပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် ရှုပွားသုံးသပ်ရမည့် သုံးသပ်နိုင်သည့် စိတ် အမျိုးအစားတို့ကို အဘိဓမ္မာအခြေခံပညာ အားနည်းသူတို့အတွက် အကျဉ်းချုပ်၍ ဖော်ပြအပ်ပါသည်။

ဈာန်မရသော တိဟိတ် ပုထုဇနပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ ပြစ်နိုင် ရနိုင်သော စိတ်များ

၁။ အကုသိုလ်စိတ်	—	၁၂ - မျိုး
၂။ ဟသိတုပ္ပါဒ်ကြဉ်သော အဟိတ်စိတ်	—	၁၇ - မျိုး
၃။ မဟာကုသိုလ်စိတ်	—	၈ - မျိုး
၄။ မဟာဝိပါက်စိတ်	—	၈ - မျိုး
အားလုံးပေါင်းသော်	—	၄၅ - မျိုး

ဈာန်ရသော တိဟိတ် ပုထုဇနပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ ပြစ်နိုင် ရနိုင်သော စိတ်များ

၁။ အကုသိုလ်စိတ်	—	၁၂ - မျိုး
၂။ ဟသိတုပ္ပါဒ်ကြဉ်သော အဟိတ်စိတ်	—	၁၇ - မျိုး
၃။ မဟာကုသိုလ်စိတ်	—	၈ - မျိုး
၄။ မဟာဝိပါက်စိတ်	—	၈ - မျိုး
၅။ မိမိ ရရှိသော ဈာန် သို့မဟုတ် သမာပတ် (၈)ပါးလုံး ရခဲ့သော် မဟဂ္ဂုတ်ဈာန်	—	၉ - မျိုး
အားလုံးပေါင်းသော်	—	၅၄ - မျိုး တည်း။

အကယ်၍ အသင်သူတော်ကောင်းသည် အာနာပါနစတုတ္ထဈာန်မျှတိုင်ရုံသာ ရရှိသူဖြစ်လျှင် စတုတ္ထနည်း အရ ယင်းဈာန်လေးပါးကို အထက်ပါ ဈာန်မရပုထုဇန ရနိုင်သော စိတ်အမျိုးအစား (၄၅)တွင် ထပ်ပေါင်းပါ။ (၄၉)ပါးတည်း။ ပဉ္စကနည်းဖြင့် အားထုတ်၍ ပဉ္စမဈာန်ဆိုက်သော် ဈာန်ငါးပါး ပေါင်းထည့်ပါက ရနိုင်သော စိတ်အမျိုးအစားမှာ (၅၀)တည်း။ အကယ်၍ သမာပတ် (၈)ပါးလုံး ရရှိခဲ့ပါမူ ယင်း သမာပတ် (၈)ပါးတို့ကိုပါ ထပ်ပေါင်းပါ။ စတုတ္ထနည်း ဖြစ်သော် (၅၃) ပဉ္စကနည်း ဖြစ်သော် (၅၄)ပါးတို့တည်း။

ဤအထက်ပါ စိတ်အမျိုးအစားတို့မှာ အသင်သူတော်ကောင်း၏ ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် အဇ္ဈတ္တတွင် သိမ်းဆည်း ရှုပွားရမည့် စိတ်တရားတို့ပင် ဖြစ်ကြသည်။ ဗဟိဒ္ဓတွင်လည်း ဗဟိဒ္ဓချင်း တူညီ၍ သာမန် ပေါင်းစု ချုံငုံလျက် အလားတူပင် သိမ်းဆည်းရှုပွားရမည်သာ ဖြစ်သည်။ သို့အတွက် ယင်း စိတ်အမျိုးအစားတို့ကို ရှေးဦးစွာ ဖော်ပြအပ်ပါသည်။

အကုသိုလ်စိတ် (၁၂) မျိုး

- ၁။ လောဘမူစိတ် — ၈ - မျိုး
- ၂။ ဒေါသမူစိတ် — ၂ - မျိုး
- ၃။ မောဟမူစိတ် — ၂ - မျိုး
- အားလုံးပေါင်းသော် အကုသိုလ်စိတ် — ၁၂ - မျိုး တည်း။

လောဘမူစိတ် (၈) မျိုး

အာရုံ၌ တွယ်တာတပ်မက်မှု လောဘ အကြောင်းရင်းခံသောစိတ်

- ၁။ သောမနဿသဟဂုတ် ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ် အသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု = ဝမ်းမြောက်ခြင်း သောမနဿ ဝေဒနာနှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော မှားသော ခံယူချက် (= မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ) နှင့် ယှဉ်သော တိုက်တွန်းမှု မရှိသော အသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု၊
- ၂။ . . . တိုက်တွန်းမှု ရှိသော သသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု၊
- ၃။ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ် အသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု = လျစ်လျူရှုခြင်း ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော မှားသော ခံယူချက် (= မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ) နှင့် ယှဉ်သော တိုက်တွန်းမှု မရှိသော အသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု၊
- ၄။ . . . တိုက်တွန်းမှု ရှိသော သသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု၊
- ၅။ သောမနဿသဟဂုတ် ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ် အသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု = ဝမ်းမြောက်ခြင်း သောမနဿ ဝေဒနာနှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော မှားသော ခံယူချက် (= မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ) နှင့် မယှဉ်သော တိုက်တွန်းမှု မရှိသော အသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု၊
- ၆။ . . . တိုက်တွန်းမှု ရှိသော သသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု၊
- ၇။ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ် အသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု = လျစ်လျူရှုခြင်း ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော မှားသော ခံယူချက် (= မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ) နှင့် မယှဉ်သော တိုက်တွန်းမှု မရှိသော အသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု၊
- ၈။ . . . တိုက်တွန်းမှု ရှိသော သသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု၊

ဤသည်တို့ကား လောဘလျှင် အကြောင်းရင်းခံ ရှိကြကုန်သော လောဘမူစိတ် (၈)မျိုးတို့တည်း။

[မှတ်ချက် — ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်တို့ ယင်းလောဘမူစိတ်တို့ကို သိမ်းဆည်း ရှုပွားရာ၌ လွယ်ကူမှုရှိစေရန် ရည်သန်၍ ဒိဋ္ဌိဂတ သမ္ပယုတ်စိတ် လေးမျိုး ဒိဋ္ဌိဂတ ဝိပ္ပယုတ်စိတ် လေးမျိုးတို့ကို အစဉ်အတိုင်း ဖော်ပြထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။]

ဒေါသမူစိတ် (၂) မျိုး

ဖျက်ဆီးလိုခြင်း ပျက်စီးစေလိုခြင်း ဒေါသလျှင် အကြောင်းရင်းခံ ရှိသောစိတ်

- ၁။ ဒေါမနဿသဟဂုတ် ပဋိဿသမ္ပယုတ် အသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု = စိတ်မချမ်းသာမှု ဒေါမနဿဝေဒနာနှင့် အတူတကွဖြစ်သော စိတ်ခက်ထန်ကြမ်းတမ်းမှု ပဋိဿ (= ဒေါသ) နှင့် ယှဉ်သော တိုက်တွန်းမှု မရှိသော အသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု၊
  - ၂။ . . . တိုက်တွန်းမှု ရှိသော သသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု၊
- ဤသည်တို့ကား ဒေါသမူစိတ် (၂)မျိုးတို့တည်း။

မောဟမူစိတ် (၂) မျိုး

အသိမှားမှု မောဟလျှင် အကြောင်းရင်းခံ ရှိသောစိတ်

၁။ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဝိစိကိစ္ဆာသမ္ပယုတ် စိတ်တစ်ခု = လျစ်လျူရှုမှု ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော သို့လော သို့လော တွေးတောယုံမှားမှု ဝိစိကိစ္ဆာနှင့် ယှဉ်သော စိတ်တစ်ခု၊

၂။ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဥဒ္ဓစ္စသမ္ပယုတ် စိတ်တစ်ခု = လျစ်လျူရှုမှု ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော စိတ်ပျံ့လွင့်မှု ဥဒ္ဓစ္စနှင့် ယှဉ်သော စိတ်တစ်ခု၊

ဤသည်တို့ကား မောဟမူစိတ် (၂)မျိုးတို့တည်း။

ဤတွင် အကုသိုလ်စိတ် (၁၂)မျိုး ပြီး၏။ ယင်း အကုသိုလ်စိတ်တို့သည် ဝိထိစိတ်အစဉ်အတွင်း၌ ဇောကိစ္စကို ဆောင်ရွက်ကြ၏။

အဟိတ်စိတ် (၁၈) မျိုး

လောဘ ဒေါသ မောဟဟူသော အကုသိုလ်တရားတို့၏ အကြောင်းရင်း ဟိတ်သုံးပါး၊ အလောဘ အဒေါသ အမောဟဟူသော ကုသိုလ်တရားတို့၏ အကြောင်းရင်း ဟိတ်သုံးပါး — ဤဟိတ် (၆)ပါးတို့နှင့် မယှဉ်သော စိတ်များကို အဟိတ်စိတ်ဟု ခေါ်သည်။ ယင်း အဟိတ်စိတ်တို့၌ —

၁။ အဟိတ် အကုသလဝိပါက်စိတ်	—	၇ - မျိုး
၂။ အဟိတ် ကုသလဝိပါက်စိတ်	—	၈ - မျိုး
၃။ အဟိတ်ကြိယာစိတ်	—	၃ - မျိုး
အားလုံးပေါင်း	—	၁၈ - မျိုးတို့တည်း။

အဟိတ် အကုသလဝိပါက်စိတ် (၇) မျိုး

၁။ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် စက္ခုဝိညာဏ်စိတ် = ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော စက္ခုဝတ္ထုရုပ်ကို မှီဖြစ်၍ ရူပါရုံကို သိသောစိတ် (မြင်သိစိတ်)၊

၂။ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် သောတဝိညာဏ်စိတ် = ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော သောတဝတ္ထုကို မှီဖြစ်၍ သဒ္ဓါရုံကို သိသောစိတ် (ကြားသိစိတ်)၊

၃။ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဃာနဝိညာဏ်စိတ် = ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော ဃာနဝတ္ထုရုပ်ကို မှီဖြစ်၍ ဂန္ဓာရုံကို သိသောစိတ် (နံသိစိတ်)၊

၄။ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဇိဝှိဝိညာဏ်စိတ် = ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် အတူတကွဖြစ်သော ဇိဝှိဝတ္ထုရုပ်ကို မှီဖြစ်၍ ရသာရုံကို သိသောစိတ် (အရသာသိစိတ်)၊

၅။ ဒုက္ခသဟဂုတ် ကာယဝိညာဏ်စိတ် = ကိုယ်ဆင်းရဲခြင်း ဒုက္ခဝေဒနာနှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော ကာယဝတ္ထုရုပ်ကို မှီဖြစ်၍ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံကို သိသောစိတ် (ထိသိစိတ်)၊

၆။ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် သမ္ပဋိစိုက်စိတ် = ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော အာရုံကို လက်ခံသောစိတ်၊

၇။ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် သန္တိရဏစိတ် = ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော အာရုံကို စုံစမ်းသောစိတ်၊

ဤစိတ် (၇)မျိုးတို့ကား အလိုမရှိအပ် မနှစ်သက်အပ် မမြတ်နိုးအပ်သော အနိဋ္ဌာရုံနှင့် တွေ့ကြုံရာဝယ်

ဝီထိစိတ်တို့၏ အတွင်းဝယ် ပဉ္စဝိညာဏ်၊ သမ္ပဋိစ္ဆိင်း၊ သန္တိရဏ၊ တဒါရုံကိစ္စများကို ရွက်ဆောင်လျက် ဖြစ်ပေါ်လာကြသော အကုသိုလ်၏ အကျိုးဖြစ်ကုန်သော အကုသလဝိပါက်စိတ်တို့တည်း။ အနိဋ္ဌာရုံများကို ရှေးအကုသိုလ်ကံကြောင့်သာ တွေ့ကြုံရသဖြင့် အနိဋ္ဌာရုံနှင့် ဆုံခိုက် ဖြစ်ပေါ်လာကြသော ယင်းစိတ်တို့မှာလည်း အကုသလဝိပါက် = အကုသိုလ်၏ အကျိုးတရားတို့သာ ဖြစ်ကြရသည်။

အဟိတ် ကုသလဝိပါက်စိတ် (၈) မျိုး

- ၁။ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် စက္ခုဝိညာဏ်စိတ်၊
- ၂။ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် သောတဝိညာဏ်စိတ်၊
- ၃။ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ယာနဝိညာဏ်စိတ်၊
- ၄။ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဇိဝှိဝိညာဏ်စိတ်၊
- ၅။ သုခသဟဂုတ် ကာယဝိညာဏ်စိတ် (ကာယိကသုခဝေဒနာနှင့် ယှဉ်၏။)
- ၆။ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် သမ္ပဋိစ္ဆိင်းစိတ်၊
- ၇။ သောမနဿသဟဂုတ် သန္တိရဏစိတ် (သောမနဿဝေဒနာနှင့် ယှဉ်၏။)
- ၈။ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် သန္တိရဏစိတ် -

ဤ (၈)မျိုးသော စိတ်တို့သည် ဣဋ္ဌာရုံ အတိဣဋ္ဌာရုံဟူသော အလိုရှိအပ် နှစ်သက်မြတ်နိုးအပ်သော ကောင်းမြတ်သော အာရုံအမျိုးမျိုးနှင့် တွေ့ဆုံရာဝယ် ဖြစ်ပေါ်လာကြသော ဝီထိစိတ်တို့၏အတွင်း၌ ပဉ္စဝိညာဏ်၊ သမ္ပဋိစ္ဆိင်း၊ သန္တိရဏ၊ တဒါရုံ ကိစ္စတို့ကို ရွက်ဆောင်လျက် ဖြစ်ပေါ်လာကြသော ရှေးကုသိုလ်ကံ၏ အကျိုးဝိပါက်စိတ်တို့ ဖြစ်ကြသည်။ ဣဋ္ဌာရုံ အတိဣဋ္ဌာရုံတို့ကို ရှေးကုသိုလ်ကံကြောင့်သာ တွေ့ကြုံရသဖြင့် ယင်းကောင်းမြတ်သော အာရုံတို့နှင့် တွေ့ဆုံခိုက် ဖြစ်ပေါ်လာကြသော ယင်း စိတ်တို့မှာလည်း ရှေးကုသိုလ်ကံ၏ အကျိုး = ကုသလဝိပါက်တို့သာ ဖြစ်ကြရသည်။

ပဉ္စဝိညာဏ်၏ ကိစ္စ

- ၁။ စက္ခုဝိညာဏ်၏ ဒဿနကိစ္စ = ရူပါရုံကို မြင်ခြင်းကိစ္စ၊
- ၂။ သောတဝိညာဏ်၏ သဝနကိစ္စ = သဒ္ဓါရုံကို ကြားခြင်းကိစ္စ၊
- ၃။ ယာနဝိညာဏ်၏ ယာယနကိစ္စ = ဂန္ဓာရုံကို နံခြင်း (နမ်းရှူခြင်း) ကိစ္စ၊
- ၄။ ဇိဝှိဝိညာဏ်၏ သာယနကိစ္စ = ရသာရုံကို လျက်သိခြင်းကိစ္စ၊
- ၅။ ကာယဝိညာဏ်၏ ဖုဿနကိစ္စ = ထိသိခြင်းကိစ္စ - ဤကိစ္စ အသီးအသီးကို ဆိုလိုပေသည်။

[မှတ်ချက် - အကုသလဝိပါက် ဥပေက္ခာသန္တိရဏစိတ်သည် အပါယ်လေးဘုံ၌ အပါယ်သား သတ္တဝါတို့၏ ပဋိသန္ဓိကိစ္စ ဘဝင်ကိစ္စ စုတိကိစ္စတို့ကိုလည်း ရွက်ဆောင်ပေးနိုင်သေး၏။ ကုသလဝိပါက် ဥပေက္ခာသဟဂုတ် သန္တိရဏစိတ်သည် ကာမသုဂတိဘုံဝယ် ဝမ်းတွင်းကန်း စသောလူသားတို့၏လည်းကောင်း မြေ၌ မှီဖြစ်ကြကုန်သော ဝိနိပါတိကအသူရာနတ်တို့၏လည်းကောင်း ပဋိသန္ဓိကိစ္စ ဘဝင်ကိစ္စ စုတိကိစ္စတို့ကိုလည်း ရွက်ဆောင်ပေးနိုင်သေး၏။ ကြောင်း-ကျိုး-ဆက် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ပိုင်းသို့ ရောက်ရှိသောအခါ အကယ်၍ မိမိသည် အပါယ်သို့ ရောက်ခိုက် ဝိနိပါတိက အသူရာ စသည်ဖြစ်ခိုက်တို့၌ မိမိ၏ ပဋိသန္ဓေ ဘဝင် စုတိတို့ဝယ် နာမ်တရား မည့်ရွေ့မည်မျှ ရှိသည်ကို ရေတွက်ကြည့်ရာ လက်တွေ့ရှုကြည့်ရာ၌ သတိပြုရမည့် အချက်တစ်ရပ်ပင် ဖြစ်သည်။ ယင်း ဥပေက္ခာသန္တိရဏ ပဋိသန္ဓေ ဘဝင် စုတိတို့ဝယ် နာမ်တရားများမှာ (စိတ်+စေတသိက်တို့မှာ) (၁၁)လုံးသာ ရှိကြပေသည်။ သေသေချာချာ ဆန်းစစ်၍ ရှုရန် ဖြစ်သည်။]

အဟိတ် ကိရိယာစိတ် (၃) ပါး

ဤစိတ်တို့ကား ပြုကာမတ္တ စိတ်သာ ဖြစ်ကြ၏။ အကြောင်းလည်းမဟုတ် အကျိုးလည်း မဟုတ်သော စိတ်တို့တည်း။ ဤစိတ်များကြောင့် နောက်ထပ် မည်သည့် အကျိုးတစ်စုံတစ်ရာမျှလည်း မဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ပေ။

၁။ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်၊

၂။ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်၊

၃။ သောမနဿသဟဂုတ် ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ်၊

၁။ ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းကား - စက္ခုဒွါရ စသည့် ထိုထို ဒွါရ၌ ထင်လာသော ရူပါရုံစသည့် ထိုထို အာရုံကို ဆင်ခြင်သောစိတ် ဖြစ်၏။ ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် ယှဉ်၏။

၂။ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းကား မနောဒွါရ၌ ထင်လာသော အာရုံကို ဆင်ခြင်သောစိတ် ဖြစ်၏။ ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် ယှဉ်၏။ စက္ခုဒွါရ စသော ပဉ္စဒွါရဝယ် ယင်းစိတ်သည် အာရုံကို ဣဌ အနိဌ စသည်ဖြင့် ဆုံးဖြတ်သော ဝုဋ္ဌောကိစ္စကို ရွက်ဆောင်သည်။

၃။ ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ် = ရဟန္တာ အရှင်မြတ်ကြီးတို့၏ သန္တာန်ဝယ် ပြီးရှင်မှုကို ဖြစ်စေသော စိတ်တစ်မျိုးပင် ဖြစ်၏။ သောမနဿဝေဒနာနှင့် ယှဉ်၏။ သို့သော် ထိုပြီးရှင်စိတ်ဝယ် အလောဘ အဒေါသ အမောဟ တရားများ မယှဉ်ကြသဖြင့် ဤစိတ်သည် အဟိတ်ဟူသော အမည်ကို ရရှိပေသည်။ ရဟန္တာ အရှင်မြတ် ကြီးတို့သည် သောမနဿ မဟာကြိယာစိတ်တို့ဖြင့်လည်း ပြီးရှင်တော်မူကြသည်သာ ဖြစ်ကြ၏။ ယင်း မဟာကြိယာစိတ်တို့၌ကား အလောဘ အဒေါသ အမောဟတို့ ထိုက်သလို ယှဉ်တွဲကြ၏။

သို့အတွက် ဤဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ် တစ်မျိုးကား တိဟိတ်ပုထုဇန့် အဆင့်တွင်သာ ရှိနေသေးသော အသင် ယောဂီသူတော်ကောင်း၏ ဝိပဿနာဉာဏ်၏ အရှုခံ အာရုံ စာရင်းတွင် မပါဝင်ဟု သိရှိပါလေ။

အသင်သူတော် ကောင်း၏ သန္တာန်ဝယ် ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ် မပါသော (၁၇)မျိုးသော အဟိတ်စိတ်တို့သာ ထိုက်သလို ဖြစ်နိုင်ကြပေသည်။ ဤတွင် အဟိတ်စိတ် (၁၈)မျိုး ပြီး၏။

မဟာကုသိုလ်စိတ် (၈) မျိုး

၁။ သောမနဿ သဟဂုတ် ဉာဏသမ္ပယုတ် အသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု = သောမနဿဝေဒနာနှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော ဉာဏ်နှင့် ယှဉ်သော တိုက်တွန်းမှု မရှိသော အသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု၊

၂။ . . . (တိုက်တွန်းမှု ရှိသော) သသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု၊

၃။ သောမနဿ သဟဂုတ် ဉာဏဝိပ္ပယုတ် အသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု = သောမနဿဝေဒနာနှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော ဉာဏ်နှင့် မယှဉ်သော တိုက်တွန်းမှု မရှိသော အသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု၊

၄။ . . . (တိုက်တွန်းမှု ရှိသော) သသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု၊

၅။ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဉာဏသမ္ပယုတ် အသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု၊

၆။ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဉာဏသမ္ပယုတ် သသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု၊

၇။ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဉာဏဝိပ္ပယုတ် အသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု၊

၈။ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဉာဏဝိပ္ပယုတ် သသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု၊

ဤသည်တို့ကား ကာမာဝစရကုသိုလ်စိတ် = မဟာကုသိုလ်စိတ် (၈) မျိုးတို့တည်း။ အသင်သူတော်ကောင်း၏ ဥပစာရသမာဓိနယ်မြေတိုင်အောင်သော သမထဘာဝနာစိတ်တို့နှင့် ရုပ်နာမ်ကို သိမ်းဆည်းတတ်သော ပိုင်းခြားယူတတ်သော နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ် စသော ဝိပဿနာစိတ်တို့ကား ဤစိတ် (၈)မျိုးတို့တွင် အကျုံးဝင်လျက်ပင် ရှိကြ၏။ ဒါန သီလ သမထ ဝိပဿနာ ဘာဝနာတို့၌ ကျေးဇူးအများဆုံး စိတ်များ ဖြစ်ကြသည်။ ဝီထိစဉ်တွင် ဇောကိစ္စကို ရွက်ဆောင်ကြသည်။ ဥပစာရသမာဓိတိုင်အောင်သော သမထဘာဝနာစိတ်နှင့် အရိယမဂ်၏ ရှေ့၌ ကပ်လျက်ရှိသော ဂေါတြဘူတိုင်အောင်သော ဝိပဿနာဘာဝနာစိတ်တို့ကား (ပုထုဇန်နှင့် သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ သန္တာန်ဝယ်) ဤမဟာကုသိုလ် မနောဒွါရိက ဇောစိတ်တို့သာ ဖြစ်ကြသည်။

မဟာဝိပါက်စိတ် (၈) မျိုး

- ၁။ သောမနဿသဟဂုတ် ဉာဏသမ္ပယုတ် အသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု၊
- ၂။ သောမနဿသဟဂုတ် ဉာဏသမ္ပယုတ် သသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု၊
- ၃။ သောမနဿသဟဂုတ် ဉာဏဝိပ္ပယုတ် အသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု၊
- ၄။ သောမနဿသဟဂုတ် ဉာဏဝိပ္ပယုတ် သသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု၊
- ၅။ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဉာဏသမ္ပယုတ် အသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု၊
- ၆။ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဉာဏသမ္ပယုတ် သသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု၊
- ၇။ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဉာဏဝိပ္ပယုတ် အသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု၊
- ၈။ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဉာဏဝိပ္ပယုတ် သသင်္ခါရိက စိတ်တစ်ခု၊

ဤသည်တို့ကား အထက်ပါ မဟာကုသိုလ်စိတ်တို့၏ အကျိုးဖြစ်သော = အတိတ်က ပြုစုပျိုးထောင်ခဲ့သော မဟာကုသိုလ်ကံကြောင့် ဤဘဝဝယ် ကုဋ္ဌာရုံ အတိကုဋ္ဌာရုံ ဟူသည့် မွန်မြတ်သော အလိုရှိအပ် နှစ်သက် မြတ်နိုးအပ်သော အာရုံတို့နှင့် တွေ့ကြုံရာဝယ် ဝီထိစိတ်တို့၏ အတွင်း၌ တဒါရုံကိစ္စကို ရွက်ဆောင်လျက်၊ ပဋိသန္ဓေအခါဝယ် ပဋိသန္ဓေကိစ္စကို ဆောင်ရွက်လျက်၊ ပဝတ္တိအခါဝယ် ဝီထိစိတ်တို့ မဖြစ်သည့်အခိုက်၌ ဘဝင်ကိစ္စကို ဆောင်ရွက်လျက်၊ ဘဝ၏ အဆုံးဝယ် စုတိကိစ္စကို ဆောင်ရွက်လျက် ဖြစ်ပေါ်လာကြသော အကျိုးဝိပါက်စိတ်တို့တည်း။ တဒါရုံနာမ်တရားတို့ကို ရှုရာ၌လည်းကောင်း ပဋိသန္ဓေ ဘဝင် စုတိ နာမ်တရားတို့ကို ရှုရာ၌လည်းကောင်း အသင်သူတော်ကောင်းကိုယ်တိုင် သိရှိအောင် သိမ်းဆည်းရမည့် နာမ်တရားတို့ပင် ဖြစ်ကြသည်။

ရူပါဝဓရ ကုသိုလ်ဈာန်စိတ် (၄) မျိုး (စတုတ္ထနည်း)

- ၁။ ဝိတက်+ဝိစာရ+ဝိတိ+သုခ+ဧကဂ္ဂတာတည်းဟူသော ဈာန်အင်္ဂါ (၅)ပါးနှင့် အတူတကွဖြစ်သော ပထမဈာန် ကုသိုလ်စိတ် တစ်ပါး၊
- ၂။ ဝိတိ+သုခ+ဧကဂ္ဂတာတည်းဟူသော ဈာန်အင်္ဂါ (၃)ပါးနှင့် အတူတကွဖြစ်သော ဒုတိယဈာန် ကုသိုလ်စိတ် တစ်ပါး၊
- ၃။ သုခ+ဧကဂ္ဂတာတည်းဟူသော ဈာန်အင်္ဂါ (၂)ပါးနှင့် အတူတကွဖြစ်သော တတိယဈာန်ကုသိုလ်စိတ် တစ်ပါး၊
- ၄။ ဥပေက္ခာ+ဧကဂ္ဂတာတည်းဟူသော ဈာန်အင်္ဂါ (၂)ပါးနှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော စတုတ္ထဈာန်ကုသိုလ်စိတ် တစ်ပါး၊